~~S.8209.~~

Cc 9220

Biblioteka Jagiellońska
stdr0015392
Mc 9220

Franciszek na Putaziarh Putaski,
Kurze Notiz über die Reichstage zu
Warschau und Grodno, sowie über die
Wahl und Krönung Ihrer Majest. Johann
Kasimir, Michael, Johann III und August II.
desgleichen über ihre Feldzüge, Traten und
die Staatsveränderungen vom Jahr 1648 – 1733.
Nach dessen Tode zum Druck befördert durch
Baltazar Putaski.

Lublin 1740.

Compasatus 1753.

Constat tyt. H.

KROTKA ANNOTACYA

Seymow Warszawskich, Grodzieńskich, także Elekcyi y Koronacyi Nayiaśnieyszych Krolow Jchmciow Polskich; JANA KAZIMIERZA, MICHAŁA, JANA III, y AUGUSTA II; tudzież zá Panowania ich Kampaniy corocznie odprawionych; publiczniey-szych dzieiow, y rewolucyi ab anno 1648, ad annum 1733.

Carmeli Gedanen.

ZEBRANA

Przez FRANCISZKA NA PUŁAZIACH PUŁASKIEGO, Podczaszego Woiewodztwa Podlaskiego, Pułkownika J. K. Mści y Rzeczypospolitey, Pisarza Woyskowego zá buławy czterech Hetmanow Wielkich Koronnych, Kasztelanow Krákowskich.

A post fata iego do druku podána przez BALTAZARA PUŁASKIEGO Stároſtę Radenickiego.

Roku Pańskiego 1740.

w Lublinie w Drukarni I. K. M. Societatis IESU.

Ex
Biblioth. Regia
Berolinensi

Hs 1059367

CELSISSIMO PRINCIPI

ADAMO

CZARTORYISKI

CELSISSImorũ EXCELLENTIſsimorũ:

AUGUSTI ALEXANDRI

Ducis in Klewan & Zukow

CZARTORYISKI,

Palatini & Generalis terrarum Ruſsiæ, Exercituum Regni Generalis Leutnant, Gvardiæ S. R. Majeſtatis & Reipublicæ Colonelli; Kaluſienſis, Latovicenſis, Koſcierzynenſis, Lubochnenſis; &c:

CAPITANEI,

ET

MARIÆ SOPHIÆ

de Granow

SIENIAWSKA

in Szkłow Myſz Tęnczyn & Jaroſlaw Comitiſsæ,

MAGNÆ SPEI FILIO.

IN STEMMA CELSISSIMÆ DOMUS.

Bella notat cataphractus Eques; dat Cynthia lucem.
Hinc DOMUI CELSÆ robur, at inde nitor.

PRÆFATIO

PRÆFATIO DEDICATORIA

Carmeli Pedanensis

Veterana Patriæ tempora in immemorem aliàs abitura ætatem, ad prelum revocata teneros tuos redeunt adoratura annos PRINCEPS CELSISSIME. INDIGNUM nempe censuit historia, illa obliviosè transmitti acta, super quibus heros laboravit stylus, quatuor CORONATA desudarunt CAPITA, annuebant gravi sensu membra Rei Publicæ Proceres, hostium sangvis subscribebat; DIGNIUS judicavit combinata bellorum pacisq; fœdera punctis annotari literalibus, comprehendi codice, quotquot legendo oculis, tot miranda animis. DIGNISSIMUM rata nunc nato, Florentissimi Regni testi folio Princeps tuum Nomen dare, & lecturis; prius te Florem Principum exhibere, antequam vel maturis bellorum laureis, vel tempestivæ pacis oleis. sciendi avidæ indoli colligendis, sat compendiosus liber hic campum aperiat. Sed sanè, potiusne opus hoc dignitati Tuæ servabatur hactenus, an certè Indoles Tua Celsissima, laboris nostri expectabat tempora, ut redderet felicia? ambiguum est; id tamen indubitatum, ut volumen istud non paucioribus tibi debeatur titulis, quàm Tu illi, omnis corona scientiæ, eruditionis spes suprema, literarum delicium, & nostri ævi favore & Domûs tuæ suffragiô designarêre Mecœnas, atq; primum hujus libri CAPUT. Supplex ille honori Tuo dum venit, non unum refert titulum: Te quidem & suum, & maximæ in Patria spei Princeps exordium præposuit, cui mille titulis omnis devincta dicatur eruditio; sed nec suorum immemor titulorum gratus Te adorat animus, quibus perpetuò devincta obsequiâ in ipsis præcordiis nulla vetustate delendô exarantur charactêre. Primus ille titulus Tuus est, primæ notæ in Polono Lithvanoq; orbe Nomen Tuum CELSISSIMUM, imò? si Domûs Tuæ lego exordia? SERENISSIMUM. Ibi Tuæ fons est Prosapiæ, ubi a Principibus Regibusq; non alieni sangvinis altum aut purpureos aut coronatos, toto orbe, diffudit Antenatos; unde quotquot prômanavêre nepotes, tot rosei ad purpuras sangvines, tot gemmæ ad mitras coronasq; profluxêre.

Ad fontem inclytæ Stirpis veſtræ ſi veniam? primum illius Caput ſub mitra fuit M. D. L. OLGERDUS Dux Magnus; à quo Duces Czartoryiſcii pariter prima in Regno Poloniæ Magnoq; D. Lithvaniæ Capita prodiiſtis.

Hoc tamen parum erat dignitati Veſtræ, ut Patriæ Nobilitatis frons prima eſſetis, niſi longè ſupra cæteros attollente natura dotibusq; primum illud Domûs Veſtræ Caput ad alienos efferretis ſoles, & aſtris Principibus inferretis. Vidit illico orbis univerſi facies ſupremam celſiſſimæ Proſapiæ frontem; & nutu laudavit merita, mirata fortitudinem, Celebravit majeſtatem, corde amavit totam. Sponſata Duci Mazoviæ SEMOVITO Alexandra OLGERDI Filia, Principum CZARTORYISKI, JAGELLO, KORYBUTI, Soror, CYMBARCAM Filiam Eruesto Archi-Duci Auſtriæ Conſortem junxit. (O! tam arctum, o! tam vaſtũ Magm Sangvinis nexum; tam diſſitos ſociare thronos, & uno non poſſe capi Regno, niſi deſponſatam ſibi Domum duxiſſet Imperium.) Vidit Illa Parentum feliciſſima, ſe OLGERDI neptem CZARTORYISCIORUM ſe congenitam ſangvini, ſibi gratulata, & mox Matrem ſeſe mirata Cæſaris, FRIDERICI III. Romanorum Imperatoris. Inde jam in ſummo feliciter ad hæc usq; tempora continua Imperatorum ſerie altus promanavit Sangvis, per Filios Nepotesq; & coronatas Pronepotum Soboles: MAXIMILIANUM I. PHILIPPUM Archi-Ducem Auſtriæ Hiſpaniarum Regem CAROLUM V. FERDINANDUM IV. PHILIPPUM II. & III. MAXIMILIANUM II. RUDOLPHUM, LEOPOLDUM, JOSEPHUM, CAROLUM. VI. & Reges Principesq; cæteros, velut exſpatiata latè toto orbe flumina, diffuſus ſangvis orbem replevit Magnatibûs, & ceu diſperſis toto univerſo Nepotibûs ſereniſſimis, Alta Domus non unius in ſolis mutata Regiam. Sed propiùs eſt, ut Patrii cæli radius à Principe Regni Poloniæ Sidere derivatus, aſſerti, illuſtret veritatem. Eadem lux eſt JAGELLONUM Domûs Sereniſſimæ, ac CZARTORYISCIORUM Celſiſſimæ, idem nitor ab eadem ſereniſſima Ducum Lithvaniæ Proſapia deſumptus; niſi quòd JAGELLONES Poloni Regni Soles domeſticis imperarunt aſtris, CZARTORYISCII alieno cælo Colligata præfecêre Sidera; illi Regiam tenuêre Serenitatem, Iſti meruêre. Non abhorruit in unò Lechiæ Polo præclariſsimos multiplicare ſoles ſplendor ille Jagiellonum VLADISLAUS Rex Poloniæ & Hungariæ, qui memorabili, annò 1442. diplomate CZARTORYISCIOS, Fratres, Conſangvineosq; ſuos nuncupavit, titulò exhoc ſplendidiſsimo, quod ab affinitate Sereniſsimo. Jta Serenitati cognata Domus plurimos Illuſtriſsimarum Familiarum ſplendores exæquavit, complexa omnes. Quotquot enim prima ſidera Senatui Polono præfulsêre, tot conſangvinei Vobis nitores ſcintillarunt.

Nempe etſi ad curules à Majeſtatibus deſcendat laudatio, aſcenſum adorabit Purpureum. Quotquot enim Patriæ Cives recenſeam, tot Domûs Veſtræ Incolas; quotquot ſortes pace belloq; viros, tot fulcra; quot Heroes togâ ſagoq; iuſignes, tot purpuras Veſtro natas de Sangvine, aut cognatas. Proximè eſt LUBOMIRSCIORUM Srzeniawa, *qui SIENIAVIORUM permiſtus ſangvini, Domum inundavit Veſtram, unde Tu ab Illma de SIENIAWIIS ZOPHIA Matre Tua Celſiſsima, Gemmula Principum enaſaſti; & Matris ſingulare pretium Tuæ, & Patris Corona. Et avitæ ſplendore dignitatis, & meritorum Majeſtate non minùs; quam Nomine Auguſtus Pater Tuus, & noſtri ævi verè Magnus ALEXANDER AUGUSTUS Dux in Klevań & Zukow CZARTORYISKI Terrarum Ruſsiæ Palatinus & Generalis, ut cataphractum Stemmate refert Equitem, ita principum Familiarum primum Ducem repræſentat. Illum & qui ævô præceſſerant; rectâ genealogiæ ſequuntur lineâ numeroſus lectiſſimorum Procerum exercitus; & clavâ inſignes SIENIAVII, POTOCCII, & Principe tincti murice KORYBUTII, SANGUSZCII; & mitris proximè annexi purpurei Sangvines, MORSZTYNII, PONIATOVII; &, dicam verbô, (cum albeſceus pagina multiplicatis par non ſit purpuris) omne decus muricis, omnem ſplendorum Majeſtatem, omnem titulorum exercitum in ſuas traxit copias Eques Veſter, & uno fœderatos ſangvine Heroum Ducumq; Manipulos ad Domus Veſtræ triumphos animaſtis Ex hoc vita ſalusq; Patriæ magna parte à Vobis pendet: Inter prima de Membris Reipublicæ, Capita Senatores; verè anima Patriæ CASIMIRUS Dux CZARTORYISKI Caſtellanus Vilnenſis; non modò ſalubre Conſilium; ſed vitam inſpirat Regno, & cunctis optimè proſpicientibus, illè animat. Etiam in* Præſulea *Celſiſſimi* Poſnanienſis *Antiſtitis Dignitate Nomen celebratur Veſtrum, Eccleſiaſtica illius eminentia, Honoris Veſtri Templum eſt; ubi ara, eſt Vobis addicta Majeſtas; flammæ, ardentia amore Veſtri univerſorum corda; Vos Ipſi Honoris victima, cælo gratiſsima, terris profitua. Subſcribit aſſertis etiam nunc Lithvania, munita ſigillò honoris reddit, cordium Achates Procancellarius M. D. L. Dux MICHAEL, alter & bellô Dux & ſangvine IOSEPHUS Vexillifer M. D. L. Signa explicat, omnem in ſua ſædera convocaturus honorum* Phalangem. *Adhuc quidem ſtringitur faſciis* Principum Delicium Dux Stanislaus, *Germanus Tuus, ſed & Illi honorum, fila inſidiantur; & vix exſolutus faſciis, aureo dignitatum nexu mancipabitur; talem quoq; Regale Nomen, & par nomini animus; Celſiſsimæ ELISABETHÆ Sororis Tuæ ſibi devinciet. Quod Veſtræ commune eſt Celſitudini, nunquam Purpuratum filîs non cinctos geſtare humeros, nunquam non ligatos habere faſces, nunquam liberam honoribûs præferre dignitatem. An putas, te quoq; diu publicis non annecteudum muniis? Cinctum à congenito tibi mitræ ſplendore caput eſt, brevi libera obligabunt vota, ſtringent adunatæ Nobilitatis preces, ut pro* Palatinatuum *libertate ſoluta in Comitiis voce labores; Senatoria tandem gravabunt inſignia, honorum demq; corona cinget, & connexæ undiq; ipſæ Te circumſtabunt dignitatates. Et hoc eſt quod in Te noſtra prævidit laudatio; ſi tamen prævidere dicenda, & non potius præſentiſsimos contemplari,*

contemplari, titulos, cum Te ab ipsis fasciis, imodatum honoribus, implicatum maturis de statu Regni scientiis, videamus; cum honorari discas priùs, antequam tibi honores studeant, ac antè mente Patriam intelligas, quàm re ipsa Patriæ capias dignitates. Statûs Polonici scientiâ, libentî Te instruis animô, ut Tecum, discat Tibi post hac servire Patria, Regni Te imbuis notitiâ, non aliter in Regno honorandus nisi sciens. Priùs quibusquàm frons ad fastigia; quàm mens elevatur ad eorum scientiam, & dominandi praxi imperiorum anticipant notitiam. Alium Tua prudentissima Indoles observat ordinem; ne in statûs negotiis imparatò Tibi quandoq; occurrat Legati dignitas, ne ignarum ad consilia reposcat Senatus, scire tener desideras, quæ agenda maturè, nosse prætendis Pusto, quæ à senio nomen grande habenti Senatui gloriosè molienda. Iste nos sciendi Tuus ardor ad deferendum Honori Tuo opus animavit, existimantes: plus Tibi fore de hoc libro placiti, quam nostro labori gloriæ; nisi illud unicum typo honoris punctum accedat, quod Tibi consecretur. Nec poterat meliore Notari titulo Liber iste, quam Tuo Nomine; nam cùm se se commendatum esse cunctis desideraret, Tuum quæsivit delectare genium hic unicè pro universis sufficit. Nempe, & si nullo ex capite ad mentem sit lectori, si tamen ille in capite libri scriptum de Te videat; & dextras codex possidebit assiduò, & cordi dulcescet facile; ac prima statim facie Tuam referens Majestatem in amorem trahet attentos, per Te in totam libri materiem refundendum. Ita sperare licuit, intendere decuit, profuit exequi, ut Tuo honore, in ardorem sciendi, legendi amorem, lectorum captivarentur animi. Quisquis enim, primam hic manu revolvet paginam speciosum oculis Nomen Tuum se se objiciet, mox amore Tui captum cor, animabit mentem plus de svavi lectione percepturam. Hæc sunt laboris præmia, hæc prodeuntis in lucem beatitudo operis, ut te unicè adamando, ametur ab omnibus, Tuâ munitum gratiâ, placeat universis. Non dedignare itaq; Majestate innatâ, grave Caput flectere ad opus hoc infimum PRINCEPS CELSISSIME; *quod de industria, illâ se Tibi commendat materie, cui intentam Tuam Indolem novit optimè, tende Manum, ut recipias, pande Cor, ut foveas, totum Te nobis non denega, ut protegas. Tuo sub Nomine locum concede volumini, & Tuum Nomen fasti recipient, celebrabunt merita, laudabunt Principem, maximum prædicabunt. Spes enim jubet certissima, illa de Te ominari, quibus Majores Tuos adæquabis maximè, commendabis Indole, sequeris dignitate, attolles meritis, firmabis pietate, attinges summè, venturâ honorum celsitudine.*

Ita Vovet.

Profundus CELSITUDINIS VESTRÆ Cultor
B. P. C R.

APPROBA-

APPROBATIO

Nos infra scripti Librum cui titulus: KROTKA ANNOTACYA Seymow Warszawskich; y Grodzieńskich; także Elekcyi y Koronacyi &c: Opera & studio Perillustris *BALTHASARIS IN PUŁAZIE PUŁASKI Capitanei Radenicensis, (tanquam opus dignũ avido sciendi Lectore, & historiæ Polonæ à pluribus annis transactæ eruditum* Compendium;) *per nos recognitum, atq; ab aliquot Revisoribûs èxaminatum approbamus, in quo cum nihil fidei Catholicæ & moribûs contrarium contineatur; ut typis mandetur ac Luci publicæ pateat, facultatem damus & concedimus*

JOSEPHUS ŁASZCZ Episcopꝰ Antipatrensis, Suffraganeus & Officialis Generalis Chelmensis, Cancellarius Gnesnensis, Canonicus Cracovienſis, Abbas Hebdovienſis

Datum Laszczoviæ 1740. 4. Augusti

Przemowa do Czytelnika

Pełno ieſt po kſięgach obſzernie opiſanych rewolucyi, dzieiow pięknych y ciekáwych, ktorych godne eſtymácyi ſłowa, złotem ważyć by należáło. Ze zaś im ſię ſzerzey rozwodzą z opiſaniem ſwoim, tym mnieyſze częſtokroć w czytaiących ſprawuią ukontentowánie, y owſzem obſzernością ſwoią teſkność przynoſzą, y wſtręt czynią, nielubiącym zwłaſzcza przydłużſzym czytániem fatygować oczu. Więc mam dyſkrecyą ná czytelnika, podáiąc mu KROTKA ANNOTACYA, ile kiedy do czytania okażałſzych y powabnieyſzych tomow, doſkonalſzych Autorow niechcę bydź ná przeſzkodzie, áni obſzernieyſzym wykładem, ſtáć ſię komu urazy przyczyną. Atoli y tá krotka annotacya, zamyka, w ſobie wiele, coby y ciekáwość ukontentować, y ſzukáiących prawdy informować mogło, bez naprzykrzenia, bo krotkim ſtylem; lubo niektore dokładniey opiſane będą, áby ſię chwalebney pilnieyſzych czytelnikow chciwości dogodziło. Wyczytaſz tu ſzczęśliwe y nieſzczęśliwe Polſki koniunktury, z przedziwną pomyślności y utrapienia alternatą; uznaſz oſobliwſzą Opátrzność Boſką, ktora tyle rázy od ciężkiey ruiny Oyczyznę náſzę wydzwignęłá, á od oſtatniey ochroniłá. Przypatrzyż ſię tu męſtwu ſtárodawnych Polakow, káwalerſkiey odwadze, Rycerſkim przemyſłom, tákże uſilney ich żarliwości o wolność y Wiárę Swięta, z krwi y życia własnego Azardem. Obaczyſz tu zacnych Jmion (o ktorych po niemałey części, y nieſłychác teraz) wielkie zaſługi, nieprzełamaną cnotę, godne funkcye, to ná Seymach domowych, to w Poſelſtwach do Poſtronych to w obradách publicznych, to Woiennych expedycyach. Widzieć będzieſz, zacnych przymiotow ſławne z rożnych miar experymenta; y niedawnych czaſow od wielu práktykowane. Co wſzyſtko wſpaniáłe umyſły, ieżeli nie do celnieyſzych, przynaymniey do podobnych dzieł niechay záchęca; á ieżeli y náśládować trudno, przynaymniey ie czytáć niechay będzie przyiemno. Nieprzyznáięć ia pracy moiey doſkonałości tákiey, áby od wſzelkiey, dáleka przywary, pod krytyczne oko podpadáć niemogła, iednakże ſpodziewam ſię że niedoſkonáłego Autora dzieło, przygany łátwo uniknie, y nieudolność ſwoię beſpiecznie ukryie, gdy ią czytelnika przychylność łáſkawością ſwoią od cenſury záſłoni; y owſzem gdy do tey niegodney pracy łáſkawe oko przyda, iuż iey tym ſamym wiele ozdoby, powagi, y ſzácunku przybyło.

POCZĄTEK

POCZĄTEK REWOLUCYI

Roku 1648. Woyna w Polſzcze z Kozakami záczęta; rebellyi Kozackiey okazyą były wielkie ich uciſki y oppreſſye, y Bogdana Chmielnickiego ich pod czas tey Woyny głowy y wodza ukrzywdzenie. Ten bowiem maiąc ſwoy futor bliſko Czechryna, gdy zá ſwym przemyſłem y zábiegami Słobodę tam oſadził, tę mu Szlachcic ieden Polſki ná ſię ią uproſiwſzy odiął, za rzecz niegodną maiąc: aby Kozak ieden tak ſię w Miaſta fundował y bogacił. O co że ſię z nim Chmielnicki umawiał do turmy wtrącony; z ktorey niźli był wyproſzony, z tym ſię hardzie odezwał. *że mi ieſzcze nie wſzyſtko wzięto, kiedy mam Szablę w ręku.* A gdy był uwolniony, wnet ſię z drugiemi Kozákami znioſłzy y przeciw Pánom ſpikną wſzy, ná Zaporoże dla buntu zaiachał, á potym do Tatarow, Ktorych Hana ſobie uiąwſzy, wziął od niego ná pomoc ſiedm tyſięcy Tatarow; złączywſzy tedy z niemi liczne Kozáctwo, náprzod pod żołtemi wodami (gdzie był Stefan Potocki Syn Hetmański w ſiedmiutyſięcy Woyſka) pierwſze pole otrzymał: potym pod Korſuniem obudwu Hetmanow Potockiego y Kalinowſkiego z wielą Pánow Polſkich poimał, y pod Konſtantynowem zbił Woyſko Polſkie, ktore bez Hetmanow, iak bez głowy, łatwieyſze było do upadku, niż do dania rezyſtencyi. *Exercitus ſine duce, magna eſt beſtia ſine Capite.* Zwycięſtwo to otrzymawſzy Chmielnicki wſzędzie pląderował, puſtoſzył, Kościoły łupił y profanował. Wyráził na ſobie ten wielki wodz, ale większy praw przeſtępca, co napiſał Kochowſki: *Vicisſitudo quædam eſt, ex heroibus noxas, ex noxis heroes naſci.*

Bunty Chmielnickiego.

Okazya Zołtowodzka

Korſuńſka

Epaminondas

Cochovius

W tym Roku 1648. Krol Jmść Władyſław czwarty Syn Zygmunta trzeciego umarł w Mereczu, z wielką ſmierci ſwoiey ozdobą, bo z całey Korony Polſkiey żalem (*Magnum mortis decus*

Smierć Władyſława IV.

Livius *æcus, publicâ mæſtitia*)Za iego Państwa przy ſzczęśliwych Jego rządach, y pomyślnym Kroleſtwa powodzeniu kwitnął prawie Złoty wiek w Polſzcze, á po ſzeſnaſtym Roku panowania Jego, Woyna, y dziwna rzeczy odmiana náſtąpiła, Ktorą też iedno w Ruſi dziecie nad bieg przyrodzony prędko przemowiwſzy wierſzem tym po łacinie przepowiedziało. *Quadrageſimus octavus mirabilis Annus.* To ieſt: że ow Rok tyſiącny, Sześćſetny, czterdźieſty oſmy miał bydź dziwny. Tenże Władyſław przy ſmierci Oycá ſwego Zygmunta był przytomny z Bracią ſwoiemi, iako to Janem Kázimirzem, Janem Albrychtem, Károlem, Alexandrem; á lubo z daleka przyiachawſzy, ledwie go Konaiącego zaſtał, iednak mu Ociec przed ſkonaniem, Koronę Szwedzką na głowę włożył. Przed Elekcyą zaś na tron Polſki, za tymże Władyſławem od Urbana Papieża wnioſł interpozycyą do Polakow, *Honoratus Vicecomes*, Ktora też była y od Ceſarza przez Poſła Jego. ſami tylko Poſłowie Szwedcy Władyſławowi, y innym Krolewicom Zygmunta Synom byli przeciwni, ażby ſię wyrzekli Dziedzictwa Kroleſtwa Szwedckiego. Atoli zdaniem wſzyſtkich Stanow obrany Krolem Polſkim Władyſław. Na Seymie Koronacyi Jego, Bratu Jegoż Janowi Albrychtowi dany ieſt Kapeluſz Kardynalſki, przez Bentywola od Papieża przyſłany. Od Tegoż Władyſława ſławne było poſelſtwo roku 1635. Jerzego Oſſolińſkiego do Stolice Apoſtolſkiey z poſłuſzeńſtwem; Swietna łego legacya, na ktorey y ſtroy bogaty Panow y Młodzi Polſkiey, y wſzelki na przepych ſplendor, złote nawet u koni podkowy, Oczy całego Rzymu na ſię obrociła. Mile Poſła tego Ociec Swięty przyiął, y oracyą Jego arcy wyborną ukontentowany, Władyſławowi y Polſzcze oprocz Błogoſławieńſtwa Oycowſkiego, Reliquie Swiętych Męczennikow Prima y Feliciana, (w Ktorych dzień ten ſię Krol był urodził) przeſłał. Poſt Fata tegoż Władyſława takie mu między innemi pogrzebowe Elogium przypiſał Panegiryſta.

Andreas Kanon

Convolate gregatim Aquilæ
Ad Magnæ Reipublicæ Magnum Corpus
Morem gerite, quem hactenus geſsiſtis.
Vel Officio, Vel Oraculo.
Concurrite undequaquè orbati liberi.
PATRI PATRIÆ parentamus.
VLADISLAO IV.

Heu quantum in hoc Vocabulo Orbitatis!
Uno omnia funeramus in funere.
Vitam Patriæ, Gloriam Procerum, populorum tutelam.
V L A D I S L A O!
Honori Civium, terrori hoſtium, Regni Vindici.
V L A D I S L A O!
Pacificatori Patriæ, legum animæ, Regum ideæ.
S P E C T A.
Si potes, præ lachrymis o Sarmatia,
Quò ille decrevit Gigas terrarum!
Abſolutiſsimam Boni Principis imaginem!
Vel ex defuncti lineamentis tranſsume.
Quidquid admirandum in Cæſare ſuſpexit,
Auguſtum in Auguſto adoravit.
Amabile in Trajano dilexit Roma.
JD T O T U M
Jn Compendio Regum & Cæſarum VLADISLAO IV.
Admirata eſt, coluit, adamavit Polonia.
SED HEU
Ne Hoſtium quidem querelæ obnoxium
Querimur, Solo & Solio ereptum.
Ei nuper annos precabamur de noſtris,
At ille quam dederat ne repeteret Salutem,
De Sua, noſtram auxit.
Ætatem tempori, Morti Spolium Volens ceſsit,
GLORIAM NEMINI.
Quid inter animam & animum intereſset, Norat.
Hinc juſta partitione,
Jllam authori Suo, hunc Fratri authorato.
Cum ſceptri ſuffragio transmiſit.
Optimè civibus providens bene ſibi,
Cum Filium non poſset, famam inſtituit heredem.
ADESTE HOSPITES.
Regio funeri Superſtites, & veſtro,
Ad Mortis Comitia, Velitis, nolitis, Veniendum.
Abeſse hinc ne poſsint & liberrimi.
S T A T U T U M E S T *Hebr.* 9.

W tymże Roku 1648. Elekcya Krola Jana Kazimierza pod Jaſką, Filipa Obuchowicza, Woyſkiego Możyrſkiego; gdzie Poſeł Papieſki de Torres, Arcybiſkup Adrianopoliſki, Imieniem Oyca S. Jnnocentego wiodł Stany do zgody, aby obrali

Elekcya Krola Iana Kazimierza

Paná Wierze Katolickiey y Rzeczypoſpolitey tak ztrapioney iak naypomocnieyſzego; á oſobliwie że Krwi Iagiellonow pozoſtałego. Jakoż tak ſię ſtało, gdy obrano Jana Kazimierza; a lubo naprzod rozdzielone były zdania Panow w obieraniu, gdy niektorzy raczey Karola Ferdynanda iego Brata, mieć na tronie chcieli; Karol iednak y ſobie danych wota albo głoſow Janowi Kazimierzowi uſtąpił. Jnni zaś Bracia iego; Alexander, y Ján Albrycht Kardynał pomarli w roku 1634.

Koronacya Iana Kazimierza

Roku 1649, Koronacya Krola Jana Kazimierza pod láſką Franciſzka Dubrawſkiego Podkomorzego Przemyſkiego, w liczney Panow frequencyi, z wielką pompą, y magnificencyą odprawiona. Rzucano tam monetę, ná ktorey z iedney ſtrony wyrażony był ſnopek Krolewſki ukoronowany, z ręki trzymaiącey go wiſzący, z napiſem tym: *Dominus aſsumpsit me;* Pán mię w ręce ſwoie wziął, y wznioſł ná tron. A ná drugiey ſtronie ręka zbroyna wyrażona z miſterną kłotką, Krolewſkiego Imienia litery ná ſobie maiąca, z tym nápiſem: *Deſuper compactum eſt*, Jákoby wyrazić chciano: Boſka to ſprawa. Tu wſpomnieć nie zawadzi, że przedtym tenże Jan Kazimierz, Krolewiczem będąc y oraz Bratem Krola Władyſława czwartego, wſtąpił był do Zakonu Societatis JESU (Roku 1643) z podziwieniem całey Europy; nie tylko Rzymu, ktory mu zaraz Kardynalſtwo ofiarował lub go on nie przyiął; ná tron iednak Krolewſki uproſiła go ſobie u Rzymu, Polſka, po trzyletniey Jegoż w Zakonney Klauzurze oſobności; ile kiedy Władyſławowi czwartemu Syn ſiedmioletni Zygmunt umarł. A iako *Clarior poſt nubila Phœbus*, tak po zakonnych cieniach, náyiaśnieyſzy *Inter Principes Regnorum ſoles* tenże Kazimierz Krol Polſki z większym ſławy ſwoiey ſplendorem wydawał ſię.

W tymże Roku: okazye woienne, ſzarogrodzka, międzybozka, Oſtropolſka, Pilawiecka, Zbarazka, y Zborowſka.

W tym Roku 1649, po koronacyi wyprawieni ſą do Kozakow Poſłowie, ktorzy Chmielnickiemu bulawę turkuſami ſadzoną, y chorągiew od Krola oddali; á lubo on to mile przyiął, iednakże ani więźniow chciał oddać, ani ſię do pokoiu nakłonić; liczono na ten czas Kozakow przy Chmielnickim około trzechkroć ſtatyſięcy. Choć zaś Woyſka Polſkie poſpolitym ruſzeniem przeciwko nim ſtanęły pod Pilawcami w znaczney kwocie, y należytym munderunku; uſłyſzawſzy iednak o gromadnym złączeniu Hana Tatarſkiego z Chmielnickim, nie czekaiąc potyczki uchodzić

Poſłowie do Chmielnickiego

Okazya Pilawiecka

chodzic nocą muſiały, oboz doſtatni w rynſztunek woienny y w bogate łupy, nieprzyiacielowi zoſtawiwſzy.

Z tym wſzyſtkim y Polakom ſzczęście przeciwko nim nie raz ſłużyło, to pod Zbárażem, to pod Machnowcami, y pod Roſołowcami; gdzie też Xiążę Jeremi Wiſniowiecki, prawdziwy Syn Bellony(*quem fulgida telis, inter laurigeros aluerunt caſtra triumphos. Claud:*) zbił Krzywonoſa Pułkownika Kozackiego; y liczono w rożnych potrzebach zbitych Kozakow na pięćdzieſiąt tyſięcy, á náſzych tylko oſmſet; atoli po wielu tych ſzczęśliwych utarczkach ſciśnieni od Kozákow pod Zborowem Polacy, gdzie y Krol był z niemi oblężony, muſieli pewnemi á ciężkiemi kondycyami pokoy zawrzeć: gdzie Tatarom wielka ſummá byłá przyobiecana, á w zaſtawie dani dwa wielkiey familii Panowie. Kozacy ſię też domagáli aby w ich kraiach unia albo ziednoczenie ſię z Kościołem Rzymſkim zniesione było, aby im dana była wſzyſtkiego Amniſtya; aby w Senacie Polſkim Metropolita Grecki Kiiowſki iáko Senator zaſiadał; aby Woiewoda Kiiowſki, Bracławſki, Czerniechowſki, y Kaſztelan Kiiowſki byli wiary Ruſkiey, aby Oycowie Jezuici w kiiowie mieyſca nie mieli. Lecz te kondycye oprocz iedney amniſtyi, ſkutku żadnego nie wzięły

Zbarazka

Zborowſka

Tegoż Roku 1649 Seym w grudniu pod laſką Boguſława ná Leſznie Generała Wielkopolſkiego.

Roku 1650 Seym w Warſzawie pod láſką Gąſiewſkiego Stolnika W: X: L: W tym roku oboz pod Horininem, potym pod Kamieńcem Podolſkim.

Roku 1651. okazye woienne z Kozakami y Ordą: Kraſnieńſka Winnicka, Kupczyńſka y Bereſtecka.

W tym roku zbite Kozáctwo pod Bereſteczkiem; á ſzczęśliwa wygrana Polakow; gdzie ſię oſobliwſze męſtwo, Jáná Kázimierza Krolá, Jeremiego Xiążęcia Wiſniowieckiego y całego Rycerſtwa Polſkiego pokazało. Niezliczona prawie moc tam Kozákow y Tátarow trupem padło, Zginął między Kozákámi y Patryarcha Grecki przybyſz z Koſtantynopola, Han zaś ktory ze wſzyſtką Ordą ná Polakow nacierał, z pola uſtępować muſiał; á Chmielnicki, Hetman Kozacki po ſwoiey ucieczce o pokoy Krola przez ſwe Poſłaniki proſił. Dał ſię Krol ubłagać, ále Chmielnickiemu nákazano, náprzod aby z ſwemi przednieyſzemi na Seymie przyſzłym Krolá y Rzeczpoſpolitą przeproſił, á odtąd żeby pod ſobą nie miał wiecey Kozakow nad dwadzieścia tyſięcy, z ktoremi pod przyſięgą miał Polſki

Bereſtecka.

Wygrana naſzych nad Kozakami y Tatarami

przeciw náiaźdom Tatarſkim, Tureckim y Moſkiewſkim bronić; nad to aby ligi z nieprzyiaciołmi Polſkiemi uczynione rozerwał, wierny na potym Krolowi y Rzeczypoſpolitey.

Prognoſtyk Wygráney Prognoſtykiem zwycięſtwa tego (zdaniem wielu) byłá ſwieca owa w kościele Lwowſkim, ktora w oczach Krola po rożney ſzczęścia alternacie, y po tranſakcyi Zborowſkiey tam przytomnego, pod czás *Te Deum laudamus* naprzod z nienacka zgaſła, u wielkiego Ołtarza; a potym około tego wierſza: *Te ergo quæſumus tuis famulis ſubveni*: Ciebie tedy proſiemy przybądź ſługom twoim, ſama ſię zapaliła. Drugi prognoſtyk, że przed tą potyczką widziána była od niektorych na powietrzu Matka Boſka z S: Michałem na Haná uciekaiącego następuiącym z Kolubryną piorunowatą, á Matka Boska swoim S:paludamentem koronne nasze obozy pokrywała.

Roku 1652. Seym Warſzáwſki pod laſką Alexandra Sielſkiego Staroſty Stężyckiego.

klęſka Polakow. W tymże Roku Okazya z Chmielnickim pod Batowem; gdzie Kalinowſkiemu Hetmanowi Polnemu Koronnemu ſzyię ucięto, y Woyſka Polſkie częścią funditus zniesione. Potym oboz pod Sokalem. Nie długo tedy cieſzyła ſię pokoiem Polſka po zwycięſtwie Bereſteckim; y owſzem po weſołych tryumfach doznała tego z żalem, co napiſał Sautel:

Sautel. *Gaudia venturi ſunt nuntia ſæpe doloris*
Et lachrymas riſus, non procul eſſe docet.

Chmielnicki bowiem znowu z Tatarami w pole wyſzedł na Polakow, á chcąc ſię bardziey umocnić, Hoſpodara Wołoſkiego na ſwoię ſtronę przeciągnął, Synowi ſwemu Tymoſzkowi Corkę iego zá żonę zmowiwſzy; chcielić wprawdzie tym poślubinom Polacy przeſzkodzić, ſtanąwſzy obozem pod Batowem, ale gdy tam bliſko o Tatarach zaſłyſzeli, ku nim ſię raczey udali, o Tymoſzka mniey dbaiąc; że iednak obozu z tyłu nie opatrzyli, łacno weń Tatarzy wpadli, á naſi w rozſypkę: á lubo Hetman z pozoſtałemi Tatarom ſię mężnie bronił, przecież na oſtatek poległ, á drudzy na przeprawie pobici, inſi w łyka zabrani; á z temi Szlachty na trzyſta, ktorych lub Chmielnicki wykupił u Tatarow, átoli pomſty ſię iakiey od nich obawiaiąc, ſam ich pozabiiał, y dopiero z Tymoſzkiem na weſele do Jas poiachał; przepraſzał potym Krola przez ſwe Poſłaniki y o miłoſierdzie proſił przydaiąc to: iezeliby go nie przebłagał, muſiałby ſię dla obrony do poſtronnych narodow udać, ale że u Komiſsarzow na umowę o pokoiu do niego zeſłanych, znowu ſię paktow Zborowſkich domagał, pokoy nie ſtanął, lecz Woyna przeciw niemu uchwaloná; á na potym zwycięſtwo tandem przy naſzych ſtanęło: co dokładniey opiſuie w Wierſzach ſwoich Twardowſki.

Roku 1653. Seym dwuniedzielny w Brześciu Litewſkim pod laſką, Krzyſztofa Paca Chorążego W. X. L.

W tym roku Chmielnicki rozbrat z Tatarami uczynił, á do Moſkwy ſię przekinął y w poſſeſſya Moſkwie oddał Ukrainę, Kiiow, Bracław, Czerniechow, &c; W tymże roku traktaty z Ordą y Kozakami

Chmielnicki Moſkwie ukrainę oddał.

Roku 1654. Seym Warſzawſki pod laſką Krzyſztofa Grzymułowſkiego Podkomorzego Kaliſkiego. Okazye woienne; Baſzańſka, Denowſka, Ochmatowſka, Zaſupſka. Moſkwa Smoleńſk wzięła; gdy zaś po wziętey tey fortecy Car Moſkiewſki Alexy Michałowicz wiachał, Obraz tam Matki Boſkiey czcząc, Iey przypiſywał Smoleńſka otrzymanie.

Smoleńſk Moſkwa wzięłá.

Roku 1655. Seym Warſzawſki pod laſką Janá Umiaſtowſkiego Sędziego Ziemſkiego Brześćkiego, Wtym roku okázye: Piatkowſka, Partyńſka, Krakowſka, Woynicka &c.

Wtym Roku Krol Szwedzki Carolus Guſtavus wſzedł do Polſki. Nie czekaiąc bowiem Szwedzi końcá przymierza z Polakámi zawartego w Sztemdorfie za czaſu y panowania Władyſłáwa czwartego ktore ieſzcze trwać miało do lat ſiedmiu, wtargneli w Polſkę y na Panow Polſkich niektorych, przyczynę wtargnienia tego zwalaiąc iakoby od nich byli wezwani, na obronę y protekcyą Polſkiey przeciw Moſkwie y Kozakom. Wyſłani do nich byli ná traktaty o pokoiu, Jan Leſzczyński Woiewoda Łęczycki, y Alexander Naruſzewicz Piſarz W: X: L: ale oni na te poſelſtwo niedbali Wſzedł tedy do Polſki Arfrid Witemberg w ſiedmiu tyſięcy, á zá nim Krol Szwedzki z całym woyſkiem, y wiele Pánow do niego przyſtało, tak iż w krotce wielką część Kroleſtwa opanował; Poznań y Warſzawę był oſiadł. Krakowa mu nie długo bronił Stefan Czarniecki Kaſztelan na ten czas Kiowſki; ktory po krotkim oblężeniu miaſta tego, poddać ię muſiał w pewne kondycye; gdy zaś ná Zamku Krol Szwedzki wſzedł do Kościołá; Starowolſki Kánonik Krákowſki, pokazał mu grob Władyſława Łokietká, mowiąc: iż ten Krol po trzykroć z Kroleſtwa wyzuty, znowu ie odyſkał. Ná co Karol dumnie odpowiedział: że Jan Kazimierz, raz z Kroleſtwa wyzuty,

Szwedzi w Polſzcze

wyzuty, więcey go nieodyſka. Rzekł na to Kánonik: A ktoż to wie? Bog możny ieſt, y Krole odmienia. Gdy tedy Szwed tak daleko zaſzedł bez żadnego práwie odporu, Krol Jan Kázimierz muſiał zá granice Polſkie do Niſsy uſtąpić; gdzie go Poſłowie Ceſarſcy nawiedzaiąc cieſzyli; nawet y Murza od Hana Tatarſkiego wyſłany dwadzieścia tyſięcy Tatarow ná pomoc mu ofiarował. Nie przepuſcili Szwedzi y S: Mieyſcu Częſtochowie; zażywali rożnych ſpoſobow ná odebranie tey fortecy y ſkarbow Kościelnych, lecz nic wſkorać niemogli. Widziana tam była na murach w ſzacie niebieſkiey Matka Boſka, ktora Swego kaſztelu broniła; y Kule nieprzyiacielſkiená nichże ſamych odwracała. Odpadały kule od dachu Kaplicy Jey, czáſem mgła gorę S: zákryła przed Szwedami; działa ſię też nieprzyiacielſkie rozpadały, y Puſkarze ich oślepieni. Nadto Starzec iakiś kopiących miny przeſtraſzył, to ieſt (iako mniemano) S: Paweł Puſtelnik Zakonu Częſtochowſkiego Pátron y Patryarcha; wielka moc tam Szwedow nàgineła, zwłaſzcza że ná nich nocą, Stefan Czarniecki, iák piorun napadſzy, ich że gromił. Urażiwſzy ſię Polacy o tak Swiętego mieyſca znieważę, y ſzturmowanie do niego, także o rabowanie Kościołow y Dworow Szlácheckich, mieć ſię do konfederacyi przeciwko Szwedom poczęli, ktora pod Tyſzkowcami ſtánełá; a protekcya Károlowa odrzuczona. Kłotni tey prognoſtykiem była bitwa, dwu orłow ná powietrzu nie daleko Gdańſka, wtorego dnia Kwietnia przed Szwedzką widziana; z ktorych ieden od Morza Baltyckiego albo Szwedzkiego przyleciał, á drugi od wſchodniego kráiu, y iednego z nich wieſniacy doſtali y do Gdanſka zanieśli. Ale nie tu koniec plagi Boſkiey ná Polſkę! bo y Moſkwa w Litwie na Wilno uderzyła, ſkarbow dość zkościołow y od obywatelow nabrała, nawet y Grobom Páńſkim nie przepuſzczaiąc. Chociáż záś tak ſrogie przeciwności żwaliły ſię ná Polſkę, y práwie konſpiracyą przeciwko niey uczyniły, iednakże nie były takie, aby wſpaniałe Polakow umyſły do roſpaczy przywieść mogły; ſerc Heroicznych żadne infortunia zakwaſić, dopieroż przełamać nie potrafią. J w tak załoſnych koniunkturách, Polſka dzielność, weſoło mowić *Per tot ora, quot vulnera* mogła:

Krol z Polſki uchodzi.

Szwedzi pod Częſtochową.

Bitwa dwu Orłow

Wilno Moſkwa wzięta.

Nil agis, o fortuna! licet furor omnis in unam
Conſpiret Lechiam, gemitus non exprimet ullos.
Nullaq; Sarmatiam plorantem fata videbunt,
Sanguinis hic animus, quàm luctûs largior; imò

Si quando invitis manarent fletibus ora,
Ipſa vel adverſam rideret lachryma Sortem.

Co zimorodkowi w pośrzodku burzliwych fluktow na gniaździe ſiedzącemu przypiſał ſymboliſta, *dant intempeſta quietem*, to orłowi Polſkiemu chwalebniey ſłuży; żadną trwogą nie zaltérowanemu; ktoremu y nayburzliwſze zámieſzania ná pomyślnieyſzy z wiekſzą ſławą wychodzą pokoy. Jeżeli gdzie to w Polſzcze naſzey częſtokroć: *Flebile principium melior fortuna ſecuta eſt.* Ovidius

Roku 1656. Okázye: Kozienicka, Wárecka, Bidgoſka &c. Lubo Szwed wiele mieyſc y Miaſt opanował, iednakże w tym roku ſzczęście ſię iego przerywało od Rycerſtwa Polſkiego z Stefanem Czarnieckim, ktory pod Kozienicami, pod Warką y na innych mieyſcach, ſzczęśliwie gościł, y Bidgoſzcz odebrał; A co było w okolicy ná załogách powycinał. Dokázował nád niemi y Staroſta Babimoſtki Zegocki y ſami Wieśniacy ich znoſili. Gdy ſię záś Polácy u Krolá Szwedzkiego ſłowa dánego upominali względem krzywdy Kościołow y wolności Polſkiey, odpowiedział: *że Krol nie powinien bydź ſłowa ſwego niewolnikiem.* Przyłączył ſię do niego Jerzy Rakocy Xiąże Siedmigrodzkie, y Brandeburczyk, (táki podział między ſobą czyniąc: áby małá Polſka doſtáłá ſię Rákocemu, Pruſy Krolowi Szwedzkiemu, Wielká Polſká Brándeburczykowi) lecz y ci nie raz od Polakow oberwáli; bo Rákocy zbity to pod Mágierowem, to pod Rozwoleńcámi, to pod czárnym Oſtrowcem, y muſiał Polakow o pokoy proſić. Záś Brandeburczyká y Woyſko iego Ján Gąſiewſki, Hetman W: X: L: pod Proſtkowem potężnie zgromił; á Opáleńſki Weiewodá Podolſki, Raytarya iego z prowiantem ku Poznániu ciągnącą znioſł ſzczęśliwie. W tym roku: Jan Kazimierz Krol, od Polákow ze Sląſká rewokowany, po wezwániu Niebieſkiey pomocy, y o ziemſką ſię ſtárał; iáko to u Ferdynanda Ceſarza przez Poſły ſwoie. Han też Tatarſki choć nie proſzony, ſukkurſu mu nie żałował; przybywało oráz do niego y Polákow co raz więcey; náwet z tych ktorzy przy Szwedzkiey byli ſtronie; A gdy iuż było liczne Woyſko Polſkie, Wárſzáwę obległo, y do tego był Szturmami przyciſniony Witemberg, iż z miaſtem y zámkiem poddał ſię Polakom; záſłány potym do Zámościá, y tám pod ſtrážą zátrzymány. Tym czáſem Károl z Brándeburczykiem więcey niż trzydzieści tyſięcy ludu máiąc, ná Krolá Kázimierza y

Szwedowie biią naſ.

Náſzych wygraná

ná Woyſko iego náſtąpił. A choć ſię mocno obie Woyſka ścierały, y Kowalewſki Krolá Károla zkonia zraził; y iużby było po nim, gdyby go Brandeburczyk nie podnioſł; iednak Károl po tákim ſwym niebeſpieczeńſtwie z ogniſtym ſwoim ludem ná Polákow potężnie natarł. Po długiey utarczce do tego przyſzło, że Krol Kázimierz z piechotą ſwoią nocą uſtępować muſiał, działá y cięższą armatę zoſtawiwſzy. Ná zàiutrz tedy Woyſko Krolá nie widząc w rozſypkę poſzło. Atoli wnetſię Woyſko ſkupiło, á Czarniecki pod Trzemeſznem zbił partyą Szwedow. To ſłyſząc Károl, tym przerażony do Prus ſię udał, Wielką Polſkę Brandeburczykowi zleciwſzy.

Naſzych klęſka.

Náſi Szwedow zbili.

Roku 1657. Okázye Węgierſka, Rakowſka, Czarnooſtrowſka, Rakocy umiera. Duńczyk Szwedow z Polſki wywabia. Na uſpokoienie Polakow z Szwedami Krol Francuſki zeſłał do Polſki Antoniego de Lumbres; nie mniey y Ceſarſka ſtrona do teyże Medyacyi ſię miała. y łacno za mediatora pokoiu Ceſarz uznany, kiedy iego Woyſko, ktorego liczono na ſiedmnaście tyſięcy było zeſłáne ná odebranie, od Szwedow Krákową. Ale do tego pokoiu ſzczegulnie pomogło z oſobliwey opatrzności Boſkiey, że ná Szwedow Woynę podnioſł Krol Duńſki Chriſtiernus. dla czego część Woyſka Szwedzkiego ná Duńczykow z Polſki odeyść muſiáłá. Polſká też ná pomoc Duńczykowi, Stefana Czarnieckiego z Opalińſkim wyprawiłá; gdzie przez rok trwáiąc naród ráſ: ziemią tylko woiować przyuczony, y ná morzu nowego męſtwa dziwne dał przykłády z pochwałą y podziękowaniem Krolá Duńſkiego. Krákow záś po niedługim obleżeniu od Woyſka Ceſarſkiego y Polſkiego Szwed Polakom oddał 20 dnia Sierpnia.

Medyacya

Czarniecki ná morzu

Roku 1658 Seym Wárſzawſki pod láſką Władyſłáwá Lubowieckiego; oboz pod Kryłowem. Woyſko iedne zá Dnieprem, á drugie z Czarnieckim.. Wtymże roku Szwed z Polſki uſtąpił. Toruń tákże od Szwedow Polakom wrocony. Ukráina też do Moſkwy przyłączona, chciała ſię wrocić do Polſki w te kondycye, áby Ruſkie Xięſtwo miáło ſwego Márſzałka, Kánclerza, Podſkarbiego y inne tytuły, iáko w Wielkim Xięſtwie Litewſkim; áby Metropolitá Kiiowſki w Senacie záſiádał wedle Arcybiſkupa Lwowſkiego; áby Akademia Kiiowſka tákie wolności y przywileie miáłá iáko Krákowſka; áby Kozakow Woyſká Záporowſkiego było trzydzieści tyſięcy; áby Polſki Zołnierz w ukráinie nie ſtawał, ſtawał, áby Hetman Zaporowſki był Senatorem Polſkim, ktorego mieli ſami Záporożanie obierać; lecz te kondycye nie ſą ná Seymie przyięte.

Szwed

ukraina.

Roku 1659. Seym Warſzawſki pod láſką Jana Gniińſkiego Podkomorzego Pomorſkiego. Wtym roku między Polakami y Szwedy pokoy ſtánął, ná ktorego zamknienie Krol Jan Kázimierz y Ludowika Krolowa do Torunia byli ziechali. Wtymże Roku Car Moſkiewſki Alexy Michałowicz ná Polſkę powſtał, tytułu Krolá Polſkiego ſię dobiiaiąc, o ktorym czyniono mu nádzieię, gdy ná Szwedow dać pomoc obiecował Polakom, trzema tedy ſzlakami Woyſka ſwoie przeciwko Polakom wyprawił. A pod Konotopem w Ukrainie ſławna byłá bitwa. Tám oprocz zeſłánych od Krolá Polſkiego kilku tyſięcy Polakow, z Wychowſkim było ſzeſnaście tyſięcy Kozákow, z Krymſkiemi Tátárami ná wielkie Woyſko Moſkiewſkie. Pierwſzego dnia nieco ſię Moſkwie poſzczęſciło, ále drugiego przegrała, z wielką korzyścią Woyſka Polſkiego. Przedtym iednak Gąſiewſki Hetman Polny Litewſki od Chowanſkiego poimany, y do Mowſky zaſłany.

Pokoy z Szwedem

Woyna z Moſkwą

Roku 1660. w Oliwie były traktaty o doſkonałym pokoiu Polakow z Szwedami, gdzie obie ſtrony rożne ſobie kondycye wzaiemnie proponowały; lecz gdy Krol Szwedzki Károl Guſtaw w Gottembergu z melancholiy umarł; prędzey zgoda w Oliwie ſtánęła. Wgrob tegoż Károlá rzucano pieniądze z wyrażonemi ná nich mieczami, y z napiſem: *Indomitus pro pace quievi.* Wtym Roku zbity był od Polakow Chowáński pod Połonką, gdzie pod iego komendą będących piętnaście tyſięcy Moſkwy trupem padło od małey liczby Rycerſtwa Polſkiego; tamże wzięte czterdzieści działá Moſkiewſkie, á Chorągwi 146. Oraz y Łachowice od obleżenia Moſkwy uwolnione. Więc rozgniewany Chowanſki, obraz S. Mikołaia, ktory miał ná ſobie zdarſzy z ſiebie, ſzalenie bił kiiem, mſzcząc ſię ná Swiętym nieſzczęścia ſwego, że mu według woli iego ná Polakow nie pomogł. Oprocz tego zbita byłá od Polakow Moſkwa, z wodzem ſwym Dołhorukim między rzekami Basią y Pruſsą. Lecz większa byłá trudność z Szeremetem Hetmanem Moſkiewſkim, pod Cudnowem, przy ktorym oprocz iego Woyſka byli Kozacy z Cieciurą; y Chmielniczeńko iuż ciągnął we czterdzieści tyſięcy Kozakow ná złączenie ſię z Moſkwą; lub nieco Kozáctwa do Polakow przeciągnął Niemierzyc Podkomorzy Kiiowſki. Szło iednak odważnie Polſkie

Traktaty Oliwſkie

Moſkwa zbita

Znowu zbita.

Woysko ktorego było piętnaście tysięcy, y kilka razy Moſkwę zbiło,lecz nayznáczniey pod Cudnowem; wprzod zászáśli Polacy Chwielniczeńkowi, nie dopuſzczaiąc mu złączyc ſię z Szeremetem, y tak ſię z nim ſtarli ſzczęśliwie, że Chmielniczeńko iuż iuż ſwoich przegraną widząc, ślubował zoſtać Bázylitą, byleby w tym razie z Nieba pomocy doznał. Porážką tą Chmielniczeńká bárdziey zalterowany Szeremet; więc wyſyła Poſły do Polakow, poddaiąc ſię im z Woyſkiem y o pokoy proſząc, ktory w te kondycye ſtánął; żeby 60. dział ze wſzyſtkim rynſztunkiem woiennym zoſtáwili, żeby z Ukrainy uſtąpili, y żeby za granice Polſkie poſzli nikomu ſzkody nie czyniąc. J ták wſzyſtkie zbroie podrzucali pod nogi Niemierzyca Podkomorzego, Oſobę Krolá Kázimierzá reprezentuiącego. Tatarzy iednak ktorzy ná ow czas, y przez ſześć lat przeſzłe Polakom pomoc dawali, nárzekáli ná to, że Moſkwę wolno puſzczono, y włyká ich Tatarſkie nie dano, acz przecie poimali Szeremeta, trzymaiąc go pokiby według iego obietnicy zań nie dano dwa kroć ſtá tyſięcy Talarow. Padło w tey potrzebie Moſkwy około trzydzieſtu tyſięcy. Po niey Chmielnicki Młody z Kozákámi y z Cieciurą poddał ſię Polakom, y Moſkwy odſtąpił, ktora wſzyſtko zoſtawiwſzy, za granice Polſkie odeſzła, tylko im dwuſet ſiekier pozwolono ná drwa dla ognia do potraw, y na zimno, bo to zwycięſtwo tráfiło ſię w dzień piąty Liſtopada. Tryumfuiąc potym Krol Kázimierz w Krákowie, Chorągiew Moſkiewſką, z Obrázem Swiętego Jerzego u grobu Swiętego Staniſława Biſkupa záwieſić kázał, tamże dzięki zá zwycięſtwo Pánu Bogu oddáiąc.

Roku 1661. Woyſka Polſkie w związku; Swiderſki Marſzáłek. Związek ten zowią iedni nieſwiątobliwym; że był z ucięmiężeniem Duchowieńſtwa; Jnni zowią Swiątobliwym że ſię upominał o zatrzymaną záplátę Woyſka, ktore broniąc wolności y Wiáry Swiętey, y ná obronę iey Krew y życie właſne ázarduiąc godne było rekompenſy, iakoż bez niey, *impendiô vitæ* y fortuny, do heroicznyh odwag trudno bydź ochoczym.

Związek

Ovidius

Non facile invenies multis e millibus unum,
Virtutem pretium qui putet eſse ſui;
Ipſe decor recti facti ſi præmia deſint
Non movet, & gratis pœnitet eſſe probum.

Claud:

Lubo arcy chwalebna, gdy u kogo: *Ipſa ſibi pretium virtus.* Piękna zaprawdę rezolucya byłá Zołnierzow owych pod Alexándrem xandrem Farneſem we Flandryi woiuiących, ktorzy ſpytani od Filipa wtorego, iakiey by pretendowali nágrody zá ich rány y niewczaſy woienne, odpowiedzieli: *nihil aliud niſi ut nobis liceat iterum militare ſub Alexandro.* W tym roku Seym Warſzawſki pod láſką Xiążęcia Radziwiłá Podczaſzego W. X. L. Przywiedziony tam Kniaż Moſkiewſki przezwiſkiem Kozłowſki, od Stefana Czarnieckiego zwyciężony y poimany, y od niego do pokłonu Máieſtatowi przymuſzony. Potym pod tenże tron Krolá Kázimierza, ſto y pietnaście Chorągwi od Czarnieckiego rzucone. Dziękowano mu w Senacie, przez Kánclerzá Koronnego, y Tykocin mu w Nágrodę wielkich záſług dany dziedzicznym práwem; czemu gdy ná Seymie przeczono Krol ſwoie y Domu ſwego Jágiellońſkiego záſługi wſpominał, áby te doważały, gdzieby záſługi Czarnieckiego nie przemogły; y ták dopiero pozwolono ná dánie Tykocinà Czarnieckiemu. Godzien rekompenſy ták wielki Rycerz, o ktorym ſłuſznie ſię mowić mogło: *Ipſe miles, ipſe ſibi pugil & ipſe ductor; caſumq; fortunamq; pulchro provocat aſsiduus duello.* Támże gdy ná proceſsyi w Swięto Bożego Ciałá Krol był y Krolowa, Chorągwie owe Moſkiewſkie pod Náyświętſzy Sákrament podmiatano y deptano. Ná co Moſkwa z okień patrząc od żálu ſobie włoſy rwałá, y twarz drapałá.

Nagroda Czarnieckiemu

Sarbievius

Roku 1662. Woyſko w związku pod Sokalem. Seym Warſzáwſki pod laſką Jana Wielopolſkiego Stároſty Bieckiego

Roku 1663. Alexander Papież widząc rozruchy w Polſzcze (gdzie ieſzcze trwał związek) iáko też y w innych Páńſtwách, nakazał Jubileuſz, ná ubiáganie Boſkie y uſpokoienie Páńſtw Chrześciáńſkich. Pomogło to Nábożeńſtwo iáko innym Páńſtwom tak y Polſzcze, gdzie ná komiſsyi Lwowſkiey, w tymże roku, rozwiązany ieſt Swiderſkiego związek, zá láſką Boſką, y Staraniem Krolewſkim.

Związek rozwiązany

Roku 1664. Woyſko za Dniepra powraca. Okázye: Czehryńſka, Stawiſka. Tegoż roku w Litwie Jan Gąſiewſki Hetman Wielki tegoż Xięſtwa zábity. Miano na niego ſuſpicyą; iákoby máiąc z Moſkwą korreſpondencyą, chciał Litwę Moſkwicinowi poddáć. Wyſłano tedy do niego, w Wilnie choruiącego Litewſkie Pány z kołá Rycerſkiego, y karocę dla niego, zapráſzaiąc go do tegoż koła. Ggy tam záiachał, ná śmierć mu ſię gotowáć kázáno y ſpowiedz Sákrámentalną uczynić, po ktorey zábity. Byłá potym ta ſpráwa ſądzona za inſtancyą zácnego pokrewieńſtwa, y niektorzy káráni.

Gąſiewſki Hetman zabity

Roku 1665. Okazye: Częſtochowſka, Pálczyńſká.

Roku 1666. Montewſka Deprekacya Jegomości Páná Márſzáłká Lubomirſkiego. Oboz pod krupą. Brahilowſká, Muchowſkiego z częścią Woyſká znieſiono y iego wniewolą wzięto; Conſulta.

Roku 1667. Seym Warſzawſki pod láſką Andrzeia Kotowicza Piſarza W: X: L: Oboz pod Skwarzawą. Podcháiecka. Traktaty z Ordą. Wtymże roku Ján Kázimierz Krol Polſki y Szwedzki oſtátni z Familiy Jágiellonow, nowy á po Károlu piątym Ceſarzu nieſłyſzany dał z ſiebie Swiatu przykład; ten bowiem przeżywſzy, ná tronie lat dwadzieścia, Krolewſką godność złożyć y abdykować, dobrowolnie poſtanowił, co po tym roku, ná Seymie walnym wykonał z podziwieniem Europy, y z niemáłą życzliwych ſobie konſternacyą; chciał albowiem ſpokoynego interregnum dla przeyrzaney konkurrencyi, wielu do korony kompetytorow; y ták po tey abdykacyi czekał, poki nowy Krol niebył obrány, potym zaś do Francyi zaiachał, y tam w Kláſztorze Sancti Germani pod Paryżem oſtatnie dni życia ſwego prowadził.

Abdykacya Iana Kazimierza

Umarł we Francyi 1672.

Roku. 1668. Seym Warſzawſki pod láſką Stefana Sarnowſkiego Podkomorzego Łęczyckiego. Oboz pod Ptyczą.

Elekcya Krola Michała

Roku 1669. Elekcya Krolá JMCI Michała pod laſką JM P: Szczęſnego Potockiego Podſtolego na ten czas Koronnego. Po abdykacyi Jána Kázimierza ſławna ta była Elekcya w Polſzcze Michała Korybuta Xiążęcia Wiſniowieckiego Syna ſławnego y niezwyciężonego Bohatyra Jeremiego Xiążęcia; ten przywielu możnych y wielkich obcych Konkurrentach, Krolem nieſpodzianie obrany, lub nie bez kontradykcyi. Miáł o ſwoim Panowaniu otuchę y predykcyą od iednego Kápłana, ktory gdy pieſzo do chorego ſzedł z Náyświętſzym Sakramentem, á Xiąże Michał z nim ſię podkawſzy koniá mu ſwego uſtąpił, y do chorego ná nim záprowadził; Kápłan ow Xiążęcey cnocie ſię zádziwiwſzy życzył mu y potuſzył o ſzczęściu Rudolfowi Ceſarzowi podobnym, ktory zà podobny akt y uczczenie Nayświętſzego Sakramentu, ná Ceſarſką godność był od Boga wynieſiony. *Princeps debet eſſe Dei cultor quia minus timent homines juſtum pati a principe, ſi Dei cultorem eum putant. Aristoteles.*

Koronacya

Roku 1670. Seym Coronationis Krolá JMCI Michałá był zerwany przez Olizara. Wtymże roku złożony Seym walny ſześćniedzielny od tegoż Krolá Michała pod laſką Jmci Páná Staniſława Lubomirſkiego, Podſtolego Koronnego, Stároſty Spiſkiego.

Wesele Krolá

Roku 1671. Krolá JMCI Michałá weſele w Częſtochowie z Eleonorą Sioſtrą Ceſarza Leopolda, á że weſele przypadło ná wielki poſt dla nie rychłego ziachania Eleonory z Wiednia, dyſpenſa była od Nuncyuſza Pápieſkiego ná iedzenie z mięſem ná weſelu u ſtołu Krolewſkiego ktoby chciał. Oboz woyſka Koronnego, pod Buſkiem y białym Kámieniem. Okazya z Turkami y Tátarámi Kamieniecka y Kalnicka.

Roku 1672. W puł Sierpnia Turczyn ná Kámieniec bić począł z kartanow, y trwały te ſtraſzne gromy dwie Niedzieli. Upadło ſerce oblężonym, zwłaſzcza, że mało Zołnierzy ná obronę było, y ták w pewne kondycye, Forteca ta poddana Turkom. Był z Woyſkiem tym y ſam Car Turecki, ktory był obiecował ná Kościoły Chrześciańſkie nie naſtępować, iednak ie ná Meczety, ná ſchowanie ſian, owſa, y rożnych ſprzętow obrocono; ieden tylko Kościoł pozwolony na Nábożeńſtwo; a Car z tryumfem w Miaſto wieżdzaiąc, Obrazy Swięte końſkiemi nogami deptał. Zabolał na to Swiat Chrześciańſki, y Ociec Swięty, á ná uproſzenie pomocy przeciw temu Nieprzyiácielowi, nádał zá Polſkę iubileuſz cáłemu Chrześciáńſtwu. Wtymże roku okazye były: Bátowſká, Niemierowſka, Kormanicka, y Káłuſka, gdzie Jan Sobieſki na ten czas Marſzałek y Hetman Koronny, Szpahow y Tatarow około ſta tyſięcy zbił na głowę, y rozgromił.

Kamieniec wzięty od Turkow.

Wtymże Roku, Gołębſka y Lubelſka Konfederacya.

Chocimſka

Roku 1673. Expedycya okazyi Chocimſkiey, w ktorey Husem Paſzę ze czterdzieſtą tyſięcy Turkow, Woyſka Polſkie; zá Buławy, Jana Sobieſkiego Marſzałka, y Hetmana W: K: ktory tam oſobą ſwoią był præſens; funditus znioſły; y Oboz wſzyſtek Turecki *in prædam* poſzedł tegoż Koronnego Woyſka. Co tam zá zdobyczy, we złocie, koniách, wielbłądach, w galanteryach koſztownych y w rynſztunku Zołnierſkim, Polacy wzięli, trudno wypowiedzieć. Zaſłana była Náycelnieyſza chorągiew Machometſka, do Rzymu Oycu Swiętemu, ktory ią w Kościele Swiętego Piotra kazał zawieſić ná pamiątkę tak dziwnego zwycięſtwá, po bitwie we dwu prawie tylko godzinach odprawioney; otrzymanego. Widziane przedtym zwycięſtwem, były znaki ná Niebie trzema Niedzielami, bo ſzyki iaſne na Niebie dwoiakie ſię z ſobą zcierały ná wſchodniey ſtronie przez pułtory prawie

godziny,y iedna ſtrona ſilnieyſza drugą znioſła.

W tymże Roku Seym Pacificationis pod laſką Stefana Czarnieckiego Piſarza Polnego Koronnego przed Smiercią Krolewſką.

W tymże Roku Krol Jmć Michał umarł we Lwowie.

Elekcya Iana III.

Roku 1674. Jn Junio Elekcya Krola Jmci Jana trzeciego w Warſzawie pod laſką Jmci P: Benedykta Sapiehy Podſkarbiego Nadwornego W: X: L: Jakoż godna ta Korony głowa, ktora y w polu, Marſowym potem; y w Senacie mądrą radą tyle razy wſławiona:

Sidonius

Concipe præteritos Respublica mente triumphos,
Imperium jam Conſul habet; quem purpura non plus
Quàm lorica operit, cujus diademata frontem
Non luxu sed lege tegunt, Meritîsq; laborum.

Oboz Woyſka Koronnego był podeLwowem, zkąd poſzedł Krol obrany ná Ukrainę, y tam w Bracławiu zimował.

Koronacya Iáná III.

Roku 1675. Okazya Zorawińſka z Turkami y Tatarami.

Roku 1676. Koronacya Krola Jmci Janá trzeciego w Krákowie, pod laſką Jmci P: Mikołaia Sieniawſkiego Chorążego Koronnego; koronował go Andrzcy Olszewski Prymas. Koronacyą poprzedził pogrzeb ciał dwu przeszłych Krolow Jana Kázimierza, y Michała pierwſzego. Janowi Kazimierżowi Wielkim nákładem Kaplicę z grobem Krolewſkim wyſtawił Biſkup Krakowſki, natenczas Andrzey Trzebicki; iego ciáło z Francyi, gdzie był po abdykacyi Kroleſtwa umarł, ſprowadziwſzy do Polſki.

Roku 1678. Seym Warſzawſki zá Panowania Jana III. pod laſką Jmci P: Skoraſzewſkiego Chorążego Poznańſkiego. Woyſka Koronne ná linii lokowane pod Trembowlą y Mikulińcami.

Roku 1678 Seym Grodzieńſki pierwſzy, pod laſką Jmci P: Franciſzka Sapiehy, Koniuſzego W: X: L: za Panowania Krola Jmci Jana III. Woyſka Koronne tamże lokowane pod Trembowlą.

Roku 1679. Tam że Woyſka lokowane Subſiſtunt.

Roku 1680. Xiąze Jmć Dymitr Hetman Wielki Koronny umarł; po ktorym Buławę Wielką odebrał Jmć P. Staniſław Jabłonowſki; na ten czas Woiewoda y Generał żiem Ruſkich; á potym Kaſztelan Krakowſki. Hetmanem Polnym Jmć P: Sieniawſki Woiewoda Wołynſki.

W tymże Roku Woyſko tamże pod Trembowlą.

Roku 1681. Rozgraniczenie z Turkami, dla czego woyſko było ściągnione pod Mikulince; potym ná ſwoie ſtanowiſka rozeſzło ſię.

Roku 1682.

Roku 1682. Ná tychże mieyſcach Woyſko Koronne.

Roku 1683. Die Januarii Seym w Warſzawie záczęty zá Panowania Krola Jmci Jana III, za láſki Jmci P: Ráfała Leſzczyńſkiego Chorążego Koronnego.

Expedycya Wiedeńſka

W tymże Roku Tenże Krol Jmć Jan III. z Woyſkami Koronnemi, zá Buláwy Wielkiey S. P Jmć P: Staniſława Jabłonowſkiego, Woiewody na ten czas Ruſkiego, Hetmana Wielkiego Koronnego będącemi, ſzedł ná odſiecz Wiednia. Polnym Hetmanem był Jmć P: Sieniawſki, Woiewoda Wołynſki. Pierwſza okázya pod Prezburgiem Woyſk Niemieckich y z Turkami. Druga pod Agrem z częścią Woyſka Koronnego, pod Kommendą Jmć P. Hieronima Lubomirſkiego, Marſzałka ná ten czas Nádwornego Koronnego; trzecia, w dzień S: Bartłomieiá nád Moſtámi; czwarta pod ſamym Wiedniem, ktory dnia 12 7bris Annô prædictô, zá oſoſobliwą Wſzechmocnością Boſką od ciężkiego Attaku Tureckiego, y oſtátniey prawie ruiny, eliberowany. Woyſka wſzyſtkie Tureckie y Tatarſkie, Męſtwem y dzielnością, ták niezwyciężonego Krola, iáko też przezorną dyrekcyą, Wielkiego y Polnego Wodzow Woyſk Koronnych, funditùs znieſione. Oboz wſzyſtek z nieoſzacowánemi Skarbami y wſzyſtkie ámunicye doſtały ſię Woyſkom náſzym. Janczarow y znacnieyſzych Pánow Oryentalnych y Páſzow niezliczonemi tłumami w niewolą zagarnionych, do Króla y Hetmanow prowadzono, y ná morze Wenetom przedawáno. Woyſk Tureckich przeſzło trzykroć ſto tyſięcy do Woyny, á Tatarow ſto tyſięcy pod Selimgierey Hanem ſtarym y ſławnym woiownikiem było.

W tymże Roku Krol ſię do Polſki z tryumfalnym woyſkiem powrocił, y ſtanął w Krákowie 23. dnia Grudnia, gdzie z tryumfem przyięty, á w Bazylice zamkowey od Andrzeia Záłuſkiego Biſkupá ná ten czas Kiiowſkiego, á potym Warmieńſkiego, wyborną perorą przywitany: poſelſtwa też do Krolá Jána z powinſzowaniem z rożnych Kroleſtw y Państw wyprá-wione, iáko z Hiſzpanii, z Luzytanii, y od Wenetow, ktorzy ſię też do ligi Papieſkiey, Ceſarſkiey, y Polſkiey przyłączyli przeciw Turkom. Oprocz innych applauzow Janowi III. danych w panegyryku Jezuickim, ſłuſznie: *Fulmen orientis* názwanemu, taką mu pochwałę w Rzymie przypiſano, y na koloſsie wyſtawiono.

ELOGIUM RZYMSKIE JANOWI III:

Joanni tertio; Electione, Polonico, Lithvanico; Libertatione, Auſtriaco,

ſtriaco, Pannonico: Profligatione, Othomanico, Tracico, Scythico: Religione, Chriſtianiſsimo: Pietate, Catholico; Zelô, Apoſtolico: Inter Duces Bellicoſiſsimo: Inter Reges Sapientiſsimo: inter Imperatores Auguſtiſsimo: Cui Gloria militaris Regnum peperit: Clementia ſtabilivit: meritum perennavit: Qui rarô pietatis & conſtantiæ exemplô, propria deserens, docuit quô pactô Sacra fœderis jura ineantur, cuſtodiantur, compleantur: Othomanicam lunam fulgentiſsimo Crucis Vexillo, æternam eclypsim minitantem, adeo proſperè feliciterq; e Chriſtianorum finibus eliminavit ut unum idemq; illi fuerit, veniſse; vidiſse, viciſseq; Inter innumeros igitur Chriſtiani orbis plausus: inter vindicatæ religionis & Imperii lætitiam: inter cruentatæ lunæ extrema deliquia, agnoſcant præſentes, credant poſteri, non tantum enaſcenti Evangelio, quo promulgaretur, ſed & adulto, ne profligaretur, utrobiq; a Deo miſsũ fuiſse hominem: cui Nomen erat Ioannes.

Co ſię ná Polſki ięzyk tak tłumaczy.

Janowi trzeciemu, ile co do Elekcyi Polſkiemu, Litewſkiemu; ile co do obrony, Auſtriackiemu, Pannońſkiemu, ile co do znieſienia, Otomańſkiemu, Trackiemu, Tatarſkiemu; Religią ſzczegulnie Chrześciańſkiemu, pobożnością, Katolickiemu; żarliwością Apoſtolſkiemu, między Wodzami Náywaleczniey-ſzemu, między Krolmi Naymędrſzemu; między Jmperatorami Naywſpanialſzemu; ktoremu chwała Rycerſka, Kroleſtwo dała; łaſkawość ugruntowała, Cnota wieczyſte uczyniła; ktory rzadkim pobożności, y męſtwa przykładem, właſnego Páńſtwa odiachawſzy, nauczył iákim ſpoſobem Swiętego przymierza prawa maią bydź przyimowane, ſtrzeżone, y wypełnione. Otomańſki Xiężyc Nayświetnieyſzey Krzyża Chorągwi wiekuiſte grożący zaćmienie, ták ſzczęśliwie z granic Chrześciańſtwa ſpędził y złamał, że iednoż mu to było, przyiść, widzieć y zwyciężyć. Między nieżliczonemi tedy Chrześciańſkiego Swiata ápplauzami, między ochronioney Religii y Jmperium, radościami, między Krwią zbroczonego Xiężyca oſtatniemi ruinami, niechay widzą przytomni, wierzą potomni, że nie tylko rodzącey ſię Ewangelii, áby urosła, lecz y doyzrzałey aby nie ginęłá, zeſłał Bog człowieka, ktoremu Jan Imie było.

Saluſtius Lubo zaś iako mowi Salustius: *Difficillimum eſt & prælio ſtrenuum eſſe, & bonum conſiliô.* iednakże obadwa te przymioty mądry y waleczny ten Krol pokombinował, ſtoſuiąc

Sawedra ſię do Wielkiego Sentymentu Sawedry: *Imperatoriam Majeſtatem non ſolûm armîs decoratam, ſed etiam legibûs, oportet eſſe armatam, ut utrumq; tempus & bellorum & pacis recte poſsit gubernari.*

W tymże Roku 1683. Powracaiąc z pod Wiednia Jmć Pan Sieniawſki Hetman Polny Koronny umarł; po ktorym Buláwa Polna ceſsit meritis Jmci Páná Jędrzeia Potockiego Kaſztelaná Krakowſkiego, ktory pod czas oddalenia ſię Krolá Jmci Jáná III. zá Granice, był Vice-Regem w Polſzcze.

Roku 1684. Wycięto Peſt y Wacz odebrany, pod ktorym potrzeba z Turkami wygrana; druga okazya mila od Budy dnia 10. Julii, ſpędzeni Turcy z Pola, Buda oblężona: dnia 13. Julii: trzecia potrzeba: 22. Julii dwie mili zá Budami pod Amzabekiem zginęło ná ſześć tyſięcy Turkow. dnia 27. Julii, poſzły znowu Woyſka Niemieckie ná Turkow, ktorzy byli poſli ná odſiecz Budzie, ale nie dotrzymawſzy, z Pola uciekli.

W tymże Roku Kamieniecka byłá Okazya gdzie experymentowało Woyſko náſze z Turkámi y Tátárami, z wielką ony chlęſką. Także Zwaniecka okazya z Ordą, Jázłowiec wzięty Turkom.

Roku 1685. Seym walny w Warſzawie zá Pánowania Jáná III. pod laſką Andrzeia Gielguda Piſarza W. X. L.

W tymże Roku Woyſka Koronne z Jmć Pánem Stanisławem Iabłonowſkim Hetmanem Wielkim Koronnym; y Litewſkie z Jmć P. Boguſławem Słuſzką, Kaſztelanem Wileńſkim, Hetmanem Polnym W. X. L. przy ktorych był præſens Jmć Pan Marcin Kącki, Woiewoda Kiiowſki Generał Artyleryi Koronney, poſzły za Bukowinę: gdzie zaſtali kilkadzieſiąt tyſięcy Turkow pod Seraſkierem Paſzą, y Selimgierey Hana z Gałgą, y Nuradynem Soltanami we ſtu y więcey tyſięcy Ord Budziáckich, Náháyſkich y Krymſkich. Náſzego zaś Woyſka Koronnego ledwie iedenaście tyſięcy rachować ſię mogło. Jednakże przy pomocy Bożey, nácieraiący wielkim tumultem y furyą, Nieprzyiaciel, muſiał z wielką ſwoią klęſką y konfuzyą odſtąpić, żadney ſzkody w náſzych nie uczyniwſzy; y lubo w wielkich obrotách od ták liczney á ciężkiey Potencyi Nieprzyiacielſkiey ze wſzyſtkich ſtron zoſtawali naſi, przecież ten potężny nieprzyiaciel wſkorać nic nie mogł zá przezorną dyſpozycyą JmP. Jábłonowſkiego Hetmana W. K. y pomocą JmP. Generałá Artyleryi Koronney. O czym obſzerniey Dyaryuſz opiſany, obloquitur. Doſyć że Turcy dowiedziawſzy ſię o ták małey kwocie naſzych Woyſk, iuż ſię byli podzielili, lecz nie ucieſzeni ſkutkiem dumney intencyi ſwoiey, bo Dextera Domini virtutem fecit, do ſalwowania ſię Heroiczney odwadze Rycerſtwa Polſkiego.

Potyczka náſzych z Turczynem y Tátárami

Roku 1686. Kámpania w Podolu odprawiona. Woyſka infeſtowały Kámieniec, nie dopuſzczaiąc wprowadzáć záháry do niego,przeſzkadzaiąc wſzelkim exkurſyom y czambułom Tatarſkim, zaſzczyt y beſpieczeńćtwo kraiom w Wołyniu y Poliſiu Kiiowſkim tákże Pokuciu czyniąc.

Roku 1687. Woyſko Koronne, in excubiis pogranicza od Wołoch, y Ukrainy ſubſiſtebat. Kampania w Podolu expedyowana, pod wiadzą y komendą pomienionego Jmci P Jabłonowſkiego, Woiewody ná ten czas Ruſkiego, Wielkiego Wodza Woyſk Koronnych, podczas ktorey; po kilka razy potyczki były z Nieprzyiacielem Krzyża S.z znaczną záwſze klęſką iego. Teyże Kampanii (ni fallor) pierwſzą wielką zacharę do Kámieńca prowadzoną, Woyſka náſze Turkom y Tatarom od biły, y odebrały, á ſamych Turkow y Tátarow przeſzło trzyſta zabrali y trupem niemało położyli.

Roku 1688. Seym agitował ſię pod laſką JmciP. Szczuki Referendarza Koronnego.

W tymże Roku. Kámpania w Podolu; gdzie pod Kámieńcem wſzyſtkie zboża ſkoſzone, áby præſidiarii żádney nie mogli mieć żywności. Tandem die 22. Auguſti maiąc relacyą z Podiazdow, y Ięzykow od Jmci Pana Wacława Iſkry Rotmiſtrza, męſtwem y odwagą ſławnego Káwalera, w Dziełach Rycerſkich doſwiadczonego, że Nuradyn Sołtan ze wſzyſtkiemi Ordami, to ieſt: Urumbetuł; Dziaman, Sahaydak, Szyrynſcy Murzowie, Białogrodzka wſzyſtka Orda, y inne niezliczone tłumy Tatarſkie, ktorych przeſzło ſto tyſięcy ráchowano, przeprawiwſzy Dnieſtr pod Uścieczkiem, zbliżali ku Obozowi náſzemu, pod Zwańcem lokowanemu, dał formalną Batalią I. W. Imć P. Stanisław Iabłonowſki Woiewoda Ruſki, Hetman Wielki Koronny poſtanowionym porządnie ſzykiem Woyſk Koronnych y Litewſkich Utriusq; Authoramenti. Woyſka tedy Tatarſkie z pomienionym Nuradyn Sołtanem (ktoremu na Sukkurs przybył Seraſkier ze dwudzieſtu kilką dział y pułczwarta tyſięcy Turkow) uderzyli ná naſze ſzyki doſyć natarczywym impetem, po kilka kroć tentuiąc fortuny. Ale przy pomocy Wſzechmocnego Boga, bez korzyści ſwoiey, y owſzem z niemałą klęſką y ſtratą znacznych Murzow, y Starſzyzny Woyſkowey

Ordy Klęſka

ſkowey, ſłuſzne odebrali repreſsalia y w rozſypkę poſzły. A potym Woyſka náſzego zá Ordynanſem Wielkiego Wodza dwadzieścia kilka Chorągwi, zá niemi poſzedſzy z Panem Iſkrą y innemi doſwiadczonemi Kommendantami, dobrze y ſzczęśliwie gościli, y Niewolnikow Nieprzyiacielſkich nie máło do Obozu przyprowadzili, ktorych potym wáleczny Wodz Krolowi Jmci Ianowi III. do Warſzawy odeſłał. A że ták wielkie Ordy były, zámyślał tenże Nuradyn Sołtan potężne puścić Czambuły w Pokucie y Wołyń, iákoż aktualnie iuż były wyprawione, y po kilkanaście mil ták w Pokuciu iáko y Wołyniu zákroili kráiu ná ſpalenie y ná zábránie ludzi w niewolą, á pewnie ták, nieomylnie niezmierną moc Iaſyru ná bracby mogli byli ludzi. Aleć perſpicax w tym vigilantia Wielkiego Wodza zábiegła temu wczeſnie, maiąc wſzędzie pilne oko y nieprzyiaciela ná káżdym mieyſcu inſequendo. Wiedział práwie o intencyi Iego, ták nie dopuścił áni w Pokuciu, áni w Wołyniu tákowey Imprezie nieprzyiacielſkiey dezolacyi kráiu, że bez korzyści ſwoiey nieprzyiaciel, ad ſua latibula wrocić ſię muſiał.

Roku 1689. Kampania odprawiona w Podolu z uſtáwiczną infeſtacyą Kamieńca, Turkow y Tátárow, często urywały Woyſka náſze, wielu żywcem przyprowadzaiąc do Jmci Pana Iabłonowſkiego Hetmana Wielkiego Koronnego. Ktory odſyłał Ich po wielkiey części Krolowi Jmci do Warſzawy.

Roku 1690. Seym in Ianuario záczęty w Warſzawie y ſzczęśliwie ſkończony, pod laſką Jmci P. Tomaſza Działyńſkiego. Krayczego Koronnego, Staroſty Bratyańſkiego. Ná tym Seymie ſtanęła uchwałá; áby Rzeczpoſpolita punktuálnie płaciłá Woyſku według Repartycyi, Woiewodztw y Ziem, dwie cwierci zaſług przed Kámpanią, to ieſt przed Februaryuſzową y Máiową, á drugie dwie cwierci po ſkończoney Kampanii, to ieſt, Auguſtową y Nowembrową. Poſtánowione y to ná tymże Seymie; áby całe Woyſka utriusq; Authoramenti lokowane były in excubiis pogranicza po Dobrach Krolewſkich, Duchownych, y Ziemſkich, non invitîs iednak poſſeſſoribûs. A zá tę lokacyą náznaczyła Rzeczpoſpolita, z Donativum kupieckiego, y avarey pogłownego Zydowſkiego Summę pułtora kroć ſto tyſięcy złotych tym Poſſeſſorom w ktorych Dobrach żołnierz miał łoże. Ta tedy lokacya ſkutkiem ſamym ziſzczona y poſſeſſorom płá-

cona.

cóna ze ſkarbu Koronnego, ále uchwalone dwie cwierci, przed Kampánią, y drugie dwie cwierci po Kampanii żadnego Roku nie doſzły Woyſka, y owſzem wſzyſtkie práwie Regimenty po Fortecach Wołoſkich, miánowicie w Soroce, Niemcu, Soczawie, Kampalogu y innych rozłożone mieyſcach támecznych, tákże w Ukraińſkich Fortecach iáko to: w Białeycerkwi, Korſuniu, Bohuſławiu, Chwaſtowie, w Barze y innych mieyſcach Ukrainſkich; tákże po wielkich Miaſtach Miaſteczkach, y Zameczkach, y przygrodkach Ukraińſkich pogranicznych, po mienione lokowane ad tuitionem kráiu, Regimenty pieſze, y Dragońſkie, niemáiąc nic poſiłku, áni od Rzeczypoſpolitey, áni od ſwoich Oberſzterow własnym koſztem y kápitałem, S. *P.* Imci *P*ana Hetmana Iabłonowſkiego konſerwowane, Lenungowane y ná wſzelkie dziełá woienne, ná uczynienie wſtrętu każdym inſultom pogańſkim przez ták wiele lat w należytym Komplecie utrzymane, zá co żadna po tym nie doſzła od Rzeczypoſpolitey rekompenſa.

R*oku* 1691. Krol Imć Ian III. przybył ſzczęśliwie ſam oſobą, ſwoią ná Kampanią, proſecuturus Imprezę ſwoię w Wołoſzech, ná odebranie Ias, Stolicy Hoſpodárow Wołoſkich, y inſzych *P*ryncypalnieyſzych, lecz nie przyſzło do tego bo umocnione licznych Woyſk Tureckich y Wołoſkich forti præſidio, nie dáły ſię attákować. Do tego wielką przeſzkodą, byłá, trzyniedzielna ſłotá, we dnie y w nocy, śnieżna y deſzczowa. Ledwie tedy Fortecę Niemiec oſadzono dwiema Regimentámi pieſzemi y trzema Chorągwiami Wołoſkiemi, cáłe zaś Woyſko dla pomienionych ſłot do tákiey nuży y klęſki przyſzło, że wſzyſtkie prawie Tabory zoſtáwiło, náwet Káráwany Krolewſkie, y rożnych *P*anow porzucone ze wſzyſtkiemi námiotami, bagażami y appárencyami obozowemi; niektore iednak bagaże J. K. Mci z Dobr pobliższych pogranicznych Jmci Pana Hetmana Jabłonowſkiego, ſprowádzonemi końmi y Wołámi z Wołoch ná granicę Polſką, wyprowadzone, do Dobr. J. K. Mci. Złoczowczyzny, zaſzły. A Woyſka Koronnego y Litewſkiego ledwo nie trzecia część od koni odpádłá dla ſłot pomienionych.

W Tymże Roku. J. W. Imć Pan Ięđrzey Potocki Kaſztelan Krakowſki Hetman Polny Koronny umarł. Po ktorym wzioł Buławę Polną od Krola Iana trzeciego Brat rodzony Imść Pan Szczeſny Potocki Woiewoda Krakowſki.

Roku 1692.

Roku 1692. Kampania w Podolu odpráwiona koło kámieńca. Tatárſkie Czambuły po kilka razy gromione. I lubo liczne Ordy pod Woyſka náſze podpadały, iednak ſłuſzne wziąwſzy repreſſalia, bez korzyści ad propria wrocić ſię muſiáły, ná końcu tedy Kampanii gdy iuż niebyło przeſzkody, umyślił Conſumatiſsima ſua prudentia S. P. Imć P. Hetman, áby in Contiguitate Kámieńca oſadzić Blokadę iáką mocną, dla częſtey iákiey in quietacyi prezydyaryuſzow Kámienieckich. Iákoż upatrzywſzy ſpoſobne ná to mieyſce, to ieſt gorę ktorą z iedney ſtrony oblewa Dnieſtr rzeka, á z drugiey ſtrony Zbrucz, gdzie ex conſilio bellico poſtánowił toż mieyſce ufortifikować, iákoż ſzczęśliwie z cáłego Woyſka, ták Komputowemi, iáko y łużnemi ludźmi, wyſypáne wały, y we dwoch Niedzielach ſtáneła regularna Forteca, zá przezorną induſtryą Hetmańſką, ktorey to Fortecy, dány tytuł Okop Gory S. Troycy, Blokada Kámieńca Podolſkiego. Oſadzona tedy tá Forteca Regimentámi pieſzemi, (ktorym prowidował Lenungi y wſzelkie requiſita Imć Pan Hetman Jabłonowſki) przytym Arkabuzerami Komenderowanemi, á z Woyſka Koronnego zpod káżdey Chorągwi Uſarſkiey, Pancerney y Wołoſkiey po czterech Towarzyſtwa y czterech Páchołkow komenderowano pro præſidio do teyże Fortece, y z tych komenderowanych ufundowane Chorągwie ſtokonne, y Rotmiſtrze poſtánowieni. Komendantem tey Fortecy Imć Pan Michał Brant, ná ten czas Puſkownik Arkabuzerſki, potym Generał Major, tandem Generał Leytnant. Regimentarzem zaś nad Milicyą Polſką Imć *P*an Iakub Kalinowſki Czeſnik Halicki *P*uſkownik. Obádwa ci Kawalerowie, dáli probatiſsima documenta Dzielności ſwoiey, codziennie infeſtuiąc Nieprzyiaciela pod Kámieńcem, y w ſame go bramę wpędzaiąc, wniewolą nie máło zábieraiąc. Bydła, konie zabieraiąc, rożnemi przemyſłámi woiennemi dokuczaiąc Kámieńcowi, ktory po kilka razy poddawać ſię dla głodu y rożnych niewygod zámyſłał. Tę tedy ták chwalebną Inwencyą Woienną Jmci *P*ana Hetmana Jabłonowſkiego nietylko Krol Imć Ian III. approbował, ále też y cáła Rzeczpoſpolitá była tego wdzięczna; bez ſkuteczney iednak nádgrody, zá prace, trudy y koſzta ták wielkie, ná tę uſługę publiczną łożone.

Roku 1693. Seym w Grodnie złożony, ktory zerwany. Tegoż Roku ná Wioſnę czterdzieści kilka tyſięcy Ordy, przyſzedłſzy pod Kámieniec, kupą ſzli *P*odolem ku Złoczowu, zkąd

mieli poyść ná trzy ſzlaki Czambuły, Interim Imć Pan Zahorowſki Regimentarz Okopowy, we czterech ſet koni Okopowych Elearow ex improviſo potkał ſię z niemi. Widząc tedy ták potężny Nieprzyiaciel ták máłą kwotę náſzych, iuż prawie miał ich zá ſwoich, iednakże zá łáſką Boſką, Imć Pan Zahorowſki iáko przezorny Regimentarz ſtánąwſzy pod Hodowem nie dáleko Złoczowa, przy máłym fortelu, bo z iedney ſtrony miał ſtawek w tyle, á z drugiey ſtrony płot. Gdy począł wielkim impetem nácierać Soltan, oſobliwie przednieyſi Murzowie, dáli ognia náſi, zaraz im niemały wſtręt uczynili przez położenie kilkudzieſiąt co lepſzych Naieźnikow. Przez pięć godzin ta trwałá utarczka, ták dálece, że gdy iuż náſzym kuł nieſtawało do ſtrzelánia, muſieli ploſzczyki od ſtrzał Tatárſkich miáſto kul nábiiáć, ktoremi bárdziey ieſzcze Tatarow razili; ták że bliſko cztery tyſiące Tatarow ná plácu legło, od ták máłey garści ludzi náſzych, y tych zábitych, zaraz Tatárowie w Chálupach palili. O czym Języcy potym wzięci relácyą czynili. Náſzych Okopowych trzynaſtu zábito, ále nie było żadnego z tych 400. żeby nie miał kilku poſtrzałow, iednakże złáſki Bożey nie ſzkodliwych. Ták wſzechmocność Boſka, Cnotą nie liczbą, męſtwu Polſkiemu, dla záſzczytu Wiáry Swiętey y Narodu Chrześciáńſkiego, inſultom Pogáńſkim odpor dáć pomogłá.

Roku. 1694. Zaślubiona Kſiążęciu Bawarſkiemu Elektorowi Maximilianowi, Tereſſa Kunegunda Krolewna Polſka, Jana trzeciego Krola y Maryey Kazimiry Corka. Dány ślub w Warſzawſkim Kościele S. Jana od Kardynała Arcybiſkupa Gnieźnieńſkiego, Michała Rádzieiowſkiego, piętnaſtego dnia Siepnia przy aſsyſtencyi Szeſnaſtu Jnfułatow. Prowadzona Krolewna bardzo ſwietnie z niemniey ſwietną aſsyſtencyą, po drodze karmazynem od pałácow do Kościoła okrytey, przy zieździe wielkim Senatorow y Pánow inſzych Polſkich y obcych. Brał ślub z Krolewną, Xiążęcia Elektora oſobę reprezentuiący Brat Jey Jakub, Krolewic Polſki. Przed ślubem przesłane od Elektora tegoż nowey ſwey Oblubienicy upominki ná ſto tyſięcy talárow ſzacowane y cztery znaczne dyámenty. Trwały zaś weſelne plauzy przez dni wiele; ognie też tryumfalne, y ná wiśle, kilka nocy obiaśniały. Odiechałá potym Krolewna, Elektorowa iuż Bawarſka, w Liſtopadzie mieſiącu z Polſki do Xiążęcia Elektora. Był wielkim Poſłem ná iey świetne odprowadzenie Andrzey Załuſki Biſkup Płocki, ktory tę Legácyą z wielkim

z wielkim ſplendorem, y pochwałą wſzyſtkich obcych y Polakow odprawił. Odieżdżáiącey zaś Elektorowy, Krol Jmć tákie dał pożegnanie.

Pożegnánie ná Obrázie NAYSWIĘTSZEY PANNY MARYI ktore Krol Imć Jan III. iedyney Corce ſwoiey do Xiążęcia Jmci Elektora Bawarſkiego Małżonka Jey, po weſelu wyieżdzaiącey własną ſwą ręką napiſał. dnia 13. 9bris. Annò Domini. 1694.

Jdź gdzie Cię nieſie ta Fortuna Twoia
Z domu Rodzicow Iedynaczko moia.
Jdź z Domu Braci zá Oyczyſte progi,
Bierz ſię do drogi.

Niech Cię ta, co w ſwym piſze Konſyſtorzu
Prawo náturze, Niebu, Ziemi, morzu,
Wſzechmocna ręka, wziąwſzy miłościwie.
Wiedzie ſzczęśliwie.

Niewinny IEZUS, y Ukrzyżowany
Niechay Cię przyimie w ſwe otwarte rany.
J niechay ſtrzeże zaſłania y broni
W przeciwney toni.

Panna y Matka zá wiecznym Przymierzem
Niechay Cię ſkłada Niebieſkim Puklerzem.
J twą Oyczyſtą, ná każdą godzinę
Zmacnia Ianinę.

Spieſz: niech Ci Drogę beſpieczną toruią,
Zá tobą oraz niechay poſtępuią,
Ktorym Cię dáło w moc rządzenie Boże
Anieli Stroże.

J ktorym w Polſcze chwała wiekuiſta.
J w ktorych Dom náſz opiece korzyſta.
Niechay Cię ſtrzegą Pátronowie Swięci.
Zyczęć z mey chęci.

Zá ich Modlitwą, prożbą, y przyczyną,
Wſzelkie niechay Cię przeciwności miną.
A BOG obfite ſzczęścia, łáſki, dáry
Zlewa bez miary.

Błogosłáwieńſtwo co go w Corkach, Synach
Niebo udziela, miey w tamtych Krainach.
Życzęć pociehy z mych Wnukow twych dzieci,
Ociec Ian Trzeci

Po expedyowanym tym Akcie weſelnym wyiachał Imć Pan Jabłonowſki Kaſztelan Krakowſki Hetman Wielki Koronny, z Warſzawy, máiąc wprzod Konferencyą z Krolem Iegomością o naſtępuiących dziełach woiennych, y poſpieſzył zaraz in Julio do Lwowa; po tym do Maryampola, á z tamtąd, do Generalnego Obozu pod Petlikowce; zkąd zámyślał o imprezie attákowania Kámieńca. Jákoż ſpieſznym Marſzem ſtanął z całym Woyſkiem w bliſkości tey Fortecy, to ieſt pod Okopámi Gory S. Troycy, gdzie wſzelkie præparatoria ſpoſobione do tego attaku. Aż tandem przychodzi wiadomość przez Wołochow Chorągwi Pana Dawideńka Rotmiſtrza, że záhara wielka z Turek y Wołoch idzie do Kámieńca, ktorą konwoiuie Szachpas Gierey Sołtan w pięciudzieſiąt tyſięcy Ordy; Odłożywſzy tedy zámierzoną imprezę Imć Pan Krakowſki ná inſzy czas; zoſtáwiwſzy Tabory, ſzedł z całym Woyſkiem oboyga zaciągu Komunikiem in Occurſum Nieprzyiacielowi; y ſtanąwſzy pod Uſcieczkiem ná Wołoſczyznie nad ſamym Dnieſtrem, gdy obaczył ſtraſznie wielkie tłumy Tatárow zbliżaiących ſię ku Dnieſtrowi, wypráwił naprzod przednią ſtráż w pław przez tęż rzekę, pod komendą Jmci Pana Sobieſkiego Cześnika Koronnego, Strażnika Polnego; Jmci Pana Zahorowſkiego Regimentarza z Okopowemi Elearami, ktory weſpoł z przednią ſtrażą ścierali ſię potężnie z Ordámi, wielkim impetem nácieraiącemi, á tym czaſem ſam Imć Pan Krakowſki z kolegą ſwoim Imć Panem Sczęſnym Potockim Woiewodą Krákowſkim Hetmanem Polnym Koronnym y z całym Woyſkiem w pław Dnieſtr przeſzedł, y tam mężnie y odważnie poſtępuiąc przeciwko inſultom Pogáńkim, ſamym tylko ochotnikiem y przednią ſtrażą y Okowemi, do nieſpodzianey ucieczki Nieprzyiaciela przywiodł; w ktorey ſiła bardzo Tatarow trupem poległo, y żywcem, dwieście

Woyſko ná-ſzew pław.

dwieście kilkadzieſiąt wzięto, y dáley w pogoń Chorągwie Wołoſkie poſzły z wielką ſwoią zdobyczą; oſtátka noc przeſzkodziłá. Názaiutrz rano, ſkoro świt, ruſzył z Woyſkiem Jmć Pan Krakowſki dáley zá Nieprzyiacielem; ktory poſtrzegſzy ciągnące Woyſko, odbiegł wſzyſtkiey Zahary bardzo wielkiey; bo iey ráchowano ſiedm tyſięcy Wozow, nie tylko w prowiantách, Ryżach, káwach y korzeniach, miodách, winach, ále też w inſzych towarách Tureckich bogátych. Co wſzyſtko zá łáſką Bożą, náſzym in prædam ceſsit, y przez dwa dni to rozbieraiąc Woyſko náſze, nie mogło przebrać.

Klęska Tatarow.

Roku 1695. Tenże Szachpas Gierey Sołtan, wetuiąc ták wielkiey ſtraconey przeſzłoroczney Zahary, do Kámieńca prowadzoney, zebrawſzy wielkie bardzo Ordy, (o ktorych Języcy powiadáli, y ráchowáli ich ná ſto tyſięcy z okładem,) przyſzedł ſpieſznym Marſzem ná Przedmieścia Lwowſkie, z tą imprezą; áby wſzyſtkie popalić, á ſamo tylko Miaſto w murach zoſtáwić. Jednakże zábiegłá temu provida cura Jmci Pana Jabłonowſkiego Kaſztelana Krákowſkiego Hetmana Wielkiego Koronnego. Sciągnąwſzy wprzod partye Woyſka nad Dnieſtrſkie, Pokuckie, Wołyńſkie, Ukraińſkie, y Imci Pana Zahorowſkiego z Okopowemi Elearámi; dawſzy Generalną Komendę Imci Panu Miączyńſkiemu, Podſkarbiemu Nadwornemu Koronnemu, ktory z pomienionemi Partyami Woyſka doſyć ſzczupłego! bo go nie było do boiu nád dwa tyſiące, przeciwko ták ſtraſzney potędze pogańſkiey, w tenże ſam dzień ſtanął, kiedy y Woyſka Tatárſkie pod Lwowem; to ieſt dnia 13. Februarii tegoż roku. Oſadził tedy ſzláki po przedmieściach Imć Pan Krákowſki, po kilkanaście Chorągwi, pod mądremi y doświadczonemi komendyerámi, ſam Oſobę ſwoię ázardował przeciwko naywiękſzey potędze nácieraiących ná przedmieście Tatárow, ktorzy rożnemi ulicámi ták Imci Pana Krákowſkiego, iáko też Imci Pana Podſkarbiego Nadwornego, przerzneli byli od miáſta. Atoli zá łáſką Bożą przy nieuſtraſzonym męſtwie y odwadze Walecznego Wodza, nie tylko przez ták wielkie tłumy przebiły ſię ku Miáſtu, ále też y z ſtraſzną konfuzyą, Nieprzyiaciela wyparły z przedmieścia náſze Woyſka, ták, że málo co ſzkody w przedmieściach zrobiwſzy, odſtąpił tegoż dnia ſam pomieniony Sołtan ze wſzyſtkiemi Ordámi o milę od Miáſta; więcey nad czterdzieści Chałup ná przedmieściu Zolkiewſkim nie ſpaliwſzy. Náſzych ludzi Woyſko-

Orda pod Lwowem.

Orda odſtępuie.

wych

wych w tey Okázyi zgineło ze ſto; porąbano kilkudzieſiąt godnych y dzielnych Officyerow, y Towarzyſtwa, tuż przy ſamym Imci Panu Krákowſkim y przy nim w niewolą wzięto Imci Pana Staniſława Jáſtrzębſkiego Porucznika J. W. Imci Pana Staroſty Winnickiego, y innych ludzi kilku Hetmańſkiego Dworu; Tatárow w tey okazyi bardzo wiele zgineło, nie tylko od Woyſka, ále też y od Poſpolſtwa, ktore ſię ze wſiow zbiegło, ci z każdey ulicy gromili ich ták ſtrzelbą, iáko też nábitemi koſami, y czym kto mogł, náwet kilkunaſtu Tatárow zwalili cepami Chłopi, y do Dworu Hetmańſkiego żywcem przyprowádzili. Trupow po tym ſwoich palili Tatárowie w Cerkwi iedney, y we czterech Chałupach, ktorych mogli zábráć Po tym Sołtan poſzedł ku Stryiowi, y dáley w Pokucie Czambuł puścił, ále náſi Jchmość Panowie Regimentarze inſequendo onegoż, to w oczy mu zachodząc, z bokow nápadáiąc, wſzędzie go gromili y Jaſyr odbiiali, ták dálece, że z małą korzyścią ná Budziak wrocił.

Tatárow biią náſi.

Tegoż Roku. Kámpania odpráwiłá ſię w Podolu około Kámieńca, rożne czynił przemysły Woienne Jmć Pan Krákowſki Hetman Wielki Koronny około attáku iego, y iák nayprzykrzeyſzego ściśnienia Præſidiariorum, nie dopuſzczaiąc ze wſzyſtkich ſtron dowożenia záhary y naymnieyſzych żywności. Dla czego náſtąpiłá w Kámieńcu ciężka penuria y głod, że ſię powietrze záczęło, y bardzo ſiłá Turkow y Lipkow pomarło, á w tym naywiękſza ſzkoda, że náſzych niewolnikow, Officyerow, y Towarzyſtwa wiele pomarło w powietrzu.

Roku 1696. Krol Imść Jan III. w Warſzawie w dzień Swiętey Troycy, po kilku Niedzielney chorobie fatis ceſsit. Załowałá ták walecznego Krola nie tylko Polſka; ále też cáłe Chrześciáńſtwo; y w Rzymie obchod żałobny, z wielką Jego pochwałą, z rozkazania Papieſkiego ſię odpráwował; tákże w Wiedniu, z rozkazania Ceſarſkiego. Długo Jego ciało po śmierci ná zamku Warſzawſkim po Krolewſku w trumnie złożone leżáło z Codziennemi Mſzami; aż ná oſtátek nie w Krákowſkiey Bazylice, ále w Warſzawie u Kápucynow było pochowáne, lub potym, przed koronacyą Auguſta wtorego według zwyczaiu Kroleſtwa tego, w Krákowie obchod żałobny z Krolewſkiemi Ceremoniami był zá niego odprawiony. Po śmierci Jego, złożona Konwokacya w ſześć Niedziel, od Xiążęcia Imci Kardynała

Smiert Jana III.

Kardynała Radzieiowſkiego, Prymaſa Korony Polſkiey y Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego tamże w Warſzawie; ná ktorą ziachał ſię wſzyſtek prawie Senat, y z Woiewodztw Poſłowie, lecz tę Konwokacyą zerwał Poſeł Czerniechowſki, Imść Pan Horodyńſki.

W Tymże Roku. Dnia 2. 7bris Woyſko w Związku ſtánęło. Marſzałkiem Związkowym obrany J. P. Bogusław Baranowſki Towarzyſz y Namieſnik Chorągwi Uſarſkiey Imci Pana Lubomirſkiego Marſzałka Nadwornego Koronnego.

Związek Baranowſkiego.

Konſyliarze tego związku.

Bartoſzewſki Uſarz Iego Krolewſkiey Mości.
Gdeſzyńſki Uſarz Krolewica Imci Jakoba.
Horodyńſki Uſarz Krolewica Imci Alexandra.
Zawadzki Uſarz Krolewica Imci Konſtantego.
Krzyżanowſki Uſarz Hetmana Wielkiego Koronnego.
Czermińſki. Pancerny Woiewody Krakowſkiego H P.K.
Trębińſki. Pancerny Kaſztelana Sandomirſkigo.
Ciołek. - - Podſkarbiego Nadwornego.
Jordan Staroſty Olſztyńſkiego.
Winiarſki. Piſarza Koronnego.
Krzętowſki - Uſsarz Staroſty Szczurowieckiego Cetnera.
Czeſki - - Pancerny Xiążęcia Wiſniowieckiego.

Punkta Związkowe ná ktore Koniuracya ſtanęła.

1. Ná poſłuſzeńſtwo przy obronie cáłego Rycerſtwa.
2. Nie odſtąpienia ſię w słuſznych Woyſka całego pretenſyach, ták upomnienia ſię Imienia Towarzyſz, iáko krwawych zaſług. Odtąd, iedność trzymáć, poki nam generaliter wſzyſtkim Rzeczpoſpolita ſatisfakcyi nie uczyni
3. Aby konſzachtow żadnych ſprzeciwiaiących ſię cáłości náſzey z nikim nie mieć, áni trzymáć, ále y owſzem, ktoby wiedział nam być co ſzkodliwego, áby rewelował.
4. Jntereſsow żadnych nie proponować Páńſkich, tylko właśnie o krzywdę Woyſka.

5. Stoſuymy

5. Stosuymy się do Seymikow y Instrukcyi całey Rzeczypospolitey.

Założył Pan Marszałek Związkowy z Konsyliarzami Stationem w Samborze. Gdzie Konsystencye y Hiberny dysponowane ná Woysko, Officyera żadnego niedopuszczano, tylko samo Towarzystwo, Kommissarzow do wszystkich Miast primæ Classis Prowincyi Mało Polskiey, y Wielko Polskiey wyprawiono. Zkąd wielkie Exakcye wybierali ná Magistrat Związkowy, przez co wielce się náprzykrzył całey Polszcze ták exorbituiący związek Woyska.

Roku 1697. Traktat przez Kommissarzow, Rzeczypospolitey z Woyskiem z konfederowanym zaczęty w Samborze o rozwiązanie Związku; ktory potym przeniesiony do Lwowa: gdzie magno motu przez długi czas agitował się, y szczęśliwie za usilnym staraniem, estymacyą y miłością w Woysku Imci Pana Jabłonowskiego Kásztelaná Krákowskiego, Hetmana Wielkiego Koronnego, przy znacznym posiłku pieniężnym od Nayiaśnieyszey Krolowy Imci Maryi Kázimiry Wdowy, dla zábieżenia dálszemu zámieszaniu w Rzeczypospolitey submini-strowanym, rozwiązał się ten Związek ná Wiosnę, ile kiedy ieszcze przed rozwiązániem, kilkadziesiąt Chorągwi przyszło pod posłuszeństwo Hetmańskie.

Związek rozwiązany.

W Tymże Roku. Gdy ściągnął część większą Woyska do generalnego Obozu pod Sczerzec, ogłosił po Woysku Imć Pan Marzałek Związkowy, zákończony Traktat Kommissarzow Rzeczypospolitey z Kommissarzami Woyskowemi; w ktorym wszelka satisfakcya pretensyi Woyskowych assekurowana. Ná co gdy całe Woysko pozwoliło, przyiachał sam Imć Pan Marszałek Związkowy z Konsiliarzami, y całym Magistratem Związkowym do Lwowa, y w Kościele OO: Bernardynow, przy liczney assystencyi Senatorow rożnych, Kommissarzow Rzeczypospolitey, y Officierow Woyskowych, ad latus Imci Pana Krákowskiego zgromadzonych, złożył swoy doczesny Buńczuk, á oraz całe Woysko w Związku będące, pod uprzywileiowaną władzę y Jurisdykcyą Hetmańską, oddał: ktore odebrawszy Imć Pan Krákowski do swoiey dyrekcyi, dał Ordynans Imci Panu Stefanowi Potockiemu Łowczemu ná ten czas Koronnemu, Generalnemu Regimentarzowi; áby Sectando Heroica Vestigia Wielkich Przodkow swoich, y sam insistendo chwalebnym swoim záwsze Akcyom w dziełách Rycerskich, obiął Kommendę Generalną całego Woyska ták pod Gniany do Generalnego Obozu ściągnionego, iáko też y ná Pártyach in excubiis pogranicza będącego, zásłániáiąc kray od wszelkich Inkursyi Nieprzyiacielskich y wszelką ostrożność, beśpieczeństwo, utrzymywał pod czas odiazdu do Warszawy ná Elekcyą, nástępuiącą samego Hetmana.

Tegoż Roku. Elekcya Krola Jmci Augusta wtorego, pod laską Imci Pana Bielińskiego Podkomorzego Koronnego, á po tym Marszáłka Wielkiego Koronnego in Junio záczęta. Skończona in spatio sześciu Niedziel. Po ktorey odiachał Imć Pan Krákowski do Generalnego Obozu, lokowanego pod Wyzlany, za Lwowem pięć mil. *Elekcya Krola.*

Interea po teyże Elekcyi wyprawieni Jchmość Panowie Posłowie, od zgromadzonych Stanow Rzeczypospolitey do Krola Imci z denuncyacyą obrania Jego zá Pana ná Tron Polski. Pierwszy Poseł był Imć Pán Jan Jabłonowski, Woiewoda ná ten czas Wołyński á potym Woiewoda y Generał Ziem Ruskich. Drugi Imć Pan Woiewoda Witebski, Imć Pan Dziduszycki, Starosta Zydáczewski á potym Koniuszy Koronny. Radzewski Starosta Wschowski y inni, ktorzy w assystencyi naymniey w pułtora tysiąca koni, Krola Imci nowo obránego, w Tarnáwskich gorach witáli; na przod Imć Pan Woiewoda Wołyński; ponim Imć Pan Woiewoda Witebski z Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Ab Equestri Ordine Imć Pan Starosta Zydaczewski. Dla Informacyi każdemu, kładzie się tu mowa Jaśnie Wielmożnego Imci Pana Jana Jabłonowskiego Woiewody Wołyńskiego do Nayiaśnieyszego Xiążęcia Jmści Saskiego Krola Polskiego. *Posłowie do Krola.*

SERENISSIME & POTENTISSIME R E X.

SERENISSIMA Res-Publica Polona, unica illa, avitæ Libertatis Phœnix, Sæculorum miraculum, tanti Sangvinis Partus, Te Sereniſsimum Electorem, Ducem Saxoniæ, Liberis Nostris suffragiis Electum Polonorum Regem, & Magnum Ducem Lithvaniæ, Rusiæ, Prusiæ, Mazoviæ, Samogitiæ, Livo- *Mowa Jabłonowskiego.*

niæ, Smolenſciæ, Kijoviæ, Volhyniæ, *P*odoliæ, *P*odlachiæ, Severiæ, Czerniechoviæq; dicit ore noſtro & nominat. Te, quem Magni Sangvinis Ordo, innumerabili Cæſarum, Regum, & Ducum Geneſi inſignivit; quem Virtutis honor, Heroicis evexit ſplendoribus; quem deniq; miræ, & Rege dignæ Dotes notarunt, hunc, & Libertas ipſa noſtra colit. Enimvero potuitne errare Reſpublica noſtra in hoc delectu Nobili, quin Dilectum Cœlo & Orbi eligeret? quin Barbaricis oneratum Laureis, ſuis ornandum invitaret trophæis? quin cæteris omnibus Auguſtum proponeret? Quin Joanni illi Magno, Te in ſucceſsionem vocaret, ut merito Thronum tanti Triumphatoris occupares adoptatus, cujus fortitudini glorioſæ, ante Thronum, Te adaptaveras. Nec ſcivit ſe dolor noſter tantæ cladis impatiens ſolari, niſi Famæ Tuæ certitudine, & ſpei futurorum ſecuritate. Viciſti Turcas Sereniſsime Rex, triumpha de *P*olonorum cordibus, & aſſvetam Gethicis cladibus dexteram, ad noſtram extende Coronam. Jlle Elector populus, Tibi ſua Vota confert, quem Roma defenſorem, Chriſtianitas, Antemurale meritò ſuum dixit; cujus nomen Campeſtre, Status Militaris, cujus omnis nobilis Eques, cujus armata Conſilia, vita bellica, Acta deniq; cuncta Laureata. Huic tam glorioſæ Genti, tot *P*opulorum Domitrici, tam perenni ſuæ Famæ Libertatisq; authrici, quis melius præſit, quàm Majeſtas Veſtra? in cujus vultu & vita, legimus juncta Arma decori. Leget bellorum avida, & ab incunabulis ſuis, armis innutrita *P*olonia, Te Majorum Tuorum facta implere, plurium ſuperare, omnium Vota Heroica præcurrere. leget compoſitū Martio animo vultū, expreſſam fortitudinis mentē grandia ſpirantem; leget & contra: plenam dignitatis Comitatem, & flecti neſciam mentis generoſæ celſitudinem, faciem armigera venuſtate inſignem, ita ut non alio cerni Majeſtas ſe velit ore. Videbit deniq; & Venerabitur (quod deſideravit unicè colet) Te Sereniſsimum non modó à natalibus & ab egregiis domi, forisq; geſtis, quam à Lumine fidei noſtræ. Illa te lux clariorem reddit; quæ Cœlum tempeſtatesq; ſerenat, ſine qua, omnis triumphus ignobilis, omnia præclara obſcura, cuncta immenſa minuta. Tu felix *P*rinceps, Romam beaſti Sanctiſsimam, & Matrem veneratus antiquàm, glorioſiorem, Religionis mutatione, feciſti Saxoniam, quàm Victoriarum conſtantia. Errores *P*atrios fugiens, Extera Regna inveniſti, & cor Spiritui DEO reſeranti, *P*rincipi ultro Tibi, Regna noſtra patent. Venerant multi & egregii *P*rincipes Candidati, Viduatæ Magno Rege *P*oloniæ, Vota, in Regna ferentes. Nemo ſecum DEUM in Certamina duxit, Tu ſolus incæpiſti cum Domino & cæpiſti, reparatæ fidei præmia referens, eâ horâ quâ notus, natus; quâ Te audivimus, liberè diximus Regem. Neſcivimus Te Regem aut velle, aut fore, eras Rex, & eſſe Te neſciebas. Jlla enim vera felicitas, felicitate dignum fuiſſe, non noſci. Tunc dum Te intelleximus fortem & manſvetum, bellicum & venuſtum, pium & Catholicum, corda, Vota, Lingvas, & quidquid optatiſsima intentio ferre poteſt, in Te convertimus. Tunc ferunt Numine Cæleſti ſolem fuiſſe ſerenum, cum Populi vultu conveniente die: Ergo Te liberis & tenerrimis Votis, à nobis ultro aſſumptum, inclyta Polonia noſtra, hodie Tua, veneratur & amat, invitat & optat; & quæ, non ſub repagulis & abditis tectis, ſed Cœlo teſte, in Campo Martiali Suffragia dedit, libens confirmat, non factionis tumultibus, non nummariis rationibus, non aureîs haſtîs ductus duceris, ſed celeberrimîs *P*opulorum Votîs, corde parulô, ſacris ardoribûs, proclamatus vocaris. Ingredere Benedicte DEI, DEO volente, Poloniâ aſpirante, Româ gaudente, Germaniâ approbante, Europâ plaudente, Orbe (Barbaros ſi demas) in gaudia effuſo. Tibi Chriſtianitas famam, Tibi Fama centum ora, Tibi *P*olonia Laureatam parat Coronam. Ingredere proſperè, procede & Regna. Me vero felicem, qui cum Nobiliſsimis Sociis, denuntiationis hujus Legatis, Majeſtatem Veſtram, Dominum meum Clementiſsimum, in limine Patriæ meæ ſalutem, & Suffragium Liberi Nobilis Poloni, unicam bonorum meorum gemmam, quam libens & liber Majeſtati Veſtræ in campo litavi, hic iterum proclamem. Cedat mihi obſequii gloria in augmentum gratæ beneficentiæ. Nos interim Te Rege ſalutato ibimus portare Nomen Tuum, coram Fratribus noſtris, colemus, quod vidimus; dicemus, quod colimus. Quid fueris, qualis & quantus nobis ſperaris, loquemur. Deniq; annuntiabimus inter Gentes Gloriam Tuam, & replebitur Majeſtate Tua, omnis Terrá.

DYARYUSZ

Negocyácyi Jáśnie Wielmożnych, Wielmożnych, Ichmościow Panow Posłow, od Rzeczy-Poſpolitey, do Krola JegoMości obranego, FRYDERYKA AUGUSTA, cum denuntiatione, wyprawionych z Warſzawy 15. Julii 1697.

Ruſzywſzy ſię z Warſzáwy die 15. Julii, piątym noclegiem ſtánęliśmy w Częſtochowie, to ieſt 19. ejuſdem, gdzie oczekiwáiąc ná drugich Jchmościow Pánow Posłow, y iutrzeyſzy dzień Sobotni przeſtáliſmy. Tám Jegomość Pan Májor Dorpowſki z Tárnáwſkich Gor przybiegł; denuntiando: z iáką ochotą J. K. M. Electus wygląda præſentem legationem.

W Niedzielę 21. Julii, ruſzywſzy ſię z Częſtochowy, ſtánęliśmy w Zyglińſkich Gorách. Miáſteczko to ieſt o máłą milę od Tarnawſkich Gor, do iednegoż Graffa należące. Tu ſtoiemy y przez Poniedziáłek, bo lubo Jchmość Pánowie Posłowie wſzyſcy, ktorzy mieli ziachać, iuż tu comparuerunt, ále że w Tarnawſkich Gorach w żadney kámienicy, nie mogł ſię znaleść capax locus, do przyimowánia ták gromadnego Poſelſtwá, muśiano tedy myśleć de capaciori loco. Y poczęto było naprzod budować ſzopę de nova radice w polu z przyiázdu nászego, nie dáleko mieyſcá náznáczonego Obozowi, ále że ſię to zdáło negotioſum & lentum, porzuciwſzy iuż záczęte in magna parte opus, zdárzyłá ſię przy ſamyſz bramie mieyſkiey, z tegoż przyiázdu, ſzopá ſpora gotowa, ktorey ściany powybieráwſzy, z wierzchu záś niby ſuffit z gáłęzi uplotſzy, y do tego dwá ieſzcze namioty ſpore rozbiwſzy, przegrodzono w puł tę ſzopę płotem namiotowym, żeby ták w iedney części audyencya bydź mogłá, á w drugiey tym czáſem ſtoły záſtawiano. Co że w Poniedziáłek gotowo bydź nie mogło, á do tego deſzcz cáły dzień leiąc, był w przeſzkodzie, y audyencya muśiáłá ſię do Wtorku odłożyć. Tandem we Wtorek 23. Julii, kiedy tu IchMość P*P*. Posłowie u Iego Mości Páná Woiewody Wołyńſkiego zgromádzeni diſceptant, quo ordine wiazd ten expediri, wiele Oratorow bydź ma, zwłaſzczá że Iegomości Pánu Stároście Zydáczewſkiemu, wcześnie ab Equeſtri Ordine uproſzonemu Oratorowi, Iegomość Pan Stároſtá Wſchowſki mieyſcá ſwego contrádykował. Interim przyieżdzáią Kawálerowie od Krolá Iego Mości, invitando Ich Mościw Pánow Posłow. Prętko tedy ruſzyliśmy ſię z Zyglińſkich Gor, konno wſzyſcy, á było koni około pułtora tyſiąca, y do Tárnáwſkich Gor od przerzeczonych Káwalerow prowádzeni, gdzie iuż w przerzeczoney ſzopie czekał Krol Iego Mość, z Káwálerámi ſwemi, y z Polakow nie máło, ktorzy antecedenter przybywſzy, mieſzkáli: Woyſká procz zwyczáyney wárty, nic przy nim nie było, wſzytko w Obozie, mimo ktory my iácháli, ſpoczywáło. Krol IegoMość był w ſukni Gránatowey

Szopa dla Stołowy audiencyi.

Krol bogato ſtroyny.

towey kleynotámi bárdzo bogátemi ozdobney, bo káżdy guz ſpory był, z iednego Dyamentu. Ná przyiazd náſz, uderzono w kotły y w trąby. Zśiadſzy záś z koni, tákeśmy zácieśnieli doſyć przeſtronną ſzopę, że Capita Legationis z cięſzkością rum ſobie uczynili, przeciwko ktorym Krol IegoMość ruſzył ſię o kilká krokow, z mieyſcá, y káżdego mile witáiąc, wymowić trudno, iáko omnium animos in ſe traxit.

Witanie Krola.

Po oddánym kredenſie, ktory ieden z Sekretarzow Krolewſkich czytał, mowił naprzod IMość Pan Woiewodá Wołyńſki, iáko primus Legationis Senator, po nim IMość Pan Woiewodá Witebſki z W. X. L. Ná końcu ab Equeſtri Ordine, IMść Pan Staroſtá Zydaczewſki, mowili wſzyſcy clarâ & eleganti Latinitate, ktorym od Krolá odpowiedział IMść Pan Generał Fleming, ktory był ná Elekcyi extraordynáryiny Poſeł y Plenipotent. Ten ná końcu mowy ſwoiey powiedział, że Iego K. Mość iáko ſię in Pactis Conventis deklárował, ták ná to w ſamym ſkutku ſtáwił tu Woyſko in uſum Rzeczy-Poſpolitey Polſkiey, á propter majorem tego ſecuritatem, czyni naypierwſzym tego Woyſka Generałem IMści Páná Woiewodę Wołyńſkiego, y w kommendę iego Woyſko oddáie. Oddáli potym IchMość Pánowie Senatorowie Denuntiatorias drukowáne, y Liſt od Rzeczypoſpolitey do J. K. Mści pisány, ná koniec wſzyſcy poſzliśmy do pocáłowániá ręki. Po ſkończonych tych Ceremoniách, poſzli do ſtołow, ktore ták akkomodowáne były. Dwá ſtoły długie przez wſzyſtkę ſzopę, opodal od ſiebie ſtały, miedzy ktoremi trzeci máły ták uſtawiony, że ſię rogow iego, támte obádwá ſtoły, rogámi dotykáły. U tego tedy máłego Stołu we ſrzodku Siedział Krol IMość, á Xiąże Biſkup Paſſawſki, Poſeł Wielki Ceſarſki, w rogu tegoż ſtołu. U iednego záś wielkiego, po práwey ręce, ſiedział pierwſzy IMość Pan Woiewodá Wołyńſki, u drugiego po lewey ręce IMość Pan Woiewodá Witebſki, po nich ſuo ordine z regeſtru ſadzáni IchMość Pánowie Senatorowie, & Equeſtris Ordinis Posłowie. Byłá ochota wielká, y wielki doſtátek, żáden etiam ex viliſsimis, non arcebatur Polak, Wino bárdzo przednie, káżdemu kto chciał, dawano, y więcey go popiło poſpolſtwo, bo Generoſiores od tego ſtronili. Po ſkończoney ochocie Krol IGMść wśiadł ná koniá, y my wſzyſcy, y iáchał w pole, gdzie iuż Woyſko przeſtrzeżone w párácie czekáło, ktore obieżdżáiąc przypátrzyliſmy ſię iák moderowne, iák w ludziách y koniách braku nie máiące, rościągnęło ſię to wſzytko ná dobrą ćwierć

Stoły.

Krol ná koniu.

mile.

mile. Rożni rożnie go ráchowáli: tym, ktorzy de rebus modeſtiùs ſentiunt, około śiedmiu tyſięcy być ſię zdáło. Tám widzieć było iákie Krol IMość w Rycerſkich ludziách ma upodobánie. Mrokiem áż, z tey obiażdzki wrociliſmy ſię do miaſtá. We Srzodę 24. Julii, náznáczył Krol IegoMść Kommiſarzow do tráktowánia z IchMościámi Pánámi Poslámi náſzemi, Xiążęciá IMości Firſztemberga, Generałá Flemingá, y innych, przed ktorego Tráktátu záczęciem, convocavit do ſiebie IMość Pan Woiewodá Wołyńſki Ich Mościow Panow Poſłow, y z niemi conſultavit naprzod; ponieważ Krol IGMość proponował, żeby tá Konferencya, áni u niego, áni u IGMości Paná Woiewody nie byłá, ále in tertio loco, mowili tedy o tym, & placuit Kamienicá intermedia miedzy N. Krolem, á IGMością Pánem Woiewodą Wołyńſkim. Potym ieżeli piſać do Ich Mościow Xięży Biſkupow, Poznańſkiego y Zmudzkiego, do ſłuchánia przyſięgi, ſuper Actum Fidei, & ſuper Pacta Conventa od Rzeczy-Poſpolitey náznáczonych, á ponieważ w Denuncyacyi cautum, áby Krol IGMść nie przeieżdżáiąc Gránic, te Juramenta, præmiſſa Profeſsione Fidei, exequatur, iák nayprędzey tuż zieżdżáli, y to wſzyſtkim placuit. Ná koniec z ſtrony Woyſká, ktore Generał IegoMość tu ſtáwił, iáko ſię rezolwowáć, prowádzić go w Polſkę, czyli nie? Ten punkt wzięli ſobie in ulteriorem deliberationem. Y ták z tym poſzli ná przerzeczoną konferencyą, ktorey do południá nie ſkończywſzy, znowu po obiedzie convenerunt, y áż do wieczorá zábáwiwſzy ſię, concluſerunt, áby Krolá IMości, y z Woyſkiem proſto do Łobzowá prowádzić. Profeſſionis Fidei & Juramenti ſuper Pacta Conventa exequendi, mieyſce o milę z tąd w Piekarách (kędy Kościoł drewniány, ále Obraz Nayświętſzey Pánny Cudámi wsławiony, ſub Cura Oycow Jezuitow) náznáczywſzy. I záraz do IchMościow Xięży Biſkupow z Liſtem do Częſtochowy (bo tám mieli czekáć) properè wypráwiono, áby ná przerzeczone mieyſce do Piekar, alterius abſentiâ non obſtante, quantocyus zieżdżali. Jákoż w piątek ráno IGMość Xiądz Biſkup Zmudzki ſtánął w Gorách, á IGMość Pan Woiewodá Wołyńſki po Mſzy Swiętey ránney, do Piekar zá Woyſkiem, ktore ſię ráno ztąd ruſzyło, iáchał. Tám u Woyſká bywſzy, y z Generałámi ſię de ulteriori tractu rozmowiwſzy, w Goſpodzie potym ná Krolá IGMości czekał. Krory tu z południá ſtánąwſzy, y mało ſię co w ſtáncyi zábáwiwſzy, iachał w pole do Woyſká. IGMość Pan Woiewodá záś Wołyńſki tu w ſtáncyi Krolewſkiey, o trakcie ktorym Woyſko prowádzić, tranſegit. Gdzie y Komiſſarze z Woiewodzctwa Krakowſkiego, iako to IGMość Pan Gosławſki y inni do prowádzenia Woyſká naznáczeni.

Pacta conventa.

W Sobotę die 27. Julii Naprzod Iegomość Pan Woiewodá Wołyńſki convocavit Ichmościow Socios Legationis, y tám o ſpoſobie, Rocie, & ſecuritate przyśięgi długo diſceptatum. Tandem ſpiſana Rotá, z ktorą gdy do Krola Iego-Mości záiácháli; poſzedł Krol IMć. cum omni Comitatu, piechotą do Kościołá, lubo to nie zbyt dáleko, ále dla ſłoty y błotá doſyć niewcześnie. Tám przed wielkim Ołtarzem, ná ſrzodku Kościołá klęcząc, Profeſsionem Fidei, ktorą Jmć. Xiądz Biſkup Zmudzki prælegit, uczynił. Te záś ſłowá Juramenti. Ego idem Voveo ac Juro &c. ſam z kárty czytaiąc głośno mowił, y tam ſię zaraz podpiſał. Ták wykonawſzy Akt wiary, poſzedł do ſpowiedzi, y publice przed wielkim Ołtarzem ſpowiadał ſię, przed Jezuitą Spowiednikiem ſwoim. W tym JMć Xiądz Biskup Zmudzki, wyſzedł ze Mſzą, ná ktorey Krol JMość z wielkim Nabożeńſtwem, y wſzyſtkich zbudowániem, Kommunią S. przyiął. Tandem po Nábożeńſtwie, Jurament ſuper pacta Conventa; za pronuncyacyą Roty, przez Iegomości Xiędzá Biſkupa, wykonał, y zaraz tęż Rotę podpiſał. Potym począwſzy od J. M. Xiędza Biſkupa, wſzyſcy Ich Mość Pánowie Senatorowie, & ex Equeſtri Ordine Posłowie, tęż Rotę podpiſowali. Po ſkończonych podpiſach, poſzedł Krol Jmć piechotą znowu do Auſteryi; y wſzyſcy zá nim. Záprowadziwſzy Krolá Jmć P. Woiewoda Wołyńſki, y inni Ich Mość ruſzyli ſię przodem, uiáchawſzy tylko ćwierć mili, záſtánowili ſię w pewnym młynku na ſamey Granicy iuż Polſkiey ſtoiącym. Gdzie znowu wieżdzaiącego w Granice Polskie Krola IMCi, Imć P. Woiewoda Wołyński od Senatu, Imć P. Staroſtá Zydáczewſki, od Stanu Rycerſkiego, witali breviter ſed comptè. Sam Krol Imć po Francuſku odpowiedział, co nam znowu Imć P. Woiewoda Wołyńſki tłumaczył. Niechciał iuż potym Krol Imć lubo słotá byłá wśieść do Karety, ále wierzchem áż do Sławkowá, pięć mil cáłe, weſoło bardzo, y wſzyſtkim ſię kommunikuiąc iachał.

Krol pieſzo do Kościoła.

Przyſięga.

Witanie Krolá powtorne.

Krol ſam odpowiedział.

W Niedźielę dla Woyſka długim Traktem, y słotą całodniową zfatygowanego; y że wozy ieſzcze nie wſzyſtkie pośćiągały ſię, w Sławkowie przeſtaliśmy. Krol Jmć w Kościele ná Nábożeńſtwie, potym Ichmość Pánowie Senatorowie z nim

iedzą, ochotá áż do wieczorá trwa, przy ktorey brzmią Woyſkowe Muzyki. Pokazały ſię tu wielkie Qualitates Pa-
Moc Krolá. ná tego. Náprzod par animo fortitudo, corporiſq; robur, bo w oczách náſzych wziąwſzy kubek ſrebrny, doſyć gruby, iedną ręką, iak woſkowy zgniotł; przy tym wielka mierność,
Przyie- káżdemu ſkłonność, przy ták wielkiey ochocie trzeźwość,
mność. łáſkawość, w doſtąpieniu łátwość, y inne Magno Principe dignæ Dotes. Wyraził to w ſamym ſkutku ná ſobie, co mowi Diogenes *Fortem manſvetum eſse oportet, ut proximi non tam metuant, quàm revereantur.*

W Poniedziałek zaś 24. Julii, ruſzywſzy ſię z Sławkowa, trzecim áż noclegiem, to ieſt ultimâ Julij, przy okrutnych nieprzeſtánnych ſłotách, ſtánęliśmy w Łobzowie, nie przeieżdżaiąc, náprzod Krol Jmść trochę ſubſtitit w Toniách o pułmilki od Łobzowá, á Woyſko ſtánęło ſzykiem ná Gorze, zá tąż wioſką. Ggy ſię záś Krol Jmść ruſzył, podkał go nie daleko Jmść Pan Káſztelan Woynicki z kilką ſet koni Nobilitatis Woiewodztwa Krákowſkiego, ci ná koniach witáli Krolá Iego Mości, mowił imieniem Woiewodztwá cálego Jmć Pán Káſztelan, odpowiedział od Krola Jmć Pan Woiewoda Wołyńſki, w ſamym zaś Páłácu Łobzowſkim czekał Jmć Pan Woiewoda Krakowſki, z Jmć Pánem Káſztelanem Krákowſkim, ktory aż w Pokoiu witał Krolá Jmci, odpowiedział mu Sekretarz Koronny. Tym czaſem w Mieście y Zamku, Salve z Armat bito.

Wtymże Roku. Po obraniu Krolá Imci Auguſta wtorego ktorego potiſsima Pars Electoralis Populi z Woiewodztw, Ziem y powiatow Korony Polſkiey y Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego, circa Authoritatem Ichmościow P. P. Hetmanow utriuſq; Gentis in Campo Electorali utrzymałá, oddzielił ſię Xiąże IGmć Kárdynał Prymas Radzieiowſki z Pártyą niektorych zácnych Domow, tak equeſtris iák Senatorii Ordinis. chcąc utrzymać ſwego Elekta Xiążęcia Jmci Borboniuſza de Conte: Natione Fráncuza z Familii Krolow Francuſkich. Uczynił tenże Xiąże JGmć Prymas Rokoſz, ktorego Marſzałkiem był Jmć Pan Stefan Humiecki ná ten czas Stolnik Podolſki, potym Woiewodá Podolſki, do ktorego iák naywięcey Szláchty z Woiewodztw y Ziem przyciągnąć chciano.
Rokoſz.

Jnterea Koronacya w Krákowie (pietnaſtego dnia Września, roku 1697.) Krola Jmci Auguſta wtorego, z ozdobną y bardzo bogátą apparencyą, in Auguſto & numeroſiſsimo concurſu Senatu y Stánu Rycerſkiego, także y Woyſka, consvetîs Solennitátibûs & Cerimoniîs odprawiona. Koronował go ſub abſentiam Prymaſa, Jmć. X. Dąbſki Biſkup Kuiawſki. Dnia naprzod dwanaſtego Septembra álbo Września, wiazd był Krolewſki do Miáſta y zamku bardzo liczny y świetny od złotá y ſrebra, y innych bogatych apparencyi. Krol pod Bal-
Koronacyá Auguſta II. dáchinem, ná koniu cudnym z rządem złotym dyamentami ſutym, árcyświetnie y árcybogáto ſtroyny iáchał; Od Stároſty Krakowſkiego ná wieździe do zámku przyięty, y z dział przywitany. Názáiutrz Exequie Krolewſkie Jana trzeciego ſię odprawowały z zwykłemi Ceremoniami, ná ktorych Krol Auguſt w żałobie był z Senatem, y Pány innemi, y cáłym dworem ſwoim. Dnia zaś náſtępuiącego pieſzo Krol z większą iuż Pánow aſsiſtencyą, chodził ná ſkałkę według Polſkich Krolow przed koronacyą zwyczaiu. Dopiero piętnaſtego dnia Września byłá koronacya w większey liczbie y ſplendorze. Názáiutrz z tąż apparencyą, z iaką wiezdzał, po Polſku świetnie przyſtroiony pod rátuſz Krákowſki iachał, gdzie w kápie Krolewſkiey y w Koronie, trzymaiąc berło y iabłko Krolewſkie, od miaſta homagium odbierał; y niektorych ná Rycerſtwo páſował. Rzucane potym pieniądze od Podſkárbiego Nadwornego, y tryumfy rożne náſtąpiły. Potym Seym Coronationis ſię záczął. Ná Wotywie o Duchu Swiętym Kazanie było ná owe słowa: *Quoniàm Rex ſperat in Domino, in miſericordia altiſsimi non commovebitur*, że przy Koronie ieſt czego ſpodziewáć ſię, to ieſt pokoiu, zgody y ſzczęścią; gdzie też do zgodnych rad nápomnienie rzecz zákończyło Po koronacyi, do Rzymu od Auguſtá Krolá wysłany był cum obedientia y uczczeniem Námieſtniká Chryſtuſowego Staroſtá Zydaczewſki, ktory nie raz był expedyowany dla nieuſpokoionych cále w Polſzcze differencyi około wolności Elekcyi. Tu notandum; że z tych ktorzy z Saxonii ná ten czás ziacháli ſię do Polſki, bárdzo ſię wiele náwrociło do Wiáry Kátolickiey od Sekty Luteríkiey, ták iż w ſamym Krákowie około tyſiąca z nich Kátolikami zoſtáło.

W tymże czaſie zá uſilną kompellacyą Ichmościow PP. Rokoſzánow przybył Báltyckim Morzem pod Gdańſk pomienionych Ichmościow Elekt, Xiąże de Conte, ktory ſwoim przybyciem niezmiernie ukontentował y ucieſzył ſwoich Elektorow,

lecz odebrawſzy doſkonałą Jnformacyą od prawdziwych ſwoich Exploratorow, że Xiąże Jmć Saſki, Fryderyk Auguſt Solenniſsimè od Rzeczypoſpolitey (oprocz Jmściow PP. Rokoſzánow Elekcyi Kontradykuiących) obrany, koronowany, y gruntownie ná Tronie Polſkim oſadzony, ſuperſedował záraz Tenże Xiąże Jmć de Conte od Pretenſyi Korony Polſkiey, Solenną oświádczywſzy wdzięczność y podziękowawie Xiążęciu Jmci Prymaſowi, Imci P. Marſzałkowi Rokoſzowemu y wſzyſtkim Imściom zgromádzonym do tego Rokoſzu zá manutencyą Oſoby Iego, wrocił ná zad do Paryża.

Pod czas tey Koronacyi Krolá Jmci Auguſta Wtorego w Krákowie agituiącey ſię, Imć P. Krákowſki Hetman Wielki Koronny był ſam Oſobą ſwoią w Generalnym Obozie Woyſk Koronnych, na Ruſi pod Wyſzlany, utrzymuiąc ie, áby iakim kſztáłtem nie było przeciągnione do Rokoſzu. Jakoż do niego kilká Chorągwi ſię przekinęły.

Jmć Pan Szczęſny Potocki, Woiewoda Krákowſki Hetman Polny Koronny aſyſtował in actu pomienioney koronacyi Krolowi Imci in aſsiſtentia kilkunaſtu Chorągwi Uſsarſkich, Pancernych y Lekkich.

Jnterim kiedy Xiąże de Conte receſsit à prætenſione Korony, rezolwował ſię Xiąże Imć Prymas z całym Rokoſzem przyſtąpić in partes Krolá Imci obranego y koronowanego, uczyniwſzy uſitatâ methodô poparcie Elekcyi.

Poparcie Elekcyi.

Imć Pan Krákowſki, rozpuściwſzy Woyſko z Obozu Generalnego z pod Wyſzlán in Viſcera Regni, y aſsekurowawſzy mocnemi partyami Pogranicze od Turek y Ukrainy, ſam oſobą ſwoią poſpieſzył do Krolá Imci witaiąc go in ſolio Regni w Krákowie, gdzie zábáwiwſzy bliſko dwoch Niedziel, złożył koło Generalne Woyſkowe pod Rawą pro die 7. 7bris anni ejusdem 1697. y tákże w Rawie Konſiſtencye Chorągwiąm rozdawſzy w Polſzcze, ſam iachał do Lwowa, tak dla Kommiſsyi, iako też dla záſzczytu od Inkurſyi Biſsurmańſkiey.

Koło Generalne.

Roku 1698. Ex mente Jego K. Mości y wſzyſtkich Stanow Rzeczypoſpolitey, wyprawiony zá Posła, y zupełnego Plenipotencyaryuſza plenaria facultate od Krolá Jmci y Rzeczypoſpolitey, tractandi, reſolvendi & concludendi, Imć Pan Stanisław Máłáchowſki, Woiewoda Poznańſki ad tractandam pacem z Portą Otomańſką do Kárłowic, gdzie ſzczęśliwie zákończony Traktat, wiecznego pokoiu, z tąż Portą Otomańſką to ieſt w Syrmyi pod Kárłowicami 26. Ianuarii 1699.

Poſeł do Porty.

Tegoż Roku 1698.

Tegoż Roku 1698. Hadzi Gierey Sołtan wprowadziwſzy część Záháry do Kámieńcá ná Wioſnę, gdy Woyſka Koronne do generalnego Obozu ſkupiły ſię zá Ordynanſem Hetmańſkim pod Podhayce, nieſpodzianie przyſzedł we czterdzieſtu tyſięcy Ordy pod tenże Oboz náſz, gdzie ſub abſentiam Jmci Pana Krakowſkiego, Hetmana Wielkiego Koronnego, będąc præſens w Podhaicach w Dobrách ſwoich Jmć Pan Szczeſny Potocki Woiewoda Krákowſki Hetman Polny Koronny, ſtánął záraz w Woyſku, y wyſzedł lubo w małey kwocie, bo nie było nad trzy tyſiące komuniká, przeciwko tak potężnemu nieprzyiacielowi, ktoremu z wielkim męſtwem dał ſłuſzne repreſsalia, że muſiał z konfuzyą y ſtrátą ſwoią od Obozu odſtąpić. Wteyże Okázyi zginęło náſzych Officyerow Polſkich trzech, Towárzyſtwá kilkunáſtu, Pocztowych, y luźnych czeladzi kilkádzieſiąt. Tátarow záś, oſobliwie przednieyſzych náieźnikow trupem padło ze dwieście, y Murzow kilku zginęło: gdy záś ná ogłos Nieprzyiacielá, przybyło więcey Woyſka do Obozu, wypráwione podiazdy z rożnych ſtron w pogoń zá Soltánem; ktore nie dopuścili żádnych Czambułow, áni zábierania Jaſyru, dla czego bez żádnego obłowu zdobyczy, do ſwego kraiu powrocił.

Męſtwo Polſkie

Tátarow zbito

W Tymże Roku Krol Jmć ultimîs Julii ſtanął we Lwowie, przy ktorym Woyſk rożnych nácyi záciągnionych, Káwaleryi, y Infánteryi bárdzo wyborney y munderowney trzydzieſci tyſięcy effective ſtánęło támże pod Lwowem, z kąd Krol Jmć z tymże Woyſkiem obrocił Marſz pod Brzeżany, á ztamtąd pod Podhaycami ſtánął Obozem całym Woyſk ſwoich Niemieckich, ćwierć mile od Obozu Woyſk Koronnych y Litewſkich. Tam tedy Jmć Pan Krakowſki uſzykował całe Woyſko Koronne y Litewſkie, bárdzo porządnym ſzykiem, że choćby naypotężnieyſzemu nieprzyiacielowi mocną reſyſtencyą uczynić mogło, bo ſię były wſzyſtkie Chorągwie, bárdzo ludne y munderowne ſkupiły ad Corpus Woyſká. Uſsarye w Pułkiryſiách z kopiami, Pancerni y Lekcy z dzidami, Raytarye y Dragonie, y Piechoty doſyć porządne y munderowne. Obieżdzaiąc tedy Krol Jmć to uſzykowane Woyſko, począwſzy o godzinie dziewiątey, áż ku trzeciey z południa, ſrodze ſię zádziwił piękności, ozdobie, porządkowi, y liczbie iego, y tak publicè powiedział, że z tym Woyſkiem y z moim Niemieckim, nie tylko ná Turkow, ále też y ná innych Monarchow naypotężnieyſze Woyſka mogł bym woiować. Tandem obiachawſzy

Woyſko liczne y porządne.

obiachawſzy ſzyki poiachał do namiotow Jmci *P*ana Krákowſkiego, Hetmana Wielkiego Koronnego, w liczney frequencyi Generałow, Officyerow, y Káwálerow Krolewſkich, także Rycerſtwá náſzego z Jchmościámi PP. Hetmanami wſzyſtkiemi czterema Koronnemi y Litewſkiemi. Gdzie w piąciu namiotách bárdzo wielkich y bogátych lautiſsimè tráktował Jmć Pan Krákowſki Jábłonowſki, przy wielkiey ochocie ktora ſię doſyć ſpokoynie odpráwowálá z ukontentowániem Jego Krolewſkiey Mości, y wſzyſtkich przytomnych guſtem; u iednego tylko ſtołu gdy od wetow wſtáwano, przyoſtre iakieś wszczęły ſię kontrowerſye, z dyzguſtem y porożnieniem miedzy Jmć P: Prebendowſkim nátenczas Woiewodą, Malborſkim, Podſkarbim potym W: K; y miedzy ImciPánem Michałem Potockim nátenczas Staroſtą, Krásnoſtáwſkim, Piſarzem potym Polnym K: á teraz Woiewodą, Wołyńſkim. Lecz wzaiemne przerzeczonych Ichmciow reſsentymenta Krol Imć niemniey łaſkawie, iák przezornie pokombinował, wiedząc dobrze: że zgoda y iedność umysłow ieſt Dobra poſpolitego duszą. *Nihil perniciosius Reipublicæ, quàm divisio, ut nihil melius quàm unio. Plato*

Tey Kámpanii impreza bylá Krolewſka taka, áby z Woyſkiem ſwoim Kámieniec odebrać y całą Wołoſką Ziemię mocno oſadzić; ále gdy przyſzła wiadomość od Jmci Paná Woiewody Poznańſkiego, że Traktat z Portą w nádziei pomyślnego zákończenia ſtánął; do tego Niemieckiemu Woyſku w dzikich Polách niebywałemu, ſrodze ſię ſub Jove frigido: ile pod czas słot przykrzyło, że nie mało zołnierzy záchorowało. przyſzło támże ſiſtere gradum, á retro cedere do Polſki, Gdzie Woyſka te przez zimę ſubſiſtebant, náywięcey w Prowincyi Pruſkiey, niezáchowuiąc tey (ktorą przedtym adamuſsim obſerwowali) modeſtyi, obchodząc ſię ſobie cum notabiliori licentia. Co ſię nie raz y pod náylepſzym Princypałem w Zołnierſtwie trafia: iáko mowi Neoteryk: *Principis Optimi ſæpe miles diſsolutior, nec ob mala ſubjectorum damnanda eſt bonitas Majorum.*

Saſi w Polſzcze.

W tymże Roku 1698. Krol Jmć Auguſt we Gdáńſku był z tryumfem przyięty, gdzie ognie miſterne, y ná wodzie; ná ſobie templum honoris wyrażali, y łabędzie pływáiące, á wnet zapalone. Alubo ſię łáſkawie miáſtu ſtáwił, iednak przywileiow, o ktore ſupplikowali Gdańſzczanie, w ktorych co było przeciwnego wolności Kościelney, álbo práwom Koronnym potwierdzić álbo

Krol w Gdańſku.

dzić álbo pozwolić im niechciał; A ná pomnożenie wiary Kátolickiey w mieście, dał práwo Soc: Jesu ná odpráwowánie wolne y iáwne ná Fáraffie wſzelkiego Nabożeńſtwá Kátolickiego

Tegoż Roku. Brandeburczyk w miesiącu Liſtopadzie chcąc Elbląng fortecę Polſką, w Pruſiech, w nadgrodę kilku kroć ſtá tyſięcy, krorych był zdáwná Kroleſtwu pożyczył, opánować, kilku náprzod tám Officierow przesłał niby w gościnę. Gdy tam długo w noc umyślnie pili, Prezydentá mieyſkiego proſili áby ná wyście z miáſta im otworzono; á przy brámie było ich żołnierſtwo rozłożone, ktore zá otworzeniem tym, w miáſto wpáść miáło; ale *P*rezydent Mieyſki nie pozwolił ták niezwyczaynego czáſu im otwárzáć. Gdy záś odniało, áż miáſto obáczy że ie w koło oblegli żołnierze Brándeburſcy, ktorzy o poddánie miáſtá nálegali; ále miáſto proſiło o dwie Niedziele w ktorych ſtrony tego mieli, y do Elektora ſamego y do Krolá y do Prymaſa kogo z ſwych wyprawić. Atoli ná oſtátek miáſto ſię poddáło, około czego wielkie było w *P*olſzcze zámieſzanie, aż do okupu y zaſtáwy Korony z ſkárbu Koronnego względem długu Kurfirſztowi nie oddanego.

Elbląng wzięty.

Roku 1699. *P*o pierwſzych lodách in Januario, Kázy Gerey Sołtan w kilkádzieſiąt tyſięcy Ordy zá namową Murzow ſwywolnych, po ſkończonym iuż Tráktácie Kárłowickim, uczynił exkurſyą w Czámbuł; áż zá miáſto Stryi pląd ruiąc Pokucie y cáły tám ten kray, na kilkadzieſiąt tyſięcy ludzi rożnych, Szlachty y poſpolſtwa w niewolą zágarnął, koni, bydeł, niezmierną moc zábrał, y ná Budziaki záprowádził. Oprocz co náſz *P*odiazd, z pułtorą tyſiącá ludzi odbił. Tándem Jmć *P*. Máłachowſki Woiewoda *P*oznáńſki cum inſtrumento zákończonego ſzczęśliwie Tráktátu z portą, do Krolá Jmci y Rzeczypoſpolitey powrocił, y zaraz wypráwiony Jmć P: Stanisław Rzewuſki, ná ten czas Staroſta Chełmſki a potym Woiewoda Bełſki H. W. K: in charactere pierwſzego Posła do Porty Otomańſkiey y tak cum ratificatoriis poſtánowionego wiecznego pokoiu, iáko też dla upomnienia ſię dezolacyi kráiu przez Kazy Gierey Sołtana, y zabránego ták wielkiego Jaſyru po zákończonym Tráktácie. Utrumq; to, ten ták roſtropny Poſeł ſprawił u Porty Otomańſkiey, że zá uſilnym ſtáraniem Jego, kázano wſzyſtek Jaſyr oddáć, Sołtana ſkárać y z Murzami, á Kápidzi Paſzę ordynowano do oddaniá wſzyſtkich niewolnikow náſzych, ktorych po záwartym Tráktácie wzięto. Także ratyfikacyą zawartego przymierza, do Krola Jmci przywiozł. Wtenże czas gdy nie-

Poſeł do Porty.

wolnikow oddawano, byłá ewakuacya Kamieńcá Podolſkiego, przy Kommiſsarzach Rzeczypoſpolitey, y Tureckich, z ktorego wſzyſcy Turcy wyprowadzili ſię, y armat oſm ſet ſztuk z teyże Fortecy wyprowadzili, y amunicyi moc wielką. A potym Jmć P: Krákowſki Jabłonowſki Gwarnizon z Woyſka Koronnego Cudzoziemſkiego támże oſadził, á ſam iáchał na Seym Pacificationis do Wárſzáwy, ktory ſię in Auguſto ſkończył pod laſką Jmci P: Stánisława Sczuki Referendarza Koronnego á potym Podkanclerzego W: X: L: Ex ſancito tegoż Seymu zwiniono Woyſka dwanaście tyſięcy á oſmnaście tyſięcy zoſtáwiłá Rzecz poſpolita ad omnem caſum uſługi ſwoiey, to ieſt Káwaleryi oſm tyſięcy á dzieſieć tyſięcy Infanteryi, ktore Woyſko z Ordynacyi Rzeczypoſpolitey lokowáne ná pográniczu.

Turcy z Kamieńca uſtępuią.

Koło Generalne było w tym *R*oku we Lwowie u OO. Bernardynow dnia 28. Menſis 7bris. Annô eodem Krol Jmć po Seymie tym Pa cificationis, poſzedł z Woyſkami ſwemi pod Rygę, gdzie dobrze y ſzczęśliwie gościł, kilká Fortec dobywſzy około Rygi y Szwedow niemało ták żywcem zábrano, iáko też y trupem położono, zá przezorną Krolá Jmci dyſpozycyą y regularnym Woyſk iego poſłuſzeńſtwem, ktore częſtokroć nad ſame zwycięſtwo, bywá chwalebnieyſze: *parere Imperatori meliùs eſt, quàm hoſtem necare. Plutarchus*

Roku. 1700. Jn Januario wypráwiony Wielki Poſeł do Porty Otomańſkiey, Jmć *P*an Rafał Leſzczyńſki (Ociec Krola Jmci Stánisława) Woiewoda Łęczycki, Generał Woiewodztw Wielkopolſkich, w liczney y ozdobney aſsyſtencyi, gdzie iáko ſplendidiſsimo apparatu przyiachał, ták honorificentiſsimè y z wielką apparencyą, magnificencyą, od Miniſtrow Cara Tureckiego przyięty y traktowány, iáko żadnego Monarchy Posłowi tákiego nie czynili honoru. Potym u ſamego Cara Tureckiego y Wezyra mile bardzo acceptowana ta legácya, z oświadczeniem gruntowney przyiaźni od Krolá Jmci y całey Rzeczypoſpolitey przez zákończenie Tráktatu, wiecznego pokoiu. Audyencyą ſolenną miał u ſámego Cara, ktorey audyencyi y wiazdu do Stambułu, podam niżey relacyą, interim tu ſię kłádzie

Poſeł do Porty.

MOWA

Jegomości Páná Posła Polſkiego miana podczas Audyencyi do Cara Tureckiego.

Mowa Leſzczyńſkiego.

NOn ego optimæ rerum pacis Sereniſsimi & Potentiſsimi AUGUSTI II. Poloniarum Regis Domini mei Clementiſsimi, & Reipub. Magniq; Ducatus Lithvaniæ Legatus, hæc enim iam ſtabili forma bene cuſa & irrevocabilis; ſed felix provenientis ex pace dulcedinis Miniſter argumenta fero. Non tam nos Pacis illiciîs trahi; quàm ſinceræ amicitiæ poſt pacem documentis & emolumentis, erga Imperatoriam Maieſt: tuam æmulari. Venio profundiſsimo affectu, in Majeſtate tua orientis veneraturus ſolium, rem non verba candidi pectoris Sereniſsimi Regis mei Domini Clementiſsimi, & Potentiſsimi, & Reip. explicaturus, cum plena à Sereniſsima & Potentiſsima Majeſtate tua ſpe, non permiſſuram fulgidiſsimam Othomanicam Portam hîs ſe ſinceræ Devotionis officiîs vinci, ſed pari bonitate certaturam; quod ut faciliùs eluceſcat; cum debita Sereniſsimæ Majeſtatis Veſtræ veneratione mandatum expecto. An ut nunc ediſſeram? quæ diſſerenda Veſtræ Maeſtati habeo, an certè cum celſiſsimo ſupremo Vezyrio de iis conferam.

Po ktorey Audyencyi oddawáć kazał upominki bardzo bogáte tenże Jmć P: Poſeł, Ceſarzowi y Wezyrowi od Krola Imci y Rzeczypoſpolitey, ktore wdzięcznym áfektem przyiąwſzy, wzáiemnie ſwoie dawáli prezentá. Wſzyſtko tedy ad mentem. J. K. Mści, y Rzeczypoſpolitey, pomieniony Jmć Pan Poſeł magnanimitate powagi ſwoiey, ſummâq; prudentiâ & activitate pro honore gentis, glorioſiſsimè tam ſwoy exercendo charakter Poſelſki, effecit, y pokoy firmiter ugruntował, y ſam ſzczęśliwie ad propria powrocił, naypierwey do Lwowa do Imci P: Jabłonowſkiego, Káſztelána Krákowſkiego H. W. K: Oycá á raczey Teſzcza ſwego, ktoremu naypierwey wſzelkie particularitates, chwalebnie expedyowáney Legacyi ſwoiey opowiedział, potym do Krola Iegomości odiáchał.

OPISANIE WIAZDU do STAMBUŁU

Tegoż Jáśnie Wielmożnego IMPána Woiewody Łęczyckiego, Generałá Wielkopolſkiego, Poſła Wielkiego od Nay: Krola Iegomości. Polſkiego, do Porty.

z Stambułu 1. Maji Annô 1700.

Ná oſtátnim przed Stambułem kunaku kuciuk czek medzi (od máłego moſtu denominácya) 15. Apr. ſtánawſzy ImPan Poſeł, záſtał liſty od ReisEffendego y Máurokordatego, z ktoremi P: Gorſki z Stambułu powrocił, z tych reſponſow *de omni humanitate* od pomienionych miniſtrow upewniony, żeby wy-

 raźnieyſzą

ráźnieyſzą przyięcia ſwego wiádomością był informowány, *commiſit a livitati* Im P. Káſztelána Srzemſkiego, áby pomienionych *miniſtros conveniat*, y *de tempore & ceremonialibus* wiázdu *per expreſſum* tráktował. W ktorą podroż gdy JmP. Srzemſki *accingitur*, od ReisEffendego niektore prezenciki ImP: Poſłowi życzliwym komplementem *deferuntur*. Ktore lubo lekkie, *liberalitas* iednak ImP: Poſła wdzięczne bydź pokazáłá, bo wzaiem zegárek kryſztałowy przedniey ſztuki y pozoru ReisEffendemu ofiarował, y *Latorem* Upominkow kontentowáć kázał. Stawa ImP: Srzemſki 16. w Stambule, ále dla publiczney negocyacyi, az dnia drugiego *adivit miniſtros*, *omni honore* przyięty, cokolwiek tráktował *ad votum* ImP: Poſłá *retulit*, y owſzem niektore ſámi *auxerunt* okoliczności, oſobliwie konia iednego z ſtayni Ceſarſkiey, pod ImP: Poſłá, y z ſtáyni Wezyrſkiey pod ImP: Sekretarzá, y pod innych Ichmościow. 34. (wyraźnym dokładem, że ná żádnym wiezdźie tákowa od nich *non practicabatur* ochotá) *ultrò* deklárowáli. Aſſekuruiąc: że idącemu z wieczną przyiáźnią ImP. Poſłowi, nád innych Poſłow przy wiezdzie iego *ampliabuntur honores*. Czas záś wiázdu dzień niedzielny życzyli, ktoremu Maurokordaty *feſtivitatem appoſuit*, *& diem fauſtum prædixit*. *His præmiſſis* ráno wſtawſzy w Niedzielę przewodnią, po Mſzy S. *cum toto* wiazdu *apparatu* ruſzył ſię ImP: Poſeł *eo ordine*. Náprzod ſzłá Chorągiew Wołoſka, wſzyſcy w pancerzách z dzidámi, komputem ſtá ludzi okrytá z kotłámi pod czerwonym znákiem, złotym krzyżem, tákież y u dzid proporce, z powodnemi rożnych Ichmościow koniámi *agmini præivit*, bliſko zá tą Chorągwią naſtępowáli 7. Trębáczow z ſrebrnemi, złociſtemi trąbámi, y Doboſz z Srebrnemi kotłámi, wſzyſcy w bárwie koralowey, zá niemi ImP: Rydzińſki koniuſzy w Pancerzu, zá ktorym 8. Rumákow Poſelſkich w bogáte ſiedzenia, rzędy, dywdyki uſtroionych w korálowey bárwie Maſztálerze powodowáli. *Modico ſpatio* kilkanáście koni rożnych Pokoiowych chłopcow, oſobliwie w karmázynowey barwie dobráni y porządni, Zá temi Pokoiowi Poſelſcy dwunáſtu w barwie iáſno cynámonowey, átłáſowe żupány, ktorym *P:* Bułák ſtárſzy *Pokoiowy anteibat*. *Succedebant* 12. Pokoiowych w bárwie Axamitney karmazynowey, Sobolámi obłożoney, żupany atłáſowe, czapki ſobole, y u wſzyſtkich iednakowe złociſte ſzable, y *ſubſequenter* porządnych 6. Dworżánow: Zá temi mieyſce wzięli, Im *P.* Dąbrowſki *Piſarz* Grodzki Kaliſki, Dworu Poſelſkiego Marſzałek, y Towárzyſtwo *Pancerne* 18 wſzyſcy w páncerzách

Ruſzył ſię Poſeł tym porządkiem.

w *Páncerzách* ſahaydaczno, przy kołczánach, oprávne miśiurki we wſzyſtkim ſtroiu y porżądku *viſu digna exquiſitio*. *Potym* 12. kompanii Uſarſkiey w oboyczykách, náręczákách y lámpartách porządnie y doſtátnio. W bliſzey záś kálwákácie, ImP. Srzemſki, Czerniechowſki, Sątecki, Sądecki, Spicimirſki, y Máłogoſki Kaſztelánowie, Im*P:* Erneſt Káchál, OO. Jezuici Kapelláni, Im*P:* *P*odſtoli Owrucki, Conte Le Mariani, Im*P.* Stároſtá Zydáczewſki, Im*P.* Káſztelan Srzemſki, bogátą ápparencyą ozdobieni, I*P. Poſła præceſſerunt*. IP. Sekretárz *lateri proximus* z lewey iádąc ſtrony, JmP: Poſła *curſu equi* trochę poprzedzał, ſam záś Im*P:* Poſeł w kontuſzu niebieſkim ſobolim, pod kitą w ſztuce diamentowey przy czapce, ná koniu dzielnym wyiáchał, ktory rzędem ſzczerozłotym rubinámi ſadzonym, kitą w ſztuce rubinowey ogromney y bogátey, w ſiedzeniu perłámi ſutym, w złotych ſztukách kámieniámi ſadzonym, y dywdykiem ná kármazynowym Axamicie bogáto perłámi y żłotemi kwiátami ozdobnym *ad magnificentiam ornabatur*. Przy koniu *P*oſelſkim 5. biegunow ſtroiem ſwoim *Mercurium referebant*, w ręku *notæ magnitudinis* ſrebrne złociſte *Caducæi*, ná głowie lámowe káſki z Herbámi, pod karmazynowym złotym kutaſem, y ſtruśiemi piorámi, á po nád uſzyma piora ſrebrne złociſte, káwtány żołte atłaſowe, od paſa piorá ſtruśie ponſowego y złociſtego kolorow, *per modum* fartuchow *præminebant*, do nog w ſamey ſtopie ſrebrne złociſte piora przyprawione: *non ſine ſtupore vulgi viſebantur*. Po ſtronách bliſko ImP: *P*oſła 30. korucow w nowey kármazynowey bárwie, w kołpákách kunich, pod ſrebrnemi y orlemi piorámi, gużow ſrebrnych, y potrzeb modą Węgierſką przed ſobą y u rękáwow ſuto, ná paſách ſrebrem ſadzonych ładownice y cieſzynki. Janczárowie, y Raytárya liczna w nowey bárwie. *P*orucznik, Chorąży, czterech Under Officierow, dzieśięć Confrairow, dwoch Doboſzow pod lamowym biáłym kornetem, z krzyżem tákże lámowym czerwonym, y z ſrebrną ſkofią, Potym *P.* Obozny pod znákiem tabor prowadził, ktorego *ea ordinatio*. Szłá *P*oſelſka Karetá Paryſka, wſzyſtka złociſtá bárzo bogata, cugiem wilczatym, w ſzorách Axamitnych, konie pod ſtruśiemi piorámi, przy kárecie 6. Páchołkow w korálowey barwie, doſtatkiem ſrebra ná guzy, ſzable, obuchy, ſzabeltaſe, y páſy łożonego *ornati & onuſti*. Druga *P*oſelſka Kareta z karagniadym cugiem w złociſtych ſzorách, woznice u obudwu káret w iednakowey korálowey barwie. Za temi ſzły Karety trzy poſzoſtne Im*P.* Sekretarza,

Tabor bogaty y liczny.

ImP. Káſztalana Srzemſkiego y ImP. Staroſty Zydáczew: kolaſki 4. przykryte rożnych Ichmściow, 8. kárawanow *Poſelſkich* w karmazynowych oponách z białemi iedwabnemi kampanami, Herby y cyfry po bokách wyſzywáne. Apteká, *Piwnice*, Kuchnie, Kuźnia, tudzież Karawány 4. *Przyiacielſkie*, y 15. wozow poſzoſtnych, á potym Towarzyſkie, y rożnych Dworſkich ſkárbniki, wozy poczworne y podwoyne n. 35. Ná ośtátek podwody y furmańſkie wozy nierozerwánym ciągnęły ſię taborem, *hac diſpoſitione* ktora tu *exprimitur* (z ſamego ruſzywſzy ſię kunáku ImP. *Poſeł* komputem ſwoim 653. oſob y 1062. koni) całego wiazdu *obſervabatur ſeries*. O milę dobrą *ordinatiſſimo curſu* uiáchawſzy potykáią w kilkunáſtu koni Agowie y do Szaráiu Suliman Paſzy nad ſławną rzeką Czerpidzi Czary ImP. *Poſła* zápraſzáią. Zá ktoremi zaraz Czauſz Paſza Generalny Marſzałek, Szpahillar Agazy Generał znáku żołtego Szpahow, Sylichtar Agazy Generał znáku czerwonego Szpahow, z aſſyſtencyą przyieżdzaią, *humaniter* wſzyſcy powitawſzy, Czauſz Paſza do pomienionego zápraſza Szaraiu, á w tym kilkadzieśiąt Czáuſzow Ceſarſkich, 3. Kapidzi Páſzow Wezyrſkich, Dziorbadziow, Agow, y innych Turkow *confluit multitudo*, przy ktorey frequencyi IMP: Poſeł do przerzeczonego *deducitur* Pałácu, tam od Czauſz Paſzy *humaniſſimè* przyięty, ná Altanę między fontanami weſoło obiciem ozdobioną dywanow, y bogátemi wezgłowiámi uśláną, proſzony *conſcendit*, ktora że dla ſzczupłości ſwoiey nie wiele oſob mogłá *capere*, drugich Ichmościow zaraz pod Námioty proſzono, tylko IMP: Sekretárz, á kilku Ichmościow przyiáciol IMP: Posłowi *aſsidebant*, *præmiſsîs ceremonialibûs* w częſtowániu kawą ſorbetem, umywániem y kádzeniem ſuffy y *inſtruuntur*, y przy ochocie częſtuiących Turkow, *circiter* 30 potraw rożnych, y rybne mieſzaiąc ná fayfurách *ſucceſsivè apponuntur*, kilku ſtroynych Turkow *in miniſterium* ordynowánych w podáwániu ſorbetow, w przeſtáwianiu Potraw, y w ochotney uſłudze *muneri ſuo invigilant*, zárowną ochotą y ceremoniami wſzyſtkich po Námiotách częſtowáno, iednakże nie długo *accumbendo menſis* ſkończony traktáment, gdy czas ruſzenia *inſtabat*, przychodzi Czauſz Paſza przy komplemencie, áby wdzięczna ochota byłá, ludzko wyprowádza, y ImP. Poſła ná koniá Ceſarſkiego w rząd złociſty y w ſiedzenie Diukir Seraſkier (iákiego y ſam Ceſarz záwſze zażywa) ubranego záprasza. Podług deklaracyi koni pięknych y ſtroynych przyprowadzono, y ktory chciał, dáwano, wiele ich iednak próżnych

Traktament.

żnych odprowádzono, bo náſi z ſwoich kontenci, innych nieáffektowáli. Nie więcey nád godzinę w tym Szaráiu zábáwiwſzy, pułtory godziny Ordynáryine iazdy punktuálnym porządkiem ImP: Poſeł *continuavit*, Turcy ſtronámi iádąc długo Dziridámi gonitwy *exercebant*, á potym o Cwierć mile od Miaſtá Czauſzowie Ceſarſcy w wielkie záwoie Mudza Weze, ktorych tylko ná dywany, á ná publiczne Ceſarzowi aſſyſtencye záżywáią, przybráli ſię, y miedzy Huſarſką Kompanią náſzą wiachali; Czauſz Paſza z pomienionemi Szpahow Generałámi przed ſamym ImP: Posłem, y ImP. Sekretarzem *greſſum obtinuerunt*, tym porządkiem *appropinquando urbi*. *Nunciatur* że pewnego człowieká Ianczar *lethaliter* przebił, ále wkrotce te mendacia *famæ evanuerunt*, bo ſię náczey pokázáło, że tylko z potoczney zwady *leviter ſauciavit*, y zaraz z roſkazu Czauſz Paſzy pod wartę wzięty *cum atteſtatione inſtantaneæ ſatisfactionis*. *Ante aditum* Miáſtá, gdy *numeroſa vulgi agmina*, w pole wyſzedſzy; *ingenti* widzenia *deſiderio*, *tractui adſtiterunt*. W kotły uderzono woyſkowe *reſonuerunt* muzyki, Raytarya z podnieſionemi muſzkietámi, Officierowie z dobytemi ſzpadámi munderowáni. Jazda wſzyſtká *propter anguſtiam* drogi, y *ſubſequenter* dla wąſkich w mieście ulic, do dwukonnych *in ingreſſum* ordynowáni, y ták *prolixo ordine & paſſu ſecunda attigimus mœnia*, bliſko godzin 4. przez ſamo Miáſto ten Akt ſolenny kontynuowány nierozerwaną frequencyą, owſzem nieprzeyźranemi tłumámi ciſnęłá ſię *in conſpectum* rożnych ludzi y narodow *colluvies*. Pełne wſkroś ulice; náciśnione *occupabantur* okna, drzwi, gánki, y cieśnieyſze w gmáchách, *non vacat proſpectus pretiô* obſtalowáne kramy rożnych Posłow Cudzoziemcy opánowáli, náwet y ſame dáchy *curioſa plebs inſidebat*. Stroiu Rycerſkiego opłácenia porządkowey appárencyi *plauſibilis intuitus*, biegunow *ultrò citròq*; *ſæpius curſitantium attonita indagatio* y tym podobne *motus turbam repleverunt*. Ale nayoſobliwſze *meretur* wſpomnienie Chrześcian niewolnikow záſiedziáłych *luctuoſa facies*, ktorzy obáczywſzy nas, od łez wſtrzymáć ſię nie mogli, *quas ſpectavimus ipſi*. W puł Miáſta trzech Dziorbádzich ſtroynych y kitámi ſtroiu ſwego ozdobnych, z puikámi ſwemi Ianczarow *ſubſequebantur in aſsiſtentiam* ImP. Posłowi, po ulicách ſtáwáli *tractu & ordine* ktory *in præmiſsis denotatur*. Do ſamego Pałácu Turcy aſſyſtowáli, y tam wprowádziwſzy Czáuſz Paſza z wſpomnionemi Szpahow Generałámi, aż ná Dywan ImP: Poſłá odprowádzili, ktorzy gdy ledwo z Pałácu *regreſsi*,

od Posłá Cesarskiego przez iego Sekretarza IMP: Poseł powitaniem y życzliwością *compellatus*, y ták *subsequenter* od Posłow Ichmościow, Francuskiego, Angielskiego, Weneckiego, Holenderskiego, Moskiewskiego, Rakuskiego, od Tekielego y Duki, reyterowánego Hospodárá *per secretarios* oddáne wizyty. *Absit scripto lactantia, Genuinè* godzi się *referre* ták *sensum* sa-
Wiozd nad wszystkie inne. niego Wezyra, iáko *& publicam primorum senumq; assertionem*, że nie tylko ten wiazd nád inśze teráznieyszych Posłow *præponitur*, ale y podobnego temu nie pamiętáią. Rzecz pewna, że y sam Cesarz *privatim spectando interfuit*. Szaraiu zaś tego IMP: Posłowi do stancyi naznaczonego, przedtym Wezyrskiego, á teraz Cesarskiego, ta Fama: że w całym stambule *magnificentius non dabatur opus*; bliśko nád morzem położony, zdrowym powietrzem, y wesołym ná morze pobliższe, Iasuły y Gory Azyatyckie prospektem szczęśliwy. *Extra angustias* Miástá, przed Meczetem denominacyi Sołtan Achmet, sześcią wyniosłemi murámi, y pod kopułámi *gradatim ascendentibus* wspániałemi, facyátą lokowány, mediat długi y obszerny Hypodromus, ná ktorym y teraz codzienne *Equorum cursus exercent.* W puł tego Maydanu miedzy Pałácem á Meczetem w kwadrat z iednostaynego ciosanego kámienia, kilkadziesiąt łokci *altitudinis in summitate* zaostrzona kolumna *refert* z káżdey strony *permodum* nápisow, dawne Ægypcyanow *Symbolica indicia.* Ná postumencie záś *leguntur* Greckie inskrypcye, y *à parte* Meczetu iedna Łácińska temi Wierszámi *continetur.*

Difficilis quondam Dominis parere severis
Jussus & extinctus palmam portare Tyrannis
Omnia Theodosio cedunt soboliq; perenni
Ter Diis esto honor annis perpetuisq; diebus.

Dali ku Morzu *ad meridiem species* Smoká, Kolumną miedzianą o trzech wężych głowách, kilkánáście łokci wysoko *representatur.* Trzecia *exstat subsequenter* Kolumna z ciosanego Kamienia, *in quadrum* układána, *majori altitudine* od pierwszey, ále *de his antiquitatibus*, miedzy tym narodem trudna *indagatio. Intus* Pałácu, 5. Dziedźińcow obszernego blachą w kopuły pokrytego, tysiącem y nie iednym kominow *quondam* sławnego, ieszcze y teraz w wielkiey apparencyi *restant indicia*, átoli że ták wielu lat *abusu* zániedbáne gmachy, *exhibetur desolatio.* A że *etiam tanta* mieyscá *amplitudo* Poselskiemu komputowi osob y koni mniey *commodè sufficere* mogła, y ogrod do tego Szaraiu należący z ápartymentem budownym y obszernym, w kilku dni po wiez-

po wiezdzie otworzono, Tam znaczną spezą sporządzone rezydencye, y salą pewną *alterius condignationis* ná Miásto y Morze *latiori prospectu commodior*, w obszerności tameczney *extra situm*, *apartamentum*, podziemne sklepy kilkuset słupámi z ciosanego kámienia wsparte *reperiuntur.* Po ktorych wierzchem *solida* ogrodu *extenditur planicies.* W tych dniách, ktore po wiezdzie nástąpiły od Wezyra, Reis Effendego y Maurokordatego Prezenty pra- *Prezenty*
wie od Cytryn Pomarańczy, Kwiatow, Barankow, Gołębi, wielkiemi komplementámi *& cerimoniis* IMPánu Posłowi ofárowáno. A w tym 23. Aprilis IMPan Sekretarz Imieniem IMPáná Posłá podagryczną affekcyą, ná ten czas słábego, do Wezyra z wizytą poiechał, y *omnem humanitatem* iego *retulit. Die* 27. Maurokordaty, iáko dawny do traktátow *Plenipotentiarius* oddawał wizytę IMP: Posłowi, y dzień nástępuiący ná audiencyą Wezyrską, 28. oznaymił, ktorego dnia wprzod Agowie, dowiáduiąc się, o ktorey godzinie ruszyć się będzie woła, przyieżdzaią, á zá powziętą deklaracyą, w godzinę konie Wezyrskie pod IMP: Posła, y IMP: Sekretarza bogáto ubrane, tákże y pod innych Ichmościow Przyiácioł y kompanią dobrych y stroynych 55. koni, przy każdym szábla, do Pałácu przyprowadzono, y *ad exigentiam Personarum* rozdáno. W tym Czausz Pasza z Generałámi, Czauszami, Ciorbadziemi, Agami, Ianczarami, y z wszystką, ktora ná wieździe *expressa* apparencyą, w Pałácu stánąwszy do Pokoiu przychodzi, y wyiazdu IMP: Posłá oczekiwa. O godzinie wtorey z południa ruszył się ná Audiencyą IMPan Poseł *his præequitantibus.* Naprzod Wołosza, Dworzanie, Towarzystwo pancerne, Kompania Usarska, Czauszowie, Ciorbadziowie, Oycowie Jezuici, to iest, IMX: Zapolski, IMX: Oziembłowski, IMX: Ulatowski, *mutato habitu*, Ichmość Panowie Przyiaciele, Czausz Pasza. IMP: Sekretarz bliśko IMP: Posła. *Przy koniu Poselskim pięć biegunow*, Pacholcy z szablami y obuchami, Korukowie po stronách zá JMP: Posłem 12, w axamitach. Tandem przez kilka Gmachow do Wezyra Pokoiu, Czausz Pasza IMP: Posła, w kilkadziesiąt osob *stipatum* wprowadził, tam IMP: Posel nie zastał Wezyra Imci, tylko Reis Effendego, Kichaie Wezyrskiego, y innych Turkow kilkanaście, zaraz ná stołku Tureckim axamitnym karmazynowym sobie postáwionym usiadł, á pomieniony Reis Effendi, Czausz Pasza y Kichaia, y wszyscy Turcy *in modestiam composíti* stali. Wchodzi Wezyr z bliskiego po- *Poseł u Wezyra.*
koiu, pod obiedwie ręce prowadzony, wzaiem się z IMP: Po-

 słem

ſiem przywitawſzy, razem obádwá bliſko ſiebie *ex oppoſito* uśiedli. Zprawey ſtrony Wezyrá ſtał Regis Effendi, á z lewey ſtrony iego Kichaia y Czauſz Paſza. *In puncto* powitánia, Czauſzowie Wezyrſcy *de more* ápprekácye okrzykneli. Po audyencyi y nie ktorych dyſkurſach *in conteſtationem* krotko wnieśioney przyiaźni, Sorbetu rázem Wezyrowi y IM *Panu Poſłowi* podano *& uſitatâ Cerimoniâ* obudwu kádzono, po podániu Sorbetu Káftan ná IMP: *Poſłá* włożono, y *ſubſequenter* ná IMP. Sekretarza y innych Ichmościow 55 Kaftanow powdziewano. Zgodzinę *ſupra* u Wezyra zábáwiwſzy, *ordine ſuo* IMP: Poſeł do Páłácu powrocił, ktorego Czauſz Paſza z Szpáchow Generałámi do pokoiu odprowádził. Upominki od IMP: Poſłá przez IMPáná Márſzałka Dworu Poſelſkiego, Wezyrowi IMGości 30. *Aprilis* oddane. To ieſt ſtoł wielki ſrebrny, y ſzkátuła kámieniámi ſadzona, Giryday wielkie ſrebrne, y lichtarzy dwa wielkich, wánná ſrebrna wielka, wági 120. Grzywien. Kichái tákże Dworu Wezyrſkiego, dwá lichtarze wielkie ſrebrne, dwie fláſze pſtro złociſte. Audiencya u Ceſarza Iegomości w przyſzły Wtorek to ieſt 4. *Maji* deklárowana.

RELACYA

Solenney Audyencyi u Ceſarza IGMości Tureckiego, Tegoż IMci Paná Poſſa.

Z Stambułu Die 27. *Maji Annô Domini* 1700.

Jáko Solenney Audiencyi u Ceſarza *pro* 4. *præſentis* deklárácyą, przeſzłá *detulit* poczta; ták umowiwſzy *anticipatò cerimonialia*, *die præfixa* przed weściem ſłońcá wprzod pod Bramę ieſzcze záwartą, á potym w ſamym Dziedźińcu, dla Iegomości Paná Poſłá bogáto ubrány, pod Iegomości Paná Sekretarza, y pod innych Ichmościow 70. koni iezdnych y kulbacznych, z ſtáyni Ceſarſkiey ſtánęło. Czauſz Paſza z pomienioną *toties* Generałow, Czauſzow, Ciorbadziow y Agow Aſſyſtencyą wcześnie przyiachwaſzy, iazdę ſwoię *in ſolitum ordinem redegit*. A ſam w pokoiu ná wyiazd Poſelſki oczekiwał; *Interim* gdy do ruſzenia *accingimur*, IMP: Poſeł upominki bogáte, to

Upominki od Poſła.

ieſt Zegar wielki ſtoiący ſrebrny, dwa Giridany wielkie ſrebrne, y Fontannę znaczney wielkości ſrebrną, Stoł wielki ſrebrny. Piękne y koſztowne ſztuki ludźmi ſwemi do *Pałácu præmiſit*, á do tego Dwoch Brytanow rosłych w Akſamitnych ſrebrnych obrożách potym przyprowadzono. *Tandem luce creſcente* tym *punctualiter* porządkiem, ktory ſię pod czas Audiencyi u Wezyra wyrażáł, miedzy mnoſtwem náciśnionego gminu do Ceſarſkiego Szaráiu IMPan Poſeł *proceſsit*. Pierwſzy Dziedziniec długi y obſzerny *ſplendidô comitatu* przeiachawſzy *in acceſſu* oſmey *arei*, gdzie áni Wezyr wieżdza, z koniá IMPan Poſeł y wſzyſcy Turcy pozśiádali, y w ten czas gdy kilka tyſięcy Ianczarow do położoney ubiegáli ſię czorby, przychodząc ná Dywan IMPan Poſeł w kilkunáſtu *conſcendit* oſobách, y ná ſtołku ſobie nágotowánym uſiádł. Ná Dywanie ſiedział Wezyr, z lewey ſtrony iego dwoch Kazaſkierow *alias* ich Arcybiſkupow, pierwſzy *Rumeliæ*, drugi *Anatoliæ*, Defrardar *alias* Podſkarbi wielki z ſwemi dwiema Namieſtnikámi; z práwey ſtrony ſiedziáło 3. Baſzow, każdy o 3. bunczukách *aliàs* Konſiliarzow, ich nazwiſkiem Kube Wezyrow. Sam záś Ceſarz oknem przez krátę złociſtą, ná Dywan pátrzył. Tam *apparuit*, że *non ſine aliqua ratione* ták ráno IMPan Poſeł *invitabatur*, bo z pięć godzin ná pokazanie doſtátniego ſwego ſkarbu w zápłacie ſprawiedliwości Dywan zábáwił, *ordinariè* czy *conſultò* Iánczarom, y Dworowi Ceſarſkiemu złożoną Laffę publicè układano, y głośno ráchowáno, Kieſy *repetitô numerô* przez kilkanáście rąk *ultra oſtia Pałácu* wynoſzono. Kilkadzieſiąt Ciorbadzich pod kitámi z Regeſtru rzędem ſtáneli, z ktorych *Primores* kray ſzaty Wezyrſkiey venerabundi cáłowáli, á drudzy *omni modeſtia* Regeſtrowey czekáli kápitulácyi. Ktorych Pułk odebrał zaſługi, Ciorbadzi pokłoniwſzy ſię odchodził. Ták Iánczarow *ſuo ordine* ſkończyła ſię Laffa: Dworu Ceſarſkiego rożney ſzarzy náſtępowáli ludzie *& exactiſsima ordinatione* ſwoie odbieráli kwoty. Ktora gdy ſię nie rychło ſkończyłá, Dywan, ktory náybogatſzy był położony dla pieniędzy, zdięto. A w tym do Traktámentu *acceſſerunt*, ápparamenta, gdzie Wezyr IM *Pana Poſłá*, y wſzyſtkich ktorzy ná ten czas IMPánu Posłowi *aſsiſtebant*, *lautè* częſtował. Jnſzych zaś Ichmościow zaráz ſtánąwſzy w Száráiu ná oſobnym mieyſcu *condignè* tráktowano. Po ſkończonym u Wezyra Traktámencie, wychodzi IMPan Poſeł wſzyſtką ſwoią *ſtipatus* aſſyſtencyą, y Czauſzowie z wielu ſtarſzyzny *comitantur*. Nátym mieyſcu, gdzie IMPaná Poſłá ſiedzieć proſzono, iuż Czauſzowie z kawtanami czekáli, y záráz ná IMPáná *Poſłá*, y IMPaná Sekretarza, y innych Ichmościow n. 70. włożono káwtanow. Niemieſzkánie Wezyr, do Ceſarza przez dziedziniec *præcedit*, y IMPaná Poſłá miiáiąc, ſkłonieniem głowy *veneratur*. *Ex primoribus aulæ*,

ktorzy ná ten czas *in apparatu insignes* y zápewnie wſzyſcy *aderant*, przy wrotách przed Ceſarſkim pokoiem *invigilabant*. Ale gdy prętko zá weściem Wezyra, IM. Pan Poſeł ná Audiencyą wchodził wſzyſcy ſię zgruchneli: Kapidzi Baſzowie IMPaná Posłá, Drudzy IMPáná Sekretarza *aſſequebantur*, y innych Ichmościow, ktorych do 15 *redactus numerus*, pod ręce do Ceſarzá wprowádzili, y ták przez wſzyſtkę aſſyſtowáli audiencyą. Pokoy Ceſarſki złotem, y perłámi bogáto oſuty: Ceſarz ſam ſtátury pomiernéy, trochę przytłuſty, *lata facie*, brody rzadkiey koloru káſztanowátego. Do ktorego miał IegoMość Pan Poſeł perorę wyżey opiſaną.

Pokoy Ceſarſki.

Gdy ſkończył IMPan Poſeł, odpowiedział ſam Ceſarz z konteſtacyą wielkiego áffektu *& pretii* Polſkiego Narodu. Krom 70. káftanow, dáne ſą ſuknie inne *ad honorarium*. Po ſkończoney Audiencyi, ktora pułgodziny nie báwiłá, IMPan Poſeł *in ſolenni* Turkow *comitatu regreditur*, y ná konia wſiáda, Ledwo co z mieyſcá od ſwoiey ruſzyli ſię Aſſyſtencyi, gdy Czaus Paſza do niego przyieżdża, y proſi: będzieli wola wychodzących Jánczarow, y cáły dwor widzieć Carſki. Czego gdy ſobie IMPan Poſeł życzył, ná mieyſce od gminu wolne záproſił. Ale *tanta multitudo* naymniey ſiedm tyſięcy Janczarow ſamych, lubo biegiem *& incognito agmine*, śpieſzących, zámudziłá. Náprzod iachał Ciorbadzi ordynowány do Laſſy, áby do Dworu Ianczaragi oddána byłá, ktorą zá nim więcey niż tyſiącem workow nieſiono. Potym Ianczarowie tłumem y biegiem przemiiáli. Zá temi tákowa *ſubſequebatur* Iazdá: Kalkihaiaſi Namieſtnik wielki Janczarow z drugiemi Pułkownikámi. Ianczaraga, przy ktorym pieſzy Buſuk. Ciorbadziowie pod kitámi kilkádzieſiąt. Sułakowie, lud pieſzy Ceſarſki kilkádzieſiąt oſob. Pykowie 20 w łámowych Káwtanách y Fartuchách, táce wielkie okrągłe wſzyſtkie złociſte ná głowie. Czauſz Paſz Marſzałek wielki. Marſzałek wielki drugi Kapidzilar. Kichaiaſy *Præfectus Ianzerorum Cæſareorum*. Kapidzibaſzowie *aliàs* przedni *Ianitores*, álbo wielcy Dworzánie, oſob kilkadzieſiąt. Deliterdan Podſkarbi wielki, y ReisEffendy Kanclerz, dwoch Kazáſkierow, trzech Kube Wezyrow, dwoch Kaymakanow. Wielki Stambulſki y Kiſzrandzi Baſza. Wſzyſcy *multo apparatu* y z gromadną pieſzych ludzi aſſyſtencyą. Zá temi Wezyr *cum comitatu* Dworu ſwego. Pod czas wychodzenia pieſzego ludu z Pałácu *compoſita* pokazałá ſię *oſtentatio*. Bo

honorarium.

ták

ták lanczarowie, iáko y wſzyſcy Dworſcy, ktorych przy laſſie widzieliśmy publicznie ná ramionách ſwoię nioſąc dyſtrybutę, prezentowáli ſię. *Tandem* Czauſz Par *Eminus*. Czauſz Par Kiatys Effendi *cum ſolita frequentia* ſtarſzyzny, IMPaná Posłá do Pałácu powracáiącego, odprowádzili. *Stâ Præſentis* przez Sekretarzow Posłow rożnych, o precedencyą Audiencyi u IM Paná Posłá *multis agitatum rationibus*, pretendował Poſeł Francuſki, áby przed Poſłem Ceſarſkim wizytował IMPaná Posłá, ále *ad hæc allegata* wymowił ſię IMPan Poſeł *rationibus* kolligácyi, á Posłowi Ceſarſkiemu 6. *ejusdem* ná godzinę 9. audiencyą deklarował, ná ktorą IMPan Poſeł Ceſarſki pod ſame południe *comparuit eo ordine*. Dwoch Ciorbadzich konnych, z kilkunáſtu Janczarow poprzedzali, koni 7. powodnych, iednakowemi Akſamitnemi Karmazynowemi Kapámi od złotá gálonizowanemi, nákrytych powodowano. *Circiter* 20. koni Káwaleryi w kalwákácie. Przy koniu 12. Pokoiowych w korálowey bárwie, białe lámowe żupány, y 24. w Czerwoney barwie, w kunich kołpákách, z Alabardámi Drabantow. Bliſko godziny u IMPaná Posłá ná wizycie zábawił. Ktoremu IMPan Poſeł *omnem honorem*, przyimuiąc y wyprowadzáiąc, wyświádczył. Stroy Dworu iego z Boſniacká, doſtatnie *per modum* Tog y Ferezyi długie żupány; okrągłe kołpaki, Peruk pod kołpáki álbo kápeluſze, y meſztow z papuciámi *potiſsimùm* zażywáią. *Die* 7. Ponieważ Poſeł Francuſki z præcedencyi Posłá Ceſarſkiego nie kontent od Wizyty ſuperſedował, Posłowi Angielſkiemu ná ten dzień deklárowáną, ná ktorą pod ſame południe ſtánął. Tylko ſam konno 3. Rumakow ná powodzie, wſzyſtka Kawálerya pieſzo, iákoż y ſam potym po Audiencyi, y pożegnániu, pieſzo wyſzedł z Pałácu. Podczas tey wizyty Car Turecki publicznie *& eâ Magnificentiâ* do Meczetu Sołtan Achmet iachał, że ſami Turcy *raritatem* tey publice *quo ad apparentiam* przyználi; Miniſtrow, Dworzan pieſzych y konnych Aſſyſtencyi *ſplendor & ingens Numerus*, koni dzieſięć pod Buńczukámi, Kitámi, Buzdyganámi, Dywdykámi, Lampartámi po Dywdykách nákrytych, od złotá, drogich kámieni y pereł, doſtátnie ubránych, przodem prowádzono. Dano znáć umyślnie przez Ciorbádzich IMPanu Posłowi, áby ſię temu chciał przypátrzyć Wiazdowi, y Ceſarſką widzieć Magnificencyą. Dla czego zaraz gmin ludu, dla wygodnieyſzego przypatrzenia utámowano. A w tym IMPaná Kichayę Poſelſkiego, y Ichmościow przyiacioł, y Dworzan proſzono, áby bliżey przyſtąpili, y Ianczárowie gromiąc náciśnione tłumy,

Wizyty.

Car Tureckí iedzie.

do widzenia mieyſca ſpoſobili. *8vâ præſentis*, Poſeł Wenecki oddawał Wizytę IMPánu Posłowi, ná ktorą przyieżdżał *eo comitatu*. Bliſko 30. konney Kawaleryi, 18. Paziow. 30 z Boſnacka ubránych Lokáiow. 4 Rumakow ſiwych pieſzy Maſztalerze powodowáli. Sam ſędziwy *& gravitate præſtans* w Todze materyalney krwawego koloru z wzorem złotym, doſtátnio y z kołnierzem zrobioney, ryſiámi podſzytey. Kapeluſz tákowąż wſzyſtek pokryty máteryą. Więcey niż godzinę ta zábáwiła wizyta. *10mâ*. Poſeł Olenderſki *pari frequentia*, konney Kawaleryi y pieſzych, bliſko 30. Lokáiow, IMpaná Posłá wizy-
Upominki. tował y nad godzinę konferencyą zábawił. *11mâ*. Upominki ReisEffendemu. Miednica wielka złociſta wſzyſtka, z nalewką. Tace dwie złociſte. Puchary dwa wielkie złociſte. Konewki dwie złociſte, ſztuki iednakowey roboty. Maurokordátemu: Kálamarz wielki ſrebrny, y Szkatuła Burſztynowa. Dwie ſztuki ſrebrne filgránową robotą z Flaſzkámi do wodek, od IMPaná Posłá oddáne. 12. IMPan Poſeł *cum ea frequentia* Jázdy, Gwardyi y pieſzey aſſyſtencyi, ktora pod czas Audiencyi Wezyrſkiey y Ceſarſkiey *recenſebatur*, ná Galácie rezyduiących, Ceſarſkiego y Angielſkiego Ich mościow Posłow rewizytował. Tego dnia *Reduci* z Galáty IMPánu Posłowi, od Rzeczypoſpolitey Rakuſkiey Poſeł *modicô ſatellitiô* oddawał wizytę. 13. Moſtemu ośm Lutr ſrebrnych, y Kałámarz ſrebrny: łanczar Adze dwie Flaſze wielkie pſtrozłociſte ná łáńcuchach, Puzderko ſpore w ſrebro oprawne, flaſzki z śrubami Krzyſztałowemi, ſzklenicę z nakryciem krzyſztáłową, tákże przednich parę Piſtoletow Paryſkich: Czauſz Paſzy parę Flaſz pſtrozłociſtych, y parę Lichtárzow wielkich, tácę y Flaſzę robotą piękną w prezencie odesłał IMPan Poſeł. 15. *Solito apparatu & Aſsiſtentiis* IM Pan Poſeł *ſtipatus* Weneckiemu y Olenderſkiemu Ichmościom Posłom tákże ná Galácie Rezyduiącym oddawał rewizytę. Jáko *per totam Armeniam recenter* przyięta *ſolenniſatur Unio*, ták y w tutecznym Ormiańſkim Kościele *pari zelô ſacrorum Cultus promovetur*, do ktorego Kościołá ImP: Poſeł záproſzony 16. *publico comitatu deſcenderat*. Tam *ſolenni proceſsione Cleri in adita templi* wprowádzony, łácińſką mową od Władyki przywitány *ſacris vacavit*. Z támtąd powracáiąc wiádomość *ad ſonantiam armorum innotuit*, że ſię Cárowi ſyn (ktoremu záraz Sołtan Imbráim imie dano) urodził. Aż do dnia drugiego y trzeciego po kilkáset rázy z ráná y po południu z ármat biią, y *ſolennores ſperantur plauſus. De ſtatu rerum* Posłá Moſkiewſkiego pewność *in publicum vulgari* nie może, bo cokolwiek ſię w iego intereſach dzieie, *arcanis datur*. Sam Poſeł *arctè tenetur*, że ták náſzemu IMP: Posłowi, ikáo y inſzym wizyty nie oddawał y żadney nie miał konferencyi, owſzem przez niektorych Ich Mościow Posłow *inſtabat*, aby *in publicis* był *liberior*, ále mu y to *denegatum*. Okręt iego ktory ſię był ná czarne morze ruſzył, bliſko pod Tureckiemi zámkámi, trzemá woiennemi Gálerami zátrzymány, dla niewolnikow rewidowano, y kilkádzieſiąt odebrawſzy, ſamych zſtarzałych ludzi zoſtáwiono, pilnuią do tych czas te galery, poki ſię z kánału ná ſame czarne morze ten okręt nie ruſzy. A ſam Poſeł *ſtrictiſſimè obſervatur*. *Fertur* tu po Stambule, że Han przyſłał do Sołtana, ieżeli chce, niech pokoy uczyni z Moſkwą, ieżeli záś nie będzie ſię zdáło: ofiáruie ſię Han z Ordami ſwemi, że Moſkiewſkiey potencyi ſam wydoła. Kápelláni Oycowie Jezuici nawiedzali więzienia aliàs Banię Ceſarſką, gdzie wiele Niemcow tłuſtych, mocnych, ále więcey Polſkiey Szlachty náleźli, ſrodze zmizerowaney, o ktorych má ſtáranie Jegomość Pan Poſeł.

Wtymże Roku. 1700. Dnia 19. Novembris byłá potrzebá walna, w Litwie pod Olkienikami, z okázyi Dyffidencyi, Xiązat Ichmościow Wiſniowieckich, Jmci Páná Ogińſkiego Stároſty Zmudzkiego, y Republikantow z rożnych Woiewodztw y Powiatow W. X. L. Ktorzy conſurrexerunt przeciwko Domowi Ichmościow Pánow Sapiehow, y dáli ſobie formalną obie ſtrony bátalią, w ktorey Sapieha Koniuſzy W: X: L: Syn Jmci P: Woiewody Wileńſkiego H: W: W: X: L: (Pan wielkiey zácności y męſtwá) *dolendô fatô extinctus*. Wſzyſtka záś z ſtrony iego Raytarya Dragonia, y infanterya *acceſsit* do ugody, lubo wprzod nie mało ludzi z oboiey ſtrony trupem legło, bez naruſzenia iednak nieśmiertelney *ab utrinq;* ſławy: *ingentia pleraq; certamina, & ſi ſucceſsum non habeant, dedecoris certe nullam notam incurrunt. Plutarchus.* *Dyffidencya w Litwie.*

Ta wiadomość przyſzłá z Litwy do Imci Páná Krakowſkiego H: W: K: Jábłonowſkiego, w Radomiu pod czas Trybunału Skarbowego ná ten czas agituiącego ſię; ná ktorym Woyſku Koronnemu Polſkiego Zaciągu, odcięłá Rzeczpoſpolita dwánaście ćwierci záſług zá konſyſtencyą w Polſzcze, pod czás związku Báranowſkiego, zá iednę zimę, y potym zá dwie zimy po ſobie náſtępuiące.

Tegoż Roku. 1700. Paley Pułkownik Kozacki Rebellią pod *Rebellia Kozacka.*

podnioſt, wielką liczbę Kozákow ſkupiwſzy, ktorego Jmć P; Cieńſki Regimentarz, z Woyſkiem od Jmci P: Krákowſkiego ordynowánym, uſkromił y uſpokoił ná ten czas. Ale Chwaſtowa nie mogł mu odebrać.

Roku. 1701. Krol IMC proſequował znowu imprezę ſwoię pod Rygą, ze Szwedami, ktora iuż non ex voto ſucceſsit, bo Szwedzi lepiey ſię uarmowawſzy y przygotowawſzy, Woyſko wſzyſtko Krolá Imci znieśli y rożproſzyli, moſt miedziany aliás pontowy ná Dźwinie rzece poſtáwiony, z wielkim bardzo koſztem ſporządzony odebráli; armaty potężne ze wſzyſtkiemi Armatami, y cały Oboz Saſki z wielkiemi doſtatkami zábrali. Atoli y przy takowey klęſce o mężnym zwyciężonych podkaniu mowić ſię mogło. *Inter victores numerandi ſunt prælio cæſi. Demoſthenes.*

Bitwá pod Rygą.

Tegoż Roku. Woyſka Saſkie powrociwſzy z pod Rygi, znáczne w Polſzcze wybierali kontrybucye.

Tegoż Roku. Dnia 25, Aprilis ImP: Krákowſki H: W: K wyieżdzaiąc do Rádomia, ná Trybunał Skárbowy, á potym do Wárſzawy ná Seym (ktory zerwany) wydał ordynans Jmci P: Jánowi Jabłonowſkiemu Woiewodzie Ruſkiemu Synowi ſwemu, áby obiął Generalną Komendę całego Woyſká Koronnego, y zciągnął ie do Generalnego Obozu pod Krzemieniec, ná Wołyniu, ktorą Komendę, nie tylko w obozie Generalnym, ale też nad Woyſkiem Cudzoziemſkiego záciągu po Fortecach pogránicznych y Ukráińſkich, nie tylko glorioſiſsimè utrzymywał, ale też wſzelkim buntom Kozáckim ktore ná ten czás wzniecáły ſię, zábiegał, y one wſzędzie tłumił przez wſzyſtek czas Komendy ſwoiey.

Oboz pod Krzemieńcem.

W tymże Roku. Odpráwował ſię Solenny ingreſs 20 Februarii JASNIE WIELMOZNEGO Imci Xiędza KONSTANTYNA ZIELINSKIEGO, Arcybiſkupá Lwowſkiego, do Archikátedry Lwowſkiey, przy ktorym ingreſsie od JASNIE WIELMOZNEGO Jmci Páná JANA JABŁONOWSKIEGO Woiewody Ruſkiego, imieniem Woiewodztwá takie było oświadczenie.

Mowa Jabłonowſkiego.

Tá, ktora naywyżſzym świátá panuie Koronom *Religio*, y zá ſłuſzny odbiera trybut, kiedy *omnes Reges ſerviunt ei*; tá y Woiewodztwo náſze Ruſkie, Moich Wielce Mościwych Pánow y Bráci *ad profundum cultum* Wmci Náſzego W: M: P: náležycie náchyla. Szczyciło ſię záwſze Woiewodztwo Ruſkie, że ochotnie, zá Swiątnice Páńſkie, fortuny, zdrowie y życie łożąc, ták BOGA báć ſię w Domu umiało, iáko nigdy nieprzyiaciela w polu nie zleknąć. Odważni y pobożni *diſpendiô* Fortun ſwoich, zárobili, aby ich *Gens Sancta, Populus electus* názywano. W tak oczywiſtych nie raz opáłach, ogniách y popiołach, ktoż nas ſalwował, ieżeli nie *Sacrorum cultus?* te mury ſame, ná ktore W. M. M. Pan naſz patrzyſz Metropolii ſwoiey, nieżliczone Pogan Woyſka pierſiami ſwemi wyciſnąć, albo obalić powinny, *niſi Dominus cuſtodiret Civitatem*, y gdyby nie raz w oſobie I. W. Imci P. Krákowſkiego nie wſkrzeſzał nam Gedeona. Uznaie tedy Woiewodztwo Náſze, że iedna pobożność, y nie zmyślona ku Duchowieńſtwu rewerencya, były nam konſerwacyą. Łączy Bog dziś do Páſterſkiey godności y tę, ktorą *Perſonalem* w Oſobie W. M. Náſzego W. M. Páná widziemy. Aiákoż *y Vicariam* BOGA *Poteſtatem*, y Sęnatorſką czcić nie mamy *Excellentiam* w iednę zkoncentrowáną Oſobę. Witámy ſię nie mniey z W. M. Pánem, iáko y z dobrą Fortuną náſzą; ktorá ná Infule W. M. Páná, ták wiele cnot, náuki y y doſkonáłości iuż pokázuie, nie obiecuie. Upewniamy, że iáko Samuela, *Pacificus ingreſsus tuus*, ták rowną Stárym Pátryárchom ſwoim weneracyą W. M. M. Páná przyimuiemy. Máſz W. M. M. Pán z Nas, Synow w Kościele, maſz *in publicis* Bráci; *utere.*

1702. Ten Rok náder nieſzczęśliwy, bo w nim okropna, y nieſpodziewana śmierć dnia 3 Aprilis nieśmiertelney pámięci J. O. Jmci P: Stanisława Jabłonowſkiego Káſztelana Krákowſkiego H. W. K. záſzłá we Lwowie, zá ktorego doſkonałym rządem, y wielowładną Buláwą, cała Oyczyzna (lubo w rożnych niebeſpiecznych koniunkturach bywáłá) in ſalvo & tuto zoſtawała. Skoro záś to lugubre fatum ná Jmci ſupervenit, zaraz nieźliczone drogi do upadku Rzeczypoſpolitey otworzyły ſię; *cum hoc* iedynie Rycerſtwa Polſkiego *levamine* że ták Walecznego y Pobożnego Wodzá ſwego Jmie, żyie *& poſt funera*, y żyć *æviternè* będzie w nieſkazitelney ſláwię, y zoſtawionych potomnym wiekom záſługach: *Ad vitam monumenta patent cineresq; piorum, natalem poſt buſta novant.* Wyniknął y drugi prognoſtyk nieſzczęśliwości publicznych, z takoweyże śmierci dnia 15. Maia w Sokalu, Kolegi Jego, Jmci P: Szczęſnego Potockiego Woiewody Krákowſkiego H: P: K: ktoremu immediatè przed śmiercią ná trzy dni, Káſztelánią Krákowſką y Buláwę wielką Jmć P: Stefan Potocki, przedtym

Smierć Hetmana Jabłonowſkiego.

D. arator.

Smierć Hetmana Potockiego.

Strażnik Koronny, potym Woiewoda Bełzki od J: K: Mści przywiozł. Lecz gdy to utrumq; per fata extinctum, konferował Krol J: ex juſtitia diſtributiva ták Kaſztelanią Krakowſką, iáko też Buławę wielką, Jmci P: Hieronymowi Lubomirſkiemu przedtym Podſkárbiemu W: K: á Buławę Polną, Jmci P: Adamowi Sieniawſkiemu Woiewodzie Bełzkiemu; Woiewodztwo Krákowſkie zaś Jmci P: Kąmſkiemu Woiewodzie Kiiowſkiemu Generałowi Artyleryi Koronney; Woiewodztwo Kiiowſkie Jmci P: Jozefowi Potockiemu Stároście Halickiemu, Podſkárbſtwo W: K: Jmci P: Prebendowſkiemu Woiewodzie Malborſkiemu; Woiewodztwo Málborſkie Jmci P: Kczewſkiemu Regentowi Koronnemu.

Poſt ſera tedy fata Hetmanow Stárych zátoczony Generalny Oboz Woyſká Koronnego, przez Jmci P: Lubomirſkiego Hetmana nowego pod Szczerzec; tám maiąc pewną wiadomość o Márſzu Krolá Szwedzkiego z Woyſkiem iego do Polſki; ogłoſił to przez Uniwerſały ſwoie po Woiewodztwách, tenże Jmć Pán Lubomirſki Káſztelan Krákowſki H: W: K, záprașzaiąc Ich do ratunku Oyczyzny, in tam perimenti caſu, áby rádzili de ſalute publica, ſam záś z Woyſkiem Koronnym ruſzył z pod Szczerca, y przyſzedł śpieſznym Marſzem, aż do Wiſły pod Opátowiec, á Woyſka Saſkie zciągał Jmć Pán Felt Marſzałek Sztenhau o dwie mile od Krákowa, ktorych Woyſk| Káwaleryi y Jnfanteryi ráchowano dwadzieścią cztery tyſiące. A gdy Krol Szwedzki z ſwoim Woyſkiem zbliżał w Woiewodztwo Krákowſkie; Saſkie Woyſko przymknęło ſię do Koronnego Woyſka, y ſtánęło o mile od Pieńczowa; á Oboz Polſki ſtał pod Pieńczowem.

Szwedzi idą do Polſki.

Saſi pod Krákowem.

Krol Jmć z Obozu ſwego Saſkiego przyiechał do Jmci P: Krakowſkiego: wokuiąc go do ſiebie ná konferencyą, ktory dnia 25. Julii będąc u Krola Jmci, odebrał dyſpozycyą Páńſką, aby názáiutrz z cálym Woyſkiem Polſkim w iák naylepſzey ápparencyi y gotowości, do boiu przychodził pod Kliſzow, gdzie ſtał Oboz Saſki. A Krol Szwedzki o pułtory tylko mile z tám tąd ſubſiſtebat z Woyſkiem ſwoim. Tamże byli Ichmość Pánowie Sápiehowie z ludźmi ſwemi. Więc dnia 26. Julii ſtanęło Woyſko Polſkie uſzykowane, nie ták do boiu, ále iak do prezenty ná práwym ſkrzydle, bez żadney Infanteryi; á Saſkie Woyſko regularne y liczne ná lewym ſkrzydle w pięć linii uſzykowane; ná ktore Szwedzi przyſzedſzy nieſpodziewanie naypierwey uderzyli, y mężnie ſię potkáwſzy,

Potyczka z Szwedami.

kawſzy, złamały zaráz w pierwſzym impecie Saſow y do znáczney przywiedli klęſki, ták, że Káwalerya iáko y piechotá, porzuciwſzy cały Oboz z wielkiemi doſtatkami, ze wſzyſtkiemi działami, y amunicyami ucieczką ſalwować ſię muſiała; lubo potym powetowały tego Saſkie Woyſka: *Fortuna belli artem victos quoq; docet.* Z naſzego Woyſka Polſkiego trzy tylko ſzwadrony potkały ſię, ſkoczywſzy ná nich z kopiami y z dzidami, ále y ciż z znáczną klęſką odſtąpili. Ichmość PP. Kroſnowſki Chorąży Podolſki, y Przerębſki Czeſnik Wieluńſki wielcy y doświadczeni żołnierże y Regimentarze occubuerunt; Towarzyſtwa dwudzieſtu kilku godnych y zásłużonych; Podczłowych kilkadzieſiąt na plácu legło. Potym Krol Szwedzki unioſzy ſię woiennych ſukceſsow ſzczęściem (ktore by káżdemu zwycięzcy dyſkrecyą moderować náleżało: *bis vincit, qui ſe in victoria vincit*) *recta* zaraz poſzedł do Krákowa, Miaſto y Zamek wziął; kontrybucye ná miaſto, y ná cáłe Woiewodztwo Krákowſkie cięſzkie y nieznośne włożył, y do wypłacenia ſrogiemi exekucyami przymuſił; zamek Krákowſki, Capitolium Polſkie, ſedem imperii, ſæculorum opus, ozdobę Páńſtwa z dymem w popioł obrocił y do ſzczętu zruynował, á potym y dalſze w całey Polſzcze pro ſuo libitu exercebat ruiny y dezolacye kráiu.

Saſow klęſką.

Curtius.

Publius mimus.

Po teyże Batalii Kliſzoſkwiey Krol Jmć ſtanął pod Gorzycámi, ex oppoſito Sandomierza; gdzie Woiewodztwa niektore Máłopolſkie ſkupiły ſię, rádząc o ſobie, quibus mediis mogłyby z ták niebeſpieczney graſſuiącego nieprzyiaciela eluctári toni; w ten czas w Woiewodztwie Sandomierſkim, immediatè przed záczęciem tey Generalney rády, Jmć P: Lipſkiego Woiewodę Káliſkiego záſłużonego wielce Senatora w niczym niewinnego rozſiekáłá Szlachta z nieodżałowaną Oyczyzny szkodą, bo iako: *non eſt crudelitas ſævire in morbidum membrum, ne ſerpat contagio & corpus omne inficiatur*; tak wielka ieſt y niezagoiona in corpore Reipublicæ rana, nieſkażonego w niczym pozbawić ſię członka. Szafunek głosow na tym zieździe pozwolony unanimiter pierwſzemu Senatorowi Jmci Panu Lubomirſkiemu Kaſztelanowi Krakowſkiemu H. W. Kor: Komiſsarze do traktatu z Koroną Szwedzką wyprawieni, ktorzy irritô eventu powrocili; á tandem ſtanęła lokacya Woyſku Polſkiemu, to partyami in circumferentia Nieprzyiaciela; to na innych mieyscach, oſobliwie na Ukrainie, gdzie miał komendę Jmć P: Potocki Staroſta Chmielnicki y z Jmcią Pa-

Woiewoda Káliſki rozſiekany.

nem Damianem Ruſzczycem Staroſtą Jachorlickim.

In Septembri annô eodem. Jmć P: Rzewuſki Krayczy Koronny Pułkownik J:K:Mści (á potym Woiewoda Bełzki H: W:K:) z Chorągwiami Polſkiemi y zJmcią Pánem Generałē Brantem z Raytaryą y Dragonią ordynowany na podiazd, ktory pod Piotrkowem Szwedow zniosł, y 400 żywcem do Obozu przyprowadził pod Pokrzywnicę.

Szwedow znieſiono.

W tym że Roku. Bunty na Ukrainie wszczęte przez Paleia, ktory Białocerkiewſką Fortecę ze wſzyſtkiemi Armatami Rzeczypospolitey, do poddania się przymusił; y wſzyſtkie Kozactwo do rebellii pobudził.

Bunty Kozackie.

Tegoż Roku. Berdyczowſka okazya, gdzie Kozacy miaſteczko y zamek wzięli y ludzi naſzych nie mało trupem położyli.

Partya Szwedow pod Generałem Sztembokiem poſzła do Sokalá, gdzie zabrali bardzo wiele depozytow Szlacheckich y Koſcielnych argenteryi.

Roku 1703. Kommiſsya yDyſtrybuta Hybernowa przeniesiona ze Lwowa do Tárnopola: gdzie całe Woyſko, Officyerowie y Deputaci od Chorągwi, poprzysięgli fidelitatem Krolowi Auguſtowi y Wodzom ſwoim; że iey in prosperis & adverſis dotrzymaią, żadnym nie dáiąc ſię ſpoſobem in adverſas partes przeciągnąć, czego potym nie wſzyſcy ſobie dotrzymáli, ztąd niemało ruiny w Polszcze naſtąpiło: ponieważ nie było zgody y iedności, ktoraby nachyloney Oyczyznie była filarem y ſkuteczną ochroną: *Concordia eſt maximum ad conſervanda imperia, atq; Principatus ſtabiliendos adminiculum.*

Cartius.

Taż Kommiſsya in præsentia Jmci Pana Krakowſkiego, Kommiſsarzow Rzeczypospolitey y Woyſkowych, tamże zakończoną; aſsygnacye Deputatom wydane. A gdy co raz większe w Ukrainie wſzczynały ſię bunty, J W JmćP: Sieniawſki Woiewoda Bełzki, H: P: K: zaraz primis Januarii wziąwſzy większą część Woyſka Koronnego, z ktorym JmćP: Jozef Potocki Woiewoda Kiiowſki y Jmć P: Potocki Staroſta Chmielnicki pro innato zelo ſalwowania kraiu, poſzli na Ukrainę, gdzie na rożnych mieyscach kilkadziesiąt tysięcy zbuntowánego Kozactwa funditùs znieśli, y rozproſzyli; Pryncypałow złapanych powieſzać, y na pal wbiiać kazano. Miaſteczka y Fortece poodbierali y zupełnie Ukrainę do Polſki należącą uſpokoili. Białacerkiew iednak poddać ſię nie chciała ex inſtinctu Moſkiewſkiey z Kiiowa zwierzchności.

Kozakow. Znieſiono.

Wtym że Roku. Seym w Lublinie extraordynaryiny od J. K: Mci K: Mości złożony. Marſzałek Seymu Xiąże Jmć Wiſniowiecki Michał, Hetman W: X: L: ná ktorym ſtánęłá aukcia Woyſka y komput redukowany do trzydzieſtu ſześciu tyſięcy; także wypráwy Powiatowych Chorągwi z Woiewodztw poſtánowione.

Tegoż Roku Miáſto Toruń od Szwedow oblężone, ktore przez kilka mieſięcy, broniąc ſię, iuż daley Kommendant nie wytrzymał, y poddáć ſię muſiał. Gdzie Ratuſz ták ſławny y wſpaniały funditùs od Szwedow zruinowany, y Miáſto z kreteſzem zrabowane.

Toruń wzięty od Szwedow

Pod czas tego oblężenia umyślili byli Ichmść PP Hetmáni Koronni, y Litewscy z Woyſkami utriusq; Gentis (przy ktorych y Sasow było pod Feltmarſzałkiem Sztenchau ſześć tysięcy) poyść na odsiecz tey Fortecy Toruńſkiey. Jakoż iuż byli in actuali tractu tey imprezy, ale przyſzedſzy o trzy mile zá Ciechanow, gdy Ichmość PP: Hetmani Koronni gotowali ſię kommunikiem ad proſecutionem prędſzego Márſzu, áliżci Feltmarſzałek Saſki Sztenhau dał znáć o ſobie, że z pewney racyi muſi retrò cedere ad latus Krolá Jmci, także zá nim Woyſko Litewſkie poſzło, ktore było bárdzo piękne, munderowne, y ludne, á tak kiedy te Woyſka odſtąpiły, nie chcieli Jchmość PP: Hetmáni azárdować ſił oſłabiałych żołnierza Polſkiego przeciwko ták wielkiey potencyi Szwedzkiey.

Jednakże áby ſterili paſſu z tey kámpanii nie ſchodzić, pewną maiąc relacyą o tyſiącu Szwedow w Lidzbarku pod Kommendą pewnego Generała, oſm mil od Obozu náſzego będących, wyprawił Jmć Pan Krákowſki Jmci Páná Lubomirſkiego Obożnego Koronnego z kilkądzieſiąt Polſkich Chorągwi, Jmci Pánu Generałowi Brantowi z cześcią Raytaryi y Dragonii dał ordynans, áby iák nayſpieſznieyſzym Màrſzem poſzli ná tych Szwedow, ktorych napadſzy, aperto marte attakowali, y wſzyſtkich znieśli, żywcem nie mało do Obozu przyprowadzili.

Szwedow zbito.

Po tey ákcyi ſoluta caſtra, koło Generalne pod Lwowem, y aſſygnacye támże Woyſku wydane, ná ſubſiſtencyą; Regimentarzom ná partye ordynanſe; á Hetmani do Lwowa ná Kommiſsyą, poſpieſzyli, ktorá ſię z dyſtrybutą Hybernową zákończyła.

Koło Generalne.

Tegoż Roku. Stanęło rozgraniczenie z Turkami przez Kommiſſárzow Rzeczypoſpolitey, y Tureckich, w Podolu y Ukráinie

nie zakończone, nad rzeką Boh názwaną (gdzie ſinia woda wpada) dnia 13. 8bris 1703.

W Tymże Roku. Ultimîs Decembrîs, czyli primîs. Januarii 1704. Krolewicowie lchmość Polſcy, Jakob, y Konſtánty, między Olawą, á Wrocławiem w drodze od Saſow zábrani ex mente Krolá Jmci, chcącego obviare dalſzym rewolucyom; y do Saxonii záprowadżeni: gdzie przez lat dwie w Sequeſtrze zoſtawali. Względem zabrania tego uczynił manifeſt Krolewic Jmć Alexander w Warſzawie 1704. przeciw ktoremu manifeſtowi, dany ieſt liſt od Krola Jmci Auguſta II. do Woiewodztw w tymże roku 17. Martii.

Pretenſyą Krol Jmć Auguſt tę miał oſobliwſzą przeciwko Krolewicowi Jmci Jakobowi, że iuż po Elekcyi y Koronacyi Krolá Jmci Auguſta II. otrzymał tenże Krolewic Jmć Diploma od Krolá Szwedzkiego, in ordine do nowey Elekcyi oſoby ſwoiey na tron Polſki.

DIPLOMA

KROLA SZWEDZKIEGO KAROLA, DANE KROLEWICOWI JMCI JAKOBOWI JANA III. SYNOWI 1703.

NOS CAROLUS. Omnibus & Singulis, quorum intereſt, notum teſtatumq; facimus, quòd cùm intellexerimus multos, ex inclyta gente Polona ſeriò cupere, ut internecinîs hiſce motibûs, quibûs Patria eorum concutitur, finem aliquando impoſitum videant, arbitrati autem iis componendis, non aliud præſentius eſſe remedium, quàm ſi Sereniſsimum Poloniæ Principem, JACOBUM LUDOVICUM, Caput, ſibi eligerent, conſtituerentq; cujus ductu, ac auſpiciis, ex malis eluctari poſſent. Nos igitur, qui reſtitutam Reipublicæ Polonæ tranquillitatem, è re quoq; Noſtra eſſe reputamus, præſentibûs hiſce declarare volumus, quemadmodum etiam Verbò Regiô declaramus, & ſpondemus; Nos eidem, Principi, cùm huic faſtigio electus fuerit, non tantùm cunctis viribûs, opportunè adfuturos, verùm etiam contrariam factionem, quæ huic Inſtituto ſe opponere auſa fuerit, tam diu armîs Noſtrîs proſecuturos, donec, fractâ ejus pervicaciâ, ſedatîsq; hiſce motibûs, Rempublicam Polonam, hocq; illius Caput extra diſcrimen poſita videamus. Atq; ut de ſincera hac intentione, quàm inviolatam ſervare conſtituimus, eo certiùs conſtet, haſce Manu Noſtra ſubſcriptas, Sigillô quoq; Noſtrô muniri juſsimus. Dabantur Heilebergæ in Pruſsia die XXIII. Decembr: MDCCIII.

CAROLUS

(L. S.)

c. PIPER.

PRZE-

PRZESTROGA

Zem namienił tu o záprowadzeniu Krolewicá Jmci Jákoba do Saxonii; *ex diſpoſitione* Krolá Jmci Auguſta II; uchoway Boże áby to miało zmierzać *ad offenſionem Majeſtatis* Tegoż Naychwalebnieyſzego Monarchy; ále raczey *ad defenſionem* nienáruſzoney Jego ſławy, y dlá tego przełożyłem przyczynę pomienioney dyſpozycyi Páńſkiey. Jákoż w rożnych publicznych Tranzakcyi koniunkturach, ſprawy tego nayprzezornieyſzego Monarchy (lubo ab adverſis ſiniſtrè interpretowane) łátwo ſię od przygany dalekie pokáżą, kiedy kto ná nie przychylnieyſzym okiem patrzyć będzię. Diploma Krola Szwedzkiego, lubo w ſłowach zdawało ſię *collimare ad protectionem* Rzeczypoſpolitey Polſkiey; iednak w rzeczy ſamey *aſpirabat ad tuitionem* intereſſow Szwedzkich, y zámierzonych *circa emolumentum proprium* zámyſłow ſwoich. Co ſię *ex ulteriori eventu* pokazało, zwiáſzczá że Woyſka Krola Szwedzkiego, rabuiąc *hoſtiliter* Miáſta, wſi, nawet y Kościołom nie przepuſzczały zá Ordynánſem Iegoż. Krol záś IMC Auguſt II. żádnych nigdy ordynanſow nie wydawał, ktoreby *ad perniciem* Oyczyzny náſzey, dopieroż do ruinowania Swiątyń Páńſkich, zmierzać miały. Jeżeli záś Saſkie Woyſka w czym náprzykrzyły ſię Polſzcze; to ſię álbo bez Ordynanſu Krola Jmci dziáło (co w wielu circumſtancyach *patuit*) albo *ex hac occaſione*, że wprowadzone były do Polſki też Woyſka *ad danda repreſsalia exteris potentiis, & recuperanda avulſa*, iako też *ad ſedandas* zámieſzaney Oyczyzny *internas tempeſtates, ad occurrendum ſiniſtræ* przeciwnych *meditationi*; gdyż intencye tego Páná zmierzały záwſze do utrzymania *tranquillitatis publicæ*, do ſalwowania dobra poſpolitego. Co ſię *ex ulteriori eventu* pokazało, kiedy tenże łáſkáwy y waleczny Pán przez wiele czaſow, przed nieodżałowaną śmiercią ſwoią, Kroleſtwo ſwoie *in ſalvo & tuto, ad invidiam ſæculorum, ad ſtuporem gentium* konſerwował. O nim ſłuſznie za panowania iego mowić ſię z Klaudyanem mogło:

Similem quem pertulit ætas
Conſiliô vel Marte virum? nunc Brutus amaret — *Claudianus*
Vivereſub regno tali: ſuccumberet aulæ.
Fabricius; cuperent ipſi ſervire Catones.

Jákim záś był Domow Bożych obrońcą, w rożnych okurencyach dał tego wielkie dowody; ále oſobliwie w ſprawie Toruńſkiey WW: OO: Jezuitow z dyſsydentami Roku 1724.

O gdzie

gdzie ani na pogrożki poſtronnych potencyi, ani ná rożnych interpozycye nie dbaiąc (ſamego BOGA ná oku maiąc) z zbudowaniem całey Europy, uiął ſię ſkutecznie o znieważony honor Boſki, y wiolencyą mieyſca Swiętego. A iáko zdániem Marcyaliſza: *Principis eſt virtus maxima noſſe ſuos;* Ták lubo wiedział ſercá życzliwych, y mniey przyiaznych, iednakże rzadkim Potentatow przykładem, y mniey przyiáznych po Oycowſku fovebat ná wyſokie erigendo ſubſellia, y godności; zgadzał ſię chwalebnym procederem ſwoim z wielkim owym Kochowſkiego ſentimentem: *Reges Poloniæ perinde habent creaturas ſuas, ac parentes filios, quos procreare licitum, occidere nefas.*

Martialis

Cochovius

W tymże Roku. 1703. W ieſieni po Radzie Jaworowſkiey wyprawiony od Krola Jmci y *Rzeczypoſpolitey* Jmć Pán Działyńſki Woiewoda Chełmińſki zá Posła Wielkiego do Cara Jmci Moſkiewſkiego. gdzie uczynił przymierze alàs finiuſż zpolnie woiować przeciwko Szwedom, obligował ſię *avulſa* Car Jmć Rzeczypoſpolitey zawoiowanego kraiu reiuperować, y Rzeczypoſpolitey oddáć, á oraz żadnych Traktatow *inſciâ Replublicâ* nie czynić ze Szwedem, aż do ſkończenia tey Woyn ; :zego nie dotrzymał.

Poſeł do Moſkwy

Roku. 1704 in Januario zákończona Dyſtrybuta Hybernowa we Lwowie, aſſygnacye Woyſka rozdane, ná Chleb Zimowy aliàs na Hybernę. Potym Jmć Pán Krákowſki Lubomirſki, iachał do Rádomia ná Trybunał ſkarbowy, ktory limitowany, y do Warſzawy przenieſiony *non obſtante manifeſtatione contra actum limitationis* przez Jmci Páná Rzewuſkiego Referendarza Koronnego facta, w Warſzawie tedy taż Kommiſſya ſkárbowa agitowałá ſię przez niedziel dwie, ale że nie był *plenus numeras* Kommiſſarzow limitowana znowu do pewnego ſzczęśliwſzego czaſu.

Aſſygnacye Woyſka.

Jnterim Xiążę Jmć Kardynał Rádzieiowſki Prymas ſprowadził za Uniwerſałami ſwoiemi Konfederacyą Prowincyi Wielkopolſkiey pod Laſką Imci Páná Broniſza Stároſty Pyzdrſkiego, tamże do Warſzawy, animuiąc wſzyſtkie Woiewodztwa do niey, dlá Uniwerſalnego ratunku Oyczyzny y wyłamania ſię z ták ciężkiego *Tributorum* Jarzma, ktore *violentiſsimè* ná całą Polſkę *imponebatur* ták od Szwedow, iáko też y innych Woyſk Cudzoziemſkich; oraz dla uczynienia Traktatu o Pokoy, z Koroną Szwedzką. Jakoż záczęty Tráktat z *Pl*enipotencyaryuſzámi Szwedzkiemi y Rzeczypoſpolitey.

ſpolitey. *Tandem* Xiążę Jmć Prymas chcąc Polſkę uwolnić od Szwedzkiey potęgi, *per vim* domagaiącey ſię u Polakow nowey Elekcyi, publikować kázał przez Uniwerſały ſwoie drukowáne *Interregnum.* Elekcya potym naſtąpiła, *in Campo Electorali* między Wolą á Warſzawą, gdzie *per deputatos* z Woiewodztw y Ziem Wielkopolſkich zgromadzonych, obrany *pro Neo Regnante* JmP: Staniſław Hrabia Leſzczyński Woiewoda Poznański, ktorego nominował y promulgował zá Elekta Jmć X. Swięcicki Biſkup Poznański *non obſtantibûs contradictionibûs* nie ktorych Posłow y Deputatow, ktorzy nie pozwálali tey Elekcyi y Nominacyi *inuſitata praxi contra jura Cardinalia liberæ gentis* praktykowaney.

Elekcya Stanisława

Xiążę Prymas, y JmP: Krákowſki tey Elekcyi byli Contrarii (lubo obadwa Konfederacyi WielkoPolſkiey *favebant*) iákoż y ſam *NeoElectus* wzbraniał ſię teyże Elekcyi, wiedząc dobrze iáko mądry y przezorny Pan: *ubi regimen penes plures, ibi major cura boni privati quàm publici.* Gdy te actus Konfederacyi WielkoPolſkiey agitowały ſię, ſtánęła è converſo Konfederacya Generalna Sándomierſka, ná utrzymanie *in ſolio Regni* Krolá Jmci Auguſta wtorego, pod Dyrekcyą Jmci Páná Stánisława Denhoffa Miecznika Koronnego H: P: W: X: L: także Konfederacya Woyſka Koronnego, ktorey Marſzałkiem obrany JmP. Staniſław Chomentowſki Staroſta Radomſki (Woiewoda potym Mazowiecki) gdzie potior pars Woyſka od Hetmanow odciągniona. Potym Krol Jmć z Woyſkiem Koronnym, y z ſwoim Saſkim ruſzył ſię z pod Sandomierza ku Warſzawie, gdzie Generała Horná y partyą Szwedow przez Attak dobył; á zatym *Neo Electus* z kilkaſet Szwedow do Krola Szwedzkiego przebrał ſię; á JmP. Krákowſki Lubomirſki z Woyſkiem przy wiadzy ſwey będącym, poſzedł ku Rzeſzowu, ktoremu w Podgorzu konſiſtencye rozdał. Jmć Pán Márſzałek związkowy Chomentowſki założywſzy ſobie ſtationem w Kielcách, czynił lokacyą ná zimę Woyſka pod ſwoią będącego Dyrekcyą; Krol Jmć Szwedzki záś z całym Woyſkiem ſwoim poſzedł pod Lwow, ktora Forteca że ſzczupłe miáłá w *M*urách Præſidium pod komendą ImP. Gałeckiego Woiewody Poznańſkiego, y Imci Pana Generała Kamieńſkiego, snadno iey dobył y rabunku przez godzin dwie pozwolił Szwedom. Apotym Generałowi Sztembokowi, zlecił wſzelkie depozyta Szlacheckie aby ie od mieſzczan do niego znoſzono; wK ościołach wſzyſtkich y Klaſztorach, nie tylko Depozytá

Plato

Konfederacye.

Lwow wzięty od Szwedow

Rabunek Lwowa zyta Szlacheckie, ale też ſtárodawne Kościelne decora, kley-noty, argenterye; tenże Generał Sztembok zabierać y z Ołtárzow odzierać kazał *& nihil intactum reliquit*, y nigdzie ták wielkich ſkárbow nie nabrał, iák w tey Fortecy, o czym ſami potym Szwedzi głoſili. J ták doznała tego Polſka, co napiſał Ro-*Rotherodamus.* terodam: *Plures apparere in Cælo ſoles prodigium eſt; plures eſſe Reges in regendo, eſt portentum.* A ſkoro Szwedzi wyſzli zaraz ſię weLwowie wielkie záczęło powietrze y przez lat dwie trwało z wielkim upadkiem Miaſta y Przedmieść, ktore popalone *circa adventum* Szwedow.

Tegoż *Roku* in 9bri JmP. Krákowſki Lubomirſki *receſsit a Neo Electo Stanislao*, y przyſtąpił *in partes* Krolá Jmci Auguſta II. wKrakowie *Cum ſolenni deprecatione*, y Manifeſt *in Publicum* wydał dla czego to uczynił.

MANIFEST

Manifeſt Hieronyma Lubomirſkiego.

J: O: IMP: LUBOMIRSKIEGO KASZTELANA KRAKOWSKIEGO HETMANA WIELKIEGO KORONNEGO.

Chcąc áby ſprawy y uczynki moie iawne świátu, y całey Koronie Polſkiey były; y wrodzona cnota, wierność, y życzliwość moia ku Oyczyznie, miłey Matce moiey, *ſub cenſuram* y pod opaczne u mniey wiádomych rzeczy y niechętnych mi ludzi nie podpadałá interpretacye, wydáię *in publicum* ten Mánifeſt, dla przeyzrzenia ſię w przyczynách, ktore mnie do Konfederacyi Wielkopolſkiey pociągnęły, y dla ktorych teraz od pomienioney Konfederacyi *recedendo, ad Corpus* Rzeczypoſpolitey ſtawaiącey przy KROLU IMCI AUGUSCIE; *legitimè* Nam pánuiącym, przyſtępuię.

A naprzod; niech mi ſię godzi *ſine jactantia* námienić, że idąc torem Przodkow moich, ktorzy *acerrimè* záwſze przy Práwach y Wolnościach Oyczyſtych ſtáwali, y dobro powſzechne zdrowiem własnym, y ſubſtancyą záſzczycáli, do tego z młodości lat moich *teſtimoniô Coætaneorum*, applikowałem ſię, ábym tey Oyczyznie świádczył życzliwość, Woienną traktuiąc uſługę od ośmnaſtego Roku młodości moiey záczą wſzy, aż do tego podeſzłego iuż wieku; żadney nie opuściwſzy Kampánii y wſzyſtkim publicznym Rzeczypoſpolitey *aſsiſtendo* Rádom. Szedłem przez ſtopnie do Honorow, y do tey naypierwſzey w Senacie y Woyſku przyſzedſzy godności, poczuwałem ſię w powinności moiey, ábym odrzuciwſzy ná ſtronę wſzyſtkie reſpekta y prywatne intereſſa, był powodem *Concivibus* y całey Rzeczypoſpolitey, w tak ciężkich zoſtáiącey terminách oſtátniey zguby ſwoiey, do przedſięwzięcia zdrowych Rad, y ſkutecznych ſpoſobow, ktoremiby ſię y dzwignąć y rátować mogłá, przy záchowaniu *in integro antiqui ſtatûs*, y poprawienia Swobod y wolności Oyczyſtych z gruntu wzruſzonych. Uważałem iak potrzebne było Rzeczypoſpolitey po tak długiey Woynie Tureckiey, utrzymanie Pokoiu, ktora wielkiemi *exhauſta* kontrybucyami, trzymáiąc przez dwadzieścia *in circa* lat znaczną kwotę Woyſka, á zwinąwſzy go wiekſzą część, dla ufolgowania ſobie w podatkowaniu, y nie obmyśliwſzy koſztu ná trzymanie zoſtawionego w ſłużbie Zołnierza, áni ná rekrutowánie zruinowánych cále Regimentow pieſzych, w ktorych náywiękſze *robur Militiæ*; ubeſpieczona záwartym Pokoiem diſarmowáłá ſię, y nie była *in ſtatu* prowadzenia Woyny, y ztąd wſzyſtkie moie do tego obrociłem był ſtáránia, áby nie wchodząc w dalſzą Woynę, ſtáráłem ſię wniść w Tráktat Pokoiu z Krolem I. M. Szwedzkim. Te naylepſze záś zdały mi ſię do tego ſpoſoby, gdy diffidentia *inter Majeſtatem & Libertatem* z okazyi záczętey Woyny Szwedzkiey, á ztąd *odia & diſſenſiones inter Cives ex ſtudiis Partium* pochodzące zágęściły ſię, y kiedy áni Seymy, áni żádne publiczne Rady *medelam* nie przynoſiły, ále y owſzem ciężſze przez nie roſły exacerbacye y *disuniones*; lepſzych mowię ſpoſobow nie widziałem, iáko áby przez Generalną Prowincyi, Woiewodztw, Ziem, Powiátow, y cáley Rzeczypoſpolitey Konfederácyą, ktoraby ſię miáłá *independenter a Majeſtate*; (*methodô* nie raz w Rzeczypoſpolitey *practicatâ*) pomienione uśmierzyć diffidencye, iąwſzy ſię *unitîs animîs*, *viribûs*, & *Conſiliîs* iáko nayſkutecznieyſzych ſrzodkow, gruntownego uſpokoienia Oyczyzny, Dlatego záś życzyłem Konfederacyi *independentem á Majeſtate*, áby Krol IMC Szwedzki przyiął medyácyą Rzeczypoſpolitey, do zgody z KROLEM Jmcią Naſzym, ktorego *armîs perſequebatur*; Rzeczypoſpolitey záś z ſwoią odzywał ſię przyiáźnią, *communem* z nią chcąc mieć *cauſam*. Jákoż nikomu ſłuſzniey y przyzwoiciey do medyacyi brać ſię nie należało, iáko Rzeczypoſpolitey (ktora byłá *paſsiva* cierpiąc niewinnie ták wielkie *onera belli*) áby iáko nayprędzey pożądány otrzymáłá Pokoy, ktorego przez generalną Konfederacyą ziednoczona łátwoby doſtąpić mogłá, áni Krol IMC Szwedzki mogł *negare* przyięcia medyacyi, zgodney Rzeczypoſpolitey. KROLOWI záś IMCI Náſzemu nie náleżało Oſobą ſwoią do niey *in-*

tervenire iáko *Parti*. y do ſprawy należącemu, bo nikt *in ſuâ cauſa Iudex* bydź może. Dla tegoż Krol legoMC. Szwedzki nie chciał akceptować Medyacyi, przez wyprawionych z Seymu Posłow proponowaney, że to Poſelſtwo reprezentowáło Krolá Jmci Oſobę, iáko *primi ordinis* ná Seymie, nie odmowił záś wniść w Traktat Pokoiu z Konfederacyą Wielkopolſką *ex quo ſeparatim à Majeſtate* záczęłá ſię. Te tedy maiąc *motiva*, y konſyderacye, áby *ſeorſim à Majeſtate*, ále nie *contra Majeſtatem*, weſzła Rzeczpoſpolita w Konfederacyą Generalną, á widząc że Woiewodztwa Wielkopolſkie ná tę nápadły były drogę, y zkonfederowały ſię przy Wolnościach y KROLU IMCI, miałem ią zá dobrą, ſpodziewaiąc ſię przez nię zupełnego uſpokoienia Rzeczypoſpolitey. A lubo záchodziły ſuſpicye, że *paucorum molimina* miały coś *in receſſu*, *& pro ulteriori objecto*, ſpodziewałem ſię iednák że wſzyſtkie Woiewodztwá ná tę drogę zgromadzone, łacno mogły były zábiec takowym intencyom, y dla tego Przyiacioł moich do tegoż prowadziłem, y Liſty na wſzyſtkie Seymiki nie raz piſałem, życząc áby Woiewodztwá *ad unionem* y do ſpolnych brały ſię Obrád *pro bono publico*, á do záczętey w Wielkopolſkich Woiewodztwách łączyły ſię Konfederacyi; *in eo ſuppoſito*, że gdy wſzyſtkie Woiewodztwá do niey ſię zgromadzą, y *ſelectiſsima è Millibus Capita* radzić będą, tákie Krolowi Jmci Szwedzkiemu podádzą *media ſecuritatis*, ktoreby ſię fundowały ná doſkonáłych ſpoſobách uſpokoienia Rzeczypoſpolitey, nie ná ſzkodliwych detronizacyi zámyſłách, z ktorych Miáſto Pokoiu, ciężkiego trzebá było záwſze obawiać ſię zámieſzaniá. Pewnie zgromadzona *in unum* Rzeczpoſpolita nie dopuściłáby byłá *violentis ſubjectis* myślić o detronizácyi, zważywſzy ſzkodliwe z niey *in publicum* konſequencye, zwłaſzcza że inſze *plauſibilia* znaydował y ſię *media* do ukontentowania Krolá Jmci Szwedzkiego, y obmyślenia mu *ſecuritatis* od KROLA Jmci Náſzego, áprzez nie, do przywrocenia y ugruntowánia Konfidencyi we wnętrzney *inter Majeſtatem & Libertatem; & in vim præparamenti*, przed przyſtąpieniem ieſzcze do Konfederacyi, proponowáne odemnie były: ſtánęłáby byłá pewnie pożądana między Krolem Jmćią náſzym, á Krolem Jmcią Szwedzkim zgodá, przez tę Medyacyą ziednoczoney Rzeczypoſpolitey, y cieſzyłoby ſię było iuż dawno cáłe Kroleſtwo zupełnym pokoiem. Inquantum by záś akceptowáne nie były doſkonałe *ſecuritatis* wynalazki, iuż w ten czas *aperta* pokázáłáby ſię Krola Jmci Szwedzkiego *hoſtilitas*,

hoſtilitas, y że *non eo fine* wſzedł z Woyſkami ſwemi w Polſkę, iáko ſię przez publiczną oświadczał deklaracyą. Rzeczpoſpolitá záś ziednoczona przez Konfederacyą, y ſwoiemi ſiłámi y przez ſąſiedzkie poſiłki y Kolligacye, rzuciłaby ſię byłá *ſerio* do obrony ſwoiey, y Woiowánia Krolá Jmci Szwedzkiego, iáko iuż Nieprzyiácielá. Chciałem áby y Woyſko weſzło było *in nexum* tey Konfederacyi ná większe iey umocnienie, y dlá tego dałem był Ordynans Pánu Biernáckiemu Regimentarzowi Partyi w WielkieyPolſzcze konſyſtencyą maiącey, áby był poſzedł pod komendę Jmci Páná Woiewody Poznáńſkiego, y z całym Woyſkiem *aſsiſtere* iey, miałem wolą. Nie táiłem ſię, z temi intencyami, y *clarè* wſzyſtko czyniłem, nic tákowego w myśli nie maiąc, coby było *in detrimentum* Rzeczypoſpolitey, á ſpodziewaiąc ſię ſkutkow dobrego Tráktátu y uczynienia ſobie *meriti* u Oyczyzny, kładąc *pro certo*: że Woiewodztwá, proponowáne odemnie *unionis media* akceptować, y do Konfederacyi Wielkopolſkiey przyſtępować miały. Ale ináczey *fata publica* rzeczy wykierowały zá uczynieniem drugieyKonfederacyi Prowincyi Máłopolſkiey *in oppoſitum* Wielkopolſkiey, ktora nie wyrozumiawſzy *rectas intentiones* ze mną *benè ſententium*, wſzyſtkie moie *ad optatum finem Pacis* uczynione dyſpozycye zátámowáłá, y ták uſilne ſtáraniá moie z miłości ku Oyczyznie pochodzące *in demeritum* poſzły, przez zporządzoną od niechętnych mi ludzi w ſercu Páńſkim z początku ieſzcze tey Woyny diffidencyą, y wſzyſtkich moich, by naylepſzych Akcyi opácznie tłumaczenie. Długoby wyliczáć trzeba *ſiniſtras delationes*, á między inſzemi, iákobym miał Szwedzkiey *adhærere* ſtronie: lubo przeciwne dawałem dowody ſzczerości moiey częſtemi Pártye Szwedzkie gromiąc Podiazdámi, y bránych Krolowi Jmci oddáiąc Więźniow. Opiſowano mnie nie należycie po Woiewodztwách, Woienne (przez odrywánie Woyſk od Komendy Moiey) pſowáno imprezy, dopieroż rády moie, áby do Konfederácyi WielkoPolſkiey nie bronić drugim Woiewodztwom *acceſsum*, opácznie tłumáczono: ná koniec Woyſko przeciwko Władzy Moiey Hetmáńſkiey buntowáno, iádącemu ná Komiſſyą Skarbową do Rádomia, Partyą Woyſka pod Komendą Páná Biernáckiego zoſtáiącą, od poſłuſzeńſtwá mego oderwáno; Związek zfomentowáwſzy, Mnie Sámego, iako Nieprzyiaciela *perſequi* grożono ſię; Kommiſſyi Skarbowey záczynáć nie dopuſzczano; Kancellaryą Rádomſką zámknąwſzy; *in Officio comparere* według

zwyczáiu,

zwyczáiu, zábroniwſzy. Ale wſzyſtkie te przeciwko mnie záwzięrości, *conſtantem animum* nie złámáły, maiącego Nadzieię, że ſzczęśliwy uſpokoienia publicznego koniec, odkryie życzliwe moie zamyſły. Poiachálem z Radomia do Warſzawy, chcąc *præire exemplo*, do brániá ſię *ad unionem*; y zaſtálem tam ſpiſany iuż od Woiewodztw Wielkopolſkich *Exvinculationis inſtrument.* Co *cum ſumino ſenſu doloris* obáczywſzy, ſtáráłem ſię wſzelkim ſpoſobem, áby *ad publicationem* tego Inſtrumentu nie przyſtępowáno, *cum firma ſpe*, że *acceſsus* Woiewodztw Małopolſkich, ułacni *violentas reſolutiones* Konfederacyi Wielkopolſkiey. *Interea* MáłoPolſka, uczyniła przeciwną Konfederacyą Wielkopolſkiey Konfederacyi; y ieſzcze ná ten czas byłem tego rozumienia, że Konfederacya Małopolſka miałá traktować z Wielkopolſką, y kombinować ſię w Intereſſach publicznych. Ale nieſzczęśliwości Rzeczypoſpolitey przypiſać to potrzebá, że te obiedwie Konfederacye nie chciały ſię z ſobą porozumieć; y owſzem miáło traktowania y inwitacyi Bráterſkiey, *proceſsit* Konfederacya Małopolſka do Dekretow, przez ktore ciężſze uczyniłá exacerbacye. Mnie záś bez Woyſka zoſtáiącemu, pod Szwedzką iuż potencyą uwięzionemu, Dekretami niewinnie okrytemu, Domową Familią moią, y wſzyſtkiemi zbiorámi *in bona fide* do Warſzawy zprowadzonemi, obowiązánemu, co w tych nieſzczęśliwych terminach czynić było, kiedy z Wárſzawy wyrwáć ſię było nie podobna, J kiedy *palam* iuż *apertum* Miniſtrow Szwedzkich *imperium ſummam voluntatem pro ratione uſurpare* poczęło. Nie było potym ſpoſobu zátrzymánia dłużey publikácyi *Exvinculationis*, y *creſcentibus odiis*, przyſzło *ad abrupta*, y do náznaczenia za wielkiemi Pánow Komiſſarzow Szwedzkich expoſtulácyami, czaſu Elekcyi, ktorey nie życzyłem nigdy zkładać, y mocno przy tym opponowałem ſię, áby Traktat Pokoiu wprzod był záwarty, y Woiewodztwom wſzyſtkim kommunikowany, w nadziei, że *mora ſanare* będzie mogła to, co *præcipitantia* zepſowała. Ale od dnia do dnia zwłocząc rożnemi pretextami Pánowie Komiſſarze Szwedzcy, na koniec deklarowáli ſię, że do Tráktatu nie przyſtąpią, áż odbierą wprzod determinacyą czáſu Elekcyi; ktory lubo potym *invitis Nobis* był náznaczony, z tym wſzyſtkim do obiecánego Tráktátu przyſtąpić nie chcieli, y rożnemi zwlekli go *diffugiis*, aż po ſkończoney nieſzczęśliwey Elekcyi. Te wyżey opiſane konſyderacye były mi powodem *ad acceſſum* do Konfederacyi Wielkopolſkiey,

teſtimoniô

teſtimoniô Przyiacioł moich, y ták wielu innych godnych Oſob, z ktoremi w tey Máteryi traktowałem: y dadzą świadectwo káżdego czáſu; o życzliwych ku dobru poſpolitemu intencyách moich. *Receſsum* záś od tey Konfederacyi dla tego uczyniłem, że iako *in bona fide & recta conſcientia, absq; ullo pacto, vel privato commodo*, ále tylko *intuitu* uſpokoieniá Rzeczypoſpolitey, poprawy Wolności, y Praw *ex orbita* wypadłych, do niey poſzedłem, y *ad eum finem*, przykładem moim, Woiewodztwa pociągnąć chciałem; tak widząc, że ſtáłá ſię z niey *Medicina pejor morbô*, gdy miaſto poprawy Wolności z gruntu ią wywrociła; *receſsi* od niey y *ad gremium* Rzeczypoſpolitey *pro vindicandis Patriis Legibus*, garnę ſię. Byłbym bowiem wyrodkiem Cnoty y krwie Przodkow moich, á nie życzliwym Synem Oyczyzny, gdybym miał *favere*, y trzymać ſię takiey ſtrony, ktora *baſim & fundamentum Statús*, Kroleſtwá, Praw, y Swobod Oyczyſtych, na wolney wſpieraiących ſię Elekcyi, zgwałciłá, y zepſowaney naywiękſzey prerogatywy *liberæ Gentis*, ſzkodliwy *ad poſteritatem* przykład, y do Saſiedzkich Narodow podałá. Káżdy wolnie Urodzony Szláchcic zádumieć ſię y nad taką Elekcyą wzdrygnąć muſi, ktora *non per libera ſuffragia*, ale *per violentam impoſitionem ſubjecti*, ieſt odprawiona: bo nie dbaiąc ná uſilne *in Campo Electorali* perſwazye, pozwolić nie chciały *præoccupata ſubjecta* ná dalſzą limitacyą Elekcyi, nad dzień Sobotni: ktora oprocz wzwyż pomienionych racyi, będąc *illegitima, & nulla*, według Prawá y zwyczáiow, dwie Niedzieli ieſzcze, do wyiścia czáſu ſześć Niedzielnego, powinna byłá trwáć, ani bez zgody generalney zkrocona bydź mogłá: z tym wſzyſtkim iednak, w pomieniony dzień uporczywie y *abſoluta voluntate, contempto jure vetandi*, zákonczona zoſtała. Nie chciano mego kilką dni przedtym w Kole mianego głoſu, y życzliwey perſwazyi ſłuchać, ktorą czyniłem, życząc odłożyć do dalſzego czaſu *actum Electionis*, á Traktat Pokoiu wprzod ſkończyć, *pro informatione* Woiewodztw y cáley Rzeczypoſpolitey; ale głos ten nie odpowiedziawſzy ná rácye moie, *malitioſè* huczkami zátłumiono. Wzięły potym gorę *violenta conſilia*, y nie táyno wſzyſtkim było, iákiemi ſpoſobami z tą Elekcyą poſtąpic ſobie miano, y iákie preparamenta czyniono: co fatalny Oyczyznie dzień ten Sobotni ſkutkiem ſamym pokazał. Widząc tedy co z Elekcyą dziać ſię miało, znioſzy ſię z ſobą *benè ſentientes* Senatorowie, y niektorzy *ex Ordine Equeſtri* Deputáci, oſobliwie z Woiewodztwá Podláſkiego

acerrimi

acerrimi libertatis propugnatores, ktorych wiádome muſzą bydź *ex fama publica* Imiona, trzy dni przed nią do Kołá nie iezdziliſmy: nie chcąc *ſub vexam* przychodzić záwźiętych ludzi. A gdy dzień Sobotni naſtąpił w ktory umowione do ſkutku przychodzić miały intencye, perſwadowaliſmy (*privatim* zaſiadaiącym z ráná ná Seſſyi u Xiążęcia IMCI Prymaſa *ratione* Traktatu) Panom Komiſſarzom niektorym , intereſuiącym ſię *primo loco* do tey Elekcyi, aby iey *non præcipitarent*: ale że iuż z Panámi Komiſſarzami Szwedzkiemi námowione rzeczy były, *cecidit ſuper petram* ziarno życzliwey Naſzey perſwazyi; bo kwapiąc ſię z kończeniem iáko nayprędzey pomienioney Seſſyi Generał Horn, pierwſzy do Traktatu Komiſárz, aby *Electores* wybrani mieli czas ſtawić ſię wcześnie do kołá, uwiedziony affektem, że ſię dłużey bawiono, zážył łáćińſkim ięzykiem tych ſłow: *Omnino debet eſſe hodie Electio, & ego non dormiam ad mediam noctem, donec finiatur.* Y dokazał tego łatwo, bo ſtáwiwſzy ſię do Kołá *ſubordinata ſubjecta*, przy iego prezencyi(nie ſłuchaiąc odzywaiących ſię *continuò* przez kilka godzin, y upominaiących záchowania wolney Elekcyi *bene ſentientium*, y *pro libertate* ſtawaiących Deputatow ,áni ſamego Márſzałka *Confœderationis generoſæ pro libertate* ſtawaiącego, perſwazyi y głoſow, ktore brał bez przeſtanku, á *tandem* nic wſkorać nie mogąc, *laſsus* uſtáwicznym wołaniem, na koniec *virgam directionis publicè* w Kole porzuciwſzy, *cum Manifeſtatione* odiachał) przy prezencyi mowię Generała Horná, tę *Tragicam* ciemnym iuż mrokiem zkończyły *ſcenam* bo ią przyſpieſzył perſwazyami ſwemi, notuiąc kto kontrádykował, y grożąc ſpaleniem Dobr, przy Wolney opponuiącym ſię Elekcyi; *ſtipatus* Aſſyſtencyą Piechoty, y Káwaleryi Szwedzkiey około Okopu ſtoiącey, y wielu Káwalerow w Brámách ná koniach, iáko Komedyi iakiey przypatruiących ſię. Abſentowáliśmy ſię pomienieni Senatorowie od tey żałoſney ſceny, nie chcąc mieć *partem* zdeptaney wolney Elekcyi, naywiękſzego w Wolnym Národzie Kleynotu, y uchodząc niechybney *ad poſteros* zmazy. Wyprawiono do każdego z Nas z Koła oſobne legacye; perſwáduiąc *acceſsum*. Ia moim Poſłom podziękowałem zá honor *invitationis*, exkuzowawſzy ſię, że ná pogrzebie Wolności bydź nie chcę; doſyć że nà ſercu żałobę noſić będę, po zagrzebioney Wolney Elekcyi; kontradykowałem oraz ták gwałtownemu Aktowi, z perſwazyą, áby nie zabiiaiąc ták nagle Rzeczypoſpolitey, do Poniedziáłku odłożono

Seſſyą.

Seſſyą. Toż Xiąże Iego Mość Prymas uczynił, Ich Mość tákże Woiewodowie Sieradzki, y Podlaſki y inſi Senátorowie, do ktorych Poſelſtwá były ordynowane. Ale nápominánia Náſze nic niepomogły tym, ktorzy iuż *ſui Iuris* niebywſzy, *juſsa externa* ſłuchać muſieli. Nie było nad kilkanáście znáczniey-ſzych Oſob, ktore uporczywie ſtáwaiąc, tę Elekcyą zrobiły, Y takim ſpoſobem tá nieſzczęśliwa, *nigrô ad poſteritatem calculô notanda* zkończyła ſię Tragedya. Ceremonie záś *non eo ritu* iako Prawo y zwyczay przy Elekcyach záchowány nieſie, odprawione: bo áni Oſobá przez Práwo náznáczoná Elekta nominowałá, áni troiſtego pytania, ieżeli zgoda powſzechna, nie było: *à Electores* krzyknęli *vivat*, przy Sálwie Szwedzkiey piechoty. Przez pięć dni po tey Elekcyi *in publicum* nie wychodziłem, ále przeſtrzeżony o reſentymencie Szwedzkim, że u Elektá nie byłem, muſiałem *conſervationi* Oſoby moiey, y *indemnitati* Domowych moich *ſtudendo* oddać wizytę; ále, deklaracyi *acceſsûs* nie uczyniłem. Y gdyby cała moia domowa Familia *cum mobilibus* y *ſupellectili* ná ten czas tám bedąca przy mnie, *non obſtitiſset*, pewnie názaiutrz po Elekcyi nie widziałaby mnie byłá Warſzawa. Muſiałem záś mieć cierpliwość, aż do podánia ſię okázyi uwolnienia ſię z przymuſzoney Wárſzawſkiey rezydencyi. Więc zá zbliżeniem ſię KROLA Jmci Náſzego, gdy náſtąpił *dies transmigrationis*, y káżdy wdrogę ſwą poſzedł, y ia z Woyſkiem (ktore *immediatè* po odprawioney Elekcyi do mnie przyſzło z II. MM. Pany Podkomorzym y Obożnym Koronnymi) z Wárſzawy oddaliłem ſię, y poſzedłem ná ſtronę, chcąc bydź od Szwedzkiego Woyſka daleki, pokibym ſię z całą Rzeczą poſpolitą nie porozumiał: y teraz day BOZE *feliciori paſsu* z wielkim moim (lubo w tak ciężkim publicznym upadku, y prywatney fortuny ztrácie) ukontentowániem, biorę ſię do niey, y Páná *legitimè* Nam panuiącego: przy ktorym gdy cała ze wſzyſtkich Prowincyi zgromadzona ſtawa Rzeczpoſpolita, y mnie z Mátką moią Oyczyzną miło będzie *proſpera ſeu adverſa*, iáko woła Boża zechce, y *fata diſponent*, záżywać; reſztę dni moich y ſubſtancyi ofiaruiąc, przy konſerwácyi całości Rzeczypoſpolitey, y iey *priſtini ſtatûs*, przy Práwach y Swobodach, Krwią Przodkow Náſzych nabytych, y przy Máieſtácie KROLA IMCI AUGUSTA. Tę tedy zebraną *in Synopſim* publicznych tranſakcyi *ſeriem*, y uſilnego ſtárániá mego, około Dobra powſzechnego dedukcyą podaię *ſub cenſuram* całey Rzeczypoſpolitey, áby byłá informowana, y

przeyzrzała

przeyzrzała ſię w Akcyách moich, z opiſánych w tym Mánifeście wywodow, y dokumentow; odrzuciwſzy wſzyſtkie opaczne rozumienia y ſuſpicye złośliwie *in publicum* wyrzucone od Nieprzyiacioł moich, ktorzy *in odium* mnie podáć, y dyſkredytowáć u Rzeczypoſpolitey *ex ambitu* prywátnych ſwoich intereſſow uſiłuią; tę publiczną zanoſząc Mánifeſtacyą, y z tym ſię oświadczáiąc przed całym Swiatem y Rzecząpoſpolitą, że *ſolo ductu & intuitu* Dobrá poſpolitego, y publicznego uſpokoienia, oraz y poprawy Praw, y wolności Oyczyſtych, udałem ſię był do Konfederacyi WielkoPolſkiey. Teraz záś nie chcąc wchodzić *in complicitatem* złámanego wolney Elekcyi pryncypalnego Práwa, przychodzę do zbieraiącey ſię *in unum Corpus*, day BOZE ſzczęśliwie, całey Rzeczypoſpolitey, chcąc brać ſię znią ſpolnie, *ad reſtaurationem violatarum Legum*, y wzywaiąc wſzyſtkich Woiewodztw, Ziem, Powiatow, y káżdego *in particulari Concivem* tey Oyczyzny *ad unionem*, dla ſpolney obrády y obrony Rzeczypoſpolitey; tego uſilnie życząc, áby odrzuciwſzy ná ſtronę wſzyſtkie reſpekta, boiáźni, y indifferencye, nie obzieraliśmy ſię ná ſukceſſy ſtron, ále brali ſię wſzyſcy *viriliter* y nierozerwanie do ratunku Oyczyzny, *ductu* Cnoty, Męſtwá, y odwági Przodkow Náſzych, ktorzy dla obrony ſwoiey, y dlá ſławy u poſtronnych Národow Imienia Polſkiego, zdrowia y ſubſtáncyi nie żáłowali: ábyśmy przez ſpráwiedliwą Woynę (kiedy nádzieiá Traktatu upádłá, á zgwałcone windykowáć należy Práwá) *tandem* pożądanego doſtąpili Pokoiu; y widzieli zá dni náſzych *in antiquo ſtatu & priſtino flore* zoſtáiącą Rzeczpoſpolitą. Co *pro candore* miłości ku Oyczyznie wyráziwſzy, y tę iuſtifikacyą Akcyi moich uczyniwſzy; zánoſzę ná koniec publiczną Mánifeſtacyą, przeciwko zgwałconey wolney Elekcyi, ktora iáko ſię wyraziło, *per violentam impoſitionem ſubjecti*, pod muſzkietami Szwedzkiemi odpráwiłá ſię; y oraz przeciwko Oſobie *illegitimè* miánowaney zá Krolá, *ſtantibús proteſtationibús & oppoſitionibús publicè* w kole uczynionemi, *in præjudicium*, *& in abſentia* całych Prowincyi, Woiewodztw, Ziem, y Powiatow; przeciwko uzurpácyi *indebitè prærogativæ Primatialis* w miánowaniu Elektá; oraz y przeciwko tym wſzyſtkim *in particulari*, ktorzy do złámánia *Iuris vetandi* dopomagali, y do gwałtownego Elekcyi zákończenia, nie ſłuchaiąc zánieſionych przeciwko niey kontradykcyi; maiąc te wſzyſtkie *Actus pro irritis & nullis*, y ktore *ſubſiſtere* nie mogą *ſalvô ſtatu* Rzeczypoſpolitey; á ſą uczynione przeciwko moiey kontradykcyi zánieſioney

nieſioney przed PP. *Poſłámi* do mnie z Kołá wyprawionemi, gdy záś gwałtownemu Aktowi *aſsiſtere* nie chciałem. Co *fuſiùs in præſentia* Rzeczypoſpolitey *deducere* gotow będę *perſvaſus* zupełnie *de Clementia* I. K. M. P. M. Miłościwego, *& de recta juſtitia* Rzeczypoſpolitey, że Akcye moie *juxta rectitudinem* intencyi moich ważyć, *& in perfecto vinculo* konſyderacyi, brać ſię będzie do iák nayprętſzego wyprowádzenia Woyny z Granic Náſzych, á do wprowadzenia pożądanego y gruntownego Pokoiu, przy konſerwacyi, *in integro* całości Páńſtwá, y *Statûs* tey Rzeczypoſpolitey. Ktory to Manifeſt dla większey wagi y pewności, podpiſem Ręki moiey właſney ztwierdzaiąc, *pro majori robore* do Akt publicznych podaię. Działo ſię w Krákowie *Die Vigeſimô Primô Novembris*, *Milleſimô Septingenteſimô Quarto*. Hieronim LUBOMIRSKI Káſztelan Krákowſki, Herman Wielki Koronny, *manu propriâ*. *Cujus quidem Manifeſtationis Originale*, *penes Acta remanſit*.

Actum in Caſtro Cracovienſi, *Sabbathô poſt Feſtum Præſentationis Beatiſsimæ Virginis* MARIÆ *proximô*; *Annô Domini Milleſimô Septingenteſimô Quartô*.

(LS.)

Correxit Mieteliski
mpp.

Tegoż Roku 1704. Moſkwy kilkanáście tyſięcy weſzło do Polſki, Kommiſſarze Cara Jmci dwie ćwierci zaſług Woyſku Koronnemu zápłácili przy Jmci Pánu Marſzałku będącym w obozie in Auguſto.

Roku 1705. Woyſko Koronne ná trzy części ſię kupiło, iedno z JM. Pánem Krakowſkim, drugie z Iegomością Pánem Rzewuſkim Referendarzem Koronnym, Trzecie z Iegomością Pánem Chomentowſkim Márſzałkiem Związkowym, y ták przez cáłą Kampanią obozowali, komportuiąc ſię we wſzyſtkim w dobrey hármonii, konfidencyi, y ſpolney gotowości ná podaiące ſię przeciwko Nieprzyiácielowi imprezy.

Teyże Kampanii Mazepa Hetman Záporowſki z wielkiemi Woyſkami Kozackiemi wſzedł do Polſki, y koło Zámościa obozował; potym ná Wołyniu zimował ſam oſobą ſwoią w Targowicy ſubſiſtendo.

Poſkończoney kampanii po rozdanych Woyſka konſyſtencyach, Ichmość Pánowie Hetmani Koronni iachali do Grodna ná walną radę Grodzińſką; z ktorey, naznaczony Trybunał Skarbowy, w Lucku, Kommiſsya y Dyſtributa hy-

Walna rada w Grodnie.

bernowa, y Tráktat z woyſkiem zkonfederowanych w Dyrekcyi Jmci P. Chomentowſkiego Staroſty Radomſkiego, ktorego Ociec JP. Woiewoda Mazowiecki będąc Márſzałkiem ná Trybunale Skarbowym tamże *fatis ceſsit.*

Traktat tedy z Woyſkiem ſzczęśliwie zakończony y całe Woyſko poſzło *ſub obedientiam* władzy Hetmańſkiey; y repartycya dwoch ćwierci zaſług, ſtánęła, ná zápłatę Woyſka y aſſygnacye hybernowe wydane.

Koronácya Neoelekta. *Wtymże Roku* była Koronacya Elekta nowego Staniſława, ktorego Koronował Jmc Xiądz Zieliński ArcyBiſkup Lwowſki. Tego wprętce Moſkwa wzięła w niewolą y na Stolicę zaprowadziła, y tam umarł. Po tey Koronacyi Krol Szwedzki y nowy Elekt poſzli do Saxonii, gdzie także wielkie Kontrybucye wyciſkali.

Smierć Prymaſa Radzieiowſkiego. *Tego Roku* Xiąże Jmść Kardynał Radzieiowſki Prymas, nie ſkończywſzy záczętey machiny *è vivis deceſsit* we Gdańſku; po ktorym Konferował Krol Jmść AUGUST ArcyBiſkupſtwo Gnieźnieńſkie *cum dignitate primatiali* Jmci Xiędzu Staniſławowi Szembekowi Biſkupowi Kuiawſkiemu, tak w Senacie, iakoteż *in foro ſpirituali* wielce zaſłużonemu; ná ktorego pochwałę, o Gnieźnieńſkich Orłach ſztuźnie napiſał Panegyriſta:

Jam Phœbi ſpernunt radios lucemq́ Magiſtram
Præſuleis ſoles oculis, pulchroq; micantem
Ore diem, flammasq; genis pro ſydere cæli
Nobiliore bibunt acie, libantq; ſerenum
Vultús, & clarâ ſatiant ſua lumina fronte

Biſkupſtwo zaś Kuiawſkie konferowane ieſt Jmci Xiędzu Konſtántemu Szaniawſkiemu Biſkupowi potym Krakowſkiemu, ktore odebrał po Jmci X. Kazimierzu Lubieńſkim Biſkupie Krákowſkim.

Order. *W tymże Roku* 1705. Krol Jmc AUGUST II. Order białego Orła prawie upadły wydźwignął. Tego Orderu byli Jnſtytutorami rożni Krolowie Polſcy, á według wielu pierwſzym iego w Polſzcze autorem y fundatorem był Lech I. Xiąże y wynalazca Państwa Polſkiego. Gdy bowiem pomienionemu Lechowi z Sklawonii Domowemi rozruchami zamięſzaney w głębſze pułnocne Kraie przychodniowi, naypierwſze trafiło ſię ſtanowiſko w Polach obſzernych, gęſtym Laſem otoczonych pokazało ſię wielkie gniazd Orlich mnoſtwo; zdała ſię rzecz fortunnego prognoſtyku, mianowicie w zabobonach Pogańſkich wychowanemu Panu, y z każdego przypadkowego widowiſka przyſzłych

przyſzłych ſkutkow wrożki albo omina formuiącemu. Z tey okazyi nie tylko założonemu przez ſię Miaſtu Gnieznu zoſtawił przezwiſko Słowackim ięzykiem: gniazdo wyrażaiące, ale też powſtaiącemu Polſkiemu Państwu za Uniwerſalny Kleynot dał Herb białego Orła y Order pod tytułem białego Orła poſtanowił, przykładem *Rzeczypoſpolitey* Rzymſkiey, Rycerzow ſwoich dzieła podobnemi regalizuiącey prezentami. Jakoż y Przemyſław wtory nie zaniedbał rownemiż nie uſtraſzone odważnych Káwalerow pierſi ozdabiać znakami: y owſzem Pieczęć Koronną z iedney ſtrony poſtać Orła białego, z drugiey wyobrażenie ſwoie na Maieſtacie Krola ſiedzącego reprezentuiącą, wyrznąć kazał; ná ktorey z reaſumowanego Herbu okoliczności, takowy łaciński ięzykiem około Orła napis wydawał ſię. *Reddidit ipſe ſuis victricia ſigna Polonis* to ieſt po Polſku.

Ten przywrocił Polakom Orła zwycięzkiego
Herbowne znaki, prawie iuż zarzuconego

Około twarzy zaś Krolewſkiey oſoby, wyryſowane czytały ſię charaktery: Pieczęć Przemyſława Krola, Xiążecia Pomorſkiego. A tak nie bez gruntownego fundamentu, zważaiąc podobne Herby na Chorągwiach numizmatach, y Monetach niektorzy Autorowie, Przemyſława wtorego za oſobliwſzego Reſtauratora Polſkiego Orderu Orła białego uznawaią, ktory iako Tytuł Krolewſki (zá exces Boleſława ſmiałego utracony) Polakom odyſkał, tak tenże Rycerſki Kleynot pod Imieniem *Baltei militaris* przywrocił, y odnowił. On przeciwko Litwie na ten czas Poganom, aż pod Łęczycę graſuiącey y wſzyſtko pląddruiącey, poſtanowił pewną milicyą (na kſztałt pułku orłonośnego u Rzymian, nad inne ſzacownego) zbroyną złożoną z Rycerſtwa ozdobionego Łańcuchem, od ktorego wiſzący ná Pierſiach biały Orzeł wydawał ſię. Władyſław też Łokietek reaſſumował w Polſzcze, Order białego Orła w Roku 1325 pod czas Weſelney Uroczyſtości, Syna ſwego Kazimierza Wielkiego z Anną Corką Giedymina Xiążecia Litewſkiego Bałwochwalcy, na dowod uweſelenia całego Kroleſtwa z nawrocenia do wiary tak wielkiey Xiężny, przydawſzy do niego wizerunek wieczności to ieſt cyrkuł, krorego Orzeł w ſponach trzymał, z pewnym iakoby prognoſtykiem naſtąpioney między Polſką y Litewſką nacyą (przedtym ſobie przeciwnemi) wieczney unii, y iuż odtąd przerzeczony Order (na obronę granic Polſkich poſtanowiony) był znakiem záwartego przymierza y zkolligowaney

waney przyiaźni między Litwą y Polską. Tandem Order Polski z śmiercią Władysława Czwartego ktory był od niegoż renowowany pod tytułem y protekcyą Jmienia BOGA Rodzicy Pánny Niepokálanie poczętey, w obumarłey prawie pamięci iuż niby zdał się być pogrzebionym; lecz Nayiaśnieyszy August wtory przezorny starożytności Polskich badacz, cudownym prawie Kunsztem, z Orlich popiołow wskrzeszonego Fenixa wyprowádził, na nieśmiertelną Jmienia swego sławę, Rzeczypospolitey ozdobę, y zasłużoną wierności poddanych swoich nadgrodę. Dla czego Roku 1705. (gdy Szwedzka potęga Polskę dezolowała) zebrawszy w Tykocinie wielu Panow dnia I. Listopada pewne Metalle Złote przezrzoczystym śmielcem czerwonym okryte, do noszenia przy Piersiach rozdawać zaczął (gdzie prawdziło się o szczodrobliwey Jego Krolewskiey M: ręce: *preceps illa manus fluvios superabat iberos, Aurea dona vomens*) przez ktorą szczodrobliwość ten naychoynieyszy z Monarchow dał dokument prawdziwie Pańskiego y Krolewskiego umysłu swego: *Ditare magis Regium est quàm ditescere:* co z większym kształtem było: że na iedney stronie orderu wydawał się Orzeł biały z napisem *pro fide, Rege & lege* to iest za wiárę, Krola, y wolność; na drugiey stronie cyfra z liter wyrobiona Jmienia Krolewskiego A. R. Dla większey zaś Magnificencyi, kazał wkrotce potym zrobić duże Krzyże ośmrogate nakształt Francuskich Orderow Swiętego Ducha czerwonym także przezroczystym śmielcem powleczone z białemi brzegami, na nich Orzeł biały rozciągnął skrzydła swoie; wskrzydłach zaś wydáwały się Dyamentowe promienie przy Koronie Krolewskiey na wierzchu będącey, y ták z sporządzonemi skrzydłami ná biáley wstędze z czerwonemi szlakami, ná Piersiach ozdobieni Panowie uyzrzeni byli. Roku zaś 1713. zdało się ieszcze coś poważnieyszego y bardziey zwykłego ażeby Kawálerowie insza, znowu modą zrobione Krzyże od lewego Ramienia pod pás drugiego, na wstędze wodno błękitney, na cztery palce szerokiey, S: Jędrzeia Moskiewskiey, słonia Duńskiey, Francuskiey *Cordon bleu* podobney zawieszone nosili; ten bowiem kolor z dawnych czasow od Władysława Łokietka na płaszcze Rycerzow był przywłaszczony; tenże nád inne znacznieyszy u starożytnych wiekow znayduie się według Historykow mianowicie Sponnera świadectwa: *błękitny* (mowi on) *albo Niebieski przedni między innemi kolor, dobrotliwość, politykę, pokoiu zadze, stałe Wesele, obrotność, moc znaczy,* dyfferencye przerzeczonych krzyżow od

Claudiano

Cyr: apud Plut: in Apophteg.

żow od dawnieyszych czyni odięta zwierzchu korona, ponieważ podobny Orzeł biały z rościągnionemi skrzydłami koronę ná głowie swoiey pokázuie; ná drugiey zaś stronie krzyżowey dáie się we srzodku cyrkuł ná ktorym iest wyrażony Kryżyk wsparty Herbownemi Saskiemi mieczami y literami Jmienia Krolewskiego przeplatany z napisem: *Pro fide Rege, Lege*; przydana przytym od boku, Kawálerow, iákoby w straży serca záwsze czuiąca złota gwiazda słuszney wielkości, Haftowana, y gęsto promieniśta, máiąc we srzodku krzyż ze srebra, ná ktorego rogach podobne słowá znayduią się: zá Wiárę Krola y wolność, u samego Krola Jmci ná mieyscu słowa *pro Rege* zá Krola, położono *pro Grege*, zá *trzodę* to iest za poddánych. Krol Jmć zaś AUGUST III. (szczęśliwie nam panuiący oprocz pomienionego orderu) instytuował w Hubertzburgu Roku 1736. order S. Henryka Cesarza z Xiążąt Saskich pochodzącego, dla samych tylko ludzi Rycerskich, ktorego insigne iest Krzyż czerwony cum effigie S. Henryka z przeplatanemi literami AUGUSTUS III. REX. Orły záś białe wydáią się w kątach krzyża, przy tym inskrypcya wydáie się: *pietate & virtute Bellica:* nosi się ná piersiach ná wstędze karmazynowey z białemi brzegami. Co lubo wspaniałe umysły do heroicznych odwag in casum woiennych impetycyi ma zachęcáć; przecież teraz zá panowania złotym pokoiem kwitniącego, Krola Jmci Augusta III. bardziey sobie tranquillitatem publicam powinszować należy, niż się do Rycerskich rezolucyi y usmierzenia rozruchow, (o ktorych z łáski Boskiey nie słychać) animowáć: ile kiedy ten Naychwalebnieyszy Monarcha torem Wielkiego Oyca y łáskáwością, serca poddanych do siebie pociąga, y sprawiedliwością, praw y swobod koronnych pilnie przestrzega, o nim to słusznie powiedzieć co Klaudyan o Auguście Honoryuszu.

Non odium terrore moves, nec fræna resolvit
Gratia; diligimus pariter; pariterq; timemus.
Ipse metus te noster amat, justissime Legum *Claudian.*
Arbiter, eggregiæ pacis fidissime Custos.
Optime Ductorum, Fortunatissime Patrum.

O Auguście Cesárzu piszą historycy, iż był ták rażącego oka, że weyzrzenia Iego znieść wielu nie mogło, zkąd spytany ieden czemuby od Cesarskiey twarzy uciekał odpowiedział, *quia fulmen oculorum ferre non possum.* Zaś o Auguście trzecim Krolu nászym mowić się może, że Iego duo lumina frontis, nad słońce pogodnieysze, od Nayiaśnieyszego Máiestatu swego nie odrażaią nikogo z prawdziwych orła Polskiego Synow. Dokładnieyszą

o orderach informacyą maſz in adnotationibus hiſtoricis JmciP. Jana Sapiehy Kaſztelana przedtym Trockiego, á teraz Wielkiego Kanclerza, W. X. L. arcy zaſłużonego w całey Oyczyznie náſzey Statyſty y kraſomowcy, ktoremu to ſłuſznie z Panegyriſtą przyznáć:

Grandia cum ſolii, Regisq; oracula pandis
Lechica vix meminit ſe ſic aliquando locutam
Majeſtas, veniunt reſponſa ſimillima Delphis,
Unam fers digitô, ſed centum ſpargis ab ore
Dum loqueris gemmas.

Smierć Hetmana Lubomirſkiego.

Roku 1706. Xiążę Jmć Lubomirſki Kaſztelan Krakowſki H. W. K. powrociwſzy z Komiſsyi Łuckiey w Rzeſzowie umarł, o ktorym to mowić ſię może: co o Wielkim zwycięzcy Samuelu Łaſzczu Strażniku Koronnym nápiſał Staniſław Potocki Kaſztelan Kamieniecki inter Elogia 100. virorum: *Ampliſsimo & virorum clariſsimorum feraciſsimo genere natus, prius abſolvit bella, quàm alius incepiſset: illi vincere ludus erat.*

Po walecznym tym Hetmanie Buława Wielka Jmci Panu Sieniawſkiemu Wdzie Bełzkiemu H. P. K. á Polna Jmci Panu Staniſławowi Rzewuſkiemu ná ten czas Referendarzowi Koronnemu doſtáłá ſię; ktorzy to JJPP. Hetmani do Litwy byli poſzli dla złączenia ſię z Moſkwą, á potym około S: Michała wrocili do Polſki; Moſkwy przyſzło kilkanáście tyſięcy, Kałmukow ſześć tyſięcy. Tandem poſzli pod Káliſz, gdzie Jchm: PP. Sapiehowie z Woyſkiem ſwoim, JmP: Wda Kiiowſki, JmP: Piſarz Koronny, JmP: Obożny Koronny (ktorzy ob ſpem prędſzego Oyczyzny z Szwedem pokoiu Neo Electo adhæſerunt.) znaydowali ſię przy znaczney partyi Szwedzkiey pod Kommendą Generała Maderfelta zoſtáiącey; wſzyſtkim tym Krol Jmć z Saſami y JmP: Sieniawſki Wda Bełzki H. W. K. z kolegą ſwoim dáli Batálią; ktora ex voto ſucceſsit, bo Szwedow wſzyſtkich znieśli y rozgromili; ták że partye Woyſk wyżey wſpomnianych adhærentow Krola Jmci Staniſława po mężnym potkániu, tabory ſwoie zoſtáwić muſieli.

Szwedow znieſiono.

Quis juſtius induit arma
Scire nefas; magno ſe Iudice quisq; tuetur,
Victrix cauſa Diis placuit, ſed victa Catoni.

Lucanus.

To iednak wielkiemu Statyſtow rozſądkowi, ad decidendum zoſtáwuię; czyli nie mogła ná ow czas mowić o ſobie Polſka, co niegdyś Lukan, O Rzymſkim Páńſtwie powiedział.

Tu cauſa malorum
Facta tribus Dominis Communis Roma. JmP.

Idem.

JmP: Woiewoda Kiiowſki z Jeymością ſwoią doſtał ſię do Moſkwy y był in proximo periculo zaprowadzenia ná ſtolicę. Ale JmP: Smigielſki Generał, lubo był in partibus Krola Jmci Auguſta, zelô iednak ductus ſuper fato tak wielkiego Jmienia y Bohátyra zábiegł dowcipnie tey nieſzczęśliwości ſalwuiąc ſamę Jeymość cum tota Familia domeſtica; y udał ſię od tąd in partes Stanislai & Sveticas. JmP: Wda Kiiowſki odwdzięczaiąc przyſługę JmP: Smigielſkiego dał mu w dożywotnią przyiaźń Corkę ſwoię, ktora potym był á zá JmP: Dominikiem Koſſakowſkim Kaſztelanem Podlaſkim. Po tey okázyi Kaliſkiey było koło Generalne Woyſka Koronnego, ktoremu konſyſtencye rozdane: JchmośćPP: Hetmani do Lwowa ná Kommiſsyą poſpieſzyli. Notandum y to: że Krol Jmć Auguſt, lubo dał Batalią pod Kaliſzem Szwedom; iednak antecedenter tygodniem przed okazyą podpiſał Traktat Altranſztadzki y dał diploma abdicationis Korony Polſkiey, ktorey uſtąpił Krolowi Staniſławowi w Saxonii z Krolem Szwedzkim będącemu.

Abdikácya Krola

Po okazyi zaś Káliſkiey Krol Jmć divertit do Warſzawy, zkąd Secretiſsimè diſparuit y do Saxonii citiſsimis paſsibûs iachał, gdzie znowu tenże Traktat y abdykacyą approbował.

Jnterim przychodzi wiádomość do Lwowa ná Kommiſsyą o zákończonym Traktácie, ktory per Copiam poczta przywiozła z Saxonii. Obſtupuit ná ten czas Kongreſs Lwowſki, á raczey y cała Polſka nad tákową nigdy nieſpodziewaną wiadomością, nie wiedząc, iákie wziąc przed ſię media radzenia o ſobie y ſalwowania w takim razie, ile kiedy y Car Jmć Moſkiewſki z tak wielkiemi woyſkami znaydował ſię w Polſzcze, y ſam oſobą ſwoią był ná ten czas we Lwowie præſens; ziachał tedy Xiąże Jmć Prymas do Lwowa pro ineundo Conſilio z JmciąP: Marſzałkiem Generalney Konfederácyi Sandomirſkiey, z przytomnym Senatem Duchownym y Swieckim, z JchmPP: Hetmanami iáko ſię ſalwować w ták niebezpiecznych Rzeczypoſpolitey koniunkturach; poſtanowili tedy ſami między ſobą dwa ſtany Senatorſki y Szlachecki, ná tym ziezdzie prawdziwą zgodę, iedność y konfidencyą, ugruntowawſzy ią ná fundamencie Sacrorum Vinculorum Konfederacyi Generalney Sandomirſkiey, ktora ſzczegulnie przy Wierze Kátolickiey, przy wolney Elekcyi, przy prawach y ſwobodách Oyczyſtych obſtawáć miáłá, przyrzekáiąc ſobie ſub Sacramento Fidei, Honoris & conſcientiæ, że poty wſzyſcy nemine exceptô w tym związku konfederacyi zoſtawáć będą: poki *certum & legitimum Regnantem*, zá powſzechną zgodą całey Rzeczypoſpolitey

Rada we Lwowie.

non firmabunt in ſolio z utrzymaniem nierozdzielnym, y nienáruſzeniem wolney Elekcyi.

1707. Ten ziazd y poſtánowienie ſtánęło we Lwowie die 7. Febr: naybardziey dla utrzymania wolney Elekcyi; Dla czego Seymiki determinowane *pro die* 8. *Martii Anni ejusdem, in ordine* do nárádzenia ſię względem wolney Elekcyi, y do obrania Poſłow ná przyſzłą *ex Imitatione* Radę, gdzie ią y kiedy Xiąże Jmść Prymas y JmP: Marſzałek Konfederacyi generalney, *ex Commodo & ſecuritate* mieyſca determinować będą. W Lublinie tedy *in Auguſto Annô eôdem* tenże ziazd, po deklarowaniu y oznaymieniu Interregni przez Xiążęcia Jmści Prymaſa ogłoſzonym reaſſumowány. Niechcąc iednak ſkwápliwie *in tam arduo* Rzeczypoſpolitey *caſu* poſtępować, zápátruiąc ſię ná pomyślnieyſze y dowodnieyſze, do pewnego y bezpiecznego rátunku Oyczyzny okoliczności, po ták wielu limitách y odkładach teyże Rady, do dálſzego ią ieſzcze czaſu limitowano. Pod czas tego kongreſſu był præſens y Car Jmść w Lublinie y Moſkwa in circumferentia Lublina báwiła ſię; prowianty z Woiewodztwa Ruſkiego, Wołyńſkiego, Bełzkiego, Lubelſkiego, wybieraiąc. Woyſko náſze Koronne pod Latyczowem ſtało Obozem; JchmPP: Hetmani z Lublina do Warſzawy przenieśli ſię; tam y Car Jmść przybył; tandem gdy Krol Szwedzki z Woyſkami ſwemi zbliżał ku Warſzawie, Car Jmść ruſzył ztamtąd ku Podláſiu, á JchmPP: Hetmani ná Ruś z Woyſkámi Koronnemi poſzli, w ten czas J. W. JeymP Sieniawſką Woiewodzinę Bełzką H.W. K. pozoſtáłą chorą w Warſzawie Szwedzi zábrali, ktora więcey niż puł roka w Pruſiech, od nichże zátrzymana. Potym zá Inſtancyą Krola Stániſława, także JmP: Wdy Kijowſkiego y Jnnych Pánow Polſkich Krol Szwedzki uwolnił Jeymość od dálſzego zá trzymania zá pewnemi kondycyámi deklarowanemi.

Car w Lublinie.

Krol Szwedzki.

1708. Krol Szwedzki z Woyſkiem poſzedł do Litwy; ztamtąd w Moſkwę wtargnął y w Ukrainę zá Dniepr. Gdzie *ex Annô.* 1708. *in Annum.* 1709. zimował, wielką ſciśniony penuryą żywności, y niedoſtátkiem, przytym ciężkiemi mrozami; ták dálece: że Szwedow niemáło od głodu y zimna poumierało. A wtym Car Jmść Piotr Alexiewicz wſzelką potęgę obrocił przeciwko Krolowi Szwedzkiemu, y ná rożnych mieyſcach urywáli Moſkwa, Kałmucy y Kozacy, Szwedow; *Nulli fortuna tam dedita eſt, ut multa tentanti ubiq; reſpondeat.* Náſze Koronne woyſko obozem ſtało w Lubelſkim y Bełzkim kráiu, y podiazdy chodziły przeciwko Partyom Szwedzkiego woyſka pod Generałem Kraſſau.

Seneca.

Nákońcu

Ná końcu záś kámpánii JmP: Wda Kiiowſki (*ante omnes bellô numerandus Amilcar*) z Woyſkiem ſwoim nieſpodzianie aggreſsus JmP: Rybińſkiego ná ten czas Podkomorzego, potym Woiewodę Chełmińſkiego, pod Koniecpolem, przy ktorym był JmP: Pociey, Podſkarbi W. X. L. z Litewſkim woyſkiem. Ná ktorych tak zrazu nátarł: że lewe ſkrzydło JmP: Rybińſkiego y Pocieia złamał, y práwie rozproſzył; Ale JmP: Rybińſki z Piechotą y Dragonią *in corpore* będący; y z prawym ſkrzydłem powetował tego.

Silius.

Potyczká Polakow z Polakami.

Tandem Woyſko náſze roſpuſzczone ná Partye, y ná Konſyſtencye; á Hetmani ná Kommiſsyą do Lwowa poiachali z obozu.

Tegoż Roku Hetman Mazepa Zaporowſki przyſtąpił do Krola Szwedzkiego wielkie z ſobą wziąwſzy ſkarby, w Baturynie drugie zoſtáwiwſzy. Ale Baturyna wprędce zaraz Moſkwa dobywſzy wſzyſtko zabrałá y fortecę demoliowała.

Eôdem Xiąże Jmć Michał Korybuth Wiſniowiecki (*pietate inſignis & armis*) Wda teraz Wileński, Hetman Wielki Litewſki, ná dobrowolney drodze wzięty od Moſkwy y ná ſtolicę záprowadzony, ktory we dwie niemal lecie bárdzo ſztucznie z tamtey niewoli ucieczką ſálwował ſię z JmP: Wyżyckim Podkomorzym W. X. Lit:

Virgilius.

1709. Krol Staniſław z Jmcią P: Wdą Kiiowſkim y Generałem Kraſſau uſtawicznie woienne praktykuiąc imprezy, nácierali ná woyſko alterius partis; dla czego nie mogąc ſpokoynie ſubſiſtere, ani mogąc commode Kommiſsyi Hybernowey odprawić, ktora byłá przenieſiona do Tarnowa, uſtąpili JchmPP: Hetmani z ſkupionym woyſkiem w Podole pod czarny Oſtrow. W Marſzu kilka razy woyſko JmP: Wdy Kiiowſkiego Kwarcianych nápádało y nie máło chorągwi primæ Claſsis ná ſwoię ſtronę zábrało. Krol Jmść Staniſław wſzedł do Lwowa y JmP: Wda Kiiowſki z JmP: Piſarzem Polnym Koronnym; y Generał Kraſſau ktory wielkie kontrybucye od Miaſta wyciągał. A interea Car Imść (partes Krola Imści utrzymuiąc) attakował Krola Imści Szwedzkiego pod Pułtawą, w Ukrainie, ktorego funditus znioſł wſzyſtkie woyſko, Generałow, Miniſtrow, w niewolą zábrał, ledwie w piąciuſet koni ſam Krol poſtrzelany uſzedł do Benderu: gdzie udał ſię pod protekcyą Porty Ottomańſkiey; rad nie rad imprez y pretenſyi ſwoich ſuperſeduiąc. *Si imbecillior eſt qui te læſit, parce illi; ſi potentior, tibi.*

Seneca.

OPISANIE generalney batalii pod Pułtawą 27. Junii 1709. przez PIOTRA BOLESTĘ, zoſtáiącego w Kancellaryi J. W. JmP:

SIENIAWSKIEGO, Hetmana W.K. Woiewody ná ten czas Bełzkiego á potym Kaſztelana Krákowſkiego.

Woynę opowiem, ktorą nád Szwedámi
Ponioſł odważny Moſkal y Finami
Męſtwem wſławiony, w odwágę bogáty,
Strzelbą, potężny, bronią, y armaty
J Officerow dyſpozycyami
Dobremi wſpárty ſerc Ich odwágami.
Szczęśliwą záwſze y dowodną, Twoie
Dźielny Monárcho odwágę y boie
Czyli zamilczę? ktoryś ſam Hetmánem
Sam y Zołnierzem; będąc Sam y Pánem
Armátne prochy, piaſki y upały,
Podroże ciężkie, nieprzebyte ſkáły,
Dzdze, niepogody, grzmoty, y pioruny
J záſępione czarną mgłą Tryony,
J niedoſpánia, y ſpołeczne ſtraży.
(ktoryż ſię Zołnierz ná więcey odważy)
Ponioſłeś chętnie, Monárcho Potężny,
Odwágą ſławny, łaſkawy, y Mężny.

Szwed pod Szanżarowem Miaſtem. Do ktorego bez attakowania wchodzi.

Gdy pod Szanżarow nieprzyiàciel hardy
Woienną zánioſł broń y Alabardy
I pyſznym krokiem poſzediſzy pod Wały
Wſzedł bez attaku śmiáłością zuchwały,
A tu záś Náſzym ſamo nieſprzyiáło
Niebo: bo Worzkłę ſzeroko rozlało
Trzydniowym Deſzczem y gęſtymi grzmoty
Ze chciwy Zołnierz nie mogł mieć roboty
Przez cáły tydzien: bo nákſztał potopu
W lada nizinie grunt wyrownał chłopu.
A że odważnym, y morze głębokie
Iednym ieſt brodem, y Wyſpy wyſokie
Niſkim ſą brzegiem; iák Annibalowi
Podniebne Alpes; Iego Zołnierzowi
Gościńcem były; y pochyłą błonią.
Olympy pewnie odwág nie zaſłonią.

Generał Henſkin Worzkłę przebywa,

Henſkin odważnie, ná te niepogody
Rozláney Worzkły przebył byſtre brody,
I uczniwſzy porządek w ſwym boiu
Poſzedł oſtrożnie aż ku Szanżaroiu.
Tám podzieliwſzy ná kilká Pártye
Swą Dywizyą, y ná Proporcyę
Wzgląd maiąc Woyſka y ná ſiły ſwoie
Swe Regimenty rożdzielił ná troie.

Na odſiecz do Połtawy Kruz przychodzi.

Szwedzki Generał ná odſiecz w tey mierze
Kruz gdy przychodzi, prędſzy odpor bierze
W trzech Regimentách, y aż do Pułtáwy
Uchodzic muſiał nie bez wielkiey ſławy

Lecz znieſiony.

Henſkiná: náwet uciekáć nie dano,
Zbito, wycięto, w niewolą pobráno
J ledwie klęſki w kilkunáſtu koni
Swiádek do ſwoich umknął od pogoni.

Potym Miaſto Szanżar wzięto.

Pod czas tey bitwy Szturm ieſt przypuſzczony
Do Miáſtá Szanżar; y tym otworzony
Ieſt Náſzym przyſtęp, á tu niewolnicy
Nieprzyiáciela biią ná ulicy
I gdzie więc mogą; Náſi gdy doſtáli
Miáſtá, Gwárnizon wſzytek wyścináli.

Szwedzki Gwarnizon wyścinány. Stratagema Xcia Dołhorukiego.

Acz y twey ſławy niemniey Dołhoruki
Zápomnieć trudno żeś tey zażył ſztuki
Ná nieprzyiácioł; bo ztąd ſławy wiele
Maſz że oſtrożne tnieſz nieprzyiáciele.

Skuropackiego podiazd

Gdy Skuropacki Hetman nowomiány
Pod Oboz Szwedzki podpádnie zdumiáły
Wnet ſię wyſunie nieprzyiáciel w pole
Tym prędzey trupem ſwoim záſtał role:
Bo ná záſadzkę gdy záprowádzony
Okrutnie z ręczney Strzelby porażony
Iák więc zuchwali przed tym Olbrzymowie
Ziemni, ku Niebu ſtrzeláli, Bożkowie
Gdy zágrźmi Iowiſz nieſłychanym hukiem
Upádli wſzyſcy; ták pod Dołhorukiem
Te ſą początki odważnych Dzieł; ále
Iuż pod Pułtawą nieprzyiaciel cále
Na głowę zginął, pobity, zgubiony,
Z ſił, broni, Armat, zoſtał obnażony.
Iáko gdy Słońce z pod ziemney zaſłony
Spoyrzy na ten Swiát záraz ná przegony
Uchodzą chmury, y Gwiázdy z obłoku
A Dzień rum ſobie czyni bez odwłoku.

CAR IMC w Generalnym Obożie Stawa.

Ták Sám Monárcha gdy Oſobę Swoię
Wnioſł do Obozu, y w zaczęte boie

Wnet drugá Duſza wſtąpiłá w Zołdaty
Ze w ſiły, w Męſtwo, w odwágę bogáty
Káżdy z nich zoſtáł: Aż tu pod *Pułtawę*
Nadętą Szwedzki KROL chciał przenieść ſławę.
Marſz hardzie Trąba chrápliwa roznoſi
I Batalią generalną głoſi.
Nieuſtráſzony w tym Monarcha w pole.
Gdy śmiele wyidzie, y okryie role
Odważnym Szykiem; w Corpuſie Piechotá,
Po ſkrzydłách łázda, iednáká Ochotá
Wſzytkim do boiu; tu Generałowie,
Prości Zołnierze, tu y Hetmánowie,
Tu Sam Monarcha Zołnierzem y Panem
Stánął w odwodzie odważnym Hetmanem,
I ánimuiąc Ludzi przy ſwym boku
Nátarczywemu nie uſtąpił kroku.
Iák iednym razem gdy ſię zácznie wrzáwa
Z dymow Armatnych, y piáſkow kurzawa,
Ták właśnie iáko między Obłokámi
Kiedy gorąca z zimnemi chmurami
Zeydzie ſię chmura; o iákie poſtrzały
Niebieſkich Armat! y iák grube wały
Z chmur nieprzeyzrzanych, á wſzytkie Obłoki
Straſzliwe zewſząd wydáią widoki.
Zeby záś dobrą ſprawą y porządkiem
Szły wierſze moie; więc tákim początkiem
Oboz za Worzkłę przechodzi. Stáło ſię. Miłá (gdy na támtę ſtronę,
Swoim Monarcha przeſzedł ná ochronę
Worzkły, z Obozem) z tąd od Szwedow była
Gdzie ſię oſtrożnie Moſkwa rozłożyła.
By nieprzyiáciel hardy y zuchwały
Szwed, Ich nie nápadł opuściwſzy Wały
Pułtawſkie. Zaczym w mocnym Tranſzamencie
Oboz lokowán; by nie iák w odmęcie
Lecz dobrym rządem; tá ſię ſprawá miáła
Zkąd ieſt nie mała Monarchow pochwała;
Bo y tyſiączne Woyſka milliony
Swey bez porządku, nie maią ochrony.
Xerxes, Daryuſz, y Cyrus niemało
Są zá Dokument; ktorym ſię doſtało
Łacno przegráć: że ſile dufaiący

Trzy Milliony mniey Woyſka liczący
Bez Dyſpozycyi, y porządku byli
I Ich pobito lub y oni bili.
Záczym chwalebna Woyſku Moſkiewſkiemu
Dyſpozycya, y pewnie Mądremu
Officyerow przypiſać rządowi,
Ze tym ſpoſobem dogrzali Szwedowi.
Prawe ſkrzydło. Ná Práwym Skrzydle, á między laſami
Kawalerya z Swemi Redutámi
Mądrze ſtánęła, około Obozu
I od Pułtáwy y od Szanżarozu
Wſzelką gotowść do attakowania
Nieprzyiaciela, rownie do ſpotkánia
Szwed uprzedza. Maiący. Ale Nieprzyiaciel chciwy
Tym Nas uprzedził; á ták natarczywy
Z całym Obozem ná Kawaleryą
Nápadł Moſkiewſką. Ci Infanteryą
Oſobno mielt. Z furyą y Zbroią
SZWED gościć począł z większą ſtratą ſwoią,
Naſzych odpor przy Piechocie. I iuż rozumiał, że wygrał ſkutecznie
Iuż tryumfował, iuż oślep, beſpiecznie
Nácierał. Náſi ſkoro przy Piechocie
Stanęli; ná tychmiaſt w odwrocie
Był Nieprzyiáciel, y wziąwſzy po boku
Daley dopináć nie wážył ſię kroku.
Iáko gdy w ſkałę uderzy głazową
Urwány kámień; á tu wnet gotową
Reperkuſſyą y wſtręt duży bierze,
Ták że ſię w ſwoiey zoſtáć muſi Sferze.
I częſto dáley od odbicia meci
Niż kiedy ſpadły z wyſokości leci.
Albo gdy kula o hartowną Zbroie
Mocno uderzy, pewnie naſtáy troie
I daley ſkoczy, á częſto ſwoiemu
Atlecie ſzkodzi, ták ſtrzelaiącemu.
Iáko prędko odpor wziął SZWED od Mężnego
MOSKALA, w ten czas Generała ſwego
Szlipenbach Gene: Szwedzki w niewolą wzięty Podiazd drugi pod Pułtawę. W niewolą podał, Szlipenbach Imieniem
Lewego Skrzydła ten był zagubieniem.
A w tym Monarcha, wiedząc: że ieſt więcy
W rezerwie Szwedow niż cztery Tyſięcy;

Bo pód Pułtawą, tám ſię oſzańcował
Gdzieby ſię potym ſnać reiterował.
Xiąże Mężykoff, wziął Rencela z ſobą,
Szwedzi Xiążęcą, zgubieni Oſobą,
Ani ná Sukkurs; tym nie poſpieſzyli
Ktorzy w Potrzebie Actualney byli
laká roſtropność Mądrość Tryumfalná
Monarchy; gdy ſię okazya walna
Podałá; wnetże ná te y ná owe
Strony Obrotny; zaſzczyt y gotowe
Nieſie Obrony y Miáſtu Pułtawie,
Chcąc Ią przy dawnym Wigorze y Sławie
Zoſtáwić. Do Ich więc ſkoro Taboru
Kilka Tyſięcy Samego Wyboru
Xiąże Mężykoff bez zwłoki prowadzi
I Szykiem o nich beſpiecznie záwádzi,
Wnet Nieprzyiaciel pyſzną Fantazyą,
Tráci y Serce y dawną Furyą,
ná Rożena nápáda. Tám przy rezerwie Rozen kommendował
Generał Szwedzki; gdzie ſię oſzáńcował
Bliſko Pułtawy, á inni do boiu
Z KROLEM Swym poſzli aż ku Szanżaroiu.
Więc przełomany ſtracił Ludzi więcy
Od Káwaleryi ná cztery Tyſięcy,
y żwyciężá. O iák ſzczęśliwie zbił w ták małey Kwocie
Xiąże Mężykoff, y Rencel w Obrocie
Prędkim Rycerſkim, y w inne przymioty
Odważny będąc z Zołnierſkiey Ochoty.
trzeci Pod-iazd do Szancow pod Pułta-we, Po tey Akcyi Cnemu Rencelowi
Xiąże Kommendę tak Generałowi
Sławnemu zdawſzy, áby między Wały
Pułtawſkie poſzedł, y w Szániec poſtrzáły
Szwedzki rychtował; I ták ſię ſpráwuie
w Pogoń zá Rożnem. W net do Pułtawſkich Marſz Szańcow gotuie
Gdzie ſię Szwed Rożen Generał znaydował
Z trzema Pułkámi, gdy ſię reiterował.
Z pierwſzey Potyczki; Ten po małey broni
poddaie ſię Nieomieſzkanie Náſzym ſię nákłoni
I z Ludzmi ſwemi, ieſt w niewolą wzięty
Inſzy zaś Zołnierz ſprzecznieyſzy wycięty.
Zdobyczy w Szancách, ználazło ſię więcy

Ná kilka-

Ná kilkanáście zoſtało tyſięcy
Strzelby, y Wozow, Munderunku, Koni
Spiżowych Armat, iáko ręczney broni.
I te początki przed oſtatnią zgubą,
Nieprzyiácielá, ktory prędką klubą,
Uięty. Gdy CAR IMC: Linie
Dwie wyprowadzi á Trzecią zakryie
Szyk Woyſka Moſkiewſkiego. W Retranſzamencie; á Corpus z Piechoty
Z Armat y ręczney umocni roboty,
I uformuie niezłamanym Szykiem
Flanki odważnym iazdy Kommunikiem,
A pilne oko ná te y ná owe
Strony obráca, y komu gotowe
W iákim przypadku poſiłki dáć będzie
Kazdy Generał przy Swoiey Kommendzie.
Iák Rządca Nawy, z wyſokiego Styru
Przeſtrzegáć muſi ſzkodliwego Wiru
By nań nápadſzy Okręt ociężały
W drobne nie poſzedł ſztuki y káwały.
Albo ná ſkryte przyſzedſzy Trytony
Iuż by nie rychło dawáć mu obrony.
Prawym ſkrzydłem Gen. Baur. Więc prawe ſkrzydło Baur Kommenderował.
Bo Ren Generał experymentował
W Pierwſzey Akcyi nie umknąwſzy kroku
Poſtrzałem kuli obrażon po boku.
Więcey go iednak niż ráná bolało
Ze mu ſię pomścić tego nie doſtało,
Nád nie przyiáznym; ciężſza ſię zdawała
Raná, że mu bydź z innymi nie dałá.
Iák gdy Lwa kulą lub żeleżcem Strzały
Z wyſokiey Strzelec umiárkuie ſkáły,
Srodze ſię gniewa, y tym irrytuie:
Ze Adverſarza ſwego nie ſprobuie.
Nie ták go boli lub śmiertelna ráná,
Byle by była wet záwet oddana.
Lewym X. Mężykow. Lewym záś Skrzydłem Xiąże Kommendował
Mężykoff, gdzie go Sam BOG im darował,
Ze ſię powrocił od pierwſzey Zabawy
Zdawſzy Kommendę ná Marſz do Pułtawy.
Więc że Oſobą Xiążęcą ſtanąłeś
Ná Siebie Oko Woyſk wnet pociągnąłeś

Zácny

Zácny Mężyku; A ná wzor Twey Cnoty
Sercá do boiu, y Mężney Ochoty
Doſyć kazdemu przybyło; y śmiele
Szedł Twym przykładem ná Nieprzyiaciele

Corpus CAR IMC Kommendeował.

Corpus potężne y nie przełamáne
Zadnym Inſultem; ieſt Kommendowáne
Wyſoką CARSKA Oſobą, O iáka
Wſzytkim do boiu Ochota iednáká!
I gdyby pewnie nie CAR Kommendował
Przed Ordynanſem by ſię wyſworował
Ochotnik prętki: Ale to Mądrego
Monarchy Sława máło zgubić Swego:
A Mądrze Woynę prowadzić, tak, żeby
Zwyciężył razem nie zgubił potrzeby,
Bo nie chwalebná, kiedy po iednemu
W pole wybiega; á ták ku prędſzemu
Zginieniu będzie; bo cnota w iedności,
Záwſze mocnieyſza, niźli w Oſobności.
Lub ſłaba trźciná, ieſt nie przełamáná
Kiedy potężnie w ieden Snop związana.

Ci in Corpore.

Szeremet Hetman y inni zárázem
Sławni Xiążęta, Męſtwem y żelazem
Replin odważny, odważny Halarty,
Beling z innymi Generał Leytnanty
Od Infanteryi. A Artylleryą
Bruz Kommendował, y ſwą perfekcyą
W Woienney Sztuce, Armat rychtowaniu,
Granatow ręcznych, y Czoſnkow rzucaniu
Do bitwy pomogł. Ci Generałowie
W Corpuſie byli Cni Kommendantowie.
I Tym ſpoſobem ieſt uſzykowany
Zołnierz Potężny, y Ordynowany
Z rana do boiu; ták ſię obie ſtronie
Szczerze uderzą; zobopolne bronie
Znidą ſię wzaiem; tu Armatne grzmoty,
Tu nieuſtanne ręcznych Strzelb obroty,
Tu ſię zatrzyma Belloná; y ſkronie
Czyie uwieńczyc Zwycięſkiey Koronie
Rożkaze. Ale wnet po małey chwili

Náſi zwyciężaią.

Bo w pułgodziny Náſzym poſzczęścili
Wyſokie Niebá; gdy z pola zegnany

SZWED z ręczney mocno Strzelby poſtrzelany,
Tak, że ſwą wſzytkę tam Infanteryą
Stracił ná Plácu, á Kawaleryą
Iak bydło gnano do bliſkiego laſu;
I tam pobita, iáko u Táráſu:
Właśnie iák w Matnią do kupy nágnaná,
Mało co uſzło wſzytká wyſtrzelana,
Więc w tey Akcyi ná Dziewięć Tyſięcy
Trupa liczono; á mało nie więcey
Niżeli cztery z Piechot ſię poddało.
Konnych záś z KROLEM iák pouciekało
Wiele, niżey ſię dowiedzieć możemy,
Gdy nad Dniepr ſporo zá Niemi zdążemy.
A ná trzy mile wzdłuż y w poprzek Pole
Trupem zaſłane, krwią ſkropione role
Koło Pułtawy: iáko rynſztokámi
Krew ſię ſączyła do Worzkły brozdámi,
Ná trupie leżą, gęſto ſtraſzne trupy,
Ják iákie gory álbo iák chałupy
Wzdęte: á doły, y wielkie parowy
Trupem zrownáne, á krwią do połowy
Spienione. Tákie Zwycięſtwo! ktorego
Ani wiek dawny, áni podobnego
Przyſzły mieć będzie, y to przyznáć może
Sam Nieprzyiáciel, darowałeś Boże
Szczęściu Monarchy, odwadze Rycerza
Doznaney, ſile Woyſkowey Zołnierza.

Wniewoła wzięci.

Piper Marſzałek Naywyżſzy u Dworu
KROLA Szwedzkiego, y w Woyſku Honoru
Pierwſzego Reyſzeld Hetmán, Generáli
Rozen, Szlipenbach, Sztakielberk doſtáli
Ci ſię w niewolą. Ci Generałowie
Kruz y Hamelton, wybor y Wodzowie
Woyſka Szwedzkiego; Witemberg, Horn, Enſzeld,
Apelgren, Frydrych, Pal, Henryk, Rybenſzeld,
Sas, Adolff, Mode, Brunow, Pułkownicy.
Julius, Wragiel, teraz Niewolnicy.
Johan Wehelmer: Ci ſą Majorowie
Stryk, Brunow, Reyter; Ci Kapitanowie.
A wſzytkich Szarzy możeſz mowić śmiele
Że Ich w niewoli, y Tyſiąc nie wiele.

J tá przez ſzczęście y dowody Twoie
Wielki Monarcho, y potężne boie,
Od wiekow prawie nie praktykowana
Cna Wiktorya Mężnie otrzymana.
A hardość Szwedzka, ktora záwſze chciałá
Aby ná Twoiey byłá, y mięſzkáłá
Stolicy; aż tu z brzegá w Ukrainie
Cále zniſzczała, y ze wſzytkim ginie.
Ta ieſt Pamiątka, ta ſława nie mała:
Puściwſzy Szweda wyniść mu nie dała
Potęga Twoiá, według ſwoiey woli
Zoſtał ná MOSKWIE; ále w Twey niewoli
Monarcho: dáiąc tákowe dowody
Ze był Człowiekiem, á niech ſię przygody
Zawſze ſpodziewa; bo kogo wynieſie
Wzgorę Fortuná, ten ſkutek odnieſie
Ze ciężey padnie z Faetontem, áni
Łacno Bogowie będą przeiednáni,
Bo ſprawiedliwey BOG Naywyżſzy ſtronie
Zawſze poſzczęſzcza, y ma ią w Ochronie.
Acz przy Twey CARSKIEY Wyſokiey Oſobie
Kto nie zwycięży Monarcho gdy Sobie
Pomyśli; ieźli Pán moy będąc Pánem;
A w każdey Woynie dowodnym Hetmanem.
Czy nie mam y Ia? ná te wſzyſtkie boie
Rzucić ſię chętnie łożąc życie ſwoie:
I bez odwłoki, tákowym przykładem
Wielki Monarcho, y odważnym śládem
Káżdy ſię nadał, bo zaraz w te tropy
Padł nieprzyiaciel pod zwycięſkie ſtopy.
Lecz czy ſię godzi Nayiáśnieyſzy PANIE?
CAROWI Mci Kapeluſz przeſtrzelony. Pod czas tey bitwy w niebeſpiecznym ſtánie
Zoſtawáć, gdzie TWOY Kapeluſz przeſzyty
Kulą ná Głowie; á tym známienity
Zoſtáłeś bárdziey Monarcho; bo Nieba
Wiedzą, że Ziemi CIEBIE ieſt potrzeba.
Ktory nie tylko Swe Páńſtwo piaſtuieſz
Lecz y Sąſiedztwá bliſkie konſerwuieſz
Ciebie Mężyku Woyſka ornamencie
pod X. Mężykiem trzy konie zabite Zápomnieć trudno bo w tam tym odmęcie
Mocno ſtáwaiąc, trzy Konie pod tobą

Mężyku padły, Tyś Swoią Oſobą
Ochotnie mocno, ſpieſzno przy Piechocie
Zadnego kroku lub w ciężkim obrocie
Nie uſtępuiąc, przy Swoiey Buławie
W Wieczney Pamiętnym bydź powinien ſławie.
Was nie zapomnę gdyby mi Kompaſu
Czás ſwoy pozwolił y udzielił czáſu,
Do wyſławienia odważni Mężowie
Cnych Akcyi Waſzych Cni Officerowie,
Jákoż bym wſzyſtkim dał Pochwały ſwoie
Gdy by mi trudy Woyſkowe y boie
Nie przeſzkadzały: bo codzienne ruchy
Ná Nieprzyiacioł, y rożne rozruchy
Bárdziey Woienną ochotę wzniecaią
Niż Poetyczney Weny udzielaią
Gdyż y tu u Nas nieprzyiaciel hardy
Już ſię umyka; y ſwe Alabardy
Za Morze nieſie, za pomocą Waſzą
Ktorzy iák ſwoią rzecz trzymácie Naſzą
J pewnie w ktotce damy znáć, że y my
Spolnie iednego z Wami też biiemy.
Acz dość Wam ſławy, doſyć pochwał wiele,
Ze Sami chwalą Was Nieprzyiáciele.
Tę uczyniwſzy pochwałę: z Mężykiem
X. Mężyk zá uciekáiącemi w pogoni. Jdę ku Dniepru ſpieſzno z Kommunikiem
Za Szwedzkim żbiegiem; ktory z pod Pułtáwy
Prędko umykáł áby mu przeprawy
Ná byſtrym Dnieprze wprzod nie ubieżono;
Zkąd by go pewnie dáley nie puſzczono.
Czemu by zabiegł Xiąże więc Marſzuie;
Dniem y nocą, á ow aſſekuruie
Szwed przy fortelu, Swoię ucieczkę przy mocnym fortelu,
Przy ktorym by ſię mogł, lubo w niewielu
Bronić potężnie, á iego tam więcey
Było niżeli piętnaście tyſięcy:
Bo niebotyczne pod nad Dniepru ſkáły
Mocno go zewſząd, ſobą opaſały
J tylko brama Náſzym zoſtáwiona
Z przychodu: ktora y im otworzona
Do weyścia droga. Lecz iáko ielenie
Gdy ich w Dodońſkim, drapieżna rozżenię

Leſie beſtye; błędni tylko w ſwoie
Dufaią nogi, á iednę ná troie
Myśl dziką dzielą, y prędſzym ſą łupem
dognany pod Perewołoczną. Niżby odważnym polec mieli trupem.
Ják tedy ſkoro pod Perewołoczną
Dognan przy Dnieprze drogą nieprzewłoczną
SZWED. Więc tym prędzey Woyſko uſzykuie
Xiąże Meżykoff, y Kommenderuie.
X. poſyła áby ſię poddáli. Do Nieprzyiacioł, áby ſię poddali,
Mowiąc: że iáko wſzyſcy ſię doſtáli
Już w ręce Náſze; ták padną zarazem
Ná plácu wſzyſcy, ieźli ſię żełazem
Chcą bronić, nie dám Kwatery, y wzięci
Nie będą, ále od miecza wycięci.
Ják mogła wiele, y iák przeraziłá
Tá mowa SZWEDOW; y ciężſza im była
Ze ták ſię ſami zamknęli, że áni
Tám, áni ſam: bo zewſząd opaſani,
Tu wodą z przodu, po bokach gorami,
A Moſkiewſkiemi z tyłu náiazdámi.
Generał. Szwedzki Poſelſtwo ſprawia. Więc Kommendator Levenhaupt; Dykiera
Szle Pułkownika; tákże Trauſwetera
J Generała Kreyca; Adjutanta
Duklaſa: z táką więc od Levenhaupta
Jnformacyą iadą: by profili
O Akkord, y tym ſzczęściem zniewolili
Kapituluie. Swoim Xiążęcia. Ten kapituluie
Z Poſłańcy iego, y ták podpiſuie
Ten Akkord: áby Levenhaupt z drugiemi
Broń odrzuciwſzy, z ſtandarami ſwemi;
Z kotłámi, bębny, y z Artyleryą
Z wſzyſtkim Bagážem y z Kawalerya,
Ktora bydź mogła; poddał ſię ſwoiemu
Zwycięzcy; ták że Akkord zdradzieckiemu
Kozakowi ten ſłużyć nie ma; ále
Według ſwych zaſług weźmie płacą w cale
z ſtrony Levenhaupta. Levenhaupt záś ták: By Officerowie
Według ſwey ſzarzy; y Kawalerowie
Przy zwykłey uczcie, á prości Dragani
Dobrym ſpoſobem byli traktowani
Ná parol wzięci. A innym też żeby

Officyerom

Officyerom wolno dla potrzeby
Do Domow iachać; Magáże y konie
Standary, kotły, Pieniądze y bronie
Zwycięzcy oddáć; tákże Ukrainy
Deſertor ma bydź wydány; y inny
Ktory zdradziecko wſzedł do náſzey ſtrony,
Nie ma mieć żádney Akkordem ochrony.
Tym zakonczyli: iák wiele ſplendoru
W dobrey monecie; iák wiele wyboru
Szczerego złota, ſrebrá łamanego
Co Polſka miáła, Sas, Prufy, zacnego,
Litwa, Kościoły, Zámki, Miaſtá, Dwory,
Nie korzyſtował Szwed tymi ſplendory;
A w tych ſię ręce to wſzyſtko doſtało,
Chciwość y ździerſtwo ktorych nie zmazało.
Tym czaſem kiedy ták kápitulował
Levenhaupt; Szwedzki KROL ſię przeprawował *Krol Szwedzki ucieka.*
Przez Dniepr z Mazepą; y w kilká ſet koni
Uſzedł. Generál Wołchoński w pogoni
Z Kawaleryą zá nim; z Kozákámi
Przeprawiwſzy ſię z dwiema ich Pułkámi
Poſzedł ochoczo; w net po małey chwili
W dzikich go polach z ludźmi dogonili.
Dwieście ná plácu trupá; á nie máło
Zywcem w niewolą náſzym ſię doſtało.
Tákim odwodem umknął ſię że áni
Z Mázepą zdrayca, mogli bydź dognáni
Dniem nocą, w nogi, ſpieſząc ták bez miáry
Z garścią Drábántow uſzedł aż w Tatary.

Tegoż Roku 1709. Mazepa Hetman Zaporowſki pożyczył Krolowi Szwedzkiemu (*ut fama ferebat*) dwoch kroć ſtotyſięcy czerwonych złotych *in ſpecie*, w kleynotach *alterum tantum* (Krola ſię trzymaiąc Szwedzkiego) potym w rok umarł oddawſzy w opiekę Krolowi Szwedzkiemu Sieſtrzeńca ſwoiego, to ieſt P: Woynarowſkiego. Jmć też P: Wda Kiiowſki z ludzmi ſwemi do Benderu przebrał ſię.

W tymże Roku in Junio Feltmarſzałek Leytnant Goltz w oſmiu tyſięcy Moſkwy przyſzedł od Kiiowa do Polſki, tráktem mimo Lwow; pod Skwarzawą, nápadł go nie ſpodzianie JmcP: Sapieha Sta: Bobruyſki Hetman ná ten czas Litewſki *in partibus Stanislai Regis*, z Woyſkiem Litewſkim, ktory mężnie ſię potkał z Mo-

kał z Moſkwą, y nie máło Iey ná płacu trupem położył, ále ſam kilku dzieſiąt ludzi ſłuſznych ſtraciwſzy reyterować ſię muſiał; Hetman ten był to prawdziwie *vir belli & Conſilii* radą, y męſtwem nie náruſzone Jmię Sapiehow (*notum per ſæcula nomen*) wſzędzie zaſzczycaiący. *Statius.*

Po otrzymaney wiktoryi Pułtawſkiey *in ſeptembri* Car z Woyſkiem ſwym przybył do Polſki, y woyſko Koronne luſtrował pod Piotrowinem; á potym áż pod Toruń woyſka wſzyſtkie poſzły. Do Torunia powrocił ſzczęśliwie Krol Jmć Auguſt z Saxonii retractando, Traktat Altranſztacki w Saxoniy uczyniony, abdykacyą annihilando, ktorą *vi fatorum & Coactione armorum* uczynić muſiał. Car z tego powrotu niezmiernie kontent y JchmPP: Hetmani. *Annihilacya Abdykacyi.*

Támże w Toruniu JmP: Sta Bobruyſki Hetman Litewſki Sapieha przyſtąpił ex adverſa parte do Krola Jmci y Kommendę Woyſka Litewſkiego oddał pod Buláwę JmP: Pocieia Hetmana W.W.X.L. przez co lubo *tranquillitatis publicæ pars magna acceſsit*, iednakże ieſzcze nie tu był finalnie ugruntowany pokoy; Continuabantur y w dalſzych czaſach woyſk domowych y Cudzoziemſkich *intra viſcera Regni* impetycye; iák to nie nowina Koronie Polſkiey *in æſtu belli* (iák złoto wogniu) bydź polerowaną: *volubilis fortunæ complura exempla retulimus, conſtantis & propitiæ pauca narrare poſsumus*; lubo y w naynieſzczęśliwſzych koniunkturach, wſpaniałym umyſłom ná ſwoim nie zbywa ukontentowaniu: *nihil tam acerbum eſt in quo æquus animus non inveniat ſolatium.* *Valerius Maximus.* *Seneca.*

Tandem Krol Jmć do Warſzawy, JchmPP: Hetmani Koronni część woyſka Koronnego zwinąwſzy, trakt obrocili do Lwowa, Litwa záś do Litwy, á Moſkwa w Polſzcze ſubſiſtebat.

Tegoż Roku powietrże po całey Polſzcze prawie graſsowało w Krákowie, we Lwowie, w Warſzawie y wſzędzie po Miaſtach, Miaſteczkach y wſiach.

Walna rada Warſzawſka. 1710. Złożona od J. K. Mości walna radá Stanow Rzeczypoſpolitey w Warſzawie *ſub titulo* popárcie generalney konfederacyi Sandomirſkiey, ná ktorey ſtánęłá reforma komputu Woyſka Koronnego, y Regularna płaca poſtánowiona, naywięcey z podatku *ultimæ Conſumentiæ*, ktory podátek że nie doſzedł, Woyſko też muſiało licentioſiùs obchodzić ſię z ciężką ruiną kráiu; ná tymże ziezdie Warſzawſkim ponowił Krol Jmć diploma Regium, y pacta conventa dla utwierdzenia Panowania ſwego, *& jurium Majeſtatis cum libertate*; co wydano z druku *ad Volumen Legum.*

Jákoż

Jákoż Pan ten *pro Legitimo Regnante* od Polſki uznany był Duchem wieſzczym (iáko y niektorzy Krolowie Polſcy) że nierzekę Prorockim przepowiedziany od Staniſława Reściuſa Opata Jędrzeiowſkiego, względem czego dáie ſię tu krotka informacya: Żył ten Opat przed Krolem Henrykiem Walezyuſzem, narodu Francuſkiego ktorego przedtym niżli był ná Kroleſtwo, Polſkie obranym, opowiedział temi ſłowy: *Flos Vallis*; Nazywaiąc go ták od Francuſkich lilii herbu Kroleſtwa, y od iego przezwiſka: Valeſius. Po nim náſtępuiącego Krola opiſał temi ſłowy: *Nominis Corona*, á ten był Stefan Batory; bo Stefan z Greckiego Koronę znaczy. Po Stefanie náſtępuiącego ták opiſał: *Exul fortunatus*, álbo Wygnaniec ſzczęśliwy. J był obrany Zygmunt trzeci, ktory był ze Szwecyi ſwego dziedzicznego, Oyczyſtego Kroleſtwa z Rodzicem ſwym Janem Krolem Szwedzkim wygnany od Eryka, tu będąc przychodniem. Panował ná tronie Polſkim ſzczęśliwie przez lat czterdzieści cztery. Po nim że miał Syn Iego pierworodny Krolować Władyſław czwarty, opiſał go dawno tenże Opat temi ſłowy: *Gloria ſuccedens.* Sława náſtępuiąca, zwłaſzcza że imie to: Władyſław ieſt iákoby: władnący ſławą. Jana Kazimierza Iego náſtępcę ták opiſał: *Manipulus ſterilis:* Niepłodny ſnopek, w czym nie tylko herb Iego Oyczyſty wyraził, to ieſt Snopek Jagiellonow, ále y to: że bez potomſtwa umarł. Niemniey przyzwoicie przepowiedział Xiążęcia Jmci Michałá Korybuta Wiſniowieckiego po Janie Kazimierzu obranego ná Kroleſtwo: *Sidus Noctis breve*; bo Iego herb był Kſiężyc, nocny planeta z Krzyżami, ktory krotko ná tronie ſwiecił; z niewygáſłym iednak wiekopomney ſławy ſplendorem. Po nim náſtąpił Jan trzeci, ktorego názwał *manum Congregatorum*; ręką zgromadzonych, to ieſt Woyſk w ták wielu okazyach zá iego Manudukcyą zwycięzkich. Auguſta záś wtorego tenże Opat przepowiedział zowiąc go: *diverſi coloris* rożnego koloru, czyli ná dwu oraz Elektow rożnych Auguſta Elektora Saſkiego y Ludwika Kontego Francuza reſpektuiąc, lub z nich ieden, tron Polſki, z ukontentowaniem całego Kroleſtwa oſiadł; czyli w Auguście Krolu uważaiąc chwalebną odmianę ſekty przedtym Luterſkiey w Kátolicką, ieſzcze przed Elekcyą (z całey Europy zbudowaniem) wiarę; czyli dla inſzey iákiey przyczyny. Po nim náſtępuiącego Krola zowie *ſolus biceps* to ieſt ſam dwugłowi. Co o ſzczęśliwie nam panuiącym teraz Auguście, III. (ktory nie tylko Polſkiey, ále y Ceſarſkiey korony godzien bydź głową) rożni, rożnie explikuią. Sukceſſorem Iego *Predykcya o Krolach Polſkich.*

(*poſt ſera fata*) ma bydź naprzod: *Sonitus Apum:* Pſzczoł brzęczenie, drugi *Cuſtos Vigilantium* Stroż czuiących; ktorych opiſow tłumaczenie czaſy dalſze pokażą.

Tegoż Roku 1710. Woyſko náſze było koło Zamościa, Sokala, Białego Kámienia, á potym pod Buczniową, rozeſzło ſię po Generalnym Kole ná konſyſtencye.

Kommiſsya hybernowa agitowałá ſię w Złoczowie, bo we Lwowie powietrzna byłá zaraza. W ieſieni po rozpuſzczeniu Woyſka wyprawił JmP: Krakowſki H. W. K. JmP: Brzuchowſkiego Stę: Owruckiego ná Woyſko JmP: Wdy Kiiowſkiego 20. chorągwi w gory, ktory ná Węgierſkie granice przerznąwſzy ſię, przednieyſze chorągwie Uſarſkie y Pancerne zagarnął, y pod Kommendę Hetmańſką przyprowadził.

Szwedzkie Fortece wzięte.

1711. Krol Jmć Auguſt z Woyſkiem ſwoim Saſkim poſzedł do Pomeranii Szwedzkiey pod Straſzand *in Communione armorum* Woyſk Moſkiewſkich y Duńſkich; tam że náſzych kommenderowanych poſzło tyſiąc koni pod kommendą JmP: Sierakowſkiego Staroſty Olſzańſkiego; gdzie pomienione Woyſko kilka fortec Szwedzkich formalnym attákiem nayprzod, ápotym przez akkord odebrało, zá doſkonałą dyrekcyą Krola Jmci, ktorego wſławione tyle zwycięſtwy imie meretur w nieśmiertelney tryumfować pámięci. *Quis Marte ſecundo? Quis tantum*

Lucanus. *meruit populorum ſangvine nomen?* Woyſko Koronne z JmPP: Hetmanami iedno było w Wielkiey Polſzcze pod Labiczynem gdzie aſſygnacye ná cztery ćwierci zaſług JmP: Prebendowſki Podſkarbi W: K: Woyſku Koronnemu wydawał. Druga zaś

Aſſygnacye znaczna partya Woyſka Koronnego poſzła pod Horynin w Podole pod Komendą JmP: Chomętowſkiego Wdy Mazowieckiego; potym pod Jazłowcem Obozem ſtanełá z Woyſkiem Litewſkim pod władzą JmP: Ludwika Pocieia Kaſztelana Wileńſkiego H. W. X. L. tamże przytomnego; gdzie JmP: Humiecki Wda Podolſki tanquam Plenipotencyaryuſz od J. K. Mci y Rzeczypoſpolitey był præſens z innemi J. PP. Plenipotencyaryuſzami, do przyimowania Tureckich legacyi y expedyowania onychże; á JmP: Puláſki Podczaſzy Podlaſki Pułkownik Pancerny znaku JmP: Sobieſkiego Czeſnika Koronnego *Officium Secretarii exercebat* w tych expedycyach publicznych przy JchmPP: Plenipotencyaryuſzach.

Tegoż Roku ná początku kámpanii z Jároſławia (gdzie było *Conſilium bellicum* J. K. Mci z JPP: Hetmanami y z Carem Jmcią) poſzedł Car Jmć z Woyſkiem ſwoim do Wołoch aż ku Dunaiu

Car Jmć.

w Państwo

w Państwo Tureckie; y tam między Seretem y Falczą, ták był Woyſkámi Tureckiemi y Tatarſkiemi oblężony, że wielką penuryą żywności dla Woyſka y koni ściſniony, proſił o Traktat, do ktorego Wezyr przyſtąpiwſzy, uięty wielkiemi od Cara ſkarbami, zakończył go tamże (zá co potym ná gardło ſkarany Wezyr w Stambule:) potym Traktacie Car Jmć z Woyſkami Podolem ſzedł w Ukrainę y daley ná Stolicę. Gdzie y pod czas pokoiu, większe co raz á większe, do Woiennych expedycyi præparamenta czynić niezaniechał. *Nunquam Imperator ita paci credat, ut non ſe præparet bello.* *Vegetius.*

Poſłowie do Polakow

Poſłowie: Turecki od Wezyra, y Tatarſki od Hana, przybyli do Jazłowca, do JJPP: Plenipotencyaryuſzow, z Inſtrumentem Legacyi do Krola Jmci y Rzeczypltey, z oſwiadczeniem dobrey y nienaruſzoney przyiaźni, ktorą trzyma Porta Ottomańſká, według Traktatow Karłowickich, J to donoſząc: że w Traktacie z Carem Jmścią niedawno nad Seretem záwartym, wyraźny punkt Wezyr dołożył, áby od tego czaſu Moſkwa w Polſzcze nie była, á ktora ſię znayduie, áby zaraz uſtąpiła z Polſki, do ſwego Państwa. Co wſzyſtko ſwiadczyła Porta ná znak dobrey przyiaźni przeciwko Koronie Polſkiey.

Ze tedy Krol Jmść był w Pomeranii Szwedzkiey, pomienieni JJPP: Woiewodowie Podolſki y Mazowiecki, y Hetman Litewſki iáko Plenipotencyaryi J. K. Mości y Rzeplitey, dáli *nomine publico ſufficienter* reſpons tym Poſłom, Tureckiemu, y Tatarſkiemu, dawſzy im upominki doſyć piekne, *pro Honore Gentis*; odebrawſzy tedy expedycyą, odiachali przy ſłuſznym konwoiu ludzi Woyſkowych. Po ſkończoney tey kampanii roſpuſzczone Woyſko ná konſyſtencye, á JchmPP: Hetmani ná Kommiſsyą, do Lwowa przybyli.

Poſłowie odiezdzaią

1712. Seym w Warſzawie zaczęty pod Laſką, JmP: Denhoffa Miecznika Koronnego H. P. W. X. L. Ktory limitowany, y odłożony *ad ultimam Xbris. Anni Ejusdem.* Ale potym *ſequenti Annô* zerwany ten Seym. Krol Jmść znowu tey kampanii, był w Pomeranii, Szwedzkiey, támże Woyſka, Duńſkie, y Moſkiewſkie, gdzie rożne odebrali fortece y kray záwoiowały. Woyſko Koronne obozowało w Polſzcze. JmP: Brzuchowſki młodſzy, potym Strażnik Woyſkowy ordynowany ná Pogranicze od Wołoch, ktory Staniſławowſką Fortecę od ludzi JmP: Wdy Kiiowſkiego przez akkord wziął. Po kampanii Woyſko rozeſzło ſię. Kommiſsya agitowałá ſię we Lwowie.

Poſeł do Porty.

Tegoż Roku wyprawiony w Poſelſtwie wielkim do Porty

Ottomańſkiey, JmP: Chomęntowſki Wda Mázowiecki, ktory niemal dwie lecie tam zábáwiwſzy, z pomyślną powrocił expedycyą, to ieſt z utwierdzeńiem wiecznego przymierza, według tráktátow Karłowickich.

1713. Ná Wioſnę woyſka Tureckie wielkie przyſzły pod Chocim pod kommendą Apty Paſzy. Ktory zaczął fortyfikowáć tę Fortecę y ſam ſię przy niey zoſtał z niemáłą liczbą Turkow. Ktorych że ſię było obawiáć potrzeba, z rożnych koniektur, áby nie weſzły w Granice Polſkie; za dańiem znáć *de tam ingruenti periculo*, ſprowadzone od J. K. Mści woyſka Saſkie y Moſkiewſkie do dania reſiſtencyi *in caſum* Tureckiey Impetycyi.

Tegoż Roku JmP: Jabłonowſki Wda y Generał Ziem Ruſkich, *Iniſtrè* udany do Krola Jmści, (iák to nie nowina y ſamey niewinności bydź obwinioną: *vexat cenſura Columbas*) że miał ſzkodliwie *cum adverſa Parte* Praktykowáć korreſpondencye, wzięty w ſequeſtr, y do Saxonii záprowadzony do Kieniſzteynu, gdzie przez pułczwarta lata zoſtawał; iákie zaś ponoſił przez ten czas tædia, opiſał ſam *ampliori ſtylo*. Woyſka Koronne, iedne w Ukrainie były dla uſkromienia ſwawoli Kozackiey, drugie ná Pokućiu y Podolu, decertuiąc rożnemi czaſy z woyſkiem JmP: Wdy Kiiowſkiego, ktore z za granicy Wołoſkiey wpadáło w Pokucie.

Juvenalis.

Tegoż Roku JmP: Brzuchowſki Staroſta Owrucki Pułkownik J. K. Mści Pancerny, nieſpodzianie napadł pod Krotoſzynem Partyą JmP: Wdy Kiiowſkiego w Wielkiey Polſzcze, pod Kommendą Im*P:* Grudzieńſkiego Pułkownika Uſsarſkiego; y ImP: Sołtyka Pancernego; że trzydzieſtą tedy kilką Chorągwi ImP: Sołtyk *benevolè* przyſtąpił do Im*P:* Brzuchowſkiego, á potym do Obozu generalnego do Im*P:* Krakowſkiego przyſzedł.

1714. J.W.I.M.*P:* Wda Kiiowſki (*Marte togâq; præcipuus*) powrocił z Turek z deprekacyą J. K. Mości od ktorego mile y wdzięcznie przyięty, ile kiedy za tym przybyciem Imści (Iáko wielkiey apprehenſyi w całey Koronie *P*olſkiey y u *P*oſtronnych narodow *P*ana y Rycerza) *non Poſtrema Pars* uſpokoienia publicznego ſtánęła *in portu tranquillo*. Oboz Woyſka Koronnego w *P*olſzcze, potym pod Záłoſcami; *Tandem* Kommiſsya Hybernowa we Lwowie; y Woyſko rozeſzło ſię, á drugie w Ukrainę dla Buntow Kozackich poſzły pod Kommendą Im*P:* Kalinowſkiego Kaſztelana Kamienieckiego. A potym ordynowany Im*P:* Gałecki Miecznik *P*odlaſki, ktory przez dwie lecie tam w Ukrainie Buntownikow Kozackich, z *P*artyą woyſka *P*olſkiego uſkramiał,

Ovidius.

Kommiſsya.

uſkramiał, y Ukrainę uſpokoił. Białacerkiew oddana tego roku od Moſkwy, náſzym Kommiſsarzom, ná Kommendę ordynowany Im*P:* Deboien Generał Major.

Rok 1715. Oboz Generalny Zátoczony pod Gorzyce; gdzie ściągał Woyſko Im*P:* Młodzianowſki Kaſztelan Lubaczewſki *P*ułkownik, Im*P:* Denhoffa H. *P.* W. X. L. A gdy odiachał z Obozu, zoſtáwił Kommendę Im*P:* *P*iotrowi Sulmirſkiemu, Chorążemu Bracławſkiemu, *P*orucznikowi *P*ancernemu Im*P:* Sty: Sandomirſkiego Lubomirſkiego, Sędziemu Generalnemu Woyſkowemu. Agdy ſię co raz więcey ziezdzało Towarzyſtwa y Deputatow do Chorągwi ſwoich, querulando: że woyſka obcych potencyi, Moſkiewſkie, y inne, wielkie wyciągaią kontrybucye, y nie dopuſzczaią z dobr Krolewſkich y Duchownych wybieráć hyberny, przyſzło do tey rezolucyi całemu Woyſku, że Związek uczyniło, wziąwſzy *per vim* zá Marſzałka Związkowego Im*P:* Władyſława Gorzyńſkiego Chorążego Wſchowſkiego *P*orucznika *P*ancernego Im*P:* Morztyna Wdy Sandomirſkiego, (bo Im*P:* Sulmirſki ná ten czas Reymentarz, ullatenus nie chciał ſię tego podiąć, y wyiechał z obozu) ſubſtitutem obrany Im*P:* Branicki Stolnik Buſki *P*orucznik Uſſarſki Im*P:* Warſzyckiego Kaſztelana Łęczyckiego; w krotce złożony Im*P:* Gorzyńſki z Marſzałkoſtwa; á Im*P:* Branicki (Kaſztelan potym Halicki) obiął Regiment Woyſka; Subſtytutem obrany Im*P:* Krzyſzkowſki Staroſta Włodzimirſki *P*orucznik Uſsarſki Xcia Imci Radziwiłła Kanclerza W. W. X. Lite.

Związek.

Zaczęło było Woyſko to z konfederowane, zrazu znacznie bić Regimenty *exteræ Gentis* ná rożnych mieyſcach, oſobliwie pod Radgoſzczą. Regiment Kawaleryi Kiryſyerow, ná przeciw ktorych wprzedniey ſtraży poſzedł rzeźwo Im*P:* Jan *P*ołochowſki *P*orucznik Im*P:* Kczewſkiego *W*dy Malborſkiego; tákże Im*P:* Michałowſki *P*orucznik Uſsarſki Im*P:* Koniecpolſkiego Wdy Sierackiego, ktorzy Kiryſyerow przerzeczonych, y *P*ułkownika ich zabrawſzy, do Obozu *P*olſkiego Woyſka przyprowadzili, gdzie ich wſzyſtkich wyſtrzelałá czeladz luźna dla zdobyczy, potym JmP: Gorzyńſki z Woyſkiem ktorego nie miał całego, bo go ná rożne poroſsyłał partye, poſzedł pod Tarnow, gdzie ſpędzony z pola. A Iegomość Pan Jozef Bukowſki, Miecznik Sanocki, Porucznik Pancerny Im*P:* Stadnickiego Staroſty Libuſkiego (á teraz roku 1740. Strażnik *P*olny) z trzema chorągwiami ſzwadronu ſwego ſkoczył y nie uſtraſzonym ſercem rzeźwo nátarł ná Szwadrony poſtronne, ktore rozgromił; ále y ſam

Bitwa náſzych z Woyſkami poſtronnemi.

kilkanaście ſzwankow otrzymawſzy ná placu, zá nieżywego zoſtáwiony, potym cudownie mocą Boſką za przyczyną Matki Cudowney Częſtochowſkiey, do ktorey ſię był ná ow czas ofiarował z między Trupow wyprowadzony; wolał ten zacny Rycerz raczey ſię ná śmierć po kawalerſku nárazić niżeli życie ucieczką

Tertulian. ſalwować. *Pulchrior eſt miles in prælio occiſus, quam in fuga ſalvus.*

Konfederacya. *Tegoż Roku* rożne Woiewodztwa w konfederacyą weſzły, ále naypierwey Ruſkie Woiewodztwo pod Laſką ImP: Mikołáia Roſnowſkiego Chorążego Przemyſkiego, ktory rozpiſawſzy do innych Woiewodztw MałoPolſkich Liſty, donoſząc im otey rezolucyi, że *non dantur ſalubriora media proſpiciendi bono publico*, chyba przez ten ſpoſob, pociągnął ledwie nie całą Prowincyą MałoPolſką y część Wielkopolſkiey do tákoweyże Konfederacyi. A tandem ſkupiły ſię Woiewodztwa do Tarnogroda *die* 26. *9bris Annô* 1715. gdzie *formatô Generali Conſiliô* ſpiſana Stanow generalna Rzeczypoſpolitey Konfederacya, do ktorey y ImP: Marſzałek Związkowy z całym Woyſkiem przyſzedł y złączył ſię pod Krześzowem, chcąc wſzyſtko czynic dependenter od ImP: Ledochowſkiego, Podkomorzego Krzemienieckiego, generalney Konfederacyi całey Rzeczypoſpolitey Marſzałka: lecz *non ſuccedebant ex voto belli eventus*, dla ciężkiey nuży Woyſk náſzych, y penuryi *victualium*; bo pod Sandomierzem nie zabroniły Woyſku Cudzoziemſkiemu przeyſcia Wiſły, ktore (gdy odſtąpiły od Zamościa Woyſka náſze) *per ſtratagema* weſzło do Zamościa y Fortecę odebrało. Gdzie depozyta Szlacheckie, lequeſtrowane: y niektore in prædam poſzły. *Tandem.*

1716. Náſtąpił Traktat w Rawie *inter partes belligerantes*, ktory był zákonczony przez Kommiſsarzow K. Jmci, y z Konfederowanych Stanow Rzeczypoſpolitey. Lecz że były w nim punkta *contra decus gentis Noſtræ* nápiſane, nie akceptowały go zkonfederowane Stany y rezolwowały ſię, *per extrema* ſalwować, náchylone Oyczyzny Sortes, iákoż w kilku mieyſcach JJ*PP:* Regimentarze, oſobliwie ImP: Gniazdowſki w Wielkiey Polſzcze, á Im*P:* Sokolnicki koło Kocka, Poſtronne Regimenty gromili. Tákże Im*P:* Zagwoyſki, koło Bełzá dofyć ſtrenue przeciwko nim ſtanął. Im*P:* Michał *P*otocki *P*iſarz *P*olny Koronny, iáko do expedycyi, ták niewczaſow woiennych przyuczony (

Silius. *aſpera ſemper amans & par Cuicunq; periclo Scævola*) wielkie, ná Cudzoziemſkie Woyſka czynił impetycye.

A interea ImP: Marſzałek Generalney Konfederacyi w Włodzimierzu dzimierzu Kommiſsyą Hybernową y lokacyą Woyſka dyſponował, ktora przenieſiona do Lubomla, y tam ſtánęłá dyſtrybuta Woyſku, Hyberny y ſtanowiſk. Z Lubomla potym *in Majo* Imp: Ledochowſki Márſzałek Generalny, Imp: Sulmirſki Chorąży Oſzmiańſki, Marſzałek Generalney Konfederacyey W. X. L. z Jchmpp: Konſyliarzami y Kommiſarzami Rzeczypoſpolitey y Woyſk zkonfederowanych *utriusq; gentis*, przenieśli ſię do Łęczny, gdzie záczęty Trybunał Skarbowy *in ordine* zá- *Trybunał Skarbowy.*
płaty Woyſkowych zaſług; wyprawieni z tamtąd Plenipotentiarii Rzeczypoſpolitey do Lublina, gdzie ziachali byli y Plenipotentiarii J. K. Mości do Traktatu ktorego niezakończywſzy, roziechali ſię *ab utrinque* Plenipotentiarii. Tamże w Łęczny odſtąpiło Woyſko Litewſkie Jmp. Pocieia Hetmana ſwego, y weſzło w związek obrawſzy Marſzałkiem Imp: Potockiego Straznika *W.* X. L. A Imp. *P*ociey Hetman *evadendo periculum* do Krola Imści do *W*arſzawy odiachał.

Tandem do Kraſnegoſtawu przenieśli ſię wſzyſcy ták *Armiſtitium.*
Marſzałkowie iáko y Kommiſsarze, y Konſyliarze *in Auguſto*, Gdzie Kommiſsya Skarbowa zakończona; dwie ćwierci *Februarii & Maii Annô* 1716. poſtánowione do zapłaty woyſku, y Repartycye Skarbowe z podpiſem Im*P:* Marſzałka Generalnego, do *W*oiewodztw y Ziem wydane, iákoż odebrało w tym *W*oyſko Satisfakcyą. *Armiſtitium inter Partes Belligerantes* trwało czas niemały; tylko Imp: Gniazdowſki w *W*ielkiey *P*olſzcze, wſzędzie Woyſka poſtronne gromił. Miaſta; Fortece, formalnym attakiem odbierał: oſobliwie Poznań Toruń, y inne; niemało Regimentow pozábierał pod czas uczynionego Armiſtitium.

Die 5. *7bris eôdem Annô.* Wyprawieni znowu *in pauciori numero Plenipotentiarii*: od Rzeczypoſpolitey do :Warſzawy, gdzie *poſt multas decertationes* z Plenipotencyariuſzami J.K.Mści zakończyli Traktat aż dnia trzeciego mieſiąca Liſtopada tegoż *Traktat.*
roku; ktory to Traktat, mogł bybył ſzczęśliwie *ſuccedere in rem* Rzeczypoſpolitey, tylko że okkazya Woyſk Koronnych y Litewſkich pod Kommendą Jmp: Potockiego Strażnika W. X. L. Marſzałka Woyſk zkonfederowanych W.X.L. będących, z Woyſkami poſtronnemi *non ex voto* nádała ſię, dla emulacyi niektorych Officyerow Polſkich względem Kommendy. Polſkie tedy y Litewſkie Woyſko, reyterować ſię muſiało, nie bez ſtraty ſłuſznych ludzi, co ſię ſtáło pod Kowalowem w Pruſiech.

Jchmpp: Marſzałkowie Konfederacyi Koronney y Litewſkiey zbliżyli ku Warſzawie do Węgrowa, á potym ná Pragę

dła finalnego uſpokoienia ſię; ac tandem wkroczono w Seymowe Intereſsa, ktore koncertowane w Warſzawie u JchmPP: Plenipotencyaryuſzow; *ad decidendum* zaś poſłáne ná Pragę do JmP: Marſzałka, Kommiſsarzow y Poſłow z Woiewodztw y Ziem zgromadzonych; do zakończenia tedy Traktatu materye Seymowe wzięły czaſu dwa mieſiące *Cum fortunatiſsimo eventu*, przy zgodzie *idem ſentientium*, ktora iáko ieſt pomyślności inkrementem, ták bez niey y naywiękſze ſukceſsa upadáią: *Concordiâ* *Saluſtius.* *res parvæ creſcunt*; *diſcordiâ*, *maximæ dilabuntur*.

Rekoncylia-cya. *Roku* 1717. *ima Febr:* Z Pragi przyſtąpiły Stany zkonfederowane Rzeczypoſpolitey z ſubmiſsyą y rekoncyliacyą do J.K. Mści y zaraz tegoż dnia do Izby Senatorſkiey wſzyſtkie *Tres ordines Regni* zgromadziły ſię, gdzie JmP: Ledochowſki Marſzałek *Statuum Confœderatorum*, á oraz y Seymowy ná ten czas, (Wda potym Wołyńſki) przywitał Krola Jmści y całą Rzeczſpolitą, á potym czytany cały Traktat y wſzyſtkie konſtytucye Seymowe. Głoſu żadnemu z Senatorow, náwet y ſamemu Xciu Jmści Prymaſowi nie pozwolił *Equeſtris ordo*; ták po przeczytaniu Konſtytucyi żegnał Krola Jmści y całą Rzeczpoſpolitą, ten że JmP: Ledochowſki, o ktorym ſłuſznie mowić ſię mogło: *Vir fuit, & tanta eſt animi Conſtantia, quantum acer erat; Belloq;* *Ovidius.* *ferox, ad vimq; paratus.* Pod czas tego Seymu zwinione cáłe Woyſko Koronne y Litewſkie, á de nowo liſty przepowiednie nowym y niektorym dawnym Rotmiſtrzom wydawane od J. K. Mści, komput redukowany do Oſmnaſtu tyſięcy, zwinięto zaś dwieście trzydzieści Chorągwi Polſkich, y Regimentow bardzo wiele; przez co tandem mizerna Polſka *per tot calamitates* wyniſzczona *reſpiravit*.

Lokacya Woyſka. Lokácya temu Woyſku nowey Erekcyi, raz ná záwſze poſtánowiona, ktoremu aſsygnacye na leże, y liſty przepowiednie Krolewſkie wydawał JmPan Franciſzek Pułaſki Podczaſzy Podlaſki Konſyliarz z Woiewodztwa Ruſkiego do generalney Konfederacyi; ktory od Rzeczypoſpolitey y od Woyſka deſtynowany był do formowania tych *ſemel pro ſemper* konſyſtencyi, y do innych expedycyi Woyſkowych.

Ewakuacya Woyſka po-ſtronnego. *Tegoż* prawie dnia zaraz po ſkończonym Seymie tym Traktatowym, Woyſka Saſkie ruſzyły do Saxonii, *juxta nexum* tegoż Traktatu, y chroniąc ſię wſzelkich exakcyi, prowiantow, *à de proprio* w Marſie uſtępuiąc ſię zá Granicę, *ad propria* poſzły. Tymże ſpoſobem y Moſkiewſkie Woyſka, ále aż we dwie Niedzieli ruſzyły ſię z Polſki do Moſkwy, ktore przez ták długi czas wyciągániem ciągá niem prowiantow, náprzykrzyły ſię Polſzcze; nagle porzuciwſzy magazány ládowne wyniść muſiały.

Pokoy A zátym, ſtanął zá łáſką Bożą pożądany w Rzeczypoſpolitey Pokoy, *& ſua Legibus rediit forma*; od tąd *pax alta per* *Lucanus.* *omnes & tranquilla quies populos*, przez długi czas w Polſzcze pánowałá; przy łáſkáwych y przezornych ná wſzyſtko Rządach Krola Jmści Auguſta II.

Nil mæſtum! quid enim quamvis infida leviſq;
Cæſare tam dextro poſsit fortuna timeri? *Statius.*

Tegoż Roku Xiążę Eugeniuſz z Woyſkami Ceſarſkiemi wdzień S: Wawrzyńca Woyſka Tureckie obozem ſtoiące pod Belgradem *funditus* znioſł; oboz wſzyſtek Turecki z wielkiemi ſplendorami, amunicyą, y Działámi, ktorych było 183, Ceſarſkim *in prædam ceſsit*; á ſamych Turkow ná mieyſcu czterdzieści y dwa tyſiące, to ieſt Janczarow y Janczar Agow zabitych znaleziono, oprocz iazdy; z Ceſarſkiey ſtrony ná oſm tyſięcy legło; potey batálii miáſto Belgrad przez akkord poddało ſię Ceſarſkim. Potym ſtanął Traktat Paſsorowicki.

1718. Ten Rok z łáſki Bożey ſpokoynie zaczęty, yſkończony. Woyſko ná ſwoich leżach *ſubſiſtebat*, Powietrze tylko w niektorych mieyſcach, oſobliwie w Podolu graſsowało.

Annô Eôdem Seym w Grodnie złożony, ktory *poſt expirationem* ſześć Niedzielnego czaſu limitowany, czas y mieyſce reaſsumpcyi onego, *arbitrio* J. K. Mści zoſtáwiono. Ten Seym pod łaſką JmP: Zawiſzy Staroſty Mińſkiego agitował ſię.

Krol Szwedzki zabity. *Tegoż Roku* Krol Szwedzki Karol dwunaſty, dobywaiąc Fortecy Frydrychſztąd názwaney w Nowergii będącey, od Duńczykow zdziałá kulą zábity poległ dnia 12. *Xbris.* Potym Sioſtra Iego za Xiążęciem Heſsenkaſel będąca *ſucceſsit* ná Koronę Szwedzką. Przy ták ſtraśliwym upadku ſwoim, wielki ten (oraz zwyciężony) Zwycięzca doznał tego, co mowi *Petiot*; *Nihil tam* *Petiot.* *propinquum eſt caſui quam quod ſummum eſt.*

Krol ten ſłuſznie *terror Gentium* zázwany, ále ſtraſznieyſzy (zwiękſzym ſzczęściem ſwoim) zoſtawał by Narodom, gdyby był ná Swiątynie Pańſkie dyſkretnieyſzy; odezwał ſię ztym, że miał aż ná Watykanie Szpadę ſwoię zawieſić, lecz nie zgadł przeciwnych, zamyſłom Iego, wyrokow Boſkich. Należało mu wiaſnie dáć przeſtrogę w podobny ſpoſob, w iáki niegdyś odpowiedział Celeſtyn IV. Papież Fryderykowi Ceſarzowi. Gdy Ceſarz ten odgrażał ſię Celeſtynowi temi wierſzami:

Roma diu titubans variis erroribus acta

Długoſſus.

Corruet, & Mundi deſinet eſse Caput
Fata docent, Stellæq; volunt, aviumq; volatus
Quod Fridericus ego Malleus orbis ero

Náto táką mu dał Ociec Swięty replikę.

Niteris incaſsum Petri ſubmergere navem
Fluctuat, aſt nunquam mergitur ipſa ratis
Aſtra Silent, nil fata monent, nil prædicat Ales
Solius eſt proprium noſse futura Dei:

Tegoż Roku Krolewic Jmść á teraz Krol Polſki Auguſt III. Wziął *in Sociam vitæ* Ceſarzownę, teraźnieyſzą Krolową Maryą Jozefę Auſtryacką, Corkę Jozefa Ceſarza. Właſnie ná ow czas, ná życzliwych Sercach ryſować należało *votum*, ná iákie niegdyś w Panegyriku ſwoim zdobył ſię Klaudyan przy Zaślubieniu Maryi, Auguſtowi Honoriuſzowi.

Claudianus

O Digno nectenda Viro, tantiq; per Orbem
Conſors Imperii. Iam te venerabitur Iſter,
Nomen adorabunt populi, jam Rhenus & Albis
Serviet; in medios ibis Regina Sicambros;
Quid numerem Gentes Atlanteosq; receſſus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.

Lubo doſyć drogim ſą Poſagiem wzaiemne oboyga Kroleſtwa Jmściow nieoſzacowane przymioty, ile Cnot; tyle pereł Koronie Polſkiey przynoſzące: *virtutes in viris plebeiis argentum eſt, in viris nobilibus aurum, in Principibus verò gemmæ pretioſæ.*

Vegetius.

Roku 1719. Seym reaſsumowany po ſześciu Niedzielach, zerwany ná władzy Hetmańſkiey, ktora attenuata przez JmP: Fleminga: Woyſko ná ſwoich leżach zoſtawało w Ukrainie, iednak w Podolu *ad omnem Caſum* ściągnął Chorągwie do obozu JmP: Krakowſki H. W. K. Zábiegaiąc ſwawoli Kozackiey y opryſzkom álbo Haydamakom. W Podolu powietrze było y w Krakowſkim.

Tegoż Roku wyprawiony JmP:. Chomęntowſki Wda Mazo-
Poſeł do Cara. wiecki do Cara Jmści *in Charactere* Wielkiego Poſła z utwierdzeniem záwartego Sojuſzu J. K. Mści y Rzeczypoſpolitey z Carem Jmścią.

1720. Seym z kadencyi według Prawa, záczęty dnia 3. *8bris*
Seym. w Warſzawie, ná ktorym, że nie przywrocona zupełnie Komendá Woyſka, oſobliwe Cudzoziemſkiego záciągu *Legitimæ poteſtati* Wodzow Koronnych, z ręku JmP: Fleminga Koniuſzego W. X. L. Feltmarſzałka Woyſk Saſkich; nie przyſtępuiąc do żadnych Materyi Seymowania *Equeſtris Ordo*, náwet áni obrania nowego Marſzałka, wołał *detrimentum pati* w rozeſzłym Seymie, á niżeli uprzywileiowaney *ab antiquo* od Rzeczypoſpolitey, Prawami mocno obwarowaney Hetmańſkiey władzy odſtąpić, náczym *conſiſtit Cuſtodia Patriarum Legum.*

Władza Hetmańſka.

Tegoż Roku circa initia Seymu tego powrocił JmP: Wda Mazowiecki, od Cara Jmści; rezolucyi; nie czynił tey ſwoiey Legacyi, kiedy Seym nie doſzedł; prywatnie tylko *referebat:* że Car Jmść Moſkiewſki nienaruſzenie trzyma záwarte przymierze z J. K. Mością y Rzecząpoſpolitą, niewolnikow wſzyſtkich, ktorzy ſię z Polakow znaydowáli ná Stolicy, wypuścić kazał; y we wſzyſtkich proponowanych punktach, wſzelką pokazał łátwość.

Poſeł powrocił.

Tegoż Roku Partye Woyſk Koronnych Ordynowane od JmP: Adama Sieniawſkiego Kaſztelana Krakowſkiego H. W. K *in Securitatem* Ukrainy y pogránicza od Wołoch; nad ktoremi dał generalną Kommendę JmP: Marcinowi Brzuchowſkiemu Staroście Mierżwickiemu, Strażnikowi Woyſk Koronnych.

Roku 1721. Potym zerwanym Seymie Krol Jmść wyiechał do Saxonii, á potym do Kalzbrockich wod dla ſalwowania zdrowia ſwego.

Eodem: Xiąże Jmść Staniſław Szembek Arcybiſkup Gnieźnieńſki Prymas Korony Polſkiey y W. X. L. 4. *Auguſti* w Skierniewicach *mortalitatis viam ingreſsus*, lubo z nieukoionym Rzeczypoſpolitey żalem, iednakże z nieuchronnym Statutu Boſkiego wykonániem *Quisquis aliquem queritur mortuum eſſe, queritur hominem fuiſſe.*

Smierć Prymaſá Szembeká.

Seneca.

Tegoż Roku: też Partye Woyſk Koronnych pod czas Kampanii Ordynowane dla zaſczytu Ukrainy, y pogranicza od Wołoch y Turkow; nad ktoremi miał Kommendę generalną JmP: Michał Błędowſki, Łowczy Halicki, Regimentarz *bello ferox, acerrimus armis*, ktory doſyć chwalebnie y doſtatecznie *inſtitit* włożoney ná ſiebie obligacyi.

Tegoż Roku Car Jmść Moſkiewſki uczynił Traktat po-
Traktat Moſkwy z Szwedami koiu z Koroną Szwedzką, bez wiádomości Krola Jmści Polſkiego, y Rzeczypoſpolitey, *Contra ligamentum* ſojuſzu, ktorym ſię obligował tenże Car Jmść, w żadne Traktaty ze Szwedami nie wchodzić, *inſcia Republicâ Polonâ*, aż do ſkończenia Woyny; A náwet ſubmitował ſię *avulſa* Rzeczypoſpolitey od Szwedow przez tęz Woyne rekuperowane, Krolowi Jmści Polſkiemu y Rzeczypoſpolitey ze wſzyſtkiemi Fortecami, *absq; quavis prætenſione* oddáć; y do nich ſię nidgy *in poſterum* nie intereſo-

wáć; Czego nie dotrzymał, y pomienionemu Sojuſzowi w tym punkcie y innych *Contravenit.*

Eôdem Annô wyprâwiony JmP: Krzyſztof Popiel, Staroſta Tuczapſki Pułkownik Uſſarſki J. W. JmP: Wdy Mazowieckiego, *Ablegat do Porty.* *characteriſatus Titulô Internuncii ex Senatûs Conſilio*, od Krola Jmści Auguſta wtorego y Rzeczypoſpolitey; ták do Porty Othomańſkiey, iáko też do Hana Krymſkiego Kafan Giercia, z oſwiadczeniem ſtateczney przyiaźni, podług Traktatu Karłowickiego wiecznego pokoiu; ktory iáko przez dwoiákie Poſelſtwa wielkie, od Krola y Rzeczypoſpolitey wyprawione, raz przez JmP: Rafała Leſzczyńſkiego Wdę Łęczyckiego generała Woiewodztw Wielkopolſkich, w roku 1700, drugi raz przez JmP: Staniſława Chomętowſkiego Wdę y Generała Xięſtwa Mazowieckiego, w roku. 1713. u Porty był Konfirmowany, y ratyfikowany; ták áby tenże pokoy we wſzyſtkich punktach, *inpoſterũ intaminatè manuteneatur. Interim* pomieniony JmP: Popiel *Internuntius*, dla nie odebraney ze ſkarbu expedycyi nie mogł ſię wybráć, aż *ſequenti Annô.*

Roku tedy 1722. Tenże JmP: Pułkownik Popiel *intra ſolennia Paſchæ* ruſzył ſię z Tuczap do Chocimia *profecuturus* dalſzą drogę ſwoię w nie małey aſsyſtencyi ludzi Woyſkowych, y ſwoich domowych, doſyć pięknie y ozdobnie *pro honore gentis*, ktory ták do domowych, iáko też do Krola Jmści y do Hetmanow, z Konſtantynopola dał o ſobie znáć, że z honorem, od Porty przyięty, y publiczną miał audyencyą u Wezyra; á u Ceſarza w krotce mu deklárowana audyencya. Rezydencya mu naznaczona ná Galacie *exquo* w Stambule wielkie podczasten było powietrze.

Eôdem Annô Krol Jmść Auguſt *periculoſiſsime* zachorował, że ledwo *Conſiliô Medicorum* ſalwowany, á ſkoro ozdrowiał, expedycyą ná Seymiki przed Seymowe wygotowáć w kancellaryi Koronney kazał; ktore Seymiki *die* 24. *Auguſti* expedyowane, ále ich bardzo ſiłá zerwanych:

Sam Krol Jmść *primîs Iulii* z Saxonii w Warſzawie ſtanął.

Koło Generálne. Koło generalne Woyſkowe 30. Julii pod Lwowem odprawione *in præſentia* JchmPP: Hetmanow Koronnych obudwuch, przy licznym konkurſie JchmściowPP: Officyerow, y kompanii Woyſkowych, także Woyſka Cudzoziemſkiego *Authoramentu*; ná ktorym kole, dawne punkta do Inſtrukcyi ná Seym w Intereſsach woyſkowych Konfirmowane; Poſłow z tąż Inſtrukcyą, z Woyſka *utriusq; Authoramenti* trzydzieſtu piąciu obrano.

W tymże

W tymże Roku 5ta 7bris urodził ſię Krolewic Jmć (Syn teraznieyſzego Krola Polſkiego Auguſta III.) Fryderyk Chryſtyan; *Stemmate Materno felix, Virtute Paterna*; o ktorym przy pierwſzym ná świat weściu mowić ſię mogło. *Statius.*

Jam te blanda ſinu Tyrio, ſibi Gloria felix *Jdem.*
Educat, & cunctas gaudet ſpondere curules.

A iáko *liberis nihil carius humano generi*, ták Nayiaśnieyſzych *Livius.* Rodzicow; dla publicznego ukontentowania na zaſzczyt y ozdobę *ſummi & inclyti Nominis*, y w innych latách narodzeniem ſwoim zbogáciłá *aurea Proles:* iáko to, w roku 1730. 25. *Aug.* Krolewic Jmć Xawier Auguſt; w roku 1733. Krolewic Jmć Karol; w roku 1738. 2. *Iulii* Krolewic Jmć Woyciech, Kazimierz, Jgnacy; w roku 1724. 14. *9bris.* Krolewna Jeymć: Maria Amelia (ktora w roku 1738. poſzła zá Krola Oboyga Sycylii); w roku 1727. 12. *7bris.* Krolewna Jmć Maria Małgorzata; w roku 1728. 29. *Aug.* Krolewna Jmć Karolina; w roku 1734. 10. *Decemb.* Krolewna Imć Eulalia; w roku 1736. 10. *Mart:* Krolewna Imć Kazimira Scholaſtyka; w roku też 1739. urodził ſię Krolewic Imć: w Hubertsburgu.

His placidùs GENITOR mores; largumq; nitorem
Monſtrat AVUS; pulchræ ſtudium virtutis UTERq; *Statius.*

Roku tegoż 1722. 5. *8bris* ná termin Seymu *ad mentem novellæ Legis*, zá uniwerſałami I. K. Mści Auguſta wtorego, ſtanęły *Seym w Warſzawie.* zgromadzone ſtany Rzeczypoſpolitey w Warſzawie, y ſkupiwſzy ſię *non pauco numero equeſtris ordo*, *ad Officinam Legum*, (lubo dla zerwanych Seymikow, wielu nie było Poſłow, iáko to Wielkopolſkich, Ruſkich, Pruſkich, Mazowieckich, á náwet Krakowſkich, Sandomirſkich y nie ktorych Litewſkich) obrał *unanimi voto* za dyrektora Poſelſkiego, ImP: Franciſzka Maximiliana Hrabię z Tęczyna Oſsolińſkiego, Podſkarbiego Nadwornego Koronnego; Sandomirſkiego, Chmielnickiego &c. Staroſtę. Po ktorego obraniu Izba Poſelſka do żadney niechciałá przyſtąpić Materyi, pokiby Interes władzy y zupełney kommendy Hetmańſkiey, nad Woyſkami Rzeczypoſpolitey *Utriusq; Authoramenti* nie był zupełnie od I. K. Mci uſpokoiony. To ieſt áby ImP: Fleming Koniuſzy W. X. L. Felt Marſzałek Woyſk I. K. Mci Saſkich, by naymniey ſię do Kommendy Woyſka Rzeczypoſpolitey Cudzoziemſkiego *Authoramentu* (ktorą ſobie *illegitimè & abuſivè* uſurpował:) nie intereſował; y Ordynans Hetmańſki ná krotki czas ſobie *antecedenter eo Nomine* dany, áby *ex nunc* w Izbie Poſelſkiey oddał. Co gdy *non ſubſecutum*, Więc Izba Poſelſka maiąc ten interes władzy, za własny Rzeczypo-

ſpolitey interes, bo w nim *vertitur Securitas & Cuſtodia* Praw Oyczyſtych, nie wchodząc *in Tractum* żadnych obrad Seymowych, áni w żadne zwyczayne *præliminaria*, nie odſtąpiłá tey materyi utrzymania y ubezpieczenia zupełney Kommendy Hetmańſkiey, ktora we wſzyſtkich Inſtrukcyach Wdztw y Ziem ták w Koronie, iáko y w W. X. L. Ich MośćmPP: Poſłom *ante omnia* zalecona, áby ią utrzymali y *quam firmiſsimè* aſsekurowali *in Tuitionem Patriarum Legum*. Ták tedy *poſt multa Certamina* po wyściu ſześciu Niedzielnego czaſu, ten Seym *irritô eventu* rozſzedł ſię, dolendo Rzeczypoſpolitey fato. W tydzień zaś po rozeſzłym tym Seymie, było *Senatûs Conſilium*, *in ordine providendæ Securitatis internæ & externæ ad omnem perimentem caſum* JmPP: Poſłowie Woyſkowi Koronni y Litewicy, mieli audiencyą prywatną u J K. Mści, ktorym zwyczayny traktament *ex Senatûs Conſilio* naznaczony, áby go ſkarb Koronny zápłacił.

Seym ſię rozſzedł.

Relacye podwoynego Poſelſtwa, ták do Porty Ottomańſkiey ieſzcze *in annô* 1713. iáko też do J: Ceſarſkiego Wieliczeńſtwa w roku 1720. przez JmP: Stanisława Chomętowſkiego Wdę y Generała Ziem Mazowieckich, Poſła wielkiego expedyowanego *ex Caſu* nie doſzłych Seymow, dotych czas nie uczynione. W czym iák walny *obtenditur* publiczny interes utrzymania pokoiu z ták niebeſpiecznemi ſąſiadámi.

JmP: Popiel Staroſta Tuczapſki Ablegat do Porty, powrocił *circa expirationem* Seymu do domu; y ten nie dał Relacyi *Commiſsi negotii*; iednak to *optimè* z prywatney Imci powieści *conſtat*, że u Porty doſyć *honorificè* przyięty w Konſtantynopolu, y traktowány; to tylko było mu *non ex congruo*, że ſię pod bytność iego, ſtraſzne tam wſzczęło powierrze; Jż muſiał przez wſzyſtek czas rezydencyi ſwoiey być ná Galacie; miał iednak Solenną audyencyą, naprzod u Wezyra; á potym u ſamego Soltana, *aliàs* Ceſarza Tureckiego, y expedycyą w intereſach publicznych Rzeczypoſpolitey odebrał pomyślną, z deklaracyą záchowania wiecznego pokoiu, według Traktatow Karłowickich, z wſzelkim beſpieczeńſtwem oboyga Państw; ták Korony Polſkiey, iáko też Tureckich. A lubo ſzczęśliwie tenże JmP: Ablegat Popiel do domu zdrowo, z aſsyſtencyą ſwoią powrocił, iednak ludzi mu w drodze, (gdy z Konſtantynopola powracał) dziewiętnaſtu zarażonych formalnym powietrzem pomarło. Potym tenże ImP: Popiel, iachał do Krola Jmści, do Warſzawy gdzie oddał reſponſa od Porty, ták Iego K. Mści iáko też JmPP: Miniſtrom *ſtatûs*, á oſobliwie JmP: Sieniawſkiemu H. W. K. potwierdzaiące, ſtateczne dotrzymanie pokoiu, y gruntowną z J. K. Mścią y Rzecząpoſpolitą przyiaźń.

Ablegat powrocił od Porty.

Tandem Krol Jmść w Niedzielę *die 6. Xbris Anni ejuſdem* 1722. uczynił dyſtrybutę wakanſow Duchownych, y Swieckich; konferowawſzy Prymacyalną godność z Opáctwem Tynieckim, po Xciu Imści Staniſławie Szembeku ImX: Theodorowi Potockiemu, Biſkupowi Warmińſkiemu, Warmińſkie Biſkupſtwo ImX: Krzyſztofowi Szembekowi Biſkupowi Przemyſkiemu; (Prymaſowi teraz y Arcybiſkupowi Gnieznieńſkiemu) Biſkupſtwo Poznańſkie ImX: Tarłowi Biſkupowi Kiiowſkiemu; Biſkupſtwo Płockie, ImX: Załuſkiemu Proboſzczowi Płockiemu aliàs Xciu Sieluńſkiemu; Biſkupſtwo Przemyſkie ImX: Fredrowi, Biſkupowi Chełmińſkiemu; Biſkupſtwo Chełmińſkie ImX: Kretkowſkiemu Suffraganowi Gnieznieńſkiemu; Biſkupſtwo Chełmſkie ImX: Szaniawſkiemu Suffraganowi Lwowſkiemu; Biſkupſtwo Kiiowſkie ImX: Ożdze Proboſzczowi Lwowſkiemu; Proboſtwo Płockie aliàs Xięſtwo Sieluńſkie Xciu Imści Czartoryiſkiemu Kawalerowi Maltańſkiemu.

Wakanſow Dyſtrybutâ

Swieckich zaś wakanſow táka dyſtrybuta; Woiewodztwo Wileńſkie ImP: Pocieiowi H. W. W. X. L. Kaſztelania Wileńſka Xciu Czartoryiſkiemu; Wdztwo Kaliſkie po ImP: Hrabi Leſzczyńſkim, ImP: Szołdrſkiemu Kaſztelanowi Gnieznieńſkiemu á Gnieznieńſka Kaſztelania ImP: Ponińſkiemu Kaſztelanowi Przemętſkiemu; Woiewodztwo Malborſkie po ImP: Kczewſkim ImP: Prebendowſkiemu Wdzie Jnflantſkiemu, á Jnflantſkie ImP: Morſztynowi Staroście Czorſztyńſkiemu; Kaſztelania Zarnowſka ImP: Stępkowſkiemu, Kaſztelania Kiiowſka ImP: Steckiemu, Chorążemu Kiiowſkiemu; Kaſztelania Słońſka ImP: Sebaſtianowi Charczewſkiemu Podſtolemu Sanockiemu; Kaſztelania Czerſka, ImP: Rudzińſkiemu Podczaſzemu Czerſkiemu. Inne Kaſztelanie tákże Urzędy; Koronne, Litewſkie y Ziemſkie porozdawane.

Eôdem Annô 1722. Car Imść Moſkiewſki Piotr Alexiewicz prowadził Woynę z Perſami nie názbyt iednak z pomyślnym ſkutkiem imprez y batálii odprawionych tey Kampánii.

Annô 1723. Krol Imść odprawiwſzy Solennia Narodzenia Pańſkiego w Warſzawie, w dzień Trzech Krolow, to ieſt 6. *Januarii* po pułnocy wyiachał do Saxonii pocztą, podpiſawſzy *Circulares* do ImPP: Senatorow oznaymuiąc o wyieździe ſwoim, także wydawſzy Uniwerſały náSeymiki *relationis pro die* 22. *Februarii*.

Tegoż Roku 1723. Trybunał Koronny Lubelſki agitował ſię pod laſką I. W. ImP: Michała Potockiego Piſarza ná ten czas Polnego

Polnego Koronnego, ktorego wiazd *ſolito more* w Niedzielę Przewodnią w Wielkiey frekwencyi Im*PP:* Senatorow y Urzędnikow Koronnych, także Szlachty wielu *ſolenniſsimè* odprawił ſię.

Trybunał Lubelſki. Reaſsumowany tenże Trybunał, przez wſzyſtek czas *interrupto curſu* ſądził ſprawy, z dawnieyſzych y poźnieyſzych wpiſow, według Prawa y ſprawiedliwości S: bez żadnych korrupcyi y depaktácyi; na co byłá pilna *animadverſia*, áby we wſzyſtkim *ſatisfiat* Prawu, *ad nexum* wykonaney Przyſięgi Im*PP:* Deputatow y opiſania Ordynácyi *ſine acceptione Perſonarum* y bez uwodzenia ſię żadnemi reſpektami: *ponat Perſonam amici, qui induit Judicis*

Cicero.

Radomſki. *Tegoż* Roku 1723. Reaſsumowany Trybunał Skarbowy Radomſki *in loco per Legem deſignato* w Radomiu, gdzie Præſydentem był Imć Xiądz Rupniewſki Biſkup Łucki, á Marſzałkiem Im*P:* Staniſław Potocki Halicki, Sniatyńſki y Kołomyiſki Staroſta, z ktorego Dyrekcyi wſzyſcy *Litigantes*, oſobliwie całe Woyſko z otrzymanych ták wielu Dekretow doſyć kontenci byli. Obadwa Ci Ihcm*PP:* Marſzałkowie pomienionych Trybunałow Lubelſkiego y Radomſkiego, przez ſwoie ták chwalebne dyrekcye zárobili ſobie, u całego świata Polſkiego, ná nieśmiertelną, wielkiemu Imieniowi ſwemu ſławę, *pro ſumma æquanimitate* w utrzymywaniu *in ſuo vigore* Prawa y ſprawiedliwości, nie pobłażáiąc exorbituiącym, áni też ſzkodząc niewinnym. Iákoż ieżeli kiedy, to *circa dijudicationem cauſarum* chronić ſię należy owey Laktancyuſza cenſury: *Nocens eſt, qui aut innocenti nocet, aut nocenti parcit, ut pluribus noceat.*

Lactantius.

Eôdem Annô Stanęły Seymiki Deputackie, z Dobrzyńſkiey obrany Deputatem ná Trybunał Koronny JmP: Jozef Potocki Woiewoda Kijowſki, ktory w Piotrkowie ſtanął Marſzałkiem tegoż Trybunału Koronnego.

Roku 1724. *die* 19. *Ianuarii* Krol Jmć Auguſt II. Szczęśliwie z Saxonii w Warſzawie ſtanął. Przywitany od Xcia Jmści Prymaſa Teodora Potockiego Arcybiſkupa Gnieźnieńſkiego y od innych JchmPP: Senatorow y Miniſtrow *Statûs.*

Wiazd Marſzałka Trybunałſkiego. *Tegoż Roku* JW. JmP: Jozef Potocki, Wda Kiiowſki (á teraz Hetman Wielki Koronny) Marſzałek Trybunału Koronnego do Lublina ná Trybunał podług Prawa y zwyczaiu w Przewodnią Niedzielę wiezdzał, Ktorego wiazdu oſobny ieſt Dyaryuſz niepamiętanych nigdy prawie ſolennych y ozdobnych apparencyi, własnym koſztem ſporządzonych, iáko to w ludziach ſtroynych bogáto; ſwoich Nadwornych Janczarach, w Regimentach pieſzych regularnych, w Raytaryach, y Dragoniach, Chorągwiach Polſkich y Wołoſkich ſwoich Nadwornych; y Innych Woyſkowych komputowych ludzi; oſobliwie zaś w powodnych koniach bardzo dzielnych, Tureckich, Hiſzpańſkich, Neapolitańſkich, y Polſkich z ſiedzeniami ſzczerozłotemi y rzędámi dyamentámi y innemi drogiemi kámieniami ſadzonemi, dywdykámi bardzo bogátemi z kałkánami, buzdyganami, ſtroiem Tureckim, ledwie kiedy w Polſzcze widanym, bogáto ozdobionemi; W aſsyſtencyi zaś ſamych JchmPP: Senatorow było dwudzieſtu kilku Koronnych y Litewſkich; Także Urzędnikow Koronnych, Ziemſkich y wielu Szlachty godnych, ktorych wſzyſtkich *cum ſummo plauſu*, tenże JmP: Marſzałek *lautiſsimè* tráktował. Sądy Trybunalſkie *Ordinario curſu* agitowały ſię według opiſaney Ordynácyi y bez żadney mutácyi Regeſtrow; *Cum omni obſervatione ligamentorum* wykonaney przyſięgi JJPP: Sędziow Trybunalſkich, z unikániem wſzelkich korrupcyi, więcey ſobie prawo y Swiętą ſpráwiedliwość ſzacuiąc, niż profity doczeſne. *Plus apud bonos pietatis jura, quàm omnes opes valent.* *Juſtinus.*

Tegoż roku odprawował ſię akt weſelny JmP: Denhoffa Woiewody Połockiego Hetmana Polnego W. X. L. z Jmością Panną Zofią Sieniawſką Kaſztelanką Krákowſką, Hetmanowną Wielką Koronną, ktorego áktu iáko oſobliwſzey godnego pamiątki, kładzie tu ſię dokładnieyſze opiſanie.

DYARYUSZ odprawionego weſela J. W. STANISŁAWA DENHOFFA Woiewody Połockiego, Hetmana Polnego W. X. L. z J. O JmPnną ZOFIĄ SIENIAWSKĄ Káſztelanką Krakowſką Hetmanowną Wielką Koronną, we Lwowie 30. Julii 1724.

Gdy czas náſtępował náznáczony od J. O. ImP: KASZTELANA Krakowſkiego H. W. K. Weſelnego Aktu, y dzień ná ktory przez Liſty ták do cudzych Kraiow, iáko też do Jmściow PP: Senatorow, Miniſtrow, y Urzędnikow po Woiewodztwach, Ziemiach, Powiatách Korony Polſkiey, y W. X. L. rozeſłáne, J. O. JmP: Krakowſki, z J. W. ImP: Woiewodą Połockim záprośili Gości, lubo y połowę apparencyi feierwerkow y innych według deſſeynu podánego nie wygotowano w Zamku y ſtruktur; iednakże nie chciał I. O. JmP: Krákowſki, w Szkle dla poratowania zdrowia od Niedziel dwoch, Wod, z Term tamecznych záżywaniem bawiący ſię, dáley czaſu Aktu tego prolongowáć, ále *in termino præfixo etiam non parcendo* ſłábemu zdrowiu ſwemu zakończyć go umyślił. W piątek tedy to ieſt 28. *Julii* ſtanęłá tu naprzod I. O. Imść Páni Krákowſka z Jaśnie O. Jmścią Panną Krakowſką z Lublina, wſtąpiwſzy iednak

pierwey do Szkła, ták dla náwiedzenia Imci ſwego, iáko też rozmowienia ſię. Skoro przybyłá do Pałácu ſwego na przedmieściu tutecznym Halickim będącego, zaraz Jáśnie W. ImP: Woiewoda Podlaſki Hetman Polny K. ktory tu od tygodnia ná koło Woyſkowe Generalne był ziachał, z rożnemi Ichmościami iuż tu przytomnymi; tudzież Xiążę Imść Staroſta Spiſki oddali Wizytę przed południem; po południu zaś iachała Imść z J. O. Imścią Pánną Krakowſką, y Xiążęciem Imścią Spiſkim do Zamku, gdzie rożne czyniąc dyſpozycye ſamym wieczorem nazad do Pałacu powrociła. Nazaiutrz to ieſt 29. bardzo rano w Segiecie do Zamku przynieſiona, temiż zabawiała ſię do dziewiątey godziny dyſpozycyami; y ták przy ſobie iáko też przez ten dzień cáły do adornowanych bogátymi obiciámi krzeſłami wſpaniałą, argenteryą, Kredenſami, Luſtrami, y ſamego náwet w ktorym ná podziw bogáte obicia, y łożko Jchmościow Pańſtwa Młodego ſtało, Pokoiow; ciekawych rożney kondycyi y ſtanu Ludzi dla widzenia tego wſzyſtkiego puſzczáć kazała; co tam był za fluxus & refluxus ludzi, każdy zważyć może, ile że tákiey Magnificencyi y bogactwa dawne nie miały, á długo pożne nie pokażą czaſy. O godzinie circiter dziewiątey przed południem powrociłá J. O. JmśćP: Krákowſka z Zamku do Pałácu, dokąd y Xiążę Jmść Staroſta Spiſki, Xiążę Jmść Jozef Lubomirſki z Xiężną Ieymością ſwoią, ziachali ſię. O iedynaſtey circiter dano znáć że ImP: Woiewoda Połocki miał ſtanąć ná południe; cokolwiek tedy Jchmościow tu przytomnych ták Urzędnikow, iáko też Woyſkowych było, ci wſzyſcy o milę bliſko zaiachawſzy Imci drogę, bardzo z liczną ſwoią przyiezdzaiącego aſſyſtencyą przywitáli; y potym proſto do ſamego Pałácu ludno, bo ná 500. koni ſamego wyboru, procz luźnych zaprowadzili kalwakatą; gdzie ſtanąwſzy Imść, ták I. O. Imści Pani Krakowſkiey, iáko też I. O. Imści Pannie Krakowſkiey pierwſzą, oddawſzy wizytę y powitanie, zoſtał ná obiedzie, po ktorym do wziętey interim w Dworze IchściowP: Łoſiow odiachawſzy ſtancyi od I. W. Pana Hetmana P. K. y innych Ichmościow odebrał wizyty. Tegoż dnia ImP: Potocki Woiewoda Kiiowſki Marſzałek Trybunału Koronnego przed południem immediatè z ImPP: Deputatami, tudzież Kaſztelanem Podlaſkim, y Staroſtą, Halickim w liczney ſwoiey karet y konnych tákże zaiezdzaiących Imci drogę przytomnych tu Gości, przybył do Pałácu ſwego aſſyſtencyi. Przed wieczorem ná dwie godziny incognito przyſławſzy Officyera przed ſobą, żeby nikt przeciwko Iegomości nie wyiezdzał powrocił I. O. ImP:

Wizyty.

Pokoie bogato ozdobione.

Marſzałek Trybunalſki.

ImP: Krakowſki z Szkła y do Pałácu zaiachawſzy od I. W. ImP: Woiewody Połockiego wprowadzony, tamże nocował. O oſmey wieczorem tegoż dnia przyſzło Infanteryi Regimentu I. O. ImP: Krakowſkiego w pięknym y nowym munderunku pod Kommendą Imp. Maiora Ellerta z Chorągwią Granatyerami y muzyką trzyſta ludzi ná wartę do Zamku; po nich náſtąpiło Dragonii pod Kommendą Imp. Oberſzteleitnanta Krupińſkiego w nowym y bardzo ſtroynym, ták Officyerſkim iáko też Granadyerow y Muſzkietyerow munderunku, z kotłami, z ſztandarem, Muzyką y bębnami dwieście pięćdzieſiąt, ktorzy wſzyſcy ná przeciwko ſiebie po obudwoch ſtronach dziedzinca Zamkowego poſtanowili ſię. *Die* 30. rano o godzinie ſiodmey przenieśli ſię Imć Państwo Krakowſkie *cum Neoſponſa* z Pałácu do Zamku y od Imciow Gości ktorych niezliczona ták ex Senatorio, iáko też *Equeſtri & militari ordine* ná ten Akt ziachała ſię frequencya, odbierali wizyty. W Zamku z przyiazdu z Miaſta była wyſtawiona Tryumfalna Brama łokci 50. wyſoka ná ktorey z drzew Oliwnych Geniuſzowie rożni oſobliwie miłość y pokoy reprezentuiący ſkładáli tryumfalną bramę wiezdzaiącemu między armaturami Krolowi Imści, pod tą imaginacyą tákowa była inſkrypcya.

Brama tryumfalna.

Bella tacere jubes Rex invictiſsime: nondum
Sed ceſſant ſolio Digna Trophæa Tuo
Bellat amor fervetq; novis victoria Signis
Inter SIENIAVIAM DENHOFIAMq; Domum.
Hinc Tibi lunatos Oleas pax flectit in Arcus,
Invitantq; Duces, Atria pandit Hymen.

Wiezdzaiąc ná Dziedziniec Zamkowy ex oppoſito tamtey ſtała druga tryumfalna brama rowna wyſokością pierwſzey, podobnemiż przyozdobiona ornamentami, y armaturami, między ktoremi ex adverſo portretu I. K. Mści Herby Iáśnie O. Ichmościow Państwa Krakowſkiego malowane były, po prawey ręce tey bramy będąca Kancellarya Grodzka in porticu adornowana kſztałtnie wyſtawioną bramką, ná ktorey u wierzchu były inſkrypcye. Od tey bramki *à latere* przy Officynach ſtało amphitheatrum nową wyſtawione inwencyą o dzieſięciu Arkadach, z Gankiem, ktory nad mur mieyſki bliſko ſześciu łokci *eminebat*, á to dla Państwa młodego y Gości, żeby commodè recognoſcować ná przedmieściu zgotowane feierwerki mogli, toż amphitheatrum ciągnęło ſię długością aż do ſamego Zamku, y Galeryi przed pokoiami będącey, ktore pięknym w ſłupy y Arkady przyozdobione było ná płotnie do drzewa przybiianym malowaniem. Ganek

Druga brama.

Amphitheatrum.

zaś ab extra ná Dziedziniec ſuknem czerwonym obito; ex oppoſito po drugiey ſtronie dziedzińca trzydzieści Kolumn, rożnemi do tego Aktu, tudzież do Herbow zkolligowanych Domow alluduiącemi, wymalowanych Symbolami y inſkrypcyami, od Galeryi Zamkowey aż do Bramy ſtało, ktore powkopywane w ziemię ſoſny z pieknym przeplatały proſpectem. Te wſzyſtkie ſtruktury ták bramy, kolumny, Galerye, pod ſam dach, iako też amphitheatrum ſutemi y po ſamym ſuknie, przybitemi oliwą nalanemi przyozdobiono lampami. Od Zamku po prawey ſtronie ſtała infanterya przed kolumnami, we trzy rzędy, po lewey ſtronie przed amphitheatrum Dragonia we dwa rzędy, przy bramie Piechota Korucka z Janczarſką, z ſwemi muzykami, w Bramie y za bramą Pacholcy. W Zamku ſamym ná Galeryi przed gornemi pokoiami ſtało pięćdzieſiąt Granatyerow od Dragonii z Officyerami ná paradzie y wartach ktore y ná ſchodach trzymali, przed dolnemi pokoiami, tyleż Granadyerow od Infanteryi czyniło paradę. O godzinie trzeciey z południa poczęły ſię ziezdżáć do Zamku Damy; y iak prętko z ktorey karety wyſiadły zaraz też ſame karety dla przeſtronności z dziedzińca wyiezdzały do goſpod. Gdy ſię tedy numeroſiſsima Gości zacnych ziachała frequencya, o ſzoſty z południa ruſzyła ſię liczná kawalerya y aſſyſtencya J. W. JmP: Woiewody Połockiego z Pałacu J. O. JmP: Krakowſkiego, w ktorym z rana zaraz po wyiezdzie Jmściow Państwa Krakowſkiego, JmP: Woiewda wziął ſtancyą, ták tedy pieknym porządkiem przez przedmieście, Miaſto, Rynkiem całym ſtroyno w ſzaty, konie y rządy poſtępowała, á gdy początek teyże Kalwakaty przed Bramą mieyſką ſtanął, odezwała ſię muzyka Trąby y kotły ná wieży ratuſzney po wſzyſtkich oknach wyſtawionemi Chorągwiami, á ná ganku proporcámi przyozdobioney, przed oknami zaś izby Sądowey Radzieckiey rożne przy ſchodach, ná dachach ná ſwoich Inſtrumentach muzyki weſołą, czyniły rezonancyą. Gdy ták długim ciągnieniem w ſam Zamek wiezdzała pomału aſſyſtencya, ktorey ná dwa tyſiące koni rachowáćby ſię mogło, konie na zad dla uczynienia mieyſca dobrą barzo dyſpozycyą wyprowadzono z zamku, Jchmość aſsiſtentes pieſzo oczekiwali nadiezdzaiącego JmP: Woiewody, interim Zamek cały od kotłow, Trąb, y rozliczney muzyki rozlegał ſię. Trwał ten wiazd przez trzy godziny: aż tandem claudebant agmen Jchmość Panowie Senatorowie, za ktoremi JJ. WW. Jmść Panowie, Podlaſki, Hetmán P. K. y Ruſki, Woiewodowie, á za niemi J. W JmP: Wda Połocki, ná koniu głownym Tureckim ſiwym, ſiedzenie ná

Infanterya

Frequencya gości.

Wiazd Neoſponſi

ſobie tyſiąca czerwonych złotych waloru maiącym, w bogatey lity delii. *A lateribus* trzydzieści y ſześć pokoiowych Szlachty w kontuſze ponſowe ſukienne z ſrebrem, żupany błękitne hatłaſowe, dwunaſtu pagikow po turecku w akſamitną barwę od ſrebra y złota arcyświetnie y rzęſiſto przybranych y przy koniu idących maiący, do Zamku wiachał. Skoro ſię ku galeryi dolnych pokoiow Jmć przybliżył; JmP: Krakowſka przez wſzyſtek czas wiazdu na galeryi z przypatruiącemi ſię Damami ſtoiąca, gdy z konia ſiadł, powitała; á w tym naprzod Infanterya, potym Dragonia na oſtatku na przedmieściu Artylerya ze dwudzieſtu trzech ſztuk armaty Salve wydali, potym wſzyſcy Jchć ordine weſzli do dolnych pokoiow, gdzie będącego J. O. JmP: Krakowſkiego. y JM. Pannę Krakowſką, z wſzelką JmP: Wda powitał ſubmiſſya, y wzaiemnie od Jmciow przywitany. Po powitaniu zaraż X. Imć: Wda Krakowſki zaczął oracyą, y przez dwie godziny, potym I. W. ImP: Wda Ruſki tyleż drugie. *diſertiſsimo*, wywodząć domy *& merita* onych *in Rempublicam* tudzież Kolligacyą, perorowali ſermone; po zákończeniu oracyi ruſzyli ſię Imć. z dolnych pokoiow y przy rezonancyi muzyki do gorney ſchodzili Sali, do ktorey przyſzedſzy trzy wielkie wybornemi zaſtawione potrawami zaſtali ſtoły; u pierwſzego tedy pod Portretem Imci ad- inſtar ogroda y kwater między drzewami pomarańczowemi, y cytrynowemi wyſtawionego IM. Neoſponſi z Ichść XX. Arcybiſkupem Lwowſkim, Nominatem Chełmſkim; X. Krakowſkim, Ruſkim Wdami; tudzież z Imciámi u pobocznych dwuch wſzyſcy *ſelectiſsimi* uſiedli goście; innych do wkilku pokoiach zaſtawionych zaproſzono ſtołow. Gdy ſie to działo w tym po całym zamku zapalone na wſzyſtkich ſtrukturach y gankach roſwiecono lampy, ktore nieżwyczayne na pobliżſze ulice rozrzucały ſwiatło, á żeby *commoditas*, idącym y odchodzącym z Zamku y widok był, latarnie począwſzy od Bramy Zamkowey áż do Kościoła Arcykatedralnego po obudwuch ſtronach na ſcianach rozwieſzano z zapalonemi ſwiecami. I. O. ImP: Krakowſki że dla ſłabych ſił, na gorze na ſali adeſſe nie mogł, z dolnych pokoiow, naypierwſze I. K. M. gdy przyſłał zdrowie, Infanterya pierwey, potym Dragonia z ręczney wydały ognia ſtrzelby, á Artyleria ze dwudzieſtu trzech armat odpowiedziała; naſtąpiło potym Rzeczypoſpolitey zdrowie przy rownym ognia daniu. Trzecie podobne dwom pierwſzym za zdrowie Państwa Młodego. Daley Xcia I. Prymaſa y tak conſequenter przy drugim y trzecim ſtołow zaſtawieniu kontinuowały ſię zdrowia, za ktore tak ręczne iako też

Salve

Traktament

Zdrowie J. K. Mci. y innych.

armatne nieuſtawały ognie aż do zakończenia kolacyi, przy ktorey wina nie tylko gościom, ale też każdemu kto tylko chciał
Muzyká choynie dawano, Muzyká pod czas kolacyi na umyślnie zbudowanym nad dwoma kredenſami bogatą y wielką zaſtawionemi argenteryą chorze o trzech kontygnacyach, troiaka była; pierwſza od pierwſzego dania JmP: Wdy Połockiego, druga przy drugim zaſtawieniu JmP: Hetmana *P.* K. Włotka wyſmienitemi tak Polſkim ięzykiem, iáko też Włoſkim zkomponowanemi koncertami y rożnemi na podziw doſkonałych muzykow wygrawanemi ſztukami weſeliła gości. Po kolacyi wſtawſzy od ſtołow wyſzli Jchść Państwo Młode z Gościami z Sali y pokoiow na amphitheatrum, y na rozſtawionych po ganku uſiedli Krzeſłach, w tym dano znák przez trąbę y puſzczoną z Zamku racę artyleryi ktora za miaſtem z armatą y zgotowanym pod gorą niżey wyſokiego Zamku ſtarego na proſpekcie amphitheatrum będącą ſtałá feie-
Feiewerki werkiem, w ktorym wyſtawiona była tryumfalna brama łokci 20. wyſoka, ná wierzchu niey we ſrzodku kolumna, przy kolumnie z boku herby Jchściow PP: Krakowſkich, przy bramie z obudwoch ſtron kolumny JmPP. Młodego Herby maiące 4. z tyłu przez płotno rzadkie illuminowane, przy tych ośm kolumn ogniem artyficialnym narzucone; tak tedy uderzono naprzod ze 23. armat, potym podpalono bramę herby y kolumny, co wſzyſtko rożnego Koloru gorzało ogniami, nad bramą ná gorze piaſzczyſtey reprezentowano Herb Jm*P:* Krakowſkiego, y Jeymci ogniem biáłym pod ſam wierzchołek gory, na wierzchołku gęſte rzucano race, ktore rożne z ſiebie wypuſzczały reprezentacye, á z Zamku wyſokiego z mozdzierzow bomby y drewniane ná kſztałt batalii rzucano granaty, trwało to bliſko przez dwie godziny, y gdy ſię zákończyło wydaniem ognia z armat, znowu wſzyſcy Jchmść
Tańce. powrociwſzy do Sali y pokoiow záczęli táńce ktore JmP: Krakowſkiego, trzecia wygrawała kapela, á Jchmść do ſamego kończyli dnia weſoło, potym każdy do ſtáncyi ſwoiey á ImP: Wda *Połocki* ná koniu z ludną aſſyſtencyą y mnoſtwem pochodni ia-
Wizyty. rzących do Páłácu roziachali ſię. 31. Dzień ten ſámemi żeſzedł wizytámi, aż przed wieczorem ziechali ſię Im. Goście do Zamku y o godzinie ſzoſtey ImP: Wda Połocki z podobną wczorayſzey kálwakátą z Páłácu ná koniu gniadym Tureckim przez miáſto in applauſu tychże co y wczoray były ná Rátuſzu muzyk przyiachał do Zámku, gdzie zſiadſzy z konia páriter przywitany do pokoiow dolnych poſzedſzy z ImPáńſtwem Krakowſkim Neoſponſa y Gościami powitał ſię, y tám rożnemi Ichmść nim

ſtoły

ſtoły záſtáwiono zábáwiali ſię dyſkurſami, á gdy dano znáć że z kuchien wydano, znowu wſzyſcy ná gorne poſzli pokoie, y do tychże ſtołow co y wczora iednym dániem uſtawionych záſiadſzy, iedli kolacyą, y zá zdrowia rożne przy tákimże dawániu ognia y muzyk, ták ná dziedzińcu iáko y pokoiach reſonancyi, weſoło pełnili. Wſtawſzy od ſtołow po zákończoney kolacyi ná toż amphitheatrum wyſzli, y podobnym wczorayſzym przypatrowali ſię feierwerkom, ktore wyſtawiwſzy ſtatuę reprezentuiącą JmP: Wdy Połockiego ná koniu w Bramie, miſternęmi ogniami zapaloną, y od niey rzęſiſte puściwſzy ognie bramę y kolumny ſpáliwſzy zákończono. Wrociwſzy ſię do Pokoiow tańcami Polſkiemi y francuſkiemi áż ku dniowi przy wielkiey ochocie weſchli ſię; ná oſtatku JmP: Wda Połocki przetancowawſzy tániec polſki z Jm. Panią Krakowſką, drugi záczął z Jmmść Panną Krákowſką, y gdy go dokończył wzięta od Xcia JmP: Wdy Krakowſkiego zá rękę do łożnicy odprowádzona. Goście iednak do dnia ſamego ochotę kończyli. Die 1. Auguſti JmP: Wda Połocki, y JmP: Krákowſka dzień cały ná oddawaniu wizyt Jchściom wſzyſtkim ſtrawili. Notandum: że lubo ták Jchmść Goście, iáko też rożni *abſentes*, tudzież z Miaſt prawie wſzyſtkich Deputaci
Podarunki podarunki Jmciom Państwu Młodemu dawać umyślili, iednak ták JmP: Krákowſki, iako też Jm*P:* Wda *Połocki* z tym ſię oświadczyli; *że nie dla tego zaproſzono Gości, żeby podarunki dawali*, y akceptować ich nie chcieli. Die 2da Aug: *Fluxu & refluxu* karet do Zamku y z Zamku wizyty kontynuowały ſię; JmP: Krákowſki *ad captandam meliorem auram.* do *P*álácu przenioſł ſię, gdzie także od Jmciow odbierał wizyty. Die 3tia Aug: to ieſt We czwartek zrana znowu záczęły ſię wizyty y ku wieczoru kontynuowały. Jm*P:* Wda Połocki záprałzał Jmściow Magnates ná kolacyą do Páłácu Jmci Xiędza Arcybiſkupa Lwowſkiego w Rynku będącego, po południu zieżdżali ſię Jchmść Káretami do Zámku. Tym czaſem w *P*ałácu obiciami bogatemi, kredenſami w Srebro y Złoto obfite, y innemi apparencyami Jmci P: Wdy Połockiego właſnemi przyozdobiano Pokoie, ku wieczorowi wkoło rynku całego na Kámienicách wſzyſtkich w umyślnie robionych lichtarzach y w mury pooſadzonych 600. pochodni iarzących dwoch funtowych, tudzież ná w kopánych ſłupách málowanych w nowo ſporządzonych 400. latarniach dobrą inwencyą, świece woſkowe zápalono: 6. kolumn, po łokci 30. wyſokich w tryanguł zrobionych pieknymi ſymbolami y inſkrypcyami odmalowanych, zlampąmi ſuto, á pochodniámi ná wierzchu, przed kámienicą ſtoiących,

odrzwi wPałácu przy zawieſzonym Portrecie Jmci, okien 12 wielkich, ná ſłupach we dwa rzędy, Páłác cały aż pod dach, ſień w Páłácu poobudwoch ſtronach, na gęſto zawieſzonych, Herbami Jmściow Kolligatow przyozdobionych Tabulaturach, w Dziedzińcu Pałacu galeryą będącą, po wſzyſtkich żelaznych prętach y dołem y gorą oliwnemi, ktorych ná dzieſięć Tyſięcy było illuminowano lampami, y ſumptem nieporownanym JmP: Wdy Połockiego y bardziey podziwienia godną prędkością rzemieśnika, ktoremu in pluralitate zaciągnionemu, in triplo płacono żeby zaczęte opus apparencyi nieſpodzianie, poſpieſzáli. Ratuſzną Wieżę y okna ná aplauz Jchmciow Neoſponſorum Miáſto, dobrze akkomodowanemi przy wyſtawieniu Herbow zkolligowanych Domow, oświeciło ogniami. Poczta także tychże Herbow illuminacyą korreſpondowałá, na kamienicy ſwoiey przy inſkrypcyach y wotach. Gdy ták cáłe miáſto práwie iedynym zoſtawało otoczone ogniem, ImP: Wda Połocki w ludney aſſyſtencyi konno przy gęſtych pochodniach, á Jmość Páni Woiewodzina z Jmść Páną Krákowſką w nowey bardzo bogátey kárecie; końmi głownemi, w ſzory axamitne kármazynowe frandzlą złotą przerabianie pozłociſtemi ſuto pokryte ſztukami, ubranemi, 6. lokaiow koło niey idących, z pochodniami, dwoch Páziow, przed káretą ſtoiących w ponſowey Fráncuſkiego ſukna, złotemi ſuto ſzamerowaney galonámi liberyi, z piorami biáłemi ná kápeluſzach maiącą, y Páchołkow dwoch w tákiey że bárwie w ſrebro ná podziw przybranych, przy mieyſkich na wieży ſchodach, tudzież przed obwachem Infanteryi y Dragonii muzykách, w oknach Pałacu, odzywaiących ſię trąbach y kotłach, przed Páłác przyiachawſzy, gdy Jmć z konia á Jeymść z kárety zſiadali, Jnfanteria y Dragonia z ręczney, á artilleria z 19. armat przed Bernardyny lokowánych wydali ſálve po dwa razy, ták tedy *in applauſu ſpectatoris* po oknach po ulicach y dachách, ktore ſię áż łámały, *Populi.* do Páłácu wſzedſzy w Pokoiách gornych iuż uſtawione oſobliwſzą inwencyą, w pierwſzym dwa, ieden z przyiścia in formam mieſiąca ták obfitemi potráwami, iako też oſobliwſzemi cukrami, drugi gwiázdę reprezentuiący ku oknom wyſtawiony, na ktorego śrzodku gwiazda z kolorzyſtych wyrobiona była cukrow ná promieniu iednym, wgorę idącym Geniuſza Herb JmP: Krákowſkiego trzymaiącego pokazuiąca, drugie promienie śliczną ſymetryą po ſtole między potrawy rozrzucaiąca, w drugim pokoiu trzeci ſtoł in formam Herbowney Srzeniawy wyrobiony y rowno zaſtawiony z tamtemi zaſtali ſtoł, Do ktorych nim uſiedli, WW. OO. Jezuici, oddáli Panegiryk: przez Oratora Collegii, Ktory krom Páńſtwá Młodego *in laudem congregatorum* (oſobliwie tych ktorzy antecedaneè przy oddániu y dziękowaniu *in laudem utriuſq; Domus diſertiſsimè* perorowali) ſwoię formował dedykacyą. U tychże Imciow Antecedaneè w dzień wtorkowy dedykowáne *Theſes Teologiczne in Procerum frequentia* JmP: Wdzie, ktore opugnował Imść. X. Nominat Chełmſki; a 2do loco Unus e gremio Kapituły, Imść X. Kupińſki. Siadła tedy Im. Páni Krakowſka u ſtołu w gwiazdę zrobionego na pierwſzym mieyſcu, po prawey ręce Im. Pani Woiewodzina Bełzka, y daley conſequenter Damy po lewey ſtronie, Jm. Páni Woiewodzina Połocka, podle ktorey Im. X. Arcybiſkup. Im. X. Nominat Chełmſki, y Damy; przed ſtołem na Goſpodarſkim mieyſcu, Jm. Páni Marſzałkowa W. Koronna. U drugiego Jmść Pánowie Krakowſki, Podlaſki, Kiiowſki, Ruſki, Woiewodowie y inni magnates; U trzeciego także magnatum była frequentia; w innych Pokoiách kilku dla rożnych Jmciow były ſtoły y w doſtatek tak potraw iáko y cukrow obfitowały. Tylko co zaczęła ſię kolacya. ImP: Wda Połocki począł kielichem wielkim pełnić zdrowie J. K. M. w tym gdy trębacz w oknie zatrąbił haſło, infanteria, potym Dragonia wydali ognia á artilleria z 19. ſztuk odpowiedziała; ná ktore echo ná czterech rogách z okien kamienicznych robionemi umyślnie z biáłey blachy rynnami na ſamę ulicę wychodzącemi; na łokci circiter 5. obfite węgierſkie lano wino, co tu zá konkurs rożnego ludu z wiadrami, konwiami, czapkami y Kápeluſzami ciſnął ſię. wypiſáć trudno, dość że bez żadnego tumultu y przypádku ta trwała uciecha z godzinę: á żeby y Żołnierze weſeli byli, infanteryi beczkę á drugą Dragonii tegoż wina wyſtawiono. Náſtąpiło potym zdrowie, Rzeczypoſpolitey, po nim Jm Pana Krakowſkiego; X. Imci Prymaſa, ktore rownemi pierwſzemu ogłoſzono ſalwami, innych Imciow ták præſentium iáko też abſentium continuowano, tą dyfferencyą, że po ręczney ſtrzelbie z 15. ſztuk armaty palono. Wina głownego, táká obfitość byłá, że káżdemu kto tylko chciał dáwáno, ile że ImP: Wda Połocki ták ſtoły obchodząc ochoty dodawał, iáko też ludziom ſwoim żeby nie żáłowali wſzyſtkiego rozkazował; po zakończoney kolacyi záczęły ſię feierwerki, ná ktore *ex oppoſito* Pálacu wyſtawiono 8. Column. *cum inſigniis* rożnych Jmciow Pánow Kolligátow Jmci Pana Wdy Połockiego y Jmciow Páńſtwá Krákowſkiego, między czterema á tergo lampami illuminowanemi, y Robur Virtus nápiſy były. Naprzod tedy 6. Column, razem podpalono, ktore

Illuminacye

Panegiryk.

Theſes dedykowane

Neoſponſus częſtuie.

Wino rynnami lano

Feierwerki.

varii coloris ſpirabant ignem, potym ná Mieście ku Rátuſzowi ná ſznurách wiſzące vivat z Herbámi Imciow Páńſtwá Krákowſkiego gorzały, zá temi z mozdzierzow pod ſtudnią mieyską wyſtáwionych gránáty rożne artificialne, kule ogniſte rzucano, młynki y inne bez liczby widzenia y podziwienia godne przez godzin trzy bliſko trwały ognie, zá miáſtem záś gęſte ráce z rożnemi reprezentacyami ogniow y gwiázd puſzczono z wielkim Ichmościow wſzyſtkich ukontentowániem y uciechą. Po feierwerkách záczęto táńce ktore do ſámego biáłego dnia ſzoſtey godziny trwały, tandem utráktowáni Goście do ſtáncyi, á Im. Páni Krákowſka z Imcią Pánią Woiewodziną do Zámku odiácháli, y znowu Infanteria, Drágonia z ręczney ſtrzelby, á artilerya z 19. Armat, ták przy wſiádániu do kárety Im. Páni Woiewodziny, iáko też ſámego Iegomości ná konia wydáli ognia.

SYMBOLA ET EMBLEMATA propoſita, in apparatu Nuptiali Jlluſtriſſimi DD STANISLAI DENHOFF Palatini Połocenſis & Campi Ducis M. D L. Fit alluſio ad Stemma Denhoffiorum nempe Caput Apri, ad Stemma Sieniavianum nempe Lunam & Stellam. ad Stemma Lubomirſciorum, nempe fluvium Srzeniavam; ad Stemma Opalinſciorum, nempe Navim.

1. *Olympus mons cælum contingens, cui imminet Stemma SIENIAVIANUM Luna & Stella.* L: Famam ipſis terminat Aſtris. *Barlæus.*

2. *Amor duabus catenîs aureis innectit Coronas, mitras, clavas &c.* L: Centum vetuſtas nectit origines. *Sarbievius.*

3. *Diana ſuccincta pharetrâ in ſylva Erymantho Aprum Sagittâ conficit neglectîs leonibûs.* L: Una pro cunctis præda Leonibus.

4. *Narciſſus in fluvio Srzeniawa ſpeculatur ſibi ſimilem formam.* L: Mens omnis aberrat in vultus, quos fixit amor. *Claudianus*

5. *Trophæa duo cum inſignibus Sieniavianis & Denhoffianis ſub quibus fatigatus amor requieſcit.* L: Amor mediis requieſcit in armis.

6. *Gemma in concha fluvio Srzeniawa innatans.* L: Tales non fert Piſcaria gazas.

7. *Hercules Leonem diſcerpens, proſtrata jam amputatîs capitibûs jacente hydra.* L: Pretiumq; laboris Dejanira fuit. *Dares.*

8. *Amor Leoni inſidens freno ex vittis impoſito.* L: Naturam mutavit amor. *Labbe.*

9. *Genii Amoris aliquot ex flumine Srzeniava gemmarum exuviîs læti hauriunt aquas.* L: Æterno nectare vivat amor.

10. *Horologium cum indice, in cujus una extremitate eſt Luna Sieniaviana, in altera eſt Stella, & ponderum loco Genius duo corda appendit.* L: Vivite; ducat amor Patriis ſplendoribus horas.

11. *Clavæ duæ laureîs ramîs circumligatæ.* L: Nec fulmina ſolvent.

12. *Delphin enatans ad littus, in quo Pharos ſuccenſa ignibus inter ſplendores Sieniavianos.* L: Invitat me lucis amor.

13. *Duo Martis Genii unus Poloniæ, alter Lithvaniæ, cum ſuis inſignibus, quibus Genius amoris invicem clavas ligat.* L: Tam validos nexus quæ fata reſolvent?

14. *Arbor cujus folia inſtar cordium efflorescunt.* L: Hac nulla eſt gratior umbrâ.

15. *Amor in orbem è cælo ſidera transfert.* L: Et polus & tellus, Veſtro ſocientur amori.

16. *Amor illigat cordi varia honorum bellorumq; inſignia.* L: Magna Ducum devicta inſignia cordi.

17. *Timotheus aureîs retibûs varia honorum Martisq; trahit inſignia.* L: Cum dote triumphos

18. *Tormentum bellicum erumpentibûs è corde amoris flammîs incenditur.* L. Interno magis ardet ab æſtu.

19. *Arbor ex hortis Heſperidum aurea poma ferens, quæ ſibi cum frondibus Genius inclinat.* L. Gaudetq; potentia flecti.

20. *Amoris ſagitta in pectore Martis hæret, & Mars cor amori donat.* L. Felicis præmia dextræ.

21. *Amor ex Luna in arcum ſinuata, ſagittam quæ pro acumine Stellam habet, dirigit & jaculatur in honorum inſignia.* L. Quam fortunatam non tangent ſidera metam?

22. *Perſeus rejecto capite Meduſæ, quod ad pedes ejus jacebat, in ſcuto ſuo caput Apri Denhoffiani collocat:* L. Hoſtibus objiciet Patriam pro Gorgone frontem.

23. *Archimedes in Zodiaco cæleſti contemplatur Sieniaviana aſtra* L. Dies promittunt aſtra ſerenos.

24. *Pogonia inſigne Palatinatûs Połocenſis ſeu Heros Eques ſine gladio clypeum ex ipſis cordibus gerens.* L. Solo munitur amore.

25. *Orpheus Cytharam pulſat, interim leones decumbunt quiete.* L. A fide grata quies.

26. *Corona ex multis variis floribus contexta.* L. Decor omnis in una

27. *Magnes in pyxide nautica, de navi ad Stellam polarem converſus.* L. Nunquam ſpectata fefellit.

28. *Flores ad orientem Solem aperti* L. Soli panduntur amori.

29. *Sol cum aurora cælum ingreditur.* L. Sola cum Sole.

30. *Genius amoris cum pharetra, ſine ſagittis.* L. Hæſerunt corde Sagittæ.

31. *Luna inter minores Stellas.* L. Præſtat tot millibus una.

32. *Atlas cælum ferens ſupra caput ſuum cum Stemmate Sieniaviano.* L: Cum tot ſideribus cælum requievit in illo. *Ovidius.*

33. *Amphion pulſans cytharam, deſuper imminente Luna & Stella.* L. Ante homines nunc ſidera ducit. *Manilius.*

34. *Navis Opalinia in cælo inter Lunãm & Stellas.* L. Quæ nunc quoq; navigat aſtris.

35. *Caput Apri in Stemmate jacentibûs infra Leonibûs.* L. Cunctos valet ille Leones. *Dares.*

36. *Navis ad littus Srzeniavæ, in quo varia honorum inſignia.* L. Hic portus honorum ſemper erat. *Claudianus.*

37. *Stella matutina Solem orientem præcedens.* L. Diſponit cum Sole vias.

38. *Duæ manus ſibi junctæ, quibus tertia cælo imminet.* L. Pacem & connubia tangam.

39. *Duæ palmæ honorum inſignibûs onuſtæ ſibi acclines.* L. Uni ſuccumbit amori.

40. *Genius amoris modium pede evertens.* L. Sine modo & menſura

41. *Tabula luſoria cũ facchis diſpoſitis.* L. Lex una eſt attendere Regi

42. *Nodus Gordius diſſolutus imminente gladio.* L. Fruſtra tentaſſent alii.

43. *Luna cælo nocturno ſplendida.* L. Affert cum luce quietem.

44. *Adamas annulo inſertus.* L. Splendidior nexu.

45. *Magnes duos annulos ferreos jungens.* L. Nectit amor, trahit inſita virtus.

46. *Genius amoris in manibus tenens cælum cum inſignibus Sieniavianis.* L. Plus lucis amori.

47. *Lilia & alia florum decora, manus in coronam colligit.* L. Facient ſibi juncta coronam.

48. *Cor cum alis evolans ad aliud cor deſuper imminens.* L. Magnes amoris Amor. *Cauſinus.*

Seym *Tegoż Roku* 1724. Seym w Warſzawie według terminu dwuletniego Prawem opiſanego, Krol Jmść Auguſt II. náznaczył y złożył 2. *octobris.* Marſzałkiem ſtanął JmP: Stefan Potocki Referendarz Koronny, ktory to Seym limitowany *in punćto* wyſzłego ſześć Niedzielnego czaſu. Podczas tegoż Seymu w Sądach Aſſeſſorſkich J. K. MCI, u JmP: Szembeka Kanclerza W: K: Agitowała ſię ſprawa *ex actoratu* OO. Jezuitow Collegium Toruńſkiego, z Magiſtratem Toruńſkim y z inſzemi Dyſſydentami o ſtraſzny y nigdy nieſłyſzany w Polſkim Państwie exces, że ciż *Sprawa Toruńſka.* Dyſſydenci Toruńſcy w tymże Mieście Toruniu Kościoł OO. Jezuitow *Violentiſsimè* náſzedłſzy, Obraz Kongregacyi Nayświętſzey Pánny, wydarſzy, z Ołtarza wielkie decora pobrawſzy, Kościoł y Collegium zrabowali, y inne ſrogie Kryminały poczynili; Dekret tedy *pro innata* żarliwości Polſkiey *pietate* ſtanął w tychże Sądach Aſſeſſorſkich, y przez Konſtytucye tegoż Seymu approbowany, áby Prezydent y vice Prezydent tegoż Miaſta byli ścięci, y Jnnych kilkudzieſiąt Dyſſydentow patratores tanti facinoris Juſticyowano. Co potym *in præſentia* Jchciow Pánow Kommiſſarzow z Seymu *ad executionem faciendam* deſtynowanych, w Toruniu *in loco* delicti ſubſecutum. Kościoł przytym Matki Bożey, ktory przed ſtem lat tamże w Toruniu odebrali byli Lutrzy, aby za tymże Dekretem był oddany OO: Bernardynom *cum omni ſupellectili Eccleſiaſtica* y z Biblioteką;. z Drukarni Luterſkiey aby żádne nie wychodziły opera bez konſenſu y approbacyi Loci ordinarii, to ieſt Imci X. Biſkupa Chełminſkiego. *Exercitium Gymnaſii Luterani* aby za mil dwie od Miaſta Torunia przenieſione było;, Predykanci ná ow czas znayduiący ſię aby *extra Regnum expellantur;* Magiſtrat cały ktory dotąd był w ſamych dyſſydentach, aby *abhinc* połową, kátolikow, a połową, Dyſſydentow był złożony;y inne oppreſsye, inkonweniencye przez Lutrow praktykowane, z wielkim uciemiężeniem Kátolikow, zá przerzeczonym Dekretem uſpokoione, zá co niech wiekopomna ſłynie ſława ták żarliwego o honor Boſki y Swięte Kościoły Pana, Krola Imści Auguſta II.

Ergo colat variæ te Princeps hoſtia lingvæ
Nam nova templa tibi pectora noſtra facis. *Sidonius.*

Właſnie Monarcha ten przy Swiętey ſprawiedliwości zgadzał ſię z ſentymentem Seneki. *In vindicandis injuriis lex eſt, ut hæc tria Princeps conſideret, aut ut eum quem punit emendet, aut ut pœna ejus cæteros meliores reddat; aut ut ſublatis malîs cæteri ſecuriores vivant.* *Seneca.*

1725. Krol Imść z Warſzawy odiachał do Saxonii *in Januario.* ná karnawał. Tamże miał do ſiebie Legacyą od Kurfirſzta Brandeburſkiego, y od Krola Angielſkiego opponuiącego ſię zá Toruńczanami, że ták *rigoroſè* oſądzeni y exequowani, y przez Miniſtrow ſwoich przyſłali Ci Monarchowie punkta do I. K. Mści, y Rzeczypoſpolitey, nigdy niepodobne do wypełnienia, *in vim* rekompenſy zá ták ſurowe ná Dyſſydentow *Judicatum, cum declaratione* upomnienia ſię *vi armorum* ták wielkiey lezyi onychże. Ale ná to doſyć ſtrenuè Krol Imść y Xżę Imść Prymas z przytomnym Senatem y Miniſtrami Statûs *reſtiterunt* przerzeczonym Poſłom, żadnych nie akceptuiąc propozycyi, y owſzem *opponere arma* wſzelkiey Impetycyi proteſtantow deklarowáli. Przez ten tedy rok nie przyſzło do żadnego Traktatu zakończenia y uſpokoienia tego intereſu.

W tym Roku die 8. *Febr.* Car Imść Piotr Alexiewicz pokazawſzy ſię naypierwſzym Authorem *Belli Religionis* przeciwko Polakom

kom *idem Sentiendo* z Anglią y z Brandeburczykiem *fatis ceſſit* ná kolki; przez teſtament ſwoy, Carową żonę ſwoię *natione* Szwedkę uczynił *Imperatricem totius Ruſsiæ*, iákoż akceptowały ią wſzyſtkie ſtany Państwa Moſkiewſkiego; w niektorych iednak Miniſtrach y Kniaziach znaydowałá ſię ſcyſsia. Wielką po ſobie dzieł woiennych y tryumfow pamiątkę zoſtáwił ten Monarcha. Lecz większą zoſtáwił by ſławę, gdyby był z odważnym ſercem łáſkawość pomiarkowaną w karaniu y utrzymaniu poddánych miał złączoną. *Non minùs ſunt turpia Principi multa ſupplicia, quàm medico multa funera*; chwalebnać w prawdzie ſprawiedliwość, iednakże (według Chryzoſtoma) łáſkawością ma bydź moderowana: *juſtitia ſine miſericordia, non eſt juſtitia ſed crudelitas.*

Smierć Cara Moſkiewſkiego.

Seneca.

Chryſoſtomo

W tymże Roku Krol Francuſki Ludwik 15. lat ſzeſnaście maiący poiął za żonę Damę Polſką, Krola Staniſława Leſzczyńſkiego, y Kátharzyny Opalińſkiey Staniſławowy Krolowey Corkę; Slub z nia brał przez Prokuratora w Straburgu 15. dnia Siernia. (o! *Conſangvineis felix authoribûs annus.*) Weſele było bardzo wſpaniałe y bogate, gdzie życzliwe przychylnych ſerca ſłuſznie by z Klaudyanem zawołáć powinny ná pochwałę ták wielkiemi przymiotámi ozdobioney Damy.

Slub Krola Fráncuſkiego.

Claudiano

Accipe fortunam generis Diadema reſume
Magnorum Soboles Regum parituraq; Reges
Quæ propior ſceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra roſæ, non colla pruinæ,
Non Crines æquant violæ, non lumina flammnæ.
Quàm vincto leviter ſe ſe diſcrimine confert
Umbra ſupercilii; miſcet quàm juſta pudorem
Temperies; nimio nec Sangvine candor abundat,
Auroræ vincis digitos humerosq; Dianæ
Jpſam jam ſuperas Matrem

Claudianus

Krolowi Staniſławowi Oycu tey Krolowy náznaczył Krol Francuſki *ex amore* Zony ſwoiey y Iey Rodzicow, penſyi coroczney dwa kroć ſto tyſięcy talerow; pałac Krola Ludwika w Paryżu Pradziada ſwego, y pewną Prowincyą od Paryża o kilka dzieſiąt mil, z wygodną ſubſyſtencyą. Aſsyſtencye przy tym liczne koſztem z ſkarbu Krolewſkiego na záwſze ordynowane; iákoż godzien ten Pan ták wielkiego ſzczęścia y Błogoſławieńſtwa Boſkiego dla cnot ſwoich znamienitych, pobożności, dobroci, łáſkáwości, y chwalebney we wſzyſtkim experyencyi; Godzien mowię áby náwet y poſtronnych Monarchow ſerca do ſiebie pociągáł, z krwią ſwoią łączył, y kolligował ná zaſzczyt y ozdobę wielkiego Imienia ſwego, oraz wiekopomną narodu Polſkiego ſławę. Cnot ſwoich dzielnością nakłonił ku ſobie y ſame Nieba, że mu w rozmaitych ſzczęścia y przeciwności álternatach extraordynaryinie zprzyiały, przez oſobliwſze Opátrzności y dyſpozycyi Boſkiey ſkutki (gdzie właſnie prawdziło ſię: *Ludit in humanis Divina potentia rebus:*) oſobliwie zaś w roku 1734. przy Iego cudownym prawie ze Gdańſka wyściu, pod czas oblężenia Gdańſka od Woyſk poſtronnych, po Elekcyi Iego powtorney w roku 1733. ná tron Polſki od wielu Polakow obranego. Rożnych względem Pana tego rewolucyi, opiſanie dokładnieyſze zoſtáwuię innym; tym czaſem dość o nim krotko námienić.

Te cuncta loquetur
Tellus, te variis ſcribent in floribus horæ
Longaq; perpetui ducent in ſæcula faſti

Claudianus.

W tym Roku 1725. Trybunał Koronny w Piotrkowie y Lublinie agitował ſię pod laſką JmP: Jakoba Rybińſkiego Woiewody Chełmińſkiego, Generała Artyleryi Koronney; ktory ná cztery dni przed limitą, to ieſt przed S: Thomaſzem po kilkudniowey gorączce w Lublinie umarł. Ná záiutrz po śmierci iego JmXdz Tarnowſki Prezydent tegoż Trybunału *iſdem occubuit fatis.* Tákże ſześciu inſzych Deputatow Trybunáliſkich, rożnych czaſow pomarli.

1726. Nieśmiertelney ſławy J. O. JmP: Adam Mikołay z Granowa Sieniawſki Hrabia ná Szkłowie y Myſzy, Kaſztelan Krakowſki Hetman W. K. (*Maximus ille armîs, maximus ille Togâ*) Lwowſki Generalny, Rohatyńſki, Lubaczewſki, Stryiſki, Piaſeczyńſki &c. Staroſta, Wodz niewymowney dobroci y łáſkawości ná Woyſko Koronne, trzymaiąc Bułáwę wielką Koronną, przez lat dwadzieścia, á polną przed tym przez lat pięć, *die 10. Febr. munitus omnibûs Sacramentîs*, wziąwſzy *viaticum*, z wſzelką dobrą dyſpozycyą do duſzy y do ciałá, tudzież domowe porządnie rozporządziwſzy intereſsa, przez podpiſany y roborowany teſtament, idąc *in viam æternitatis ultimam clauſit diem*; będąc przez wſzyſtkie Bułáwy ſwoiey lata, Szwedzką woyną y domową ná zdrowiu zkołátany *circa colluviem* do Polſki niezliczonych Woyſk poſtronnych: iáko to Szwedzkich, Saſkich, Moſkiewſkich, Kozackich, Kałmuckich, Polſkich też bardzo wiele Woyſk prywatnych záciągow; pod czas domowey woyny, y z rożnych narodow zebraney milicyi, wytrzymawſzy w ciężkich trybulácyach *pondus diei & æſtus* pod niebytność *intra Regnum*

Ovidius.

Smiert Hetmana Sieniawſkiego.

przez lat 4. Krola Jmści Augusta II. *legitimè* panuiącego. A lubo iuż był przymuszony w Saxonii tenże Krol Jmść August do abdykácyi Korony Polskiey od Krola Szwedzkiego Karola dwunastego. Jednak przerzeczony waleczny Wodz Krolowi Jmści przez wszystkie czasy dotrzymał *in prosperis & adversis intaminatam Fidem*, y zaszczycił powagą, y władzą, *impendiô* fortuny swoiey y zdrowia upadáiącą, wolność; przez co iák osobliwszą, Krolowi Jmści ziednał sławę (gdyż iáko mowi *Xenophon: magnum est argumentum virtutis in Principe, si subditi ipsum libenter sequantur & in periculis unà perseverent,*) ták oczywisty dał dowod szczerey swoiey propensyi, nie tylko *erga Majestatem*, ále też *erga Rempublicam*, ponieważ według Cycerona: *ut aurum igne, sic benevolentiâ periculô fidelis perspicitur.* Jáko tedy Koronie Polskiey, ták nie mniey Krolowi Krolow należytą, zachowuiąc wierność, nieuchronnym wyrokom Boskim tributum *mortis fideliter persolvit* zniewypowiedzianym całey Oyczyzny, ále osobliwie Marsa Polskiego żalem.

Xenophon.

Cicero.

Ploravit Mars ipse virum, quondamq; canentes
Flere videbantur litui, Lechæa relictum
Laurigero posuit funus Bellona sepulchro.

Skoro zaś *è vivis decessit* Ten waleczny Hetman w niskim Zamku Lwowskim zaraz sama J. O. Xiężna Elżbieta Lubomirska ukochana Małżonka Iego w niewymownym zostáiąc żalu *ex occasione fatorum* ś. p. Męża swego y będąc *præsens* tamże w Zamku chora, nakazała rozporządzenie iák naylepsze około obrządku ciałá, ktore położone, w złotogłow przybrane, ná áxamitnym kátáfalku, gdzie złożone insignia Hetmańskie Buláwa, Szabla y order Krolewski. Mszy Swiętych tamże co dzień przyciele w Pokoiach zamkowych po sto kilkadziesiąt odprawowało się y Wigilie; ubogim codzień po kilka set złotych dawano; do każdego Klasztoru ták w Mieście Lwowie, iáko y przedmieściach po kilka tysięcy rozdawano ná Msze Swięte; przez co iawnie potwierdzone iest zdanie Ambrożego S. *Divitiæ ut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutis.* Dwoiáką po sobie zostáwił Sukcessorkę ten wielki Hetman: 1. wiekopomną Jmienia y zasług sławę. 2. Niewypowiedzianeyzacności, rostropności, umysłu Pańskiego, wspaniałości Corkę Zofią, przed tym Denhofową Hetmanową W. X. L. Wdzinę Połocką, á teraz Xiężnę Czartoryiską Wdzinę Ruską, *Magni Principis & Herois* Małżonkę, ktorym iak nayobfitszych niechay udziela Niebo pomyślności y konsolácyi.

S. Ambrosius

Feliciter

Feliciter ævum
Ducite concordes, sint nati, sintq; Nepotes
Cernat & in Proavo sibimet quod Pronepos optet. *Sidonius.*

Post hæc tedy fata Sacra nápisane EPITAPHIUM TAKOWE.

Epitaphium.

Cum totius in se Patriæ robore jacuit hic Polonus Mars, Celsissimus ac Illustrissimus Dominus Adamus Nicolaus à Granow Comes in Szkłow & Mysz SIENIAWSKI *Castellanus Cracoviensis, Supremus Exercituum Regni Poloniæ Dux; Leopoliensis Generalis, Rohatinensis Stryensis, Lubaczoviensis, Piasecinensis Capitaneus. &c. Certè flendus æviternè ab omnibus, nisi vetarentur fortes. Post ingentia memorandorum suorum facta, Magnus semper in Polona Republica victor. Cessit Triumphanti Cælo Orbi militans. Ut Magnitudinem Nominis discas, Majoribûs suîs, Major est, quia ultimus. Scilicet in se reduxit omnes per se memorandos Primus in Polonia Senator, Idem Belli Ministet. In utraq; statione, sic se cunctis gentibus exhibuit magnum, ut nemini par censeretur: Et omnes in eo spectarentur Sieniavii. Majora quæris? In constituenda Sereniss. Augusti Avi inauguratione, jam jam desinenti, adeo sese ei cum rara fidelitate probavit intimum, ut Majestas, Thronus esse diceretur in illa stabilita; plura Orbi impressa. Unicum illud viator audi: quod illi ex Celsissima Conjuge sua* LUBOMIRSKA, *Augusto Nomine, omni scientia, & plusquam virili pectore magna, unica superstes* FILIA; *omnium in ea virtutum* PATER. *ac redivivus, sic relictus utrisq; connexa Nominis & hominis Authoritate auctus, dum cum publica decessit injuria. Polone Heros quisquis es, funestam in eo Patriæ luge cladem. Scias ad hæc, Magnos etiam victores Duces, certum Fatorum esse spolium.*

RELACYA wyprowadzenia ciałá J. O. JmP: Adama Mikołaia z Granowa SIENIAWSKIEGO, Hrabi ná Szkłowie y Myszy, Kasztelana Krakowskiego Hetmana W. K. Lwowskiego Generalnego, Rohatyńskiego, Stryiskiego, Lubaczowskiego, Piaseczyńskiego. &c: Starosty z Zamku Lwowskiego, do Brzeżan, gdzie deponowane w Kościele Zamkowym w Grobie sławnych Antenatow Iego.

Wyprowadzenie ciałá

Roku Pańskiego 1726. *die* 23. *Martii:* ziachało się do Lwowa, *in numerosa frequentia* wielu JchmPP: Senatorow y Urzędnikow Ziemskich y wielu Szlachty, także ludzi Woyskowych, Chorągwie niektore Ułsarskie, Pancerne, Lekkie, Regimenty Dragonii y Piesze, ściągnione. Naprzod tedy zraná tegoż dnia odprawiły się Exequie w Kościele WW. OO. Jezuitow Lwowskich, z dowcipną y ozdobną apparencyą, w niezrachowanych illuminacyach, ná Herbownych kleynotách Przeswietnego Domu JchmPP: Sieniawskich, y wielu ich kolligatow. Ná te exequie Sama J. O. Jeymść Pani Krakowska Wdowa łożyła kilkanáście tysięcy. A ś.p. JmPan Krakowski *circa dispositionem ultimæ voluntatis*

voluntatis ſuæ legował ſto tyſięcy tymże WW. OO. Jezuitom *ad Intentionem* uſpokoienia ſię pożądanego z koroną Szwedzką, y uczynienia finalnego Traktatu między Rzecząpoſpolitą Polſką y Szwedámi. Tegoż dnia o godzinie piątey z południa, z pokoiow Zamku niſkiego Lwowſkiego wyprowadzone ciało bardzo ozdobnie, w trumnie złotogłowem, cwiekami ſrebrnemi wielkiemi, miſterną robotą, wſpaniale obitey, ktorą nieśli ná rámionach ſwoich. J. W. JmP: Denhoff Wda Połocki, Hetman Polny Litewſki, Zięć ś.p. J. O: JmP: Kaſztelana y inni JmPP: Senatorowie y Pułkownicy Woyſka Koronnego. Poſtawili ią ná kátafalku, ktory był ná wozie wielkim umyślnie ná to koſztownie ſporządzonym. Ten woz był axamitem ponſowym do ſamey ziemi w koło galonem ſzerokim złotym ſzamerowánym, pokryty. Tenże woz z katáfalkiem, ciągnęło koni ſześć nad zwyczay roſłych y dzielnych, w kapach także axamitnych ponſowych, do ziemi przykrytych. Ná trumnie były Inſignia Hetmańſkie, iáko to Buławá, Szabla, Order Krolewſki y krzyż; y zoſobna Krucifix wielki ſrebrny, ná ſrzodku trumny ſtoiący; przy kátáfalku zaś Buńczuk Hetmańſki ſchylony, ktory nioſł Buńczuczny Hetmańſki JmP: Krańſki Łowczy Sieradzki Towarzyſz Uſarſki ś. p. Hetmana Jmci, á przy Buńczuku, zaraz przy tymże kátáfalku koni ſiedm dzielnych, pod kitámi y Buńczukámi, ná ktorych ſiedzenia były: iedne ſtároſwieckie z koncerzami bogátemi, drugie teraźnieyſzą wyſmienitą modą zrobione, ſzczerozłote dyamentami y innemi kámieniami drogiemi ſadzone; tákoweż y rzędy były, iáko y ſiedzenia. Ják to wſzyſtko ſtánęło ná dziedzińcu Zamkowym, ſkupiło ſię Duchowieńſtwo támże ná dziedziniec. A wtym JmcXdzMuchowſki Jezuita, Kaznodzieia Ordynariuſz Archikatedralnego Kościołá Lwowſkiego, ná ſchodach Zamkowych, miał ſporządzoną, kátedrę w załobę przybraną, wyſoko, dla widzenia y ſłuchania cáłey aſſyſtencyi; miał Kazanie ták ſkutecznie, że káżdego prawie do płáczu pobudził, *enumerando* nie tylko nieśmiertelney ſławy wiekopomne dzieła, y zaſługi w tey Rzeczypoſpolitey Antenatow ś. p. Jmci, ále też y tego walecznego Wodza, á Fundatora ſwego Jezuickiego *ſæculis memoranda*, ku J. K. Mści y Rzeczypoſpolitey *optimè geſtæ Provinciæ monumenta*; że *in tot adverſitatibus* zá Buławy ſwoiey iuż prawie upadáiącą, y zgubioną Oyczyznę ſalwował, nie żáłuiąc impendia właſney Fortuny ſwoiey *ad ſalutem Publicam* hoynie łożoney, &c. &c. &c. Poſkończonym tym Kazaniu *procedebant* wſzyſcy zgromadzeni tym porządkiem: Naprzod ſzło Woyſko,

Inſignia Hetmańſkie.

Kazanie.

Woyſko.

permodùm

permodùm piewſzey ſtraży, iáko zwykło w Marſzu poſtępować. Chorągwie Lekkie, potym Regiment Dragonii ś. p. Hetmańſkiey ozdobnie wymunderowany, z znakámi żałobnemi, to ieſt z tuwalniámi długiemi, ná Kápeluſzach, y kápuzach granadyerſkich. Zá nim Regiment pieſzy; Piechota Semeńſka, y kurucka; potym ruſzył ſię JmP: Kálinowſki Kaſztelan Kamieniecki, Pułkownik Uſarſki Hetmańſki ś. p. JmP: Krakowſkiego z Chorągwią Uſarſką ſwoiey dyrekcyi y z drugą Uſarſką JmP: Chomentowſkiego Wdy Mazowieckiego, y z kilkunaſtą Chorągwi Pancernych; wſzyſtkie były Chorągwie bardzo liczne, y okryte. Uſsarya w Pułkiryſiach z ſkrzydłámi z orlich pior, Pacholcy według dawnego zwyczaiu ná koniach bardzo pięknych y roſłych. Pancerni także według trybu ſłużby Pancerney: Kompania z Sahaydakami, wſzyſcy munderowni, w Pancerzách ták Kompania, iáko y Poczty; pod każdą Chorągwią było naymniey ludzi po pułtoraſta. Nayokrytſze zaś były JmP: Wdy Połockiego H. Polnego L: ktore prowadził JmP: Roſtkowſki Stolnik Wiſki Pułkownik. Także JmP: Jabłonowſkiego Staroſty Białocerkiewſkiego w Páncerzach z dzidámi, ktorą prowadził Porucznik JmP: Sulmirſki Chorąży Bracławſki, Sędzia generalny Woyſkowy. J trzecia JmP: Załuſkiego Staroſty Rawſkiego, ktorą Kommendował JmP: Giedziński, Woyſki, Zydaczewſki Chorąży tegoż Znaku. Jnſze Chorągwie w licznym także kompucie, ozdobnie y munderownie przybrane były. J ták gdy zaczęty ten żałoſny Marſz *cum ingenti ſonitu* trąb, ſurm, kotłow, y wſzelkiey muzyki woyſkowey, *iuxta tenorem actûs funebralis* brzmiącey, uczyniono ogłos ná ultimum vale, z dwudzieſtu kilku armat, z wałow miáſta tegoż Lwowa. Zátym tedy Woyſkiem poſtępowały Cechy, y cáły Magiſtrat Lwowſki ze ſwiecámi wſzyſcy, ktorych ſwiec rozdáno ná kilka tyſięcy dla Miáſta y Poſpolſtwa. Tandem náſtępował *Clerus utriusq; Ritûs* w przod Popi, y Czercy z ſwoią ſtárſzyzną. Potym Klaſztory *Ritûs Latini*, według ſwego porządku ze wſzyſtkich Konwentow, ták z Miáſta, iáko y przedmieść Lwowſkich. Przed ſamym zaś Ciáłem ſzedł także piechotą, ſam JmćX: Skarbek Arcybiſkup Metropolitańſki Lwowſki, JmćX: Jełowicki Suffragan Lwowſki, także wſzyſcy Prałaci, Kanonicy, *& totus Clerus*, ták Kościoła Archikatedralnego, iáko y z innych ták wielu z Archidyecezyi Lwowſkiey. Przed Akademią Soc: Jesu miał znowu Kazanie Jezuita bardzo piękne. Za trumną, zaś ſzli JchmśćPP: Woiewodowie, iáko to Połocki nayżałośnieyſzy po Oycu Zięć, Ruſki, Podoliſki,

Duchowieńſtwo.

Pánowie.

Podolſki, Smoleńſki, Czerniechowſki, Łęczycki. JchmPP: Kaſztelánow piąciu, Urzędnikow Ziemſkich y Szlachty nie zrachowana liczba; tudzież Officyerowie Woyſkowi, aſſyſtencye Dworſkie, *Poſpolſtwa* ná kilkanaście tyſięcy wielkim tłumem ciſnących ſię ludzi; tak dalece że z Zamku aż ná koniec przedmieścia Gliniańſkiego, począwſzy od godziny ſzoſtey z południa, do godziny trzeciey z pułnocy, agitował ſię ten ákt wyprowadzenia Ciałá Hetmańſkiego, ktore na dwie godziny przededniem, złożone w Kościołku S. Piotra, záraz za przedmieściem Gliniańſkim y tam miał Kazanie Hetmańſki Kapelan Bernardyn W: Xdz Olejowſki wielce pobożny Kapłan. Ná záiutrz tedy poprowadzono w dalſzą drogę ku Brzeżanom toż Ciało *in aſſiſtentia* niektorych oſob Duchownych, oſobliwie z OO. Bernardynow, Reformatow, Kápucynow, y ludzi Woyſkowych, Uſſaryi, *Páncernych*, Lekkich Chorągwi, tákże Dragonii, y Piechot. Tę trumnę z Ciałem włożono w káretę oknem umyślnie ſporządzonym, áby iak naylekciey prowadzona byłá. Jákoż ſporządzono, żeby zaraz z katafalku wolno wciągniona byłá; y ták prowadzone Ciało przy wielkiey magnificencyi. Samá J. O. Jeymść Páni Krakowſka nie była przy tym ákcie dla żalu y ſłabości zdrowia; Ale to pewna, że od śmierci ś. p. Męża ſwego ná ten obrządek, to ieſt ná Mſze SS. oſobliwie, nie tylko tu we Lwowie do wizyſtkich Konwentow ná Wigilie, exequie, ále też y do miaſt rożnych niektorych, po cáley prawie Polſzcze łożyła, około trzech kroć ſto tyſięcy złotych, iáko o tym Podſkarbiowie *aſſerebant*

RELACYA

Pogrzebu tegoż Hetmana w Kościele Brzeżańſkim 1726. die 29. Julii.

Pogrzeb. Akt pogrzebu S. P. J. O. JmP: Kaſztelana Krakowſkiego Hetmana W. K. *Magnâ pompâ & ſplendidô apparatu* odprawił ſię

Kátafalk. w Kościele Brzeżańſkim. *Poſtument* Katafalku *in formam* gwiazdy. wyrobiony, ktorą extremitates Mieſiąca Herb ś. p: Hetmańſki reprezentuiące *vinciebant. Summitas* Kátáfalku bardzo piękną inwencyą *& opere ſatis laudando* była aż pod ſuffit Kościoła *ab intus* wynieſiona. Poſtument zaś wſzytek tegoż Katáfalku, axamitem karmazynowym, złotym galonem obity, o czterech kolumnach, po ktorych wiſiały robotą, piękną y malowaniem *trophæa. & inſignia Martis*, przy trumnie z iedney ſtrony Mars zbroyny *cum ſuo inſigni*, po drugiey ſtronie trumny *Hercules cum clava*. Trumná ſamá bogatą, litą materyą, złotą, obita, ná Mieſiącach do gory obroconych rogami, ſtała, á z obudwu ſtron trumny *a capite & calce* Portrety ſrebrne *veram effigiem*, ś. p. JmP: Hetmana reprezentuiące, pod trumną Buńczuk, y Buława, *ſuperius* trumny Szabla, nad katáfalkiem dwa Xiężyce *obverſè* do ſiebie od ſuffitu Kościoła ſpuſzczáiące ſię, pod ktoremi Oſoba ſamegoż ś. p. Hetmana ná koniu miſternie *& pretii non mediocris, apparebat* iadąca. Ołtarza illuminacya iáko y Kościoła *in navibus* w Xiężyce akkomodowana; cały zaś Kościoł w ogniach rzęſiſtych z należytą dyſpozycyą ordynowanych ſuto lamp y ſwiec iarzęcych, ktorych rachowano na kilkanaście tyſięcy, ták, że od gorąca wielkiego ſwiece ſpadác y topnieć muſiały; ná ścianach Kościoła, kirem żałobnym okrytych, portrety *Majorum* Domu tego *ex utraq; parte*; między gwiazdami Herb Sieniawſkich wyrażáiącemi, ná ktorych inſcripcye *& alluſiones argutè* nápiſane, *propendebant*. Ten tedy Akt pogrzebu, przez trzy dni z wielką apparencyą *in præſentia* JmXięDzá Arcybiſkupa Lwowſkiego, Biſkupow, Chełmſkiego, Kiiowſkiego, Kamienieckiego; Suffragana Lwowſkiego; Władykow, Lwowſkiego, Przemyſkiego, Kanonikow, Prałatow, tudzież *Cleri in magna & numeroſa frequentia*, Zakonow rożnych, iáko to Dominikanow, Bernardynow, Trynitarzow, Reformatow, Kapucynow, *Paulinow*, Franciſzkanow, Jezuitow, Piiarow, Xięży *Ritûs Græci*, odprawił ſię *in tanto numero*, że Xięży y Zakonnikow rożnych rachować ſię mogło ná pułtora tyſiąca: aderant temuż áktowi Xiąże Jmść Januſz Wiſniowiecki Wda Krakowſki; Xiąże Kanclerz Wielki W. X: L. Jeymść Pani Wdzina Kiiowſka JmPan Wda Ruſki, Wdzina Ruſka, Staroſta Halicki, Wdzanka Ruſka, JmP: Staroſta Czehryńſki, JmP: Kaſztelan Podlaſki, JemśćPani Wdzina Bełzka, Chorążyna Koronna; Wda Łęczycki z Jeymścią Swoią; Koniuſzy Koronny, y wielu innych znacznych Jchmściow y Szlachty, ktorzy ſię *ex tota vicinia, & circumferentia* Ruſkiego kraiu ziachali *pro hoc actu*; oſtatnią uſługę wybor *& flos* Rycerſtwa *utriusq; Authoramenti* oddawało Wodzowi ſwoiemu, iáko to Generałowie, Pułkownicy, Regimentarze, Rothmiſtrze, Porucznicy y inni niżſzey y wyżſzey ſzarzy Officyerowie. JmP: Wda Połocki H. P. W. X. L. pod czás tego pogrzebu *munus obibat*, JeymściPani Krakowſkiey Matki ſwoiey, ktora dla żalow ſwoich ciężkich nie mogła intereſſe temu áktowi, ále za Zamkiem Brzeżańſkim ná Folwarku pod namiotámi *ſubſiſtebat*. Jeymść też Pani Wdzina Połocka H. P. W. X. L. ob metum západnienia ná zdrowiu y żalu nieporownanego, po ſtracie tak wielkiego y godnego Oyca ſwego o mil 8. od Brzeżan zoſtawała; táka álbowiem dyſpozycya y wola byłá Matki Iey. Exequie Zakonnicy, á diluculo aż ku pierwſzey godzinie z południa, iedni po drugich odprawiali. Między

Illuminacya.

Konkurs Duchowieńſtwa.

Konkurs Państwa.

Exequie.

Mſze. któremi exequiami Mſze SS: uſtáwicznością wychodziły; Summę celebrował, JmćXdz Arcybiſkup Lwowſki przy Aſſyſtencyi Biſkupow, Władykow, Kanonikow, Prałatow, y innych *ex Clero* Xięży. Po Summie dopiero miał Kazanie Panegiryczne Jmść *Kazanie.* Xdz Wolſki Soc: Jesu. *Satis eruditè & diſertè;* założywſzy ex circumſtancya Sieniawſkich Herbu, thema: *Luna Tua non minuetur ultra; excurrebat in laudes & merita* Starożytnego Domu, Imienia Tego, ktory ſię w oſtátnim Sieniawſkich Senatorze y Wodzu wielkim zda zapadáć y gaſnąć; zaſługi iednak wielkie Iego *in Patriam & Religionem,* Sława nieśmiertelna, z akcyi godnych y pamiętnych u świata; godność y zacność, u potomnych wiekow, y całego świata, żyć ma zawſze, y zapadáć w śmiertelnym cieniu nie powinna. Dáley naſtąpił Solenny Kondukt, przy śpiewániu y rezonancyi Kapeli; ktory Kondukt JmćXdz Arcybiſkup Lwowſki y Biſkupi *cum aſsiſtentia* Kanonikow y Prałatow z wielką Ceremonią *proſequebantur.* Ten iák ſię ſkończył; Rycerſtwo Uſsarſkich, y Pancernych znakow, zbroyno ná dzielnych koniach Tureckich ſiedząc, iedni ſtrzały w pędzie końſkim, ná kátafalk záwodzili, inni ſzable rzucáli, Uſſarya kopie *Kopie kruſzone.* kruſzyła, Chorągwie ná trumnie ſkładáli, Buńczuki pod trumnę rzucali, Buławę Hetmańſką kruſzyli, Officyerowie záś *extranei Authoramenti* Sztandary, ſzpady y inne Inſignia woienne *ad cumulum unum* pod trumne także *deponebant. Claudebat Agmen* JmP: Granowſki Generał, przy Kapeli Regimentowey, kotłach, y Bębnach, Marſzem przez ſzrzod Kościoła idąc, ſzpadę *in ſpolium* zmarłemu Wodzowi ſwemu oddał. *Hoc finitô* záczął *Mowa Woiewody Ruſkiego.* mowę JmP: Wda Ruſki z kondolencyą do Przyiacioł y Krewnych zmarłego, *excurrendo in encomia Domûs Sieniavianæ.* A gdy ruſzono z kátáfalku Ciało, Towarzyſtwo Uſſarſkie y Pancerne zbroyne, przez całe Nabożeńſtwo przy kátafalku ſtoiące, rzuciło ſię do nieſienia trumny, á Drágonia, y Infanterya dała *eo temporis* z ręczney ſtrzelby ognia, y z dział *ſalve* uderzono. Drugie *Salve eodem modô* naſtąpiło przy wyprowadzeniu Ciała z Kościoła, włożono tedy trumnę ná woz akſamitem karmazynowym y galonem złotym obity, w ktorym ſzły konie w kapach akſamitnych karmazynowych tákże galonem złotym opaſanych, Stangret tákże y Foryś do tych koni przybrany w akſamitne *ejusdem coloris* kápy, *Circum circa* 24. Dworzanow otoczyło trumnę w kapach *itidem* akſamitnych, trzymaiąc pochodnie iarzęce, w tey Proceſſyi wſzyſcy Zakonnicy, Xięża *& Clerus,* tákże Cechy z Miaſta tegoż z ſwiecámi *ordine procedebant,* przy odzywaniu ſię alternatim kapeli; Uſſarſka y Pancerna Chorągwie, Regimenty, przed trumną, zá Ciałem wſzyſcy *Magnates* y krewni. Odprowadziło też y poddańſtwo z poſpolſtwem luznym wſzyſtkiey włości Brzeżańſkiey, y innych dobr Pana ſwego; Infanterya *Claudebat Agmen,* idąc po wſzyſtkich ulicach zá ciáłem; ágdy przed bramą wałową ſtaneło ciáło, trzecie *Salve* wydała Infanterya y Dragonia, á za nią z dział uderzono; do Zamku záś wiechawſzy, Dragonia z Uſſaryą po prawey ręce ſtaneła, á złączywſzy ſię z Infanteryą, ktorey prawey ręki uſtąpiła, czwarte *Salve* dano z ręczney ſtrzelby y dział; przed drugą bramą Zamku, znieſione od Uſſaryi zbroyney z woza ciało, wprowadzone do káplicy Zamkowey, kędy *exuviæ & Buſta* Przodkow Sieniawſkich złożone; y tam *ultimum vale* dáno piąty raz. *Simili modo* Kondukt mały po tym zaczął ſię. Po ktorym mowę czynił Xiąże Imść Wda, *Mowa Xiążęcia Wiſniowieckiego.* á teraz Kaſztelan Krakowſki, dziękuiąc zá Chrześciańſką uſługę wſzytkim przytomnym y krewnym. A gdy requiem kapela zágrała y záśpiewał *chorus*, ſpuſzczono ciało do grobu, á w tym *Ciało ſpuſzczono do grobu.* Infanterya, Dragonia, y z dział oſtátnie dała *Salve*; wſzytkich tedy gości przytomnych, *lautiſsimè* częſtował JmP: Wda Połocki H. P. W. X. L. y Jałmużny rzęſiſte dawano tak Xięży, iáko y ubogim. *die 30. Julii* przy teyże apparencyi nabożeńſtwo y exequie odprawowáło ſię. Summę celebrował JmćXdz Biſkup Chełmſki, kazanie miał JmXdz Legucki Soc: Jesu *eruditiſsimè.* 31. *Julii.* tákież nabożeńſtwo bez kazania.

Jnſignia Woienne ci Jchmść rzucali, y kruſzyli.

Buláwę Jmp: Kalinowſki Kaſztelan Kamieniecki Pułkownik Uſſarſki.
Kopią kruſzył JmP: Gumowſki Chorąży Sanocki Regimentarz,
Chorągiew Pancerną rzucił JmP: Humnicki Staroſta Horodelſki Chorąży Pancerny.
Buńczuk kruſzył JmP: Kraińſki Łowczy Sieradzki Buńczuczny.
Szablę kruſzył JmP: Kumanowſki Czeſnik Podolſki Towarzyſz Pancerny.
Dzidę kruſzył JmP: Piotr Boreyko Porucznik Pancerny.
Strzały rzucił JmP: Boreyko młodſzy Towa: Panc: Hetmańſki.

Od Woyſka Cudzoziemſkiego

Regiment *aliàs* Kommendę kruſzył JmP: Granowſki Generał.
Szpadę JmP: Oberſzteleytnant Bertrand.
Sztandar Dragońſki JmP: Oberſzteleytnant Krupińſki.
Pikę od Piechoty kruſzył JmP: Tulian Pułkownik Kommendant Lwowſki.

Nad grobem ták wielkiego Wodza, naypierwſzego w Oyczyznie Senatora, oraz oſtátniego z domu Sieniawſkich; potomká, wſzyſtkich ná ſobie godnych Antenátow ſwoich *practicè* reprezentuiącego ſluſznie by nápiſać należało:

Auſonius. *Hectoris hic tumulus; cum quo ſua Troja ſepulta eſt;*
Conduntur pariter, qui periêre ſimul.

Oprocz innych POGRZEBOWYCH PANEGIRIKOW, y kondolencyi ſuper fato wielkiego tego WODZA; żale MARSA POLSKIEGO, w zwycięſkich go grzebiacego trofeach, ták opiſał PANEGIRISTA:

Mars w ſzyſzaku, ſtáń Poláku, z orężem do bitwy,
Niech ryſuie, miecz farbuie, ſkrwáwione gonitwy.
Iuż Bellona, ſprzyſiężona Bogini; do boiu,
Z Getyckiego, laurowego, wychodzi pokoiu.
Káwálery, w ſwoie ſwery, ná plácu ſtawáią,
Polſko! trwoga! co dlá Bogá! zá imprezę máią?
Armát rykiem, dziáł okrzykiem, powietrze wzruſzone,
W Arſenále, kute ſtále, w ſzeleſt ſprzyſiężone;
Kotły biią, ſpiże wyią, ſmutne trąby krzyczą,
Tu kartány, huk ulány, tu moździerze ryczą.
Stoią w ſzyku, w twárdym ryku, y żelázne płoty,
Tám z Cyklopy, tu z Steropy, Wulkan kuie groty.
Młodź powſtáie, plác uznáie, bierze ſię do broni,
Przerażoná, iák ſzálona, cień, czy ſiebie goni.
Mars bułátem, ſtáli brátem, po polách wywiia,
Myśl ſzáloną, záiuſzoną, teſknicę, rozbiia.
Stoy Grádywie! w twoim żniwie, czy Wodzow nieſtáło?
Czy ſtálowych, bułátowych Kawalerow máło?
Mars w tym ſuknie, ſłowem huknie, krzyknie rozgniewány,
Tu ſię gniewa, tu omdlewá, żálem pomieſzany;
Ah! pozbyłem, utráciłem, w *Polſce* SIENIAWSKIEGO!
Woyſk obronę, dzieł Koronę, Hetmáná Wielkiego!
Wieczna ſtráto! płacz Sarmato, ſtráciłeś Hektora,
Fábiuſza, Decyuſza, Polſki *Protektora!*
W tym ADAMIE, Polſkie známie, Alexandrá miáłeś,
SIENIAWSKIEGO, godnieyſzego Alcyda, uznáłeś.
Płacz Poláku, Iedynáku! ſtraciłeś zwycięſtwá!
Mowię śmiele, w tym popiele, pochowáłeś męſtwa.
W tym tu grobie, duma ſobie, Mars *Polſki* zgrzebiony,
Że iuż wſzędzie, mieć nie będzie z SIENIAWSKICH obrony.
Polſkiey ſłáwie, ná buławie, przyſiąc by potrzeba,
Że Koronny, wiek obronny, Sármáckiego Niebá,
Przy Hetmánie, dzielnym *Pánie*, woyſk *Polſkich* Rycerzu,

Ná bułá-

Ná bułácie, ryſuy Brácie Sarmáto w páncerzu.
O iák ſiłá! *Polſko* miłá! z SIENIAWSKICH maſz ſławy!
Boć uznáią, męſtwo dáią, zwycięſtwom buławy.
Gdzie bywáły, wzroſt ſwoy brały, Woyſk tarczowe żniwa
Káwálerow, Bohátterow dziś tam goła niwa!
Gdzie leżáły, foſſy, wały, trupem zágęſzczone,
Krwáwe role, *Polſkie* pole, Krwią Szwedzką ſpienione.
Dziś mogiły, ziemi bryły; zwycięſtwem okryte,
Wráz uznáią, przyſięgáią, że w tym Wodzu zbite.
Ktory ſzáńce, mogił táńce, ſypáł, kopáł wały,
I gdzie ſobie, w iego dobie, láury koczowáły;
Tám fátalne, I ferálne Ciſow, Táxow, ſtoią
Láſy cáłe, pozoſtáłe, w kir gáłęzie ſtroią:
Ktory ſtrony, pędził w plony, dziś w plon Libityny
Idzie w krwáwe, Woyſká żwáwe, mściwey Heroiny.
Iuż też ginie, *Polſkę* minie, wiekopomná ſławá,
Gdy w popiołách, śmierci dołách, Hetmán Wielki ſtáwa:
I ktorego, ták Wielkiego, *Polſká* nie obięłá,
Tá ſubtelna, ah śmiertelna, trunná ogárnęła:
Coż Grádywie? (mowię mściwie?) zá kondukt Hetmáná?
Ot mogiłá, záſłoniła, iedna ziemi ściáná:
Więc że tego, bez ktorego, iuż *Polſka* ſierota:
W śmierci prochy, Wrzuciſz w lochy Stygyiſkie zá wrota?
Nie ubogie, Buſtum drogie, Kleynot Káwálerſki,
Zwycięſtw plemie, więc że w ziemię, poydzie wiek Zołnierſki?
Mars ſtrwożony, zadumiony, ſpoyrzawſzy około,
Mowi ſobie, nie w tym grobie, má bydź *Polſkiey* czoło.
W tym záwoła, wraz do kołá, do ſzyku, do broni,
Cne Zołnierſtwo, Bohátterſtwo, ná plác dáley z koni:
Wybuduycie, wyſtawuycie trofea, Zmárłemu.
Hetmánowi, ADAMOWI w *Polſce* SIENIAWSKIEMU:
Tu z Kártanow, Z dział, z taranow, kłádą fundámenta.
Ci tarczowe, puklerzowe, wznoſzą poſtumenta.
Tu ná boki, wzroſt ſzeroki, idą ármátury,
W pułk ſię ſnuią, ſzwádronuią, żelázne poſtury.
Iuż ſię wzięły, záwinęły, chorągwie w cáłuny,
Zproporcámi, ze znaczkámi woyſkowe fortuny.
Tu ſkłádáią, záwieſzaią, *Páncerni* harcerze
Dáią znáki, z głow ſzyſzaki, żelazni Rycerze.
Miecz zrániony, krwią zmiękczony, Grádyw ſam lokuie,
Znák żołnierſki, pas rycerſki, męſtwo koronuie.

Cna Belloná, Woyſk Koroná, láur ná głowę wiie,
A Uſsárze, káżdy w párze, złożywſzy kopiie,
Iuż dzwigáią, Iuż ſkładáią Wielkiego Hetmáná,
Wzbroynym grobie Woyſka obie, grzebią, ſwego *Páná*.
Mars w żałobie, Nucąc ſobie, ſtánie zádumiony,
Mártwym rykiem, Ni ięzykiem, rzecze w nálze ſtrony:
Pátrz Poláku: Ot w tym znáku: SIENIAWSKICH Dom cáły:
Zeſzedł z świátá, Wieczna ſtrátá, żal *Polſce* nie máły.

Trybunał. *W tym roku* 1726. Trybunał *Piotrkowſki* y Lubelſki agitował ſię pod laſką, Im*P*: *Potockiego* Strażniká W. X. L. á potym Woiewody Bełzkiego. Rádomſki Trybunał pod laſką, Im*P*: Tarła Stároſty Stężyckiego. Sukceſsorem zoſtał wielkiey Buławy J: W. Im*P*: Staniſław Mateuſz Rzewuſki Wda *Podlaſki* Hetman *Polny* Koronny Wodz wielce przezorny *in arte belli*, w rożnych Kommendách Woyſka, pod czas Tureckiey y Szwedzkiey woyny, w wielu wiktoryach doſwiadczony. *Per gradus* tedy *multorum meritorum* w Woyſku I. K. Mści y Rzeczypoſpolitey *Iure merito* otrzymał *Supremos faſces; cui par imperiũ, & vires legionibus æquæ*:

Silius Ital:

Seym. *Tegoż Roku* 1726. Seym Walny *ex limitatione* z Warſzawy, reaſsumowány w Grodnie *die* 28. *7bris* y tamże *ex lege* przypadł ordynaryiny, ktory przez Niedziel oſm agitował ſię y ſzczęśliwie zákończony pod laſką, ſtárego Marſzałka Seymowego Im*P*: Stefana *Potockiego* Referendarza Koronnego. Ná ktorym tákowe nayoſobliwſze ſtánęły *ſancita:* Do Kurlandyi Kommiſsya náznaczona. Kommiſarze z Senatu Xiążę Imść Biſkup Wármieńſki Szembek, Ichmść*PP*: Denhoff *Połocki* y Chomentowſki Mazowiecki Wdowie. Graff Morycz *pro hoſte Patriæ* deklarowany *intuitu* nieſłuſzney Elekcyi Kurlandzkiey, y że dyploma *Electionis ſuæ per abuſum peractæ* nie oddał *in manus* I. K. Mści. Opiſana też Korrektura Trybunału Koronnego y W. X. L. doſyć *prolixè & rigidè*. Kwit Im*P*: *Prebendowſkiemu Podkarbiemu* W. Kor: *Magno motu* dany, y *per legem* ápprobowany. *Poſłem* do Rzymu deſtynowány Im*P*: Jan Tarło Wda Lubelſki á teraz Sandomirſki. Do nobilitácyi y Indygenatu kilkudzieſiąt Káwálerow záſłużonych przypuſzczono. Wakánſe ná tymże Seymie rozdáne: Buława wielka Kor: (iákom iuż námienił) Im*P*: Rzewuſkiemu Wdzie Podláſkiemu; Buława polna Kor: Imp: Chomentowſkiemu Wdzie Mazowieckiemu; Kaſztelania Krakowſka Xciu Imści Ianuſzowi Korybutowi Wdzie Krakowſkiemu; Wdztwo Krákowſkie Imp: Lubomirſkiemu Podkomorzemu Koronnemu; podkomorſtwo Koronne Imp: Towiáńſkiemu Podczaſzemu Kor: Podczaſtwo Koronne

Komiſsarze do Kurlandyi.

Rozdawanie Wakanſow.

ronne Im*P*: Rzewuſkiemu Staroście Chełmſkiemu Synowi Hetmáńſkiemu, teraźnieyſzemu Referendarzowi, laſka Nadworna Im*P*: Potockiemu Referendarzowi Kor: oraz Marſzałkowi ná ten czas Seymowemu, Referendárya Kor: Im*P*: Duninowi Regentowi Kor: Regencya Im*P*: Dębowſkiemu Staroście Tymbarſkiemu.

W tymże Roku 1726. Krol Imść Auguſt II. západł *periculosè* ná nogę ledwie ſalwowány *magnis curis Medicorum*. Naybárdziey mu dopomogł Krolá Imści Francuſkiego medyk, ktorego kilką dzieſiąt tyſięcy talerow bitych ſprowadzono do Warſzawy: gdzie przyſzedſſzy Krol do zdrowia poiechał do Drezna.

1727. Jchmść PP: Kommiſsarze od J. K. Mści y Rzeczypoſpolitey przez Konſtytucyą Seymu Grodzieńſkiego náznáczeni *in Comitatu* Woyſká Koronnego y Lit: wyprawili ſię do Kurlandyi, y tám *glorioſiſsimo conatu* expediowáli te Kommiſsarſką negocyacyą. Przez ktorą dekretem ſwoim wſzyſtkie *ſtatûs Ducatûs Curlandiæ & Semigalliæ cum diſtrictu Piltinenſi aſſtrinxerunt* do rekognicyi J. K. Mści y Rzeczypoſpolitey, oraz elekcyą Morycza za żadną y nieważną, uznano &c. &c. Co *prolixè* tenże dekret Kurlandzki w ſobie *obloquitur*.

Trybunał *Tegoż Roku* 1727. Trybunał Koronny Piotrkowſki y Lubelſki agitował ſię pod laſką, Im*P*: Franciſzka Potockiego Staroſty Bełzkiego, á teraz Kráyczego Koronnego. Vice Marſzałkiem był Im*P*: Michał Rzewuſki Staroſta Wiſzyńſki Pułkownik Uſſarſki Hetmaná W. K. Stryia ſwego, á teraz Piſarz Koronny.

Tegoż Roku Stánęłá Koronácya Nayświętſzey Mátki cudowney Podkamienieckiey; ná Wołyniu; *in aſsiſtentia* Woyſka Koronnego. Co áby do podobney o honor Mátki Nayświętſzey wzbudzáło Polſkie ſerca w potomnych wiekách żarliwości (Tey mowię, Mátki; ktora nie tylko Krolową Polſką, zwáć ſię kazałá, ále też w ták wielu koniunkturach ſamym ſię ſkutkiem Pánią, y Protektorką, Kroleſtwa Polſkiego bydź pokazałá, iákoż y zá Jana Kázimierza, przed zwycięſtwem nad Kozakámi y Tátarami widziana byłá ná powietrzu, obozy Polſkie páludamentem ſwoim pokrywáiącą,) kłádzie tu ſię

R E L A C Y A

Koronácyi Mátki Nayświętſzey Cudowney Podkámienieckiey y Woyſka Koronnego *in aſsiſtentiam* áktu tego ordynowanego *in Auguſtô Annô* 1727.

Koronacya Nayświętſzey Mátki.

Ná ogłos wiádomości *pro die* 15. *Auguſti* Terminie Koronácyi Mátki Nayświętſzey Podkámienieckiey, niezliczonemi ná cały świat cudámi wſławioney, to ieſt w Podkámieniu w Kościele OO. Dominikánow (ná co Im*P*: Cetner Káſztelanic Wołyńſki Staroſta Korytnicki dwie Korony z Rzymu od Oyca Swiętego

Ii benedy-

Benedykta XIII. benedykowáne przywioſł) J. W. Jm*P:* Stánisław ná Rozdole y Oleſku Rzewuſki Wda Podláſki Hetman wielki Koronny *ex innato pietatis zelo*; wydał ordynánſe do kilkunaſtu Chorągwi Uſsarſkich y Páncernych tákże do Regimentu ſwego Drágońſkiego y *P*ieſzego, áby ſię *pro die* 12. *Auguſti* ściągneło pod Nákwaſzę y Kommendę JmP. Michałá Rzewuſkiego, Vice Marſzałká ná ten czas Trybunału Koronnego; Stárości Wiſzyńſkiego Pułkownika ſwego Uſſarſkiego; Regimentarza, gdzie ſam z Chorągwią Uſſarſką Hetmáńſką, *pridie* złożonego czáſu naypierwey ſtánął; ktora Chorągiew, tákim trybem, (iák byłá Uſſarya pod Wiedniem ná expedycyi z Turkámi) zá Induſtryą, koſztem, y kooperacyą Imp. Stárości Wiſzyńſkiego Pułkowniká wymunderowána. Kompánia, y Pocztowi z kopiámi, wſzyſcy w oſob naymniey 120. Pácholcy z ſkrzydłámi, ludzie ſłuſzni, wſzelkim rynſztunkiem ozdobnie przybráni. Ná zaiutrz zrana *præivit exemplo* pierwſzego weyſcia y prezentowania ſię y obrocenia *antiquâ militari formâ* ImP: Regimentarzowi Chorągiew Páncerna ImP: Stánisláwa Potockiego Stárości Halickiego pod Kommendą Jmp. Puláſkiego Podczaſzego Podlaſkiego, Pułkowniká, z kollegą Iego Im*P:* Rozwádowſkim Staroſtą Karaczkowſkim Chorążym, gdzie było kompánii y Pocztowych ná 62. wſzyſcy w páncerzach; z ſahaydákámi Towarzyſtwo, á pocztowi w páncerzach z flintámi y piſtoletámi, konie piękne y roſłe. Po tym we trzech dniach; inſze ſtánęły Chorągwie, wſzyſtkie okryte, ozdobne, y munderowne. Uſſarye w Pułkiryſiách, oſobliwie Hetmańſka z kopiámi ták Kompánia iáko y Pocztowi. Skoro tedy to wſzyſtko woyſko ściągneło ſię, uformował Im*P:* Regimentarz bardzo porządną y przezorną dyſpozycyą lokowawſzy Chorągwie Szwadronámi, *in corpore* Dragonią, y *P*iechotę, w przedniey ſtrazy trzy Chorągwie, á przy ſwoich namiotach Ianczarſką Chorągiew. Oboźnym poſtánowił ImP: Wychowſkiego Stolniká Kijowſkiego. Strażnikiem Im*P:* Giedzińſkiego Woyſkiego Zydaczewſkiego Chorążego Páncernego ImP: Stárości Rawſkiego. Sędzią Woyſkowym ImP: Olſzyńſkiego Czeſniká Bełzkiego Towárzyſza ſwego Uſſarſkiego dla obſerwowania wſzelkiey modeſtyi, áby *in circumferentia* tego Obozu nie ſtáłá ſię iáka w polu krzywdá y ſzkoda obywátelom támecznym. A gdy *imminebat* czás w prowádzenia Korony do Kościołá Podkámienieckiego to ieſt w Wilią Swięta w Niebowzięcia Mátki Nayświętſzey uſzykował Im*P:* Regimentarz Woyſko, w Kommendzie ſwoiey będące, we cztery ſzwádrony, y ruſzáiąc ſię z tą partyą po południu, ordynował, naprzod

Regimentarz pod Nakwaſza z Woyſkiem.

Diſpozycya Woyſkowa.

naprzod Dragonią, y *P*iechotę á ſam z ſzwadronámi *procedebat* aż pod *P*odkámień, gdzie ſzykiem ſtanął. A w tym Jchmść Xięża Biſkupi Łucki, Kijowſki, y Kámieniecki, *cum ſuo Clero* iachali káretámi do namiotow, w bliſkości tego ſzyku rozſtáwionych, ná ten ákt z Zamku Załozieckiego od Iey*P:* Wdziny Kiiowſkiey tám że przytomney; pozwolonych. Gdy tedy ſtanął w namiotách ImćXdz Biſkup Łucki, z inſzemi *ſibi aſſociatis*, Kommenderował Imp: Regimentarz pokilku z pod każdey Chorągwi Towárzyſtwa zbroynych pod Komendą Im*P:* Rozwadowſkiego Stárości Karaczkowſkiego Chorążego Páncernego; Im*P:* Stárości Halickiego do Zamku Podkámienieckiego; do Im*P:* Cetnera Kaſztelanica Wołyńſkiego, Dziedzica támtego mieyſca, gdzie były złożone te korony; ná Páná Jezuſa y Mátkę Nayświętſzą, ktore tám że *adornabant* kleynotámi ſwemi Jeymść*P:* Ledochowſka Woiewodzina Wołhyńſka, y Jey*m*P: Wielhorſka Kaſztelanowa Wołhyńſka, z wielką tedy rewerencyą przywiezione do pomienionych namiotow, y oddáne przez pomienionego Im*P:* Kaſztelánica Wołhyńſkiego, *in manus* ImćXdza Biſkupa Łuckiego, z przyzwoitemi Ceremoniami, *in aſſiſtentia* inſzych Jchmściow Xięży Biſkupow, Duchowieńſtwa, tákże wielu Senatorow, Urzędnikow, Szlachty, y Poſpolſtwa. Tandem ruſzył ſię Im*P:* Regimentarz z Woyſkiem w ſzyku będącym, przez Miáſto *P*odkámień, ku Klaſztorowi, gdzie dla niezmiernego gminu ludzi (ktorych było ná kilkádzieſiąt tyſięcy) nie podobno było do ſamego Kościoła z woyſkiem przyſtąpić, ſtánął ſzykiem zá Miáſtem, *frontem* do Kościołá y Klaſztoru *P*odkámienieckiego, *in aſſiſtentiam* tey Jntrodukcyi przerzeczonych Koron, Skoro zaś przyiechał Jmść Xdz Biſkup Łucki, z inſzemi, przed Kościoł, oddał Korony *Ceremonialiter*, do rąk dwoch Dominikánow ſtarſzych tegoż Konwentu Podkámienieckiego, ktore odebrawſzy z wielką rewerencyą ná wielkiey miednicy złociſtey y ná wezgłowiu bogátym, w prowádzili do Kościołá y ná Ołtarzu wielkim, gdzie ten Obraz Cudowney Mátki Boſkiey *conſiſtit*; *depoſuerunt*. Przy tey Introdukcyi pomienionych dwoch Koron, *continuò* ognia dawano z kilkudzieſiąt armat od godziny drugiey z południa; do wieczora, y ſamym wieczorem Im*P:* Regimentarz z woyſkiem w Obozie ſtanął, gdzie haſło otrąbić kazał, przykázuiąc iák naywiękſzą ſkromność bez naymnieyſzych ſzkod w ſianach y zbożach, iákoż zá pieniądze ſobie kupowáli wſzelkie *victualia*. Ná zaiutrz to ieſt *in Feſto Aſsumptionis B. V. M.* znowu Im*P:* Regimentarz do Podkámienia przyſzedłſzy, ſtanął tákowymże ſzykiem woyſka ná

Biſkupi.

Regimentarz z Woyſkiem ruſzył.

Gmin ludzi.

Introdukcya Koron.

Koronacyi Woysko assystuie. tymże mieyscu, iák wczora; *assistendo* samey Koronacyi, ktorą *perficiebat* ImćXdz Biskup Łucki, po wielkiey Mszy Swiętey około godziny drugiey z południa, y w ten czás także ustáwicznie z dział bito, woysko też w szyku stoiące Polskiego y cudzoziemskiego záciągu, tudzież y Janczarowie ImP: H. W. K. z ręczney strzelby ognia dawało, przy nieustaiącey rezonancyi muzyk woyskowych. Tandem po skończonym zupełnym Akcie, y expedyowánych wszelkich Ceremoniach, przed wieczorem wrocił Imp: Regimentarz do Obozu pod Nakwaszę. *In crastino*, to iest w Sobotę z tymże woyskiem; nabożeństwa zażył, ná tam tym

Traktament. Cudownym mieyscu, w Niedziele zaś *lautissimè* tráktował ImP: Regimentarz Jchmśćpp: Officyerow y Kompanią z całey tey Partyi woyska. Ná teyże ochocie był præsens ImP. Marszałek Trybunału Lubelskiego, y wielu innych gości, ná vivat dawano z dział huczno ognia, zá zdrowie J K. Mści, Jchmściow PP: Hetmanow, Woyska; y innych ták wielu, przy spełnieniu wielkich y gęstych kielichow; w poniedziałek ImP: Regimentarz uczyniwszy piękny komplement do wszystkich Jchmpp: Officyerow y kompanii z wielkim podziękowaniem zá stáwienie się pod Kommendę Iego; y zá podięte dla Chwały Boskiey fatygi, y Mátki Nayświętszey, rospuścił Chorągwie ná swoie Konsistencye. Przy tym pożegnániu; rzęsisto tráktował ImP: Regimentarz Woysko, iáko y codziennie przez cáły tydzien, dostátkiem kazał dawáć wina, ták dla Woyska, iáko y dla rożnych Panow, y Szlachty przyiezdżaiących z Odpustu ná wizytę. Przy tym Obrazie Cudownym, przez cáłą Oktawę wielkie odprawowało się nabożeństwo, Kościoł *ab intra* bardzo pięknie był adornowány; *ab extra* zaś brama tryumfalna, kolossy misterną robotą y konceptem

Illuminácye. sporządzone; od zachodu słońca illuminácye báwiły do północy, bardzo piękne y liczne. Feierwerki bárdzo dowcipne y gęste były przez cáłą Oktawę. Ná te zaś wszystkie ozdoby, prochy y illuminacye, naywięcey kosztu łożył Imp. Michał Potocki Wda Wołhyński, lubo sam ná tym Akcie nie był

Numismata. præsens. *Numismata* srebrne w Kościele rozdawał y ná Cmentarzu; rzęsisto, przerzeczony Imp: Cetner Kálztelanic Wołhyński, iáko Author tey Koronácyi. To też *inter miracula numerari* powinno, że trzeciego dnia po tey S: Koronacyi, nad samym Kościołem *Podkámienieckim*, *apparuit* ná Niebie Korona w obłokách czerwona; podobna właśnie tey, iáka ná Obrázie Cudownym tam tego mieysca, y trwała blisko godziny; ktorą potym záśloniło słońce. Ná co wszytek lud zgromadzony ná odpust, y Woysko o pułmile Obozem stoiące; pátrzyło. KONNOTA-

KONNOTACYA

Chorągwi Usarskich y Páncernych in assistentiam Koronacyi Matki Nayświętszey Cudowney, w Obrazie Podkámienieckim, ordynowanych y ná szwadrony rozdzielonych w obozie pod Nakwaszą *Annô 1727. die 15. Augusti.*

1. SZWADRON.

Usarska Imp: H. W. K. Pułkownik Imp: Michał Rzewuski Starosta Wiszyński á teraz Pisarz Koronny.

Páncerna tegoż H: W. K. Chorąży Imp: Węgliński.

Páncerna Imp: Starosty Wiszyńskiego, Chorąży Imp: Ustrzycki Stolnik Zydaczewski.

2. SZWADRON.

Usarska Imp: Wdy Wołhyńskiego, *P*orucznik Imp: Cetner Starosta Barecki.

Chorąży Imp: Sługocki Stolnik Chełmski, á teraz w roku 1740. Marszałek Trybunału Koronnego.

Páncerna Imp: Branickiego Kasztelána Halickiego, *P*orucznik Imp: Szumlański.

3. SZWADRON.

Ussarska Xcia Imści Czartoryiskiego Podkanclerzego W. X. L. *P*orucznik Imp: Humnicki Starosta Horodelski.

Chorąży Imp: Lipski Skarbnik Bełzki; potym Regent Koronny; á teraz Kásztelan Bełzki.

Páncerna Imp: Stárosty Halickiego; á teraz Woiewody Smoleńskiego Stanisława *P*otockiego.

Pułkownik Imp: Puláski *P*odczaszy *P*odlaski.

Chorąży Imp: Rozwádowski Stárostá Káráczkowski.

*P*áncerna Imp: Wielhorskiego Kasztelanica Wołhyńskiego.

Porucznik Impan Dedyński.

4 SZWADRON.

Usarska Xiążęcia Radziwiłá Starosty Przemyskiego.

Porucznik Imp: Ledochowski Stárosta Włodzimirski.

Chorąży Imp: *P*iaskowski.

Páncerna Imp: Załuskiego Starosty Rawskiego; Chorąży Imp: Giedziński.

Páncerna Imp: Zagwoyskiego Starosty Czerwonogrodzkiego.

Regiment Dragoński Hetmański pod JmPánem Pułkownikiem Wilgą, Piechoty Batálion, y Chorągiew Janczarska Hetmańska pod Imp: Swirskim Rotmistrzem.

Godna zaprawdę (*Acies Castrorum ordinata*) Nayświętsza Niepokalanie Poczęta Mátka Boska, tey czci y wenerácyi od Rycerstwa Polskiego; do ktorey rzeczą samą mowić by powinna Polska, tyle Jey łask sukkursami posiłkowana, co niegdyś Me-

chtylda S: *Utinam omnium creaturarum corda in poteſtate haberem, ut ex affectu & viribus omnium te dulciſsima Mater ſalutarem.* Tey Mátce przypiſać winniśmy, z rożnych nieſzczęśliwości publicznych, Kroleſtwa náſzego wyrátowánie; ktoreby iuż podobno dawno do oſtátniey przyſzło zguby y ruiny, gdy by go znayduiąca ſię w ſercach Polſkich żarliwość o honor Máryi, nie ſalwowała: *Sicut S. Anſelmo impoſsibile eſt ut qui ab illa averſus, & ab illa abjectus non pereat, ita qui ad illam converſus eſt, & ab illa reſpectus, ut intereat.* Jáko tedy nic pomocnieyſzego Oyczyżnie náſzey, nad protekcyą Maryi; ták nic chwalebnieyſzego y przyzwoitſzego wolności Polſkiey, iáko tey Monarchini Niebieſkiey chołdować; wolnego narodu ſynow, dobrowolnie zá niewolnikow ták wielowładney *Idem.* Pani, konſekruiąc: *Servire Mariæ regnare eſt; & inter mancipia ejus connumerari, plusquam Regium.*

Trybunał. 1728. Trybunał Koronny pod laſką Imp: Radomickiego Generała Wielkopolſkiego Marſzałka, ktory po reaſsumpcyi Trybunału w Lublinie po Przewodniey Niedzieli we cztery Niedziele *fatis ceſsit.* Ale Trybunał ſądził ſię ſprawiedliwie *ſecundum novellam legem* Korrektury Trybunału.

W tym roku Elektor Brandeburſki Fridericus, umyślnie z wielkim honorem oddawał wizytę w Saxonii, to ieſt w Dreznie Krolowi Jmści Polſkiemu Auguſtowi II. Ktorego tam *ſolenniſsimè* przyięto y traktowano. *Viciſsim* Krol Jmść wizytował tegoż Regnanta Pruſkiego w Berlinie, gdzie tákże z wielką pompą y magnificencyą, wenerowany. Krol Jmść z Berlina zbiegł pocztą do Wſchowy y tam expedycyą ná Seymiki przed Seymowe podpiſał;

Wakanſow dyſtrybuta oraz dyſtrybutę wakánſow uczynił, to ieſt poś. p Jmp: Lubomirſkim Woiewodztwo Krakowſkie Imp: Wielopolſkiemu Woiewodzie Sieradzkiemu; Woiewodztwo Beſzkie po Imp: Potockim ImP: Rzewuſkiemu Wdzie Podláſkiemu Hetmanowi W. K. Podlaſkie Jmp: Sapiehy Piſarzowi Polnemu W. X. L. Kaſztelanią Chełmińſką Imp: Koſsowi Staroście Wareckiemu, Kaſztelanią Kruſzficką Imp: Głębockiemu; Kaſztelanią Woynicką Imp: Stadnickiemu Kaſztelanowi Sądeckiemu; Sądecką Iegomości Pánu Morſztynowi Kaſztelanowi Bieckiemu; Biecką Imp: Dębińſkiemu Kaſztelanowi Oſwiecimſkiemu; Oſwiecimſką ImP: Szembekowi Woyſkiemu Oſwiecimſkiemu, Koniuſzoſtwo Litewſkie Xiążęciu Radziwiłowi Staroście Przemyſkiemu, po JmP: Feltmarſzałku Flemingu (ktory *in negotiis ſecretis* J.K. Mści deſtynowany będąc do Dworu Wiedeńſkiego tamże w Wiedniu umarł.) Generalſtwo Wielkopolſkie konferowáne JmP: Prebendowſkiemu Podſkarbiemu W.K. Ná Generalſtwo Artyleryi Koronney tamże w Wſchowie przyſiągł JmP: Branicki Chorąży Koronny, Hetman teraz Polny Koronny.

Smierć Hetmana Denhoffa. *Wtym że Roku* 1728. JmP: Staniſław Denhoff Wda Połocki Hetman Polny W. X. L. z wielką y nie powetowáną ſzkodą Rzeczypoſpolitey nie porownanych cnot, godności, y dzielności Wodz, Senator, we Gdańſku ná ſuchoty *è vivis deceſsit* drugiego dnia Sierpnia, zoſtáwiwſzy w śmiertelnych popiołách żywą y nie wygáſłą heroicznych odwag pámiątkę ná nie śmiertelną Jmienia ſwego ſławę, ná wiekopomną waleczney Buławy chwałę, ná poſtrach ſił nieprzyiacielſkich.

Ovidius. *Metuendus erat cinis ipſe ſepulti.*

Koło Generalne *Wtym że Roku die* 29. *Julii* w Kościele OO. Bernardynow we Lwowie odprawowáło ſię koło generalne Woyſkowe *in præſentia* JchmPP: Rzewuſkiego Wdy Belzkiego *Wielkiego*, y Chomętowſkiego Wdy Mazowieckiego *Polnego*; Hetmanow Koronnych, y wielu zgromadzonego Rycerſtwa *utriusq; authoramenti.* Z ktorego deſtynowáni Poſłowie ná Seym, to ieſt dziewiąciu Polſkich, y trzech z Cudzoziemſkiego Woyſka. Punkta intereſſow woyſkowych formował y do inſtrukcyi w tym że Kole ná Seym podał JmP. Puláſki Podczaſzy Podlaſki, iáko Weteran y dobrze ſwiadomy zaſług y pretenſyi woyſka, *ex quo* że nie tylko był Piſarzem woyſkowym zá Buławy czterech Hetmanow wielkich Koronnych, ále też był Pułkownikiem przez lat dwadzieścia y ſiedm; Porucznikuiąc pod znákámi powaznemi, iáko to JmP: Sobieſkiego Czeſnika Koronnego; J.O. Xcia Radziwiłá Kanclerza; J.W. JmP: Jozefa Potockiego Wdy Kiiowſkiego Hetmana teraz wielkiego Koronnego; Staniſława Potockiego Wdy Smoleńſkiego; przed tym zaś w młodſzym wieku przez lat kilkánaście poczet ſwoy máiąc pod znákámi Uſsarſkiemi Hetmańſkiemi, przez wſzyſtkie lata ſwoie od piętnaſtego roku wieku ſwego żadney kámpánii y Seymu nie opuściwſzy. Tenże miał mowę od cáłego Woyſka wińſzuiąc Wodzom ſwoim, otrzymánych *per tot palmaria merita Supremos militares faſces, exponendo* oraz ták wielkie y dawne zaſługi wſzyſtkiego Rycerſtwa u Rzeczypoſpolitey od lat trzydieſtu kilku zaległe, áby ná przyſzłym Seymie *per interpoſitionem* powagi Hetmańſkiey *ad ſatisfactionem* pomieścić ſię mogły. Jákoż nie tylko ſłuſzna, ále y arcy potrzebna, áby Rycerſkie dziełá, woienne niewczaſy, należytą ſobie cieſzyły ſię rękompenſą. *Nec Domus nec Respublica ſtare poteſt, ſi in ea nec recte factis præmia exſtent, nec ſuplicia peccatis.* *Cicero.*

Smierć Hetmana Chomentowskiego.

Eôdem Annô 1728. *die* 1ma 7bris JmP: Stanisław Chomętowski Wda y Generał Xięstwá Mazowieckiego Hetman *P:* K: Radomski, Drohobycki, Doliński, Złotoryiski &c. Starosta, po otrzymaney ták dwie lecie ná przeszłym ostatnim *immediatè* Seymie; Bułáwie Polney Koronney, po expedyowánym we Lwowie Kole Generalnym woyskowym, we cztery niedziele zá Polnym Litewskim Hetmanem eandem *mortalitatis fecutus viam, dolendô* Rzeczypospolitey *fato;* zostawiwszy *fæculis memoranda* wielkiey całemu światu Polskiemu przysługi monumenta, w expedyowánych wielkich Poselstwach ták do Porty Ottomańskiey, iáko też do Dworu Moskiewskiego, zá pánowania Piotra Alexiewicza Cara y Jmperatora Koronowanego Rossyiskiego, y do innych postronnych Monarchow; Przez ktore wielkie od J K.Mści y Rzeczypospolitey legacye *multa commoda* całey Oyczyznie *& tranquillitatem Publicam perfecit;* umieraiąc zaś z wielką reflexyą y pobożnością, prawdziwie po Hetmańsku, woienne rozporządzał rynsztunki, rozdawszy y naznaczywszy JchmP*P:* Pułkownikom, swoim konie dzielne swoie z siedzeniami bogátemi, z rzędámi, z szablami szczerozłotemi, y innemi porządkámi, osobliwie JmP: Popielowi Staroście Tuczapskiemu Ussarskiemu, Stáwskiemu Podstolemu Sanockiemu Páncernemu Pułkownikowi; tákże Generałowi Ożarowskiemu; Gietkinowi y innym ták wielu zasłużonym sługom swoim y żołnierzom, insuper niektorym Jchmściom do wielkiego imienia należącym po kilkadziesiąt tysięcy legował; ná Msze zaś S. sto tysięcy tynfow; Ná Kollegium Societatis JESU Samborskie Fundácyi swoiey, gdzie ciáło iego miało spoczywáć; dwa kroć sto tysięcy; Tudzież ná wielki Ołtarz Jasney Gory Częstochowskiey dwa kroć sto tysięcy zápisał y náznáczył. Wyprowadzone *die* 15. 7*bris* Ciało pomienionego Hetmana z Drohobyczy dosyć ozdobnie; *in assistentia*, kilkunastu Chorągwi Hussarskich, Páncernych y Lekkich, Regimentow Dragońskich y pieszych, tákże Jchmpp: Pułkownikow, Porucznikow, y rożnych ludzi Woyskowych do Sambora; gdzie złożone z ozdobną apparencyą w Kościele OO. Jezuitow; swoiey fundacyi. Przy tey zaś depozycyi był wielki konkurs Xięży Swieckich y Zakonnikow, ktorzy Msze Swięte odpráwowáli przez trzy dni. Tandem *Annô sequenti*, odprawiony pogrzeb w Kościele OO: Jezuitow w Samborze, bez żadney pompy; według ostátniey woli Iego, stosuiącey się do náuki Augustyna S.

S. Augustinus. *Pompæ exequiarũ magis sunt avorum solatia, quam subsidia mortuorũ.*

Tegoż Roku 1728. *die* 4. 9*bris* Jmp: Stanisław Máteusz ná Rozdole y Olesku Rzewuski Wda Bełzki H. W. K. (zostawiwszy potomnym wiekom, wysokich przymiotow y dzieł chwalebnych wielkie experymenta, *crescendo per merita & gradus*, będąc naprzod Stárostą Chełmskim potym Krayczym Koronnym, y Pułkownikiem Krolewskim, potym Referendarzem Koronnym, potym Wdą Podláskim y Hetmanem Polnym, ná koniec Woiewodą Bełzkim, y Hetmanem wielkim Koronnym,) po wycierpiánych ciężkich y nie wyliczonych więcey niż przez dwa miesiące rożnych *ab intra* paroxyzmach, *munitus solitis circa agonem Sacramentis*, przy wszelkiey aż do śmierci reflexyi *extremum clausit halitum;* uczyniwszy w przod przed tygodniem testáment z porządną, około duszy y ciałá dyspozycyą, ostatniey woli swoiey; we wszystkich zaś życia swego procederach, fortuny y honorow inkrementach, wielkość szczęścia nie mnieyszą cnotą moderował.

Smierć Hetmana Rzewuskiego.

virtutibús ille
Fortunam domuit, nunquamq; levantibus altè
Intumuit rebús — *Claudianus*

Jlubo w ták wielu woiennych okázyach, wrożnych szczęścia y przeciwności alternatách zostawał. Jednakże wspaniałego umysłu Iego żadne *infortunia*, nie zálterowáły. *Ei non multùm obesse potest fortuna, qui sibi firmius in virtute, quàm in casu subsidium collocavit.* — *Cicero.* Ciáło tegoż ś. p. Jmści*P:* Rzewuskiego H. W. K. 16. 9*bris* z kámienicy z miásta Lwowa wyprowadzone ná przedmieście do Kościołá OO. Kármelitow Trzewikowych *in assistentia* Jmp: Regimentarza generalnego, y innych Jchmściowpp: Woyskowych we Lwowie przytomnych, y Regimentow Pieszych, y Piechot Węgierskich, gdzie deponowáne w Káplicy Nayświętszey Panny Szkaplerzney. Testáment Iego pełen Chrześciańskiey pobożności y doskonáłey dyspozycyi ták się záczyna. — *Testament.* *Znaiąc się być Człowiekiem podległym dekretowi Pana nad Pany Krola nad Krolmi BOGA w Troycy S: Iedynego, iako rodzący się na ten Swiat trybem pospolitym wszystkich ludzi,* nascendo; *similem* omnibus hominibus emisi vocem plorans; *tak też kończyć dni życia mego, iáko człowiek śmiertelny mam to ná sercu y pamięci nie wymazanym charakterem wyryte:* Statutum est hominibus semel mori; *Temu Statutowi iako mizerne stworzenie ze wszelką rezygnácyą, ná wolą Boga mego; chcąc zádosyć uczynić, iezli iest táki teraz w tey chorobie moiey Stworcy mego wyrok; ostatniey woli moiey; będąc zdrowym ná umyśle; dobrowolnie, z wszelkim rozmysłem sukcessorom moim, tákowy zostawuię testament. Nayprzod z tym się przed Bogiem moim, całym Niebem, y światem protestuię, że iákom iest z szczegulney Boga mego łaski w Wierze S: Kátolickiey Rzymskiey urodzony y wychowány, ták wteyże Wierze S: nad*

ktora lepſza, prawdziwſza, pewnieyſza inna nec dari, nec mente concipi poteſt, *żyłem y umierać pragnę; wſzyſtkiemi Sakramentami, według obrządku Kościołá Swiętego opátrzony bydź; ſerdecznie życzę ſobie, duſzę moię oddáię Stworcy y Odkupicielowi moiemu zebrżac nieſkończonego miłoſierdzia Iego, áby mnie nie ſadził wedle wielkości grzechow moich, bo ſię ſam ſadze, żem ieſt ze wſzyſtkich ludzi ná ſwiecie naygrzeſnieyſzy, ále wedle nieſkończoney dobroci łáſkawości ſwoiey; ciáło moie mizerne; proſzę: áby pochowáne było w Rozdole w grobie Antenatow moich; pompy pogrzebowey żadney niepretenduię: Lecz o duſzy moiey naywiękſze ſtaranie pod błogoſławieńſtwem Boſkim y moim Oycowſkim niechay máią Synowie moi. Dla czego naznaczam, iák prędko duſza moia z tym ſię mizernym rozſtanie świátem y ciáłem, áby z tych pieniędzy, ktore tu ſą przy mnie rozdano porożnych Kościołách Złt: Pol: dziewięć tyſięcy ná Mſze Swięte, ktore nie tylko tu we Lwowie ále y gdzie indziey iáko nayprędzey zá duſzę moię niech będą odprawione. Na ubogich złt. Pol: tyſiąc niechay rozdadzą* ex nunc &c. &c.

A że Woyſka Koronne ofierocone *poſt fata* tych obudwuch walecznych Wodzow, bez żadney komendy, y Jurysdykcyi, zoſtáwały (bez ktorey być Woyſku iednoż to ieſt, co ciáłu bez du-
Curtius. ſzy: *Militaris turba ſine Duce, eſt ſine Spiritu Corpus;*) Tedy Krol Jmść *P.* N. Miłościwy iáko *Supremus legionum Pater*; ſtoſuiąc ſię do wyraźnego w tym prawa Seymu Traktatowego *Annô* 1717, konferował *tantisper* generalną komendę Woyſk Koronnych *utriusq; Authoramenti*, poki ná Seymie przyſzłym nie ſtánie dyſtrybuta Buław, J. W. Jm*P:* Staniſławowi ná Wołczynie y Rádwa-
Generalna Komenda. nicách Ciołkowi Poniatowſkiemu, Podſkarbiemu ná ten czas wielkiemu W. X. L. Pułkownikowi Woyſk Koronnych, Generałowi Leytnantowi Infanteryi, y Pułkownikowi Gwardyi Pieſzey J. K. Mści (á teraz Wdzie Mazowieckiemu) iáko doſwiadczonemu *in arte bellica*, y nie porownaney expedycyi, ták w Woyſkách Koronnych, iáko też u poſtronnych Monarchow; nábytey, Káwalerowi; ktory konformuiąc ſię *ad mentem Principis*, przy Uniwerſale J. K. Mści do tychże Woyſk wydánym, obiąwſzy tę generalną komendę (*par oneri clavæq; capax*) regularną uczynił
Valerius. Flaccus. dyſpozycyą, *in ordine* aſsekuracyi pogranicza od Porty Otomańſkiey, od Ukrainy, y od inſzych mieyſc pogranicznych, oſobliwie od ſciany Brandeburſkiey; obligował przy tym Jchmściow*PP:* Regimentarzow wſzyſtkich Partyi Woyſka, oſobliwie pogranicznych, áby wſzędzie *pro exigentia rei & ſecuritate* kráiu uſtawiczne y pilne trzymáli Furwachty, ná zábieżenie wſzelkim y nieſpodziewa-

ſpodziewanym inſultom ná Państwa J. K. Mści, y Rzeczypoſpolitey. *Cum ſummo* tedy ápplauſu, tudzież z wielką ochotą, ták przezorne dyſpozycye tegoż J. W. Jm*P:* Regimentarza generalnego, przyięło Woyſko, y zá ſzczęśliwym przybyciem do Lwowa Jmści, wſzyſcy niemal Jchm*PP:* Officyerowie Polſkiego záciągu, uſtáwicznie przyiezdzali do powitania Imści, ktory iáko *humaniſſimè* káżdego *ex condignò* przyimował wizyty, ták przy pożegnaniu partykularne ſwiadczył reſpekta, że wſzyſcy Ichm*PP:* Woyſkowi wielce kontenci, z ták łáſkáwego Regimentarza. O koło Gwarnizonow po fortecach, po granicach, z należytą cirkumſpekcyą, żeby były *in quam optimo ſtatu* beſpieczeńſtwa ſwego, iák naypilnieyſze Ichm*PP:* Komendantom zalecił y przykazał ſtáranie, cáłemu zaś Woyſku, przez uniwerſały ſwoie *injunxit*, áby *præſcriptum Regulaminis & diſciplinæ militaris* nie náruſzenie záchowane było. O ták zacnym Regimentarzu zaraz przy pierwſzym Komendy obięciu godziło ſię, *non vano omine vaticinari:*

Propriis tu pulcher in armis;
Ipſe cauenda geres; Patriæq; exempla parabis. *Statius.*

Eôdem Annô 1728. *in 7bri.* Krol Imść wydał Uniwerſały do *Uniwerſały.* Jchmściow*PP:* Senatorow y do Stanu Rycerſkiego, donoſząc: iż lubo chciał y życzył ſobie uſilnie *ad mentem* prawa, ná termin przypadaiący ordynaryinego Seymu ſtanąć w Grodnie, gdy iednak dla odnowionych bolow w nodze ſwoiey ullatenus nie mogł tey intencyi ſwoiey Pańſkiey *adimplere* ſkutecznie; więc zá przyściem da Bog do pierwſzego zdrowia po ſkończoney kuracyi ſwoiey deklárował maturare powrot ſwoy, y tam *convocatô Conſiliô Senatûs* zá zdaniem, onegoż, álbo tenże Seym *vigore ſolemnitatum*, ktore iuż *præceſſerunt*, *per innoteſcentiales* determinować, álbo też inſzy ordynaryiny *pro exigentia* koniunktur náznaczyć.

Roku 1729. *mnis Julii* Krol Jmść August II. *redux feliciter* do Warſzawy, *formatô Senatûs Conſiliô* determinował ordynaryiny Seym w Grodnie *pro* 28. *Auguſti*, pod temiſz Poſłámi, ktorzy w przeſzłym roku obráni. Ná co uniwerſały z Kancellaryi Koronney do Woiewodztw, ziem, y powiátow Koron: y W. X. L. wydane, á w ktorym przeſzłego roku porwane Seymiki, áby ſześcią Niedziel przed terminem złożone były ná obranie Poſłow według przeſzłorocznych Inſtrukcyi od J. K. Mści wydanych.

Tegoż 1729. *in Julio* w Warſzawie Krol Jmść uczynił dyſtrybutę wakánſow to ieſt Senatorſkich, urzędow Koronnych, Staroſtw, Dzierzaw, y rożnych partykularzow Krolewſkich. Bułáwy tylko odłożył do Seymu, wielką Koronną y Polną ták że Polną Litewſką, áże

ską, á że Seymy wdalszych latách nie dochodziły, y dystrybuta Buław nie stánełá *ante sacra fata*, J. K. Mści Augusta wtorego.

W tymże Roku 4. *7br.* Urodził się Krolewic Jmść Francuski Delfin Wnuk Krola Jmści Stanisława; ktorego národzenie z solennemi applauzámi obchodziłá Francya; tego szczegulnie życząc áby ták wielkiego Krola Syn, w ślady Oyca wstępował.

Statius.

Discе Puer: nec enim externo Monitore petendus
Virtutis tibi pulcher amor, cognata minisſret
Laus animo; atq; aliis Decii, reducesq; Camilli
Monſtrentur; tu discе Patrem.

Wiazd ná Staroſtwo Lwowſkie.

Wtymże Roku 1729. *die* 5. *Xbris* JmP: Joachim Potocki Marszałkowicz Nadworny Koronny Starosta Lwowski wiezdzał z solenną ápparencyą ná Stárostwo Lwowskie, *in aſsiſtentia* wielu Senatorow, Urzędnikow Koronnych, y Szlachty z całego práwie Woiewodztwa Ruskiego, naywięcey iednak z Ziemi Lwowskiey; Miásto także *ſplendido apparatu* z chorągwiámi, osobliwie co przednieysi Mieszczanie Polacy y Ormianie bogáto y ozdobnie ten Akt *adornabant*; á gdy stánął w Zamku niskim tenże JmP: Starosta, witał go I. W. JmP: Jabłonowski Wda y Generał Ziem Ruskich, winszuiąc mu tey godności; ktoremu odpowiedział nayprzod *ornatiſsimo ſermone* sam ImP: Marszałek nadworny Koronny, Oyciec tegoż ImP: Stárosty, á potym sam ImP: Starosta dziękował dosyć *eleganti ſtylo*, zá to powinszowanie y installowanie ná tę Iurisdykcyą, ktorą záraz *in præſentia* wszystkiey assystencyi fundował, y spraw kilka przywoławszy, osądził, á potym wszystkich gości *lautiſsimè* traktował.

KOMPLEMENT IMP: JOACHIMOWI POTOCKIEMU

Staroście Lwowskiemu ná wiezdzie Jego od JmP: Jana Jabłonowskigo Woiewody Ruskiego die 5. Xbris 1729.

JASNIE W. MciPánie Marszałku Nadworny Koronny Wuiu moy, Bracie nász. Winszuie Przeswietne Woiewodztwo Ruskie y Ziemia Iego Lwowska WMMPánu rzadkiego błogosławieństwa Boskiego (*fortunа! quam pauci merurere Senes*;) ktorym się sami Patryarchowie Swięci szczycili; iáko to Dawid wołał: *Benedictus ſit Dominus, qui dedit hodie ſedentem in ſolio Filium meum videntibus oculis meis*; *ſenſibilis* zaś iest tá Ziemia Przeswietna y wdzięczna WMPánu, ze *viſcera ſua* wgodnym Synu swoim ná Iey usługę Bráterską wylewasz, *& decora tua* Iey *communicas, & uſibus aptas*; życzy: ábyś iáko naydłużey ná to szczeście pátrzył; á ia się spodziewam: *Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.* Już tedy Wielmożny MściP: Joachimie Potocki Stárosto nász Lwowski: Taż Przeswietna Przeswietna Ziemia Lwowska, wita WMMP: przezemnie *tribus gratiis ornatum charitem*, to iest: ozdobionego łáską Boską, łáską Krola Jmści P. N. M: y łáską Oycowską; pierwsza iest pięknych przymiotow WMMPana *Creatrix*; Krolewska, Starostwa tego *Donatrix*; Oycowska y Macierzynska, cnot y piękney edukacyi WMMPána *formatrix*; te wszystkie WMMPánu przypominá: że iáko iesteś ná Horyzoncie nászym *oriens ſydus*, iásne *per refractionem meritorum* Oyca, záwołánego ná cały świat Primasa nászego; tudzież Bohatyrow Domu swego, ták ábyś był y z siebie samego w tym splendorze trwały. Wita cię szczerym affektem y nie zmyśloną pociechą Ziemia nasza; wita Sukcessorem wielkiego y żywego Oyca, á Sędzią nászym. *Win*szuie y oraz nie omylnie się spodziewa, że co wpiękney osobie y ná wszystko dobre uformowaney *in flore juventutis* widzi, będzie ná długie lata patrzyła *in fructu maturitatis* ná sławę Oyczyzny y Wdztwa tego *Satietatem*; *glorioſum & conſummatum.* Ja zaś Brat Wuieczny WMMPána nie wymowną moię przydáię y wyrażam konsolácyą, że *in ſtallo* Wdy Ruskiego, iákom wielkiego człowieka y kochanego Wuia mego Oyca Twego, ná to Staroſtwo wprowadzał, wprowadzam y WMMPana z godną Bracią nászą, *Principe nobilitatis, & flore* Jndygenow nászych, Urzędnikow, ktorych y ustámi cię witam; y sercem. WMMPan zaś żyi długo, y szczęśliwie. A co Monarcha Polski Oyca swego wielkiego Portret ná piersiach nosił, áby przykłády cnot lego sobie przypominał, ták y WMPan czyń ábyś ná cnoty Oyca y Mátki swoiey był záwsze pámiętny, zgoła ábyś nas y siebie szczęśliwemi uczynił.

Roku 1730. Oyciec pomienionego ImP: Stárosty Lwowskiego, Stefan Potocki Marszałek Nadworny K: Brat *W*ielkiego Korony *P*olskiey *P*rymasa, Xiążęcia Jmści Teodora, *fatisceſsit* we Lwowie dnia 5. Maja; ktorego wiekopomne w Oyczyznie zasługi, *ſummam æquanimitatem*, o dobro pospolite żarliwość, nienáruszoną, ku Rzeczypospolitey wierność, *celebrat totum diſcurrens fama per orbem.* Tegoż roku z tym się pożegnał świátem Imp: Ludwik Pociey *W*oiewoda *W*ileński Hetman *W*ielki Litewski w Rożance dnia 3. Stycznia, zostáwiwszy Marsowi Polskiemu, w ták wielu expedycyach woiennych, wielowładney buláwy, y dzieł Rycerskich *probatiſsima documenta. Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus.* *Priſcianus* *Catullus.*

W dalszych látách co *ſubſecutum* przed Seymem *Convocationis* (po ktorym stanełá Elekcya y koronacya szczęśliwie nam panuiącego Augusta trzeciego *Heroicæ virtutis, & Regiarum dotum P.* N. Miłościwego: *Cui Cura ſuorum*

Statius. *Quo pietas Authore redit, terrasq; revisit*
Quem timet omne nefas

obranego roku 1733. Koronowanego w roku 1734. od Iana Lipskiego Biskupa Krakowskiego á teráz z ozdobą nie tylko Senatu Polskiego, ále też y Rzymskiey Purpury sławnego w całym świecie Chrześciańskim Kardynałá) nie máśz ták dálece nic osobliwszego do opisania, oprocz tego: że *dolendum fatum* nie odżałowana śmierć nieśmiertelney pámięci Krola Jmści Augusta wtorego zászłá w Warszawie pod czás Seymu 1733. 2da Februarii; ktory od wielu lat Oyczyznę nászą przyprowadziwszy *ad Portum tranquillum*, wtymże pokoiu przy Oycowskiey swoiey manutenencyi piástował ią y konserwował aż do śmierci. A lubo nam ták láskáwego y wielowładnego Pana zabrały Nieba, iednakże nie śmiertelney Iego sławy żadne nigdy nie zábiorą wieki.

Smierć Augusta II.

Quam nec ventura silebunt
Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas;
Illum fama vehit trans æquora transq; remotas
Thethyos ambages, Atlanteosq; recessus.

Claudiang.

Poták nie odżáłowáney śmierci náśtępuiących rewolucyi opisanie zostáwuię innym doskonálszey experyencyi Pisarzom, tym czasem niechay będzie

KONIEC REWOLUCYI

Ktory z Początkiem oraz stosuię do naywyższego wszystkich rzeczy końca y Początku to iest BOGA w Troycy Swiętey Jedynego, ná większą y nie ustáiącą Jego chwałę.

Ad CORONIDEM kśiążki krociusieńka tu się kładzie Synopsis Xiążąt y Krolow Polskich.

Pierwszy Xiąże Polski. LECH Polskiego Państwa pierwszy Xiąże roku 550, Fundator Gniezna, gránice swoiego Państwa aż do morza Baltyckiego rozprzestrzenił; Longobardow z Szwecyi przez Baltyckie morze do Polski idących wygnał ná Węgierskie granice, á ztámtąd áż do Włoch zápędził z Xiążęciem Alwinem. Tenże Lech (zdániem wielu Historykow:) nie tylko zá Uniwersalny kleynot herb białego Orłá Polakom nadał, ále też był Fundatorem Orderu pod tytułem białego Orła. O orle Polskim Grzegorz *Vigilantius Samboritanus* sławny wieku swego Pòéta nápisał: *Hæc avis est avium totum Regina per orbem; Regum sunt Reges, terra Polona tui.* Potomstwo Lecha pánowało w Polszcze lat 150.

WIZIMIERZ ostátni Lecha potomek, Gdańsk z lichych Rybackich chátek stołeczne portowe Meklemburgii y Prus wystáwił miasto; z Duńczykámi ziemią y morzem woynę prowadząc, zbił ich; Sywarda Krola Duńskiego do ucieczki przymusił; á Jarmeryka Syna Iego między zwycięzkie policzył spoliały, umarł roku 700.

WOIEWODOW dwunastu pánowało lat 10.

KRAKUS Fundator Krákowa, tám stolicę swoię z Gniezna przeniosł; Smoká strászney wielkości pod Zamkiem Krákowskim będącego pokonał; Franków oryentalnych przez Węgry ná Polskie zászłych gránice; zbił ná głowę y wygnał. Rzymiánow y Niemcow przez powtorzone bitwy zwyciężył; Czeskie zaś Krolestwo dobrowolnie mu się poddáło; Rzeczpospolitą nowemi práwámi ugruntował; umarł roku 750.

LECH II. Syn Krákusa, dla otrzymania Sukcessyi; zábił Brátá stárszego Grachusa; co gdy się wyiáwiło, z Państwa złożony y wygnány; umarł 751.

WANDA. Krakusa Corka, wzgardziwszy Małżeństwem Rytygiera Xiążęcia Niemieckiego, Pánieństwo swoie nieznáiomemu konsekrowałá Bogu, dobrowolnie w Wisłę wskoczywszy, roku 752.

DWUNASTU Woiewodow powtornie panowało lat 8.

PRZEMYSŁAW. I. álbo Leszek; złotnik; Przemysl od Jmienia swego nazwane miásto wystáwił; Morawczykow y Węgrow ná granice Państwa pozdobycz wypadłych; wygnał; umarł roku 804.

LESZKO CHYTRY. Po wyniáwioney swoiey chytrości z Państwa y życia wyzuty; *culpa perversis sua pœna est. Gregorius.*

LESZEK II. z podłego stanu ná Xięstwo obrány, prostey sukni nigdy zdiąć niechciał; godnie pánuiąc; z Karolá wielkiego woyskiem z Węgier do Saxonii idącym, między Albim y Salą mocno się y odważnie potykał; umarł roku 810.

LESZEK III. Syn Leszka wtorego, pograniczne narody, ktore się z urodzenia Iego naśmiewáły, zwycięskim uskromił żelázem; Prowincye podzieliwszy między Synow; (ktorych miał 20:) umarł roku 815.

POPIEL I. Syn Leszka trzeciego, Zamek w Kuiáwie nad iezierem Gopło wystáwił; stolicę swoią z Krákowá do Gniezna, á z tamtąd do Kruświcy przeniosł, y tam pomieszkawszy lat kilka umarł. 821. A że przeklináiąc się często mowił: bodáy mię myszy z potomstwem ziádły; dopuścił to Bog ná Sukcessorá iego.

POPIEL II. Syn pierwszego, okrutnik y lubieżnik, dla otrzymania mitry, Stryiow potrul; umarł w Kruświcy. 840. pozarty; od myszy, ktore się z ciał potrutych Stryiow porodziły; podobnież,

ſkarany Mieciſław (roku 1235:) Xiąże w Kuiáwach, zá uciſnienie ubogich y ſierot; ktorego po ſprawionym dla wielu tráktamencie, myſzy ziádły. *Imperia male parta, malegeſta, maleretenta obruuntur.*

Livius

PIAST. Kołodzii obrány Xiążęciem ná Seymie w Kruſwicy máiąc lat 70; á potym pánował lat 50; żadnych nieprzyiacioł nie miał, oprocz wnukow Leſzka III; umarł w Gnieźnie (gdzie ſtolicę ſwoię z Krákowa przenioſł:) w roku 895. wieku ſwego 120.

ZIEMOWIT. Syn *P*iaſta, z Morawczykámi; *P*ruſakámi; Węgrámi, Niemcámi, Pomorczykámi, y Káſzubámi ſzczęśliwie woiował; Sląſk zá czáſow obudwoch Popielow Polakom odebrany, przywrocił; tákże Pruſy, Pomeranią, y Káſzuby; właſnie do boiu wrodzony, máło ſypiaiący, poſpolitych potraw y ſukni iednakowey z żołnierzami zażywáiący, cudzego nie pragnący, ze ſwoiego ſzczodry y ſpráwiedliwy umarł w roku 902. wieku ſwego 32.

LESZEK IV. Syn Ziemowita umarł w roku 921; Pan oſobliwſzey hoyności y łáſkáwości; bardziey ſię w pokoiu niż w woynie kochał. *Honeſtius eſt Principi beneficiorum, quam trophæorum memoriam relinqvere. Xenophon.*

ZIEMOWIT. II. álbo Ziemomyſław, ſpokoynie pánuiąc nic oſobliwſzego nie zoſtáwił, oprocz iednego ſyna Mieciſława, umarł 904.

Pierwſzy Chrześcianin.

MIECISŁAW I. Syn Ziemowita wtorego z urodzenia ślepy, gdy mu ſię ſiodmy rok ſkończył, y włoſy pierwſze według zwyczáiu oſtrzyżono, przeyrzał; co ták od wieſzczkow tłumáczono: iż Polſka zá pánowania iego będzie obiáſniona; ták ſię ſtáło: bo Mieciſław po śmierci Oyca ochrzczony, ſiedm żon z ktoremi według pogáńſkiego zwyczáiu mięſzkał, porzucił, á Dąbrowkę Boleſława Czeſkiego Krola álbo Xiążęcia corkę záślubił ſobie; wiárę Katolicką, Rzymſką, po wſzyſtkich Kroleſtwa Prowincyach záſzczepił; Bałwany y Ołtarze ich pokruſzył; Arcybiſkupſtwo Gnieźnieńſkie; Krákowſkie; y ſiłá innych fundował Biſkupſtw; w Czechach rebelliżántow uſkromił; Pragi dobył, y cáłe Czechy do poſłuſzeńſtwa Boleſłáwowi Dąbrowki Bratu przymuſił; Panował lat 35, umarł w roku 999; Zá Pánowania ták pobożnego Xiążęcia záczął ſię zwyczay: iż *P*olſcy Szlachta pod czas Ewangelii z dobytemi ſtali ſzablami.

Pierwſzy Krol Polſki.

BOLESŁA*W* Chrobry ſyn Mieciſława pierwſzego, Krolewſką Koronę z gwozdziem Chryſtuſa Pana, y dzidę Swiętego Maurycego w podarunku odebrał, od Ottona III. Ceſarza (będącego w *P*olſzcze gościem dla nawiedzenia grobu Swiętego *W*oyciecha Męczennika); áby wiarę mocno ugruntował; Saxonią, Czechy, Morawią, Pruſy, zwycięſtwy przeſzedł, y podatki im nakazał płácić; pruſakom záś Krolewſką powagę mało ważącym, Zamki odebrał; wrzekách: Ośnie y Dnieprze kolumny miedziane wyſtawił. Tenże Woiewodow poſtánowił; iáko też y Káſztelanow, to ieſt niby, Vice Woiewodow; (bo taż ieſt ich funkcya pod niebytność ich, ktora y Woiewodow); y innych Urzędnikow: umarł 1025: panował lat 25. Leży w Poznaniu.

Urzędy ſtanowił.

MIECISŁAW II Krol. Syn Boleſłáwa Chrobrego, zaraz po pogrzebionym Oycu ukoronowány, z żoną ſwoią Ryxą, ktorą mu Otto Ceſarz będący w Polſzcze; záślubił; z Ruſią, y Pomorczykámi ſzczęśliwie woynę prowádził; Morawiánow y Czechy dla rebellyi puſtoſzył; pánował lat 9. umarł 1034. wieku ſwego 44. leży w Pozn:

KAZIMIERZ Syn Mieciſłáwá wtorego y Mátki Ryxy, Fundator Tynieckiego, Lubieńſkiego Klaſztoru Benedyktynow; z Kluniaceńſkiego Klaſztoru wyſzedł (iuż Dyákonem będąc:) ná Kroleſtwo. Z tąd Danina Swiętego Piotra, y ſtrzyżenie włoſow ma ſwoie początki; Máryą Jaroſława Ruſkiego Xiążęcia Corkę (ktora z Greckiey wiary katolicką przyięłá:) záślubił ſobie; Maſława rebellizanta, Pruſakow, y Jadzwingow, zbił. Pánował lat 18. umarł 1058. wieku ſwego 44. Tenże Kázimierz poráziwſzy nieráz Máſławſa Kſiąże Mazowieckie, (iáko piſze Bielſki) Mazowſze do Korony przyłączył; á bardziey przywrocił, gdyż tá Prowincya, dawniey do Polſkich Monárchow należała. Potym koło roku 1190, od Leſzka Białego, Konradowi puſzczona, w ktorey potomkowie iego aż do roku 1524. pánowáli; po ktorych bezpotomnych ześciu, Rycerſtwo Mazowieckie; Zygmuntowi I. poddáli ſię; Zygmunt záś wſzyſtkie im prawa y przywileie potwierdził, ná Seymie Piotrkowſkim 1529. Leży w Poznaniu.

Kazimierz I. Danina S. Piotra. ſtrzyżenie włoſow.

Xięſtwo Mazowieckie.

BOLESŁAW Smiały, Syn Kazimierza, Fundator Klaſztoru Mogilnickiego Benedyktynow; zwycięzca Ruſi, Czechow, Pruſakow, Węgrow, y Niemcow, ſiebie iednak zwyciężyć nie umiał; upomniony nieraz o poprawę życia od S: Staniſława, wolał w dobrym Paſterzu miecz utopić, niż złe ſwoie námiętności przełamać; potym z Kroleſtwa wyzuty, w Klaſztorze pewnym przy poſługách kuchennych miał pokutować w Karyntyi; umárł 1082. Dobrych iego życia oſtatkow niepłonnym byłá prognoſtykiem, pokuta y złości uznanie: *Si vis eſſe bonus, primum crede quod malus ſis. Seneca.*

Boleſław II

WŁADYSŁAW Herman, brat Boleſława ſmiałego, *P*olſkę od klątwy uwolnił; Pomeranią, Ruś, *P*ruſy, y Czechy, zwycięſtwy nápełnił; pánował lat 20. umarł 1102. Leży w Płocku.

BOLESŁAW Krzywouſt ſyn Władyſława; Niemiecki, Duńſki, Ruſki zwycięzca, 47 batálii wygrał; roku 17 wieku ſwego; náſtąpił ná Kroleſtwo; Oyca ſwego portret badziey ná ſercu, niż ná

Boleſław III.

ſzyi noſił codziennie. W dziewięciu leciech záżywota, Oyca Rycerſkim ozdobiony páſem, zbroię częściey niż purpurę noſił; Zeliſławowi Hetmanowi wzięta podczas Matáliiſkiey woyny, prawą rękę, złotą rekompenſował; á Woiewodę pewnego (ktory z batálii dla boiáźni uciekł;) záięczą ſkorą y kądzielą udárował, Skarbimirowi Woiewodzie Krakowſkiemu, rebellizantowi, oczy wyłupić kazał; y odtąd Kaſztelana Krakowſkiego wyżſzy urząd, niż Woiewody; pánował lat 36; umarł roku 1139; wieku ſwego 53.

WŁADYSŁAW Plwacz álbo Sputator, ſyn Boleſłáwa Krzywouſtego, umyſlił Bráci ſwoich z ſubſtancyi wyzuć, á potym ſam od nich wypędzony; Piotrowi Duninowi ná Skrzynnie Hrabi zá wymowiony żart, ięzyk urznąc kazał; umarł w Heldenburgu. 1146.

Boleſław IV. BOLESŁAW Kędzierawy, Brat Władyſłáwa; Konrada Ceſárza (ktory ſię o powrot do Polſki Władyſława ſtarał:) woynę mądrze odwrocił. Potomkom Miłoſława odważnego żołnierza (ktory ſyna Iego Krolewica własnemi pierſiami ſkładaiąc, ſam ſtrzałą przebity ná plácu poległ:) dał zá herb ſerce ſtrzałą przebite, názywaiąc go: Przyiaciel. Więcey woien pokoiem; niż Orężem zákończył: *Melior eſt tutior pax, quam ſperata victoria. Livius.* Pánował lat 29. umarł 1173. wieku ſwego 46. Leży w Krákowie.

MIECISŁAW ſtary, Brat Boleſłáwa Kędzierawego, zwany był ſtárym w młodości zaraz, dla ſtatecznych obyczaiow; lecz wielkim o ſobie nadzieiom niekorreſpondował, y owſzem po czteroletnim tyrańſkim pánowániu, detronizowany; dla nieroſtropnych rządow niegodzien y názwiſka Krola. *Principes; non ſunt, qui ſceptra ferunt, ſed qui regere ſciunt. Xenophon.*

Kazimierz II. KAZIMIERZ Sprawiedliwy, oſtatni Boleſława ſyn, zgodnemi głoſami ná mieyſce Brata wezwany; ſtraconą Rzeczypoſpolitey wolność przywrocił. Rycerza graiącego z ſobą, od káry o zadany ſobie policzek, ieſzcze Xiążęciem Sandomirſkim będąc, uwolnił. Brata Mieciſława dwa razy do odebrania Monarchii wezwanego odpędził; Pomorczykow, Podlaſzanow, Pruſakow, y Węgrow uſkromił: umarł roku 1194. Leży w Krákowie.

MIECISŁAW ſtáry 2*do*, umarł 1202. w Kaliſzu pochowany.

WŁADYSŁAW Laſkonogi, z Páńſtwa złożony, wyklęty od Arcybiſkupa Gnieznieńſkiego, zá uciemiężenie Duchownych. Bardziey był Tryránnem niżeli Pánẽ. *Malo Rex; tyrãnо dicitur. Ariſtoteles.*

LESZEK biały Kázimierza wtorego ſyn, powielu zwycięſtwach tandem ſam od Swiętopełka poległ 1227. Gdy go ná *Pá*ńſtwo obráć chciano, tá mu ieſt kondycya podana, áby przyiaciela ſwego Woiewodę Sandomirſkiego (ktorego potencya podeyrzana była) z Polſki wygnał; powątpiwał tedy, czy miał Páńſtwo przyiąć, czy przyiaciela pozbyć; co Woiewoda zrozumiawſzy wiodł go przecie ná obięcie Páńſtwa, mowiąc: *że za nic mu wygnanie y śmierć dla godności y wywyżſzenia iego podeymować.* Lecz tą odpowiedzią bardziey Leſzko uięty z tym ſię przed Polakámi oświadczył: *że Páńſtwa niechce tracąc ták zacnego, á nadto: niewinnego Senatora.* Zádziwiła ſię temu Polſka, á tym chętniey y Leſzka przyięła, y Woiewodę zatrzymała. Leży w Krákowie.

HENRYK Brodáty, Boleſława wſtydliwego opiekun, dobr Kościelnych obrońca, y wielki Fundator; praw nieſłuſznych znoſiciel, złoczyńcow ſurowy Sędzia, wolał złych karáć; niż ſzkodzić niewinnym; (*Bonis nocet, quisquis pepercit malis. Publius Mimus*) umarł roku 1228.

Boleſław V. Maż S. Kunegundy. BOLESŁAW Wſtydliwy, Pudicus, ſyn Leſzka białego, Máż czyſtey Kunegundy, trzy razy dla graſuiących Tatárow z Polſki uchodzić muſiał. Rebellizuiącą Ruś, Sląſk y Morawę poſkromił. Jadzwingow ná koniec y Tatárow z Polſki wypędził; Solne żupy wynalazł; w dziecinnym ieſzcze wieku; Franciſzkanom w Krakowie Kościoł y Klaſztor fundował; nie ták ſię przeciwności iako wyſtępkow obawiał. *Princeps magis timeat, ne quid mali faciat, quàm ne quid patiatur. Plutarchus.* Tandem dla nie naruſzonego wſtydu y pobożnego pánowania, po nagrodę wezwany 1279. Leży w Krákowie.

Solne żupy znalezione.

LESZEK Czarny, Boleſława wſtydliwego od Brata ſtryiecznego wnuk; Tatárſkiemi, Litewſkiemi y innemi zwycięſtwy ſławny. Jadzwingow Jmię y narod, ktorzy z Litwą złączeni byli, zá nápomnieniem S. Michała Archanioła wykorzenił; umarł 1289.

PRZEMYSŁAW II. Odyſkał koronę; y tytuł Krolewſki od Boleſława śmiáłego przez zábicie S: Staniſława utracony, reaſſumował. Od Swinxa Arcybiſkupa Gnieźnieńſkiego ná Kroleſtwo namaſzczony, gdy zaś wiele dobrego dla Oyczyzny myślał, od Brandeburczykow zdradliwie zábity 1296. Leży w Poznaniu.

Tytuł Krolewſki wrocony.

WŁADYSŁAW Łokietek Krolem obrany; á że rabunkow y wiolencyi w żołnierzach ſwoich nie karał, od Jędrzeia Biſkupa Poznańſkiego wyklęty, y w krotce z Kroleſtwa wygnany.

WACŁAW Czeſki Krol, zgodnie Krolem Polſkim obrany, od Jakuba Arcybiſkupa w Gnieźnie námaſzczony, y ukoronowany umarł 1305. Leży w Pradze

Władyſław I. Koronacya w Krakowie. WŁADYSŁAW Łokietek powtornie Krolem obrany; y uprosiwſzy przez Gierarda Biſkupa Kuiawſkiego od Jana XXII. Papieża; Krolewſką koronę, w Krakowie koronowany z Małżonką ſwoią, Jadwigą. J od tego czaſu przenieſiona ieſt do Krakowa

Krolow Polſkich koronácya. Rożnemi (zwłaſzcza nad Krzyżakámi) zwycięſtwy ſławny; umarł 1333. Tenże Krol inſtytuował (á według wielu, reaſsumował) w Polſzcze order białego Orła podczas weſelney pompy Syna ſwego Kazimierza wielkiego, z Anną, corką, Gedymina Xiążęcia Litewſkiego, około roku 1325; ktora reaſsumpcya y od innych Krolow Polſkich, praktykowana była, o czym dokładniey wyżey namieniłem, opiſuiąc rok 1705.

Kazimierz III Wielki. Ruś do Polſki przyłączona.

KAZIMIERZ III. Łokciowego Oyca wielki ſyn, koronowany z Zoną ſwoią, Anną, w Krakowie od Janiſława Arcybiſkupa Gnieznieńskiego; trzy razy nad Ruſią, zwycięſtwo otrzymawſzy, inkorporował ią do Kroleſtwa, y na powiaty podzielił, nadawſzy im Woiewodow, Kaſztelanow, Stároſtow, Sędziow, y innych Urzędnikow; żeby zaś poſpolity wſzyſtkim ziemiom Ruſkim, był tytuł; Przemyſkich Woiewodow imię, ná Ruſkich (iáko nie ktorzy twierdzą) w roku 1434, zámieniono. Czyli zaś ziemia Lwowſka, Halicka, miałá kiedy własnych Woiewodow Lwowſkich, Halickich, żaden z Hiſtorykow niewyráził; to tylko pewna, że przedtym Krolowie Haliccy znaydowáli ſię; teraz zaś z Ziemi Halickiey, iáko też Lwowſkiey, Przemyſkiey, Sanockiey, Chełmſkiey y Zydáczewſkiey ſkłada ſię Woiewodztwo Ruſkie; gdzie też należy Powiat *Przeworſki*, do ziemi *Przemyſkiey*; Trębowelſki do Halickiey; Kráſnoſtawſki do Chełmſkiey. Tenże Kazimierz Kościoł Lwowſki w Metropolią Ruſką, y Arcybiſkupiey godności Katedrę zámienić poſtárał ſię u Urbana V. Papieża; Miaſto Kazimierz od Jmienia ſwego názwane zá murámi Krakowa, y wiele innych Miaſt y Miáſteczek wyſtawił. Pełen zaſług, ná łowach z konia ſpadſzy; ná łup ſię śmierci doſtał 1370. Leży w Krákowie.

LUDWIK Krol Węgierſki y *Polſki*, koronowany w Krákowie od Jaroſłáwa Arcybiſkupa Gnieźnieńskiego; o przyłączeniu Ruſi do Węgier, y umnieyſzeniu Kroleſtwa *Polſkiego* zámyślał; iákoż zaraz po obięciu Páńſtwa obſzerność iego zmnieyſzył przez donácyą kilku Ziem uczynioną Władyſłáwowi Opolſkiemu Xiążęciu; umarł roku 1382. Leży w Węgrzech.

Władyſław II.

Litwa do Polſki przyłączona.

WŁADYSŁAW Jagiełło Wielkie Xiąże Litewſkie, od Bożęty Arcybiſkupa Gnieźnieńskiego náKroleſtwo námaſzczony, w przod ſobie (po chrzcie przyiętym:) záślubiwſzy Jadwigę corkę Krola Ludwika, ná ktorą korona ſpadała, Litwę do Wiary Swiętey náwrocił, y do *Polſki* przyłączył. Akádemią Krákowſką fundował, záciągnąwſzy z *Praſkiey* Akádemyi náuczycielow. Krzyżakow 50. tyſięcy zbił, przyprowadziwſzy z placu do Polſki 44. tyſięcy niewolnika; Chorągwi 52. nieprzyiacielſkich w Kościele Krákowſkim zawieſił; panował lat 48: umarł 1434. WŁADY-

Władyſław III.

WŁADYSŁAW Jagiełło ſyn Jagiełła pierwſzego, w młodych leciech koronowány w Krákowie od Woyciecha de Jaſtrzębice Arcybiſkupa Gnieźnińſkiego; Węgierſką, oraz Koronę przyiął od Biſkupa Strygońſkiego; Ruś y Bulgaryą zwyciężył; woiował potym z Amuratem Ceſarzem Tureckim (przeciwko páktom poprzyſiężonym) zá perſwazyą Kardynałow y Biſkupow dyſpenſowany od przyſięgi; w tey tedy woynie był Zwycięzcą, y oraz zwyciężonym; pod Warną zábity 1444.

Kazimierz IV. Brat Jagiełła wtorego. Prusy do Polſki wrocone.

KAZIMIERZ. IV. Syn Jagiełła, Ociec S. Kazimierza, zwycięztwy nad Turkámi, Tatárámi, Krzyżakami, chwalebny. Woiewodę Wołoſkiego do oddania homagium przymuſił; ſiła Poſelſtw poſtánowił; wiele Seymow odpráwił; przywileie y práwá Kroleſtwa *regio diplomate* utwierdził; Pruſy Krzyżakom odebrał, Woiewodztwo Bełzkie do Korony Polſkiey inkorporował; (ktore lubo do niey zá Jagiełłá Krola należało, iednak tenże Jagiełło uſtąpił go był Xiążętom Mázowieckim); Xięſtwo też Kiiowſkie (ktore przedtym Kſiążąt ſwoich własnych miáło) w Powiat obrocił, y Marcina Gaſtolda zá Stároſtę czyli Woiewodę Kiiowianom przełożył. Mieyſce zaś w Senacie Woiewodom Kiiowſkim náznáczone 1569 náSeymie Lubelſkim. Wielka część Woiewodztwatego, iáko też y Smoleńſkiego od Moſkwy záwoiowana, oneyże podziśdzień chołduie. Pomieniony Kázimierz pánował lat 45. umarł 1492.

Woiewodztwo Bełzkie.

Kiiowſkie.

JAN WOYCIECH po Oycu náſtąpił, koronowány od Zbigniewa Arcybiſkupa Gnieźnieńskiego; ná Woynie Multańſkiey po uczynionym przymierzu od Wiarołomcy Stefana Woiewody Wołoſkiego pod Bukowiną otoczony, y zbity; w Toruniu ápoplexyą ruſzony umarł; 1501. leży w Krákowie.

ALEXANDER Brat Jana Woyciecha; od Fryderyka Kardynała Brata ſwego námaſzczony y koronowany. Stefana Multańſkiego Woiewodę, z niewłuſznie opánowanego Pokucia wygnał, umarł 1506. leży w Wilnie.

ZYGMUNT. I. Brat Alexandra, koronowany od Jędrzeia Roſſy Arcybiſkupa Gnieźnieńskiego; ſławny Zwycięzca Moldawczykow, Tatárow, Pruſakow, Moſkalow; wiáry Swiętey Obrońca, Herezyi Nieprzyiaciel, przeżorny Rządca; ſłuſznie Oycem Oyczyzny názwany, praktykuiąc ná ſobie to; co mowi Ageſilaus: *Ille tutus eſt Rex, qui ſic ſubditis imperat, ut Parentes Filius.* Panował lat 41, umarł 1548. Zá iego pánowania; y Zygmunta Auguſta; dożywotni Hetmani bydź poczęli, ták Wielcy; iák Polni; przed tym álbowiem, kiedy ſamo tylko Rycerſtwo Polſkie, poſpolitym ruſzeniem, ná nieprzyiaciela ciągnęło; każdy Woiewoda ſwemu Woiewodztwu

Hetmani dożywotni.

iewodztwu hetmanił; á ieżeli komu innemu powierzono buławy, to tylko do czaſu, y ná pewną kámpánią, po ktorey ſkończoney, buławę z władzą Hetmańſką zkładał. leży w Krákowie.

Kurlandya do Polſki przyłączona.

ZYGMUNT II. Auguſt I. Syn pierwſzego Zygmúnta, oſtátni po Mężu Jagiellończyk; zá żywota Oyca Krolem Polſkim obrány, w dzieſięciu leciech; Moſkwę, Turkow, Krzyżakow, potężnie gromił, przyłączył do Polſki Xięſtwo Kurlandzkie; umarł 1572. Także

Wołyń y Bracław.

Woiewodztwo Wołyńſkie y Bracławſkie od Kazimierza Jagiełła, do Litwy inkorporowane; przyłączył znowu do Korony; Unią tę podpiſał Xiąże Jmść Alexander Czartoryiſki Woiewoda Wołyńſki z innemi Pány. Tenże Alexander ná Seymie Lubelſkim w roku 1569, podpiſał unią Korony z Xięſtwem Litewſkim; *conſtit: fol.* 170; kędy też wielkie otrzymał elogium, w przywileiu Auguſta I. potwierdzaiącym przywiley Xiążętom Czartoryiſkim dány 1442. od Władyſława Krola Polſkiego, y Węgierſkiego, z ſobliwſzą pochwałą tychże Xiążąt, iáko arcyzáſłużonych w Oyczyznie y do krwi Krolewſkiey tegoż Władyſława, *proximè* należących; co ſámo tenże przywiley Władyſławowſki, wyráża; Jwan I, Alexandra, y Michała Xiążęta Czartoryiſkie zowiąc Bracią ſwoiemi.

Przywiley Xiążętom Czartoryiſkim.

HENRYK WALEZYUSZ. Xiąże Andegawu, po koronacyi uiechał w tymże roku 1574 do Francyi, gdzie od Jana Klemenſa zábity. 1586.

STEFAN BATORY Xiąże Siedmigrodzkie, po rozdzieleniu Rzeczypoſpolitey (gdy inni Maxymiliana Ceſarza Krolem Polſkim mieć chcieli) Annę Sioſtrę Zygmunta Auguſta, rokiem przedtym obraną y koronowaną, Krolowę Polſką, ſobie záſłubił, Krolem Polſkim ogłoſzony. Gdańſzczanow y Moſkwę ſzczęśliwie zgromił; Trybunał Koronny uſtánowił; Jnflanty od Moſkwy odebrał; ktore w roku 1588 ná trzy Woiewodztwa podzielono, to ieſt: Jnflantſkie, álbo Wendeńſkie, Derpſkie, y Parnawſkie; dwoch oſtatnich pákta Oliwſkie Koronie Szwedzkiey w roku 1660. uſtąpiły. leży w Krákowie.

Trybunał Koronny uſtanowiony.

Jnflanty.

ZYGMUNT III. Krol y Herkules Polſki; nad Turkámi y Tatárami pod Chocimem ſławny Zwycięzca; Moſkwy 60. tyſięcy zniosł, ſtolicę Moſkiewſką ſobie podbił, Annę y Konſtancyą Arcy Xiężniczki Auſtryackie, Sioſtry rodzone iednę po drugiey miał zá Zonę, z pierwſzą miał Władyſława, z drugą Jana Kazimierza, umarł 1632, máiąc lat 66. Pánowania 45. leży w Krákowie.

Moſkwę ſobie podbił.

Władyſław IV.

WŁADYSŁAW Czwarty ſyn Zygmunta trzeciego, obrany 1632, koronowany 1633, Zwycięzca Moſkwy, Turkow y Szwedow, ſzczęśliwe ſwoie pánowanie y wſzyſtko práwie Polſkiey Korony ſzczęście, nie inſzym ſpoſobem zákończył, tylko nieodżałowaną oſoby ſwoiey śmiercią 1648. Ná Seymie *Coronationis* Iego, Ziemia Czerniechowſka w roku 1633. Grod y Ziemſtwo otrzymała; Kaſztelan tákże Czerniechowſki, y inne Urzędy Ziemſkie poſtánowione; w roku zaś 1635. ná Seymie w Woiewodztwo zámieniona, z nadániem Woiewody. leży w Krákowie.

Woiewodztwo Czerniechowſkie

JAN Kazimierz zwycięzca Szwedow, Moſkwy, Kozakow, y Tatárow; ábdykował Koronę 1668 ná Seymie Warſzawſkim pod laſką Strefana Sarnowſkiego Podkomorzego Łęczyckiego, umarł we Francyi 1672. Za pánowania Iego; oprocz Woyſk poſtronnych inkurſyi, były domowe znaczne rozruchy zwłaſzcza podczas Swiderſkiego Związku; lecz ten rozwiązány 1663. zá perſwazyą y dzielnością Xięcia Jmści Floryana Czartoryiſkiego, Biſkupa Kuiáwſkiego, (przedtym Poznańſkiego) Arcybiſkupa potym Gnieznieńſkiego, y Prymaſa; ktory też po śmierci Michała Krola, ná generalną Konwokácyą wſzyſtkie ſtany zwołał, iáko Vice-Rex Polſki; pełen w Rzymie y cáley Europie nieśmiertelney ſławy, y ſzczegulney u Jana Kazimierza, iáko też Michała y Władyſława IV. æſtymacyi; od Jana Kázimierza w liście do Jnnocentego X. Papieża extraordynaryine otrzymał pochwały, wyſokich ſwoich przymiotow, y dzieł nieporownánych. Oyca miał Mikołaia, Woiewodę Wołyńſkiego wielkiego Statyſtę y Bohatyra; Braci zaś: Michała, Woiewodę Sandomirſkiego; y Jana Károla Podkomorzego Krákowſkiego, ktory zá Krola Jana Kázimierza (immediate przed Seymem *abdicationis*), w roku 1668 *in Martio* był Marſzałkiem izby Poſelſkiey ná Seymie Warſzawſkim, (iákoż zá doſkonałą Iego dyrekcyą ſtánął ten Seym) konfcrowanego zaś ſobie Woiewodztwa Krákowſkiego przyiąc niechciał. Pomienionego Jana Kázimierza Krola, y innych Iego ná tron Polſki ſukceſſorow, pánowania, maſz dokładniey wyżey opiſane.

Woiewodztwo Czerniechowſkie

Jurisprud.

XI. Jus peregr.

Polen

~~Jus Polon.~~

4 p 153
456.